

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**



IMPACT STRATEGIC

Nr. 1 [38]/2011

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5

Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro; Adrese web: <http://impactstrategic.unap.ro>, <http://cssas.unap.ro>

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

Consiliul editorial:

Prof.univ.dr. Teodor Frunzeti, președinte

Prof. univ. dr. Marius Hanganu

C.S. I dr. Constantin Moștofleu

Prof. dr. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. dr. John L. Clarke (Centrul European pentru Studii de Securitate "George C. Marshall")

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe (Old Dominion University, Norfolk, Virginia, SUA)

Dr. Libor Frank (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

Dr. Dario Matika (Institute for Research and Development of Defence Systems, Zagreb, Croația)

Prof. univ. dr. Ilias Iliopoulos (Baltic Defence College, Tartu, Estonia)

Ing. dr. Pavel Necas (Armed Forces Academy, Liptovsky Mikulas, Slovacia)

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. II dr. Petre Duțu

C.S. II dr. Alexandra Sarcinschi

C.S. III dr. Cristian Băhnăreanu

Dr. Nicolae Dolghin

Dr. Grigore Alexandrescu

Dr. Richard Stojar

Andryi Volosyn

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. I dr. Constantin Moștofleu

Redactor șef adjunct: A.C.S. Cristina Bogzeanu

Secretar de redacție: dr. Mirela Atanasiu

Redactor: dr. George Răduică

Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004 referitoare la buna conduită în cercetarea științifică.

ISSN 1582-810X (ediție online)



CUPRINS

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Probleme globale: echilibrul puterii în zona Oceanului Pacific și a Oceanului Indian

Dr. Teodor FRUNZETI.....7

Scutul antirachetă între trecut și viitor

Dr. Constantin MOȘTOFLEI.....19

Considerații privind evoluția relațiilor dintre Uniunea Europeană și statele din regiunea vest-balcanică

Dr. Gheorghe IORDACHE, Cristina BOGZEANU.....27

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

În toate războaiele inamicul cel mai periculos a fost și, probabil, va continua să fie dintre și printre noi

Dr. Mihail ORZEAȚĂ.....37

Negocierea spațiului social în Afganistan și Irak

Iulian ALISTAR.....44

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

Considerații privind crima organizată în Europa Centrală și de Est

Dr. Marius HANGANU, Dr. Ion CHIORCEA.....53

Impactul Summit-ului NATO și al întâlnirii la nivel înalt NATO-Rusia asupra relațiilor dintre ele

Dr. Petre DUȚU, Ioana Valeria ALEXE.....59

Implicații de securitate ale extinderii NATO și UE la Marea Neagră

Dr. Gheorghe CALOPĂREANU.....65

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Strategiile Naționale de Securitate ale Statelor Unite ale Americii din 2002 și 2006: mai multă securitate?

Dr. Pavel Nečas, Blažej Lippay, René Nad'.....72

Securitatea infrastructurii critice din zona maritimă și fluvială

Dr. Marius HANGANU.....81

Considerații privind importanța puterii aeriene în mediul operațional viitor

Virgil RISTEA.....87

Infrastructurile critice energetice – element al realizării securității naționale

Dr. Cristian BĂHNĂREANU.....94

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Simetrie și asimetrie în relațiile internaționale

Dr. Florian COLDEA, Dr. Liviu Bogdan VLAD.....101

Noua Strategie: heartland sau energoland?

Dr. Mihai-Ștefan DINU.....109

Globalizarea și efectele ei asupra dezvoltării economice

Dr. Irina TĂTARU, Florin JIANU.....116



PUNCTE DE VEDERE

<i>Implicațiile (geo)politice ale minorității rome în Uniunea Europeană. Soluții fezabile de integrare</i> Dr. Ionel STOICA.....	121
<i>Protecția antiteroristă a spațiului cibernetic</i> Dr. George RĂDUICĂ.....	129
<i>Riscuri la adresa securității urbane</i> Dr. Mirela ATANASIU.....	134

NOTE DE LECTURĂ

<i>Percepția Rusiei în România, Republica Moldova și Ucraina.....</i>	142
--	-----

AGENDA CSSAS

<i>Activități ale CSSAS ianuarie-martie 2011</i> Irina TĂTARU.....	144
<i>În atenția autorilor.....</i>	145



CONTENTS

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

Global problems: the balance of power in the Pacific Ocean and Indian Ocean Area, Teodor FRUNZETI, PhD/p.7

Antimissile shield between past and future, Constantin MOȘTOFLEI, PhD/p.19

Considerations on the evolution of the relations between the European Union and the Western Balkan states, Gheorghe IORDACHE, PhD, Cristina BOGZEANU/p.27

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

During all wars the most dangerous enemy was and probable will continue to be from and among us, Mihail ORZEAȚĂ, PhD/p.37

Negotiating on Social Space in Afghanistan and Iraq, Iulian ALISTAR/p.44

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, ACTIONS

Considerations on organized crime in Central and Eastern Europe, Marius HANGANU, PhD, Ion CHIORCEA, PhD/p.53

The impact of NATO Summit and of NATO-Russia high-level meeting on their relations, Petre DUȚU, PhD, Ioana Valeria ALEXE/p.59

Security implications of NATO and EU enlargement to the Black Sea, Gheorghe CALOPĂREANU, PhD/p.65

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

National Security Strategies of the United States of America from 2002 and 2006: towards more and better security?, Pavel Nečas, PhD, Blažej Lippay, René Nad'p.72

Maritime and fluvial critical infrastructure security, Marius HANGANU, PhD/p.81

Considerations of the Airpower importance in the future operational environment, Virgil RISTEA/p.87

Critical energy infrastructures – enhancing element of national security, Cristian BĂHNĂREANU, PhD/p.94

ANALYSIS. SYNTHESIS. EVALUATIONS

Symmetry and asymmetry in International Relations, Florian COLDEA, PhD, Liviu Bogdan VLAD, PhD/p.101

The new strategy: heartland or energoland?, Mihai Ștefan DINU, PhD/p.109

Globalization and its effects on the economic development, Irina TĂTARU, PhD, Florin JIANU/p.116



STRATEGIC IMPACT

POINT OF VIEWS

(Geo)political implications of Roma minorities in the European Union. Feseable solution for integration, Ionel STOICA, PhD/p.121

The cyberspace protection against terrorism, George RĂDUICĂ, PhD/p.129

An analysis of risk factors against the urban security, Mirela ATANASIU, PhD/p.134

REVIEWS

The perception of Russia in Romania, Republic of Moldova and Ukraine/p.142

CDSSS' AGENDA

The activities of the Centre for Defence and Security Strategic Studies, January - March 2011, Irina TĂTARU/p.144

Instructions for authors/p.145

PROBLEME GLOBALE: ECHILIBRUL PUTERII ÎN ZONA OCEANULUI PACIFIC ȘI A OCEANULUI INDIAN

Dr. Teodor FRUNZETI

La douăzeci și unu de ani după sfârșitul Războiului Rece, echilibrul puterii în zona Oceanului Pacific și a Oceanului Indian, ca de altfel, în întreaga lume, evoluează, schimbându-se sub presiunea statelor care au devenit puternice economic și militar – mai ales SUA, China, India și Rusia își dispută statutul de puteri mondiale în zonă. Toate aceste țări au conștientizat că numai relaționând pe toate planurile, direct și constant, fiecare își poate împlini aspirațiile de puternic actor mondial recunoscut de comunitatea internațională.

Cuvinte-cheie: stat; relație; putere regională; putere mondială; relații sino-americane; relații indo-americane; putere militară; SUA; China; India; Rusia.

1. Considerații preliminare

Statele lumii au cunoscut, cunosc și vor cunoaște o evoluție diferită sub aspect social, economic, politic, militar, cultural și de mediu. Aceasta datorită diferențelor semnificative în ceea ce privește următoarele aspecte: *organizarea socială; deținerea de resurse naturale, mai ales resurse energetice; mărimea populației; regimul politic; organizarea economiei; puterea militară.* Rezultatele deosebite pe toate sau pe majoritatea acestor planuri asigură unui stat un statut internațional înalt recunoscut de către ceilalți actori statali și nonstatali internaționali și regionali. Potrivit acestui statut, fiecare stat își asumă o serie de roluri atât în plan regional, cât și mondial. Un statut internațional înalt este căutat de toate statele care dispun de resurse (umane, economice,

financiare, naturale, mai ales energetice) mari și foarte mari deoarece acesta le permite atât o implicare activă, responsabilă și determinantă în menținerea păcii și stabilității mondiale, cât și o dezvoltare economică și socială durabilă.

În toate regiunile lumii, se asistă, după douăzeci și unu de ani de la disoluția URSS și dispariția bipolarității, la mutații importante în domeniul relațiilor internaționale. Dacă în acest interval de timp, SUA au fost singura mare putere ce s-a implicat continuu, activ și responsabil în menținerea păcii și stabilității internaționale, astăzi, noi state își afirmă dorința de a juca un rol tot mai important, mai activ și constant pe scena mondială. Printre aceste state se află, în opinia noastră, China și India, către care se îndreaptă atenția altor țări, cum ar fi SUA și Rusia.

Atât SUA, cât și Rusia doresc să-și dezvolte relațiile, în toate domeniile, cu China și India pentru a le atrage de partea lor. China și India dispun de o populație numeroasă și, prin urmare, pot reprezenta două piețe mari pentru produsele americane și rusești. De altfel, Rusia colaborează cu China în cadrul Organizației de Cooperare de la Shanghai¹.

La rândul lor, SUA caută dezvoltarea relațiilor cu cele două state. Pe de altă parte, China, una dintre țările cu o dezvoltare economică puternică, dar și o mare putere militară, dorește să i se recunoască statutul internațional înalt și urmărește să-și îmbunătățească relațiile cu vecinul său India. De fapt, China are nevoie de occidentali și de SUA pentru a se moderniza și de a deveni marea putere economică de mâine. Dacă interdependența între cele două țări este un factor de tensiune, ea face

totuși necesară colaborarea lor. China depinde de consumatorul american pentru a susține exporturile sale și SUA depind de China, primul lor creditor. De fapt, economiile lor sunt puternic interdependente.

Natura, conținutul, nivelul și calitatea relațiilor SUA-China, SUA-India, China-India, China-Rusia, India-Rusia și nu numai vor configura un alt echilibru al puterii în zona Oceanului Pacific și a celui Indian în anii ce vin.

2. Relațiile între China și SUA

2.1. Evoluția relațiilor între China și SUA

Relațiile sino-americane sunt, istoric, ambivalente și instabile. La finele anilor 1960, cu schisma ideologică sino-sovietică, China își face intrarea pe scena mondială. După douăzeci de ani de cvazi-inexistență diplomatică, China este oficial recunoscută de către SUA care până atunci preferase Taiwan-ul și și-a ocupat locul cuvenit în Consiliul de Securitate al ONU. Această apropiere sino-americană prezintă o dublă realitate: *parteneriat și rivalitate*. Două trăsături recurente și din ce în ce mai marcante ale relațiilor sino-americane; aceasta întrucât China este o rivală serioasă cu care SUA urmărește să facă un parteneriat privilegiat, pe când Beijing-ul caută un parteneriat susceptibil de a-l ridica la rang de rivalitate.

După 1989, o dată cu disoluția URSS, raporturile sino-americane se schimbă radical. Evenimentul menționat face ca lumea să înceteze de a fi bipolară și numai rămâne decât o singură superputere – SUA. China, care nu a fost niciodată o mare putere, nutrește din această cauză speranța și ambiția de a deveni². Ea aspiră să fie egala SUA și pare, într-adevăr, să fie singura țară capabilă să răspundă acestei provocări. Dar China are pentru aceasta nevoie de occidentali și de SUA în special. În ceea ce îi privește, americanii sunt conștienți că China este un fel de „super-Japonie” economică în devenire, în timp ce, deja, este o mare putere politică și militară.

Pe de altă parte, China are toate atuurile unei mari puteri în devenire: este o putere nucleară importantă, membră a Consiliului de Securitate al ONU, țara cea mai populată din lume (1,34 miliarde de locuitori), posesoarea unor bogății naturale foarte importante și cu o dezvoltare economică fără egal la ora actuală.

Într-adevăr, americanii sunt primii care au restabilit contactul cu Beijingul din noiembrie 1989. În ianuarie 1990, sancțiunile americane aplicate Chinei au fost ridicate. Acest fapt vorbește despre importanța fundamentală a dimensiunii economice a relațiilor sino-americane, pe de o parte, și de dependența reciprocă între cele două țări, pe de altă parte. Într-adevăr, SUA se tem că nu vor mai fi cea mai mare putere a lumii. Or, cel mai bun mijloc de a rezista acestei mișcări inexorabile a istoriei trece printr-un parteneriat economic privilegiat cu China. În acest sens, președintele Bill Clinton vorbea de un angajament constructiv și un parteneriat strategic³. Astăzi, China este primul exportator mondial⁴, al doilea deținător mondial de devize⁵, principalul pol de creștere mondial și, în ciuda crizei asiatice, prezintă oportunități economice și comerciale pe care americanii nu vor să le piardă în favoarea europenilor sau Japoniei.

Deși China este adepta multipolarității și susține egalitatea între state, ține seama de realitatea post-Război Rece: lumea este unipolară. Prin urmare, Beijing-ul ale cărui politică de modernizare și mediu securitar depind atât de mult de SUA trebuie să mențină o relație stabilă cu această țară. De asemenea, China este punctul focal al politicii asiatice a SUA și dezbateră între îndiguire și angajament nu încetează să alimenteze mediile academice și politice americane. Conștient de importanța Chinei pe scena internațională, George W. Bush aprecia că relațiile sino-americane stabile și constructive sunt necesare prezervării intereselor americane, menținerii păcii și a stabilității mondiale: „China poate cu ușurință să afecteze stabilitatea Asiei-Pacificului și, datorită acestui fapt, să afecteze pacea și prosperitatea mondială”⁶. O politică calificată de angajament este favorizată pentru a gestiona emergența Chinei și a prezerva interesele americane.

Președintele George W. Bush modifică politica SUA față de China. Aceasta din urmă nu mai este văzută ca puterea statu quo-ului, ci concurentul strategic al SUA⁷. Într-adevăr, SUA sunt mai sceptice atât în privința intențiilor chineze, cât și a virtuților politicii de angajament pentru a se asigura că emergența Chinei nu se va face împotriva intereselor americane. De aceea, Washington-ul își propune ca obiectiv contracararea a ceea ce el percepe ca voința chineză de a-și impune influența regională: „printre interesele naționale durabile ale SUA, se găsește necesitatea de a preveni dominația



ostilă a zonelor critice ce includ litoralul Asiei de Est și, întinzându-se din sudul Japoniei până la golful Bengal trecând prin Australia (...) în această zonă, menținerea unui echilibru stabil ar putea constitui o importantă provocare (...) căci există posibilitatea ca un concurent militar ce dispune de resurse considerabile (China) să apară în regiune⁷⁸. Provocarea pe care o constituie China pentru SUA este veche, dar răspunsul dat a fost relativ diferit în funcție de natura politică a administrației americane (democrate sau republicane).

Totuși, atentatele din 11 septembrie 2001 au constrâns SUA la a pune în surdină contenciosul cu China. Pentru Beijing, 11 septembrie 2001 prezintă avantajul de a ieși un timp din linia de miră a SUA. Această ameliorare, apoi, este continuată ritmic prin numeroase întâlniri între conducătorii celor două țări. În august 2005, se stabilește între China și SUA un dialog strategic (afirmă Beijing-ul) sau US-China Senior Dialog (potrivit Washington-ului). În plus, China este recunoscută ca un „stakeholder”⁷⁹, fiind chemată să fie responsabilă. În martie 2005, Condoleezza Rice, într-un turneu asiatic care nu a uitat să includă India, merge câteva ore în China; George W. Bush, în noiembrie 2005, face o vizită; în aprilie 2006, Hu Jintao efectuează o vizită în SUA care, ca și cea a lui Bush, nu oferă decât rezultate puțin concludente. Din punct de vedere militar, Donald Rumsfeld face o vizită în China în Octombrie 2005. Această vizită, ca și celelalte care i-au urmat, făcute și de oficiali înalți chinezi în SUA, confirmă relansarea prudentă a relațiilor militare bilaterale. La începutul primului său mandat, în cadrul unei percepții a Chinei ca un concurent strategic, administrația Bush nu era favorabilă reluării relațiilor militare cu China: acestea din urmă trebuiau să fie selective și să se efectueze caz cu caz¹⁰, ceea ce întrerupea diplomația militară sino-americană din anii lui Clinton. Această activitate arată că cele două țări recunosc importanța centrală a relației lor și necesitatea unui dialog politic și strategic pentru a evita orice interpretare răuvoitoare a obiectivelor celuilalt stat și pentru a încerca să rezolve chestiuni bilaterale și internaționale ce necesită discuții și cooperare, dar ele nu ascund profunda rivalitate subiacentă.

Beijing-ul a văzut plecând cu regret administrația Bush cu care relațiile erau global bune. Politica administrației Bush a constat în evitarea

oricărei confruntări cu China. Chiar dacă George W. Bush l-a primit pe Dalai Lama, el a venit la ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice de la Beijing. De aceea, ziarele oficiale chineze au salutat plecarea sa de la Casa Albă numindu-l „prietenul Chinei”¹¹. Conducătorii chinezi nu știau la ce să se aștepte cu venirea unei noi administrații. Tradițional, ei nu aveau încredere în democrați, în general mai preocupați de chestiunea drepturilor omului și de legăturile lor cu sindicatele, mai sensibile la impactul practicilor comerciale chineze pe piața muncii americane.

De la sfârșitul Războiului Rece și, în particular, după venirea la putere a administrației Obama, definirea relațiilor sino-americanе a devenit un punct cheie pentru dezvoltarea sănătoasă și stabilă a relațiilor între cele două țări. De la parteneriatul strategic al guvernării lui Bill Clinton la concurența strategică a guvernării lui George W. Bush, apoi la faza „nici inamic, nici prieten”, toate guvernele americane afișează o atitudine de neîncredere față de China. Totuși, este necesar să se precizeze natura relațiilor între cele două țări și să se consolideze încrederea strategică mutuală.

Relațiile între SUA și China vor modela secolul al XXI-lea, a declarat președintele american Barack Obama, deschizând, la 27 iulie 2010, la Washington un summit destinat să convingă China să-și crească cooperarea¹².

Totuși, China a devenit cea de-a doua economie mondială¹³, devizele sale și enormul excedent comercial sunt vizate de noua administrație americană încă de la venirea sa la putere. Relațiile sino-americanе cruciale pentru întreaga lume, deteriorate considerabil în 2010, provocând neliniștea comunității internaționale, au cunoscut, din ianuarie 2011, o schimbare pozitivă. Ele vor influența inevitabil evoluția relațiilor mondiale. În același timp, prietenia între cele două țări este importantă pentru populația lor.

China și SUA au dobândit o importanță considerabilă în toate domeniile și de o manieră inedită în istorie, ele concentrează 35,3% din populația mondială și o treime din produsul intern brut mondial¹⁴.

Vizita președintelui chinez, în partea a doua a lunii ianuarie 2011, în SUA deschide calea construirii unui parteneriat cooperativ bazat pe respect și beneficiu mutual pentru a promova interesele comune ale celor două țări și pentru a răspunde oportunităților și provocărilor secolului

al XXI-lea¹⁵. Totodată, această vizită pare să întărească încrederea mutuală strategică și să ghideze cooperarea strategică dintre cele două țări. Cu acest prilej s-a discutat despre politică, economie, tehnologie, umanitate și cultură.

China și SUA joacă un rol esențial în lume și împărtășesc vaste interese și responsabilități comune importante. Construirea unui parteneriat bazat pe respect și avantaje reciproce este benefică atât pentru populația celor două țări, cât și pentru dezvoltarea și prosperitatea în lume, pentru rezolvarea problemelor mondiale și aduce beneficii restului lumii. În prezent, China „este principalul exportator al lumii și cel mai mare producător, având o rezervă valutară de peste 2,5 trilioane de dolari”¹⁶.

Cooperarea între China și SUA evidențiază că provocările mondiale vor ajuta la promovarea păcii și securității în lume. Cele două țări au acceptat să avanseze cooperarea lor pentru: a contracara extremismul violent; a împiedica proliferarea armelor nucleare și a acelorlalte arme de distrugere în masă, ca și mijloacele de transport la țintă; a întări securitatea nucleară; a elimina maladiile infecțioase și foametea; a pune capăt sărăciei extreme; a răspunde eficace la problema schimbării climatice; a lupta împotriva pirateriei; a împiedica și a reduce catastrofele naturale; a combate crima transnațională; a lupta împotriva traficului de ființe umane.

Pe de altă parte, cooperarea în materie de probleme economice mondiale va permite propulsarea dezvoltării și prosperității planetei.

2.2. China – mare putere militară

Astăzi, creșterea puterii Chinei este evidentă în cel puțin două planuri – *economic și militar*. Economic, China a devenit a doua putere a lumii¹⁷. Sub aspect militar, după 1990, Armata populară chineză s-a angajat într-o reformă doctrinară, ceea ce marchează dispariția progresivă a armatei sale de masă. Practic, Armata Populară de Eliberare a trecut de la o armată de masă, concepută pentru războaie de uzură de lungă durată pe teritoriul național, la o instituție militară capabilă să ducă și să câștige lupte de scurtă durată și cu o puternică intensitate acolo unde este nevoie împotriva adversarilor high tech. Scopurile de atins sunt:

- *Reducerea personalului*. În ceea ce privește efectivele, armata chineză era compusă în 2005

din 2,3 milioane de oameni, față de 5,5 milioane de oameni în anii 1940¹⁸;

- *Constituirea de unități militare formate din profesioniști*;

- *Investiții în armament tehnologic evoluat*. În prezent, China a început să producă arme evoluat și complexul său militar-industrial este cel mai dezvoltat sector. În acest domeniu, China colaborează cu Rusia, Ucraina, Franța și Israel și a realizat programe de înarmare cu Pakistan-ul¹⁹.

China își modernizează și dezvoltă armata pentru a atinge anumite obiective. Printre acestea sunt menționate: descurajarea superputerilor de a o ataca militar; formarea unei armate suficient de puternică pentru a interveni în statele de la frontierele sale în caz de nevoie; puterea de a lupta împotriva separatismului; posesia unui arsenal mai puternic decât al SUA²⁰. Totuși, „într-o eră nucleară, o confruntare între armata americană și cea chineză este puțin probabilă”²¹.

Desigur, armata chineză participă la operațiuni multilaterale de menținere a păcii, sub drapelul ONU, în Liban, Haiti, Sudan. Dar aceasta nu înseamnă că orice risc a dispărut, atunci când balanța forțelor militare s-a schimbat în favoarea Chinei continentale față de insula Taiwan. În plus, creșterea puterii Chinei s-a produs și în zona frontierei cu India. Totodată, insuficienta transparență, mai ales în materie de doctrină și de capacități militare, riscă să creeze o percepție negativă a intențiilor Chinei, cum subliniază numeroși experți occidentali²².

Din punct de vedere militar, este adevărat, efortul este enorm, chiar dacă cheltuielile militare ale Chinei rămân, în procente din PIB, mult inferioare celor ale SUA. Dar după estimările americane, din 1996 în 2008, bugetul militar Chinei a crescut cu 12,9% pe an, adică un ritm superior celui al creșterii economice²³. Potrivit Pentagonului, cheltuielile militare chineze în 2008 se situau între 105 și 150 miliarde de dolari.

Întărirea capacităților militare a cuprins toate categoriile de forțe. Prima creștere este în jur de 25% a arsenalului său nuclear, care rămâne foarte departe totuși de cel al SUA și al Rusiei (care reprezintă aproximativ 96% din totalul mondial de 23.360 arme nucleare)²⁴. Potrivit sursei citate, China deține circa 240 de arme, ceea ce o clasează în categoria puterilor nucleare ca Franța și Marea Britanie. Astăzi, China aspiră clar să devină o putere mondială pe toate planurile. Or, deși este



un gigant economic, ea este din punct de vedere militar inferioară concurentului său american. Ceea ce acesta din urmă nu uită să-i amintească interpunându-se vizavi de Taiwan sau blocându-i accesul la Pacific. Puterea militară a SUA rămâne un argument major al supremației lor mondiale și, din capacitatea Chinei de a le pune în derută, va decurge afirmarea propriei sale puteri. Dar se pare că ea a optat, în paralel cu modernizarea armatei sale, pentru o strategie de evitare a confruntării.

Într-adevăr, potrivit numeroaselor rapoarte ce emană de la serviciile guvernului american, China va dezvolta capacități de război asimetric care îi vor permite, în caz de conflict cu SUA, să contracareze forțele americane superior înarmate, și aceasta exploatăndu-le vulnerabilitățile, mai ales dependența lor de sistemele de comunicații. Printre obiectivele vizate se numără arme cu lasere și rachete antisatelit, arme electromagnetice sau atacuri asupra rețelelor informatice. Rațiunea lor de a fi este neutralizarea comunicațiilor adversarului într-un moment critic, făcându-le incapabile să opereze, permițând astfel unei armate tehnologic inferioare să restabilească echilibrul.

La 11 ianuarie 2007, distrugerea voluntară de China a unui din sateliții săi meteorologici uzați, cu o rachetă balistică, suna ca un avertisment. Câteva luni mai înainte, un satelit spion, american de această dată, fusese temporar neutralizat de către un laser chinez²⁵. Aceste evenimente amintesc vulnerabilitatea sistemelor de navigație și comunicație în spațiu și, prin extensie, la cea a armelor ce depind de astfel de sisteme și care riscă, în caz de atac asupra acestor sisteme, să fie neutralizate și incapabile de a opera. De altfel, aceasta relansează importanța vitală de a considera acest perimetru un nou câmp de luptă potențial pentru confruntările viitoare.

Rețelele informatice militare și civile sunt alți vectori de atac asimetrici și câmpuri de luptă viitoare luate în considerație de China. Dincolo de spionaj, ele pot fi victimele atacurilor ce le-ar face inoperante în momentele cruciale. China nu ascunde faptul că ambiția sa în materie de ciber-război și a constituit o celulă în acest scop, structură realizată ca urmare și în armata SUA²⁶.

În fine, pe planul războiului economic și al informației se integrează pirateria informatică și speculatorii financiari ca actori cheie ai războaielor viitoare. Aceasta este o dovadă că China ia în considerare toate posibilitățile de atac în vederea

exploatării vulnerabilităților adversarului, inclusiv cele dirijate împotriva sistemului economic și financiar. De altfel, pe durata crizei financiare, instituțiile financiare americane interzisese vânzarea deschisă pe piețele financiare. Dincolo de motivele invocate, anume de a împiedica specularea la bază pentru a limita scăderea cursului, ar fi putut să se ascundă o măsură de protecție împotriva unei puteri ostile ce profita de criză pentru a precipita prăbușirea sistemului american. Or, China deține imense rezerve de dolari. Dar ce interese strategice are China concret din promovarea unui asemenea tip de arme? Dincolo de aspectul tactic, cel al descurajării este cel mai strategic. Căci aceste arme vizează cele două principale instrumente ale politicii de putere americană, anume sistemul financiar și armata. Într-adevăr, atacuri dirijate chiar împotriva inimii sistemului american ar putea avea rezultate dezastruoase, cum a lăsat să se întrevadă recenta criză financiară.

Strategia conflictelor asimetrice decurge din politica de putere a Chinei, planificată de aproape douăzeci de ani și construită pe termen lung. Calificată ca urgență pașnică, această politică trece într-un prim timp printr-o dezvoltare economică folosind avantajele sistemului capitalist și economia globalizată. Pentru a-și garanta prosperitatea economică, China are tot interesul să evite un conflict direct cu SUA, cel puțin pe moment.

3. Relațiile între China și Rusia

De la sfârșitul Războiului Rece, relațiile între China și Rusia sunt marcate de o renaștere fără precedent. Acest avânt nu încetează să se accelereze atât pe plan politic, cât și în domeniul economic, militar și energetic²⁷.

Indicatorii aprofundării *relațiilor politice* între cele două țări sunt multipli. O apropiere se conturează pe chestiunile de suveranitate (de exemplu, în raport cu suveranitatea Ceceniei și cea a Taiwanului), pe problemele drepturilor omului (voința comună de a afirma principiul neamestecului în treburile interne) și a politicii mai mult sau mai puțin coordonate în Asia Centrală.

De asemenea, *factorii strategici sunt centrali*, mai ales în ceea ce privește voința de a afirma existența unei lumi multipolare în care hiperputerea americană ar fi reechilibrată de celelalte puteri. Această convergență strategică influențează de

fapt politicile chineze și rusești pe marile dosare internaționale cum ar fi: *chestiunea nucleară nord-coreeană și iraniană, criza din Orientul Mijlociu și din Africa, apărarea antirachetă în Europa și Asia, independența provinciei Kosovo*. Toate acestea presupun colaborarea militară sino-rusă.

Relațiile economice, deși secundare în raport cu comerțul pe care ambele îl întrețin cu SUA și UE, s-au dezvoltat rapid, stimulate mai ales prin creșterea rapidă a importurilor de produse energetice rusești făcute de China. Astfel, sectoarele de cooperare prioritare între Rusia și China sunt energia, armamentul și comerțul. Complementaritatea celor două țări ce există în sectorul energetic apare ca esența cooperării sino-ruse. Într-adevăr, pe de o parte, Rusia are enorme resurse, a căror exploatare este esențială pentru dezvoltarea sa economică, în timp ce China, ale cărei resurse nu sunt suficiente pentru a alimenta nevoile sale crescânde de energie pe care o necesită dezvoltarea economică și realitatea demografică a țării, este obligată să importe tot mai mult începând cu 1993. Rusia posedă importante rezerve de petrol și de gaze. De exemplu, în 2001, Rusia era al doilea producător mondial de petrol (348 milioane de tone) și al doilea producător mondial de gaz (542,4 miliarde de metri cubi)²⁸. Prin comparație, situația energetică a Chinei pare complementară. Cu 22% din populația mondială și o puternică creștere economică, nevoile sale vor spori. În 2002, China consuma 231,9 milioane tone de petrol, adică o treime din consumul mondial, ceea ce o situa înapoia SUA și Japonia²⁹. Între 2001 și 2002, importurile chineze de petrol au cunoscut o creștere în medie cu 74%, trecând de la 40 la 70 milioane de tone.

În prezent, schimburile comerciale între Rusia și China sunt de ordinul a 30 miliarde de dolari în timp ce China și India schimbă mai mult de 40 de miliarde de dolari pe mărfuri³⁰.

În relațiile între China și Rusia, un loc central îl ocupă și problema mediului de securitate comun. „Revoluțiile portocalii” au contribuit la scoaterea în relief a comunității de interese între Moscova și Beijing. După disoluția URSS, China s-a neliniștit văzând că noile republici central-asiatice stabilesc legături cu NATO, ceea ce duce la extinderea influenței SUA în respectiva zonă. Pentru China, este vorba de o veritabilă ofensivă de forțe externe pentru a controla securitatea regională. De asemenea, este vorba de un pericol ideologic, legat

de obiectivul american de a favoriza schimbările de regim. După atentatele din 11 septembrie 2001, pentru numeroși analiști chinezi, SUA au căutat să obțină o superioritate strategică în Asia Centrală prin intermediul unei penetrări militare și ideologice. De aceea, „revoluțiile portocalii” ce au avut loc în Georgia, Ucraina și Kirghistan au fost rezultatul unei tentative de destabilizare servind ca obiectiv al SUA de întărire a zonei lor de influență.

Începând cu 2005, Moscova și Beijing s-au străduit să-și reducă divergențele pentru a face mai bine un front comun împotriva unilateralismului american³¹. Prin crearea Organizației de Cooperare de la Shanghai în 1996, rușii și chinezii au vrut să construiască o organizație capabilă să stigmatizeze dominația relațiilor internaționale de către SUA.

Constituirea triumghiului Rusia-China-India este deosebit de interesantă. Atentatele de la 11 septembrie 2001 au dat un impuls important acestei idei. Astfel, lupta împotriva terorismului constituie astăzi liantul triumghiului. Rusia împărtășește cu China și India preocuparea în ceea ce privește riscurile ce vin din partea grupurilor islamiste de pe teritoriul lor și din imediata lor vecinătate.

Opinii asemănătoare au China și Rusia și în ceea ce privește marile chestiuni internaționale:

- *Dezarmarea și controlul armelor de distrugere în masă.* În principiu, Rusia și China susțin dezarmarea nucleară. Singura teamă este posibilitatea ca China să revendice recunoașterea ei ca superputere pe temeiul arsenalului său strategic;

- *Apărarea antirachetă în Europa și Asia.* Cooperarea în acest domeniu este făcută explicit prin susținerea de Rusia a Chinei în raport cu neliniștea sa privind cooperarea nipono-americană asupra instalării sistemelor antirachetă în Asia. Aceiași convergență de opinii între cele două țări a fost afirmată prin teama Rusiei în privința desfășurării apărării antirachetă americane în Europa;

- *Dosarele iranian și nord-coreean.* China și Rusia împărtășesc aceleași griji privind evoluția situației militare, politice și economice din Coreea de Nord, mai ales afișând o opoziție fermă față de nuclearizarea peninsulei coreene. Cooperarea sino-ruso-iraniană se articulează în jurul energiei sub toate formele: hidrocarburi și energie nucleară. Retorica chineză asupra dosarului nuclear este aproapiată de retorica rusă: opoziția la sancțiuni și

la recursul la mijloace militare și preferința pentru negociere;

- *Kosovo*. China și Rusia se susțin reciproc în problema separatismului. Rusia consideră că ordinea internațională ar fi amenințată în ceea ce privește inviolabilitatea frontierelor de stat. În cazul Kosovo, respectarea integrității teritoriale a statelor și a suveranității lor împotriva separatismului este pusă în discuție.

4. Relațiile între China și India

China și India reunite numără mai mult de o treime din populația mondială. Ambele țări au avut o creștere economică impresionantă în cursul ultimelor decenii.

Relațiile între India și China sunt complexe. Au relații de contencios nerezolvate și de neîncredere reciprocă în ciuda unei politici limitate de apropiere declanșată în 1988. Au urmat o serie de vizite reciproce ale oficialilor de rang înalt ai celor două țări în 1991, 1993, 1996, prilejuri cu care s-au semnat o serie de acorduri fără a soluționa chestiunile centrale și anume: problemele contencioase de frontieră; ajutorul chinez dat Pakistan-ului; problema Tibetului; rivalitatea regională.

Dacă la începutul acestei perioade New Delhi și Beijing-ul puneau în față potențialele interese convergente în așteptarea unei ordini multipolare, erau totuși conștiente de divergențele dintre ele.

Pentru China ca și pentru India, era vorba atunci de stabilizarea frontierelor lor și de angajarea unei dinamici a dialogului pentru beneficiul securității și dezvoltării lor economice, fără a ceda însă în punctele esențiale. În plus, India nu este, pentru Beijing, o chestiune importantă de politică externă, de la căderea URSS, acesta nu o mai vede ca fiind bastionul sud-asiatic al Moscovei. În schimb, China rămânea percepută de New Delhi ca o amenințare majoră pentru securitatea sa, sentiment întărit de legăturile sino-pakistaneze. Astfel, în acest debut al anilor post-Război Rece, India se teme mai mult de China decât aceasta din urmă se teme de ea. Această „asimetrie în percepția amenințărilor”³² este o importantă caracteristică a relației indo-chineze.

India și China vor continua să se dezvolte simultan și politicile lor trebuie să țină seama de această realitate. Ideea de concurență și de rivalitate nu ar trebui simplificate de o manieră ce

ar împiedica tentativele de stabilire a unor relații determinate rațional. Există deopotrivă provocări și oportunități pentru dezvoltarea relațiilor sino-indiene.

Cu toate că divergențele persistă pe frontiere, prin eforturi comune se poate ajunge la depășirea lor. Comerțul Indiei cu China cunoaște o dezvoltare alertă. China este cel mai important partener pentru schimburi comerciale de aproximativ 60 de miliarde de dolari pe an³³. India este una dintre cele mai mari piețe pentru China și pentru proiecte de infrastructuri.

Participarea celor două state la G20 și faptul că sunt incluse în categoria puterilor emergente – BRIC (Brazilia, India, Rusia și China) este o oportunitate pentru ca ele să lucreze împreună. De asemenea, un teren comun de lucru pentru ambele state îl reprezintă combaterea terorismului și extremismului într-o regiune cum este Asia, întărirea securității maritime, protejarea mediului înconjurător.

Relațiile actuale între cele două țări rămân politicoase. Fiecare vorbește despre deschidere și cooperare. Realitatea este că ele se află, totuși, într-o strânsă concurență în numeroase domenii: de la investiții străine, trecând prin energie și până la resurse naturale.

5. Relațiile între India și Rusia

Pentru India, disoluția URSS semnifică pierderea principalului său aliat și izolarea internațională, pe fondul gravelor dificultăți interne. Începând cu iulie 1991, India a demarat o serie de reforme interne și o nouă politică externă, denumită „Look East Policy”. Totodată, India este izolată în regiune – celelalte state ale Asiei de Sud percep politica sa ca hegemonică, pe de o parte, și se află într-o relație conflictuală cu Pakistan-ul, de la independența sa din 1947, pe de altă parte. China este cealaltă rivală tradițională a Indiei de la conflictul armat din 1962.

În ultimii ani, relațiile între Rusia și India cunosc o anume dezvoltare, fără a fi similare cu cele existente pe vremea URSS. Astfel, au fost reluate colaborările în plan militar, Rusia semnând cu India contracte de armament pentru 20 miliarde de dolari³⁴. În acest mod, s-au cumpărat mai ales elicoptere și 126 avioane de vânătoare multifuncționale pentru 10 miliarde de dolari, precum și alte tipuri de tehnică militară.

Schimbările comerciale între India și Rusia au atins 10 miliarde în 2010 față de 3 miliarde în 2005 și se speră ca volumul acestora să ajungă în următorii 5 ani la circa 20 miliarde de dolari³⁵. Practic, Rusia și India dispun de un important potențial pentru creșterea cooperării lor bilaterale în domenii cum ar fi înalta tehnologie, spațiu, energie, energie nucleară, agricultură, farmacologie, crearea de întreprinderi comune.

De aceea, oficiali indieni au apreciat că relațiile între India și Rusia au caracterul unui parteneriat strategic privilegiat³⁶.

Relativa diminuare a relațiilor comerciale și a cooperării între India și Rusia se datorează în mare măsură deschiderii New Delhi spre alte țări, printre care SUA și China înainte de toate.

6. Relațiile între SUA și India

Disoluția URSS, distanțarea Washington-ului în privința Pakistan-ului în 1990, noua politică indiană (internă și externă) pot apărea ca factori ai apropiierii indo-americane. Totuși, pe timpul acestei perioade, India și SUA își mențin distanța, cu atât mai mult cu cât Asia de Sud nu este pentru Washington decât „un detaliu strategic”³⁷. Unul din principalele motive ale acestei distanțe se află în politica neproliferării dusă de Washington, altă mare prioritate a politicii externe americane din anii 1970. Chestiunea nucleară rămâne obiectivul central al politicii indiene de la Washington și pragul major al relațiilor bilaterale. SUA doresc ca India să semneze Tratatul de neproliferare nucleară și să adere la Tratatul de interzicere completă a experiențelor nucleare, abandonând astfel programul său nuclear, ceea ce New Delhi refuză – în ochii săi, aceste tratate sunt instrumente ce permit marilor puteri nucleare să-și mențină monopolul și să dispună astfel de un instrument de presiune asupra statelor nedotate cu arme nucleare. Acest demers american este perceput de India ca o gravă atingere a suveranității și securității sale. Ea menține între cele două state climatul istoric de neîncredere reciprocă. Relațiile indo-americane sunt, de asemenea, împiedicate de faptul că SUA consideră India și Pakistan-ul o singură și chiar aceeași problemă: două țări proliferante, ale căror relații sunt conflictuale. Or, India, care prevede să fie o democrație ce se vrea o putere regională, chiar mondială, nu poate să tolereze să fie tratată pe același plan ca Pakistan-ul. În plus, anii 1995-

1996 sunt percepuți de India ca o perioadă marcată de o politică americană favorabilă Pakistan-ului.

O primă modificare a politicii indiene față de Washington se amorsează totuși plecând de la debutul celui de-al doilea mandat al lui Bill Clinton în ianuarie 1997. Au loc vizite ale înalților reprezentanți americani în India, ceea ce va conduce la o nouă perioadă a relațiilor dintre cele două state. Washington-ul a conștientizat necesitatea și utilitatea politică și strategică de a acorda mai multă importanță Indiei în politica sa asiatică. De partea indiană, o relație mai pozitivă cu SUA poate oferi avantaje politice, strategice și economice: o apropiere de Washington este dorită, dar nu poate să se opereze cu prețul unei renunțări la opțiunea nucleară, într-un context în care, mai ales, China continuă o dezvoltare rapidă și rămâne în centrul politicii asiatice a SUA.

Într-adevăr, la chestiunile precedente evocate, se adaugă un alt obstacol major relațiilor indo-americane – relațiile sino-americane.

Percepția Indiei este că situația sa securitară este deteriorată. India nu poate accepta că inamicul său tradițional, putere nucleară recunoscută, cu statut internațional de invidiat, participă cu SUA la menținerea echilibrelor asiatice, inclusiv în Asia de Sud. În acest cadru regional perceput ca riscant pentru securitatea sa, India apreciază că posesia armei nucleare prezintă un dublu avantaj, *strategic și politic*. Acesta din urmă este important deoarece „armele nucleare nu sunt arme militare. Logica lor relevă politica internațională și ordinea nucleară mondială. (...) India vrea să fie un actor și nu obiect al ordinii nucleare mondiale”³⁸.

Jaswant Singh declară că Tratatul de neproliferare nucleară și Tratatul de interzicere a încercărilor nucleare favorizează un „apartheid nuclear”³⁹, în centrul căruia, în ochii New Delhi-ului, se află SUA. Această ordine va întâlni exigența indiană a unei recunoașteri internaționale a statutului său de putere regională cu vocație mondială și cu imperativele sale securitare. Această exigență este cu atât mai puternică cu cât India urmărește cu atenție creșterea puterii chineze și dorește să obțină o paritate de statut cu China și să-și asigure securitatea în privința acesteia din urmă.

Pe 11 și 13 mai 1998, India a efectuat experiențe nucleare. Imediat, Washington-ul impune foarte rapid sancțiuni Indiei. Paradoxal, în ciuda reacțiilor severe ale administrației Clinton,



s-a dovedit că nuclearizarea Indiei constituie un factor de apropiere între Washington și New Delhi. Executivul american obține de la Congres acordul ca primele sancțiuni să fie ridicate la 14 iulie 1998. În iunie 1998, începe dialogul indo-american care marchează o turnură decisivă a relațiilor între cele două țări.

Totodată, vizita lui Clinton în India în martie 2000, urmată de cea a primului ministru indian în SUA în septembrie 2000, este o victorie diplomatică pentru India deoarece marchează o etapă majoră în apropierea indo-americană. Tonul discuțiilor între cele două state s-a schimbat din mai 1988: India și SUA sunt socotite „aliați naturali” și Washington-ul afirmă rolul Indiei în stabilitatea subcontinentului indian – deci rangul său „de putere regională și mondială responsabilă”⁴⁰.

Din 1998 până în 2004, relațiile indo-americane au cunoscut o îmbunătățire vizibilă. Astfel, în ianuarie 2004, s-a lansat inițiativa numită *Next Step in the Strategic Partnership* (NSSP). Până în prezent, NSSP nu și-a ținut promisiunile: o colaborare mai strânsă în domeniul nuclear și spațial civil; un comerț mai dezvoltat în materie de înalte tehnologii; dialog largit privind apărarea balistică.

Apropierea indo-americană a fost susținută prin⁴¹: 1) continuarea apropierei diplomatico-strategice (manevre militare întrunite între diferite categorii de forțe armate ale celor două state; semnarea unui acord numit *open skies* în ianuarie 2005, care lăsa oricare companie indiană sau americană să stabilească o legătură între oricare dintre orașele celor două țări); 2) factori structurali ai apropierei indo-americane (un parteneriat economic cu un puternic conținut high tech; rolul diaspora și al comunității de studenți. Alături de economie, legăturile sociale joacă un rol important în apropierea indo-americană. În primul rând, diaspora indiană din SUA, a cărei masă demografică s-a dublat în 10 ani, pentru a atinge 2 milioane de persoane⁴². Fluxul de imigranți indieni legali este de acum superior celui de chinezi. Numeroși emigranți vin să-și facă studiile în informatică, tehnologii de vârf și nu numai).

De asemenea, atentatele din 11 septembrie 2001 au permis administrației Bush să facă progrese în ce privește politica față de India. Astfel, s-au semnat următoarele acte: în ianuarie 2004, *Next Step for Strategic Partnership* (NSSP); un acord de apărare

indo-americană pe 28 iunie 2005; *Joint Statement* în iulie 2005; *US-India Civil Nuclear Cooperation Initiative* în martie 2006. Toate acestea vorbesc de un parteneriat strategic între SUA și India. De altfel, oportunitatea strategică pe care o constituie New Delhi pentru Washington ar putea fi pe deplin sesizată: India este pentru prima dată menționată în *Quadriennial Defense Review* din 2006, unde acest stat era prezentat ca un partener strategic cheie⁴³. În plus, urmare a transformării Biroului de afaceri din Asia de Sud al Departamentului de stat în Birou de afaceri al Asiei de Sud și al Asiei Centrale în februarie 2006, India, prin importanța sa și legăturile sale cu Washington, ar putea de asemenea să întărească proiectul SUA de „*greater Central Asia*”, care impietează asupra politicii sino-ruse în Asia Centrală dezvoltată în cadrul organizației de cooperare de la Shanghai (OCS). China nu poate decât să fie neliniștită pentru securitatea sade modificările ce ating flancurile sale, la sud și la vest, unde prezența și influența americană s-a întărit, ca și la est.

În măsura în care se estimează că India va deveni a treia sau a patra economie mondială până în 2030, această țară ar putea deveni partenerul strategic cel mai important al SUA. Prin urmare, în anii ce vin, va deveni vitală stabilirea unui important parteneriat bilateral pentru a gestiona avântul Chinei și pentru a încuraja în Asia un echilibru de putere favorabil Indiei, SUA, ca și Asiei în ansamblul său. Succesul Indiei ca democrație întărește, de asemenea, libertatea la scară globală și protejează interesele americane în întregul lor. În acest context, complex și complicat, relațiile indo-americane se vor dezvolta din dorința ambelor țări care astfel speră să-și împlinească o serie de așteptări de natură economică și, mai ales, securitară.

Concluzii

Zona Oceanului Pacific și a Oceanului Indian este una complexă din punct de vedere geopolitic. Aici există și se manifestă două dintre cele mai populate state ale lumii – China și India – ambele cu ambiții de mare putere regională și internațională.

Dezvoltarea economică alertă a Chinei și evoluția sa ascendentă ca putere militară îi dau dreptul să aspire la statutul înalt de putere mondială. La rândul său, India are aceleași aspirații, chiar

dacă încă nu este membră a „clubului puterilor nucleare ale lumii” și mai are încă de recuperat și pe dimensiunea economică distanța ce o separă de China și SUA.

China și India conștientizează că împlinirea aspirațiilor lor de a deveni mari puteri mondiale recunoscute de comunitatea internațională este posibilă, pe de o parte, prin colaborarea multilaterală cu SUA, și între ele, pe de altă parte. În același timp, SUA sunt conștiente că rolul lor, respectiv influența lor în regiunea Asiei de Sud-Est, depinde de natura, calitatea și conținutul relațiilor cu China și India. Pe de altă parte, relațiile SUA cu India și, mai ales, cu China pot contribui la contracararea influenței Rusiei în regiune. Aceasta din urmă este membră a Organizației de Cooperare de la Shanghai, din compunerea căreia face și China parte. În plus, atât China, cât și India au relații multiple cu Rusia, bilateral sau în cadrul unor organizații regionale.

Influența a ceea ce se petrece între cele trei state – SUA, China și India – are un impact mai puternic asupra relațiilor între celelalte două și/sau interesele și, implicit, politica celui de-al treilea. Dacă la debutul perioadei post-Război Rece, relația sino-indiană nu avea decât puțină importanță în ochii decidenților americani și dacă, Beijing-ul, la fel, nu-și puna decât foarte ușor chestiunea relației indo-americane, la sfârșitul perioadei studiate și fără îndoială în viitor, atitudinea celor trei capitale (Washington, Beijing și New Delhi) față de evoluția legăturilor dintre ele este una pozitivă și dinamică. Totuși, influența exercitată de fiecare în parte asupra uneia sau alteia din părți este inegală. Apreciem că relația sino-americană este determinantă de evoluția raporturilor între cele trei țări, pe de o parte, și de echilibrele asiatice, pe de altă parte.

BIBLIOGRAFIE:

1. ASTAKHOV, Dimitry, **Inde-Russie: un partenariat stratégique privilégié**, <http://fr.rian.ru/world/20101221/188185984.html>.
2. BECKER, François, **La Chine devient le premier exportateur mondial**, <http://chine.aujourdhuilemonde.com/la-chine-devient-le-premier-exportateur-mondial>.
3. CLEROT, Fabienne, **Vers une tension dans les relations Etats-Unis / Chine ?**, <http://www.affaires-strategiques.info/spip.php?article794>.

[affaires-strategiques.info/spip.php?article794](http://www.affaires-strategiques.info/spip.php?article794).

4. COHEN, Stephen P., **The United States, India, and Pakistan**, ACDIS Occasional Paper, July 1997.
5. HEINRICH-AGOSTINI, Sophie, **La relation triangulaire entre la Chine, l'Inde et les Etats-Unis depuis la fin de guerre froide**, http://www.africt.org/IMG/pdf/19_Heinrich-Agostini.pdf.
6. HUBERT-RODIER Jacques, **ANALYSE, La puissance militaire chinoise interpelle le monde**, <http://toutsurlachine.blogspot.com/2009/11/analyse-la-puissance-militaire-chinoise.html>.
7. JAFFRELOT, Christophe, **L'Inde, nouvel allié asiatique des Etats-Unis**, <http://www.cairn.info/revue-etudes-2005-10-page-309.htm>.
8. RACHMAN, Gideon, **De data asta e pe bune, în Foreign Policy**, ianuarie – februarie 2011.
9. SINGH, Jaswant, **Against nuclear apartheid**, în *Foreign Affairs*, vol. LXXVII, n° 5, September-October 1998.
10. TURBANSKA, Agata, **L'état actuel de la puissance militaire chinoise**, <http://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMAAnalyse?codeAnalyse=750>.
11. ZOELLICK, Robert B., **Deputy Secretary of State, Whither China: from membership to responsibility?**, Remarks to National Committee on US-China Relations, New York, 21 September 2005.
12. WOLFOWITZ, Paul, **Deputy Secretary of Defense, to Honorable Carl Levin, Chairman, Committee on Armed Service, US Senate, US House of Representatives**, Washington, 8 June 2001.
13. ***, **Chine, États-Unis: partenaires ou rivaux ?**, http://membres.multimania.fr/cyberbobline/le_livre_du_mois.html,
14. ***, **La Chine est désormais la deuxième économie mondiale**, <http://www.liberation.fr/economie/0101652514-la-chine-est-la-deuxieme-economie-mondiale>.
15. ***, **La Chine face à la puissance militaire américaine, une réponse asymétrique**, <http://www.infoguerre.fr/matrices-strategiques/la-chine-face-a-la-puissance-militaire-americaine-une-reponse-asymetrique/>.
16. ***, **Dossier: l'Organisation de Coopération de Shanghai**, http://french.peopledaily.com.cn/french/200308/06/fra20030806_62307.html.
17. ***, **„L'émergence pacifique” de la Chine dans le monde**, <http://www.senat.fr/rap/r05-400/r05-40010.html>.



18. ***, Les réserves chinoises en devises étrangères représentent 30% du total mondial, <http://fonzibrain.wordpress.com/2010/02/22/les-reserves-chinoises-en-devises-etrangees-representent-30-du-total-mondial/>.

19. Remarks by the President Clinton to the Joint Session of Indian Parliament, New Delhi, 22 mars 2000.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 ***, Dossier: l'Organisation de Coopération de Shanghai, http://french.peopledaily.com.cn/french/200308/06/fra20030806_62307.html.

2 ***, Chine, États-Unis: partenaires ou rivaux ?, http://membres.multimania.fr/cyberbobline/le_livre_du_mois.html, p. 2.

3 Ibidem, p. 3.

4 François BEKER, La Chine devient le premier exportateur mondial, <http://chine.aujourdhuilemonde.com/la-chine-devient-le-premier-exportateur-mondial>.

5 ***, Les réserves chinoises en devises étrangères représentent 30% du total mondial, <http://fonzibrain.wordpress.com/2010/02/22/les-reserves-chinoises-en-devises-etrangees-representent-30-du-total-mondial/>.

6 George H. Bush, Remarks at the Yale University commencement ceremony, New Haven, 27 mai 1991, apud. Sophie HEINRICH-AGOSTINI, La relation triangulaire entre la Chine, l'Inde et les Etats-Unis depuis la fin de guerre froide, http://www.afri-ct.org/IMG/pdf/19_Heinrich-Agostini.pdf, p. 295.

7 Cf. Sophie HEINRICH-AGOSTINI, op. cit., p. 304.

8 Department of Defense, Quadrennial Defense Review, Washington, 30 September 2001, p. 4, apud. Sophie HEINRICH-AGOSTINI, op.cit., p. 304.

9 Robert B. ZOELLICK, Deputy Secretary of State, Whither China: from membership to responsibility?, Remarks to National Committee on US-China Relations, New York, 21 September 2005.

10 Paul WOLFOWITZ, Deputy Secretary of Defense, to Honorable Carl Levin, Chairman, Committee on Armed Service, US Senate, US House of Representatives, Washington, 8 June 2001.

11 Cf. Fabienne CLEROT, Vers une tension dans les relations Etats-Unis / Chine ? <http://www.affaires-strategiques.info/spip.php?article794>, p. 1.

12 ***, Relations entre la Chine et les Etats-Unis, http://fr.wikipedia.org/wiki/Relations_entre_la_Chine_et_les_%C3%89tats-Unis.

13 ***, La Chine est désormais la deuxième économie mondiale, <http://www.liberation.fr/economie/0101652514-la-chine-est-la-deuxieme-economie-mondiale>.

14 ***, Les Relations Entre Les Etats-Unis Et

La Chine. „La Guerre Des Monnaies”, <http://www.dissertationsgratuites.com/dissertations/Les-Relations-Entre-Les-Etats-Unis-Et/117435.html>.

15 ***, Un nouveau guide pour les relations sino-américaines, http://french.beijingreview.com.cn/alaune/txt/2011-01/21/content_327558.htm.

16 Gideone RACHMAN, De data asta e pe bune, în Foreign Policy, ianuarie-februarie 2011, p. 67.

17 Vezi: ***, La Chine est désormais la deuxième économie mondiale, <http://www.liberation.fr/economie/0101652514-la-chine-est-la-deuxieme-economie-mondiale>.

18 Cf. ***, „L'émergence pacifique” de la Chine dans le monde, <http://www.senat.fr/rap/r05-400/r05-40010.html>.

19 Agata TURBANSKA, L'état actuel de la puissance militaire chinoise, <http://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMAAnalyse?codeAnalyse=750>, p. 2.

20 Agata TURBANSKA, art. cit., p. 3.

21 Gideone RACHMAN, De data asta e pe bune, în Foreign Policy, ianuarie-februarie 2011, p. 69.

22 Cf. Jacques HUBERT-RODIER, Analyse - La puissance militaire chinoise interpelle le monde, <http://toutsurlachine.blogspot.com/2009/11/analyse-la-puissance-militaire-chinoise.html>, p. 1.

23 Cf. Jacques HUBERT-RODIER, art. cit., p. 1.

24 Cf. Jacques HUBERT-RODIER, art. cit., p. 1.

25 Cf. ***, La Chine face à la puissance militaire américaine, une réponse asymétrique, <http://www.infoguerre.fr/matrices-strategiques/la-chine-face-a-la-puissance-militaire-americaine-une-reponse-asymetrique/>, p. 1.

26 Ibidem, p. 2.

27 ***, La Chine et la Russie entre convergences et méfiance, <http://www.irenees.net/en/fiches/documentation/fiche-documentation-616.html>.

28 Sébastien COLIN, Le développement des relations frontalières entre la Chine et la Russie, <http://www.ceri-sciencespo.com/publica/etude/etude96.pdf>, p. 6.

29 Sébastien COLIN, art. cit., p. 6.

30 ***, BRIC. Des alliances en devenir entre pays émergents, http://asie21.com/asie/index.php?option=com_content&view=article&id=283:bric-des-alliances-en-devenir-entre-pays-emergents-lc8&catid=65:generalites&Itemid=115.

31 ***, La Chine et la Russie entre convergences et méfiance, <http://www.irenees.net/en/fiches/documentation/fiche-documentation-616.html>, p. 1.

32 John W. GARVER, Asymmetrical Indian and Chinese threat perceptions, The Journal of Strategic Studies, vol. XXV, n° 4, déc. 2002, pp. 109-134.

33 ***, Inde/Chine/Politique extérieure. India/China/Competition/Cooperation, <http://www.chineinde.info/blog,les-relations-sino-indiennes-entre-concurrence-et-convergence,1433082.html#suite>, p. 2.



34***, **La Russie et l'Inde renforcent leur coopération nucléaire et militaire**, <http://inde.aujourdhuilemonde.com/la-russie-et-linde-renforcent-leur-cooperation-nucleaire-et-militaire>, p. 1.

35 ***, **Russie-Inde: 10 mds USD d'échanges commerciaux en 2010**, <http://fr.rian.ru/world/20101118/187904959.html>.

36 **ASTAKHOV, Dimitry, Inde-Russie: un partenariat stratégique privilégié**, <http://fr.rian.ru/world/20101221/188185984.html>.

37 **Stephen P. COHEN, The United States, India, and Pakistan**, ACDIS Occasional Paper, July 1997, p. 5.

38 Cf. **Sophie HEINRICH-AGOSTINI, La relation triangulaire entre la Chine, l'Inde et les Etats-Unis**

depuis la fin de guerre froide, http://www.afri-ct.org/IMG/pdf/19_Heinrich-Agostini.pdf, p. 298.

39 **Jaswant SINGH, Against nuclear apartheid**, Foreign Affairs, vol. LXXVII, n° 5, sept.-oct. 1998, pp. 41-52.

40 **Remarks by the President Clinton to the Joint Session of Indian Parliament, New Delhi, 22 mars 2000.**

41 **Christophe JAFFRELOT, L'Inde, nouvel allié asiatique des Etats-Unis**, <http://www.cairn.info/revue-etudes-2005-10-page-309.htm>, pp. 1-6.

42 **Christophe JAFFRELOT, art. cit., p. 7.**

43 Cf. **Sophie HEINRICH-AGOSTINI, op.cit., p. 304.**

General-locotenent profesor universitar dr. Teodor FRUNZETI (tfrunzeti@unap.ro) este rectorul (comandantul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Cu doctorate în științe militare și științe politice, remarcabil om de știință, este autor și coautor a mai multor cărți cu tematică militară, de securitate și apărare, a peste 100 de articole de specialitate și comunicări științifice.



SCUTUL ANTIRACHETĂ ÎNTRE TRECUT ȘI VIITOR

Dr. Constantin MOȘTOFLEI

Abordarea problematicii cunoscute și sub denumirea metaforică de scut antirachetă s-a făcut pe baza a două principii: al cauzalității și cel al spațio-temporalității. Fenomenele și procesele analizate au fost urmărite pe traseul cauză-efect, parcurs de acestea, respectiv, au fost studiate din perspectivă spațială și temporală. Plecându-se de la evoluția cantitativă și calitativă a armelor nucleare, a mijloacelor folosite pentru transportul acestora la țintă și a modalității de apărare antirachetă s-a urmărit găsirea răspunsurilor la o serie de întrebări, cum ar fi: împotriva căror rachete, cui aparțin și ce mijloace de apărare pot fi folosite; ce resurse presupun realizarea și menținerea în funcțiune a scuturilor antirachetă; cât de eficientă este implementarea scutului antirachetă în echilibrarea puterilor și în asigurarea securității regionale și globale?

Cuvinte-cheie: scut antirachetă; apărare anti-balistică; arma nucleară; rachete balistice intercontinentale; polarizarea puterilor; securitate regională; securitate globală.

1. Premise

Dezvoltarea armelor nucleare a preocupat atât SUA, cât și URSS. După ce, la 15 iulie 1945, în poligonul Los Alamos, a avut loc prima explozie nucleară, la nici o lună de zile, SUA au folosit două bombe atomice, ceea ce a dus la capitularea Japoniei și la încheierea celui de-al doilea război mondial. În același timp, și rușii lucrau la dezvoltarea armelor nucleare, primul test sovietic fiind realizat la 29 august sau 22 septembrie (după alte surse) 1949. Cele cinci puteri victorioase ale

celui de-al doilea război mondial și, din 1946, singurii membri permanenți ai Consiliului de Securitate, cu drept de veto, s-au înscris în cursa înarmării nucleare. S-au detașat, din start cele două mari puteri, Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică, precum și Marea Britanie (a fost coparticipantă la Proiectul Manhattan, alături de SUA; de fapt, cercetările britanice au început în 1947, iar primul test s-a făcut în 1952, când au detonat prima lor bombă atomică). Ulterior, s-a creat clubul select al deținătorilor de arme nucleare, alăturându-li-se Franța (1960) și China (1964). Mai târziu, și alte țări au devenit puteri nucleare: Israel, India, Pakistan, Coreea de Nord, susceptibilă fiind și Iran.

Bombardamentele atomice de la Hiroshima și Nagasaki s-au realizat prin lansarea a două bombe nucleare, produse de Statele Unite ale Americii, folosindu-se de avioane de bombardament B-29. La 6 august 1945, bomba atomică cunoscută ca „Little Boy” a fost lansată deasupra orașului Hiroshima din bombardierul „Enola Gay” cu o eroare de 260 m, iar la 9 august 1945, deasupra orașului Nagasaki se lansa, cu o eroare de 2 km, bomba cunoscută ca „Fat Man”. Din punct de vedere militar, s-au desprins, probabil, câteva concluzii care au marcat evoluțiile ulterioare în domeniul folosirii și contracarării acestor mijloace, privind atât încărcăturile nucleare, cât și vectorii care trebuie să le transporte la țintă. Ne referim aici la raza de acțiune a avioanelor de bombardament, ceea ce a impus o pregătire de durată și costisitoare pentru redisolocarea aviației de bombardament și pentru asigurarea supremației aeriene. Totodată, s-au avut în vedere, probabil,



și alte aspecte, cum ar fi: viteza relativ mică a bombardierelor și posibilitatea de a fi doborâte pe timpul zborului către țintă; efectul psihologic înregistrat asupra personalului implicat nemijlocit în efectuarea atacului.

În continuarea demersului nostru, evoluția conceptului de scut antirachetă a fost analizată din trei perspective: a încărcăturii nucleare, a mijloacelor folosite pentru transportul la țintă și a modalității de apărare antirachetă.

2. Arma nucleară

Deținerea armei nucleare de către unele state a schimbat relațiile de putere, mai ales după conștientizarea că, prin folosirea reciprocă a acesteia, posibilitatea autodistrugerii omenirii devenea tot mai evidentă. Ea, practic, a împărțit lumea, pentru câteva decenii în două clase de putere: cele două mari superputeri, care dețineau cea mai mare parte a armelor nucleare, și ceilalți. Un rezultat este acela că superputerile nucleare au evitat un război direct între ele. Un alt rezultat este acela că discuțiile referitoare la controlul armelor nucleare au devenit un proces continuu. Deceniile de convorbiri despre armele nucleare au avut un succes limitat. Un număr de acorduri au restrâns arsenalele nucleare ale SUA și URSS (ulterior, Federația Rusă); dintre acestea, putem menționa:

- Tratatul de interzicere a testării parțiale sau limitate (Partial or Limited Test Ban Treaty – PTBT/LTBT), semnat în anul 1963 și destinat interzicerii testării în atmosferă, sub apă și în spațiu a armamentului nuclear;

- Tratatul de neproliferare nucleară (Nuclear Non-Proliferation Treaty – NPT), semnat în anul 1968 de către SUA, URSS, Marea Britanie, Franța și China, precum și de alte 182 țări. Scopul acestui Tratat este de a interzice posesia, fabricarea sau achiziția de arme nucleare sau alte dispozitive explozive nucleare;

- Tratatul pentru limitarea armamentului strategic I și II (Strategic Arms Limitation Treaty – SALT I și SALT II), semnate în anii 1972, respectiv 1979 de către cele două superputeri cărora le limita sporirea arsenalului de rachete;

- Acordul pentru prevenirea unui război nuclear (Prevention of Nuclear War Agreement), semnat în anul 1973 și care prevedea ca SUA și URSS să se consulte reciproc în cazul unei confruntări nucleare;

- Tratatul pentru interzicerea testării (Threshold Test Ban Treaty), semnat în anul 1974, ce limita testările nucleare la 150 kilotone;

- Tratatul pentru forțe nucleare cu rază de acțiune intermediară (Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty – INF), semnat în 1987, elimină rachetele balistice și de croazieră, nucleare și convenționale cu rază de acțiune intermediară;

- Tratatul pentru eliminarea mutuală a țintelor (Mutual Detargeting Treaty – MDT), semnat în 1994, ce prevede ca rachetele americane și cele rusești să nu mai țintească automat teritoriul celeilalte țări, eliminând concepția că cele două națiuni sunt inamice;

- Tratatul pentru limitarea cuprinzătoare a testării (Comprehensive Test Ban Treaty – CTBT), semnat în anul 1996 și destinat interzicerii tuturor testelor nucleare în toate mediile; a fost semnat de 180 de state, dar ratificat doar de 148 (SUA nu l-au ratificat).

În anul 1991, după căderea Cortinei de Fier, potrivit proiectului denumit Protecție Globală Împotriva Loviturilor Limitate (Global Protection against Limited Strikes – GPALS), amenințarea nucleară sovietică a fost înlocuită cu cea a unui atac implicând până la 200 de focoase nucleare. Amploarea sistemului a fost redusă și mai mult în cursul anilor '90, pe măsură ce atenția SUA s-a mutat de la amenințarea din ce în ce mai slabă a Rusiei către creșterea proliferării tehnologiei balistice printre statele cu potențial de instabilitate din Asia¹.

Cele două superputeri au semnat Tratatul START I (Strategic Arms Reduction Talks sau Negocieri asupra reducerii armelor strategice), la 31 iulie 1991, la Moscova, care a intrat în vigoare la 5 decembrie 1994. Acesta înlocuia acordul SALT (Strategic Arms Limitation Talks), semnat în 1972 și 1979 de Statele Unite ale Americii și URSS, prin care se prevedea limitarea dezvoltării armamentului. Considerat cel mai ambițios efort de dezarmare nucleară din partea celor două superputeri, START I prevedea reducerea de la 9.986 până la 8.556 a numărului ogivelor nucleare americane și de la 10.237 la 6.449 a numărului celor sovietice. Procesul de reducere era prevăzut să dureze șapte ani.

La 3 ianuarie 1993, președintele american, George Bush (tatăl), și cel rus, Boris Elțin, - fosta Uniune Sovietică a dispărut în decembrie 1991 - semnavă tratatul START II, care prevedea



reducerea cu două treimi a arsenalelor nucleare strategice american și rus. Mai precis, în următorii șapte ani de la intrarea în vigoare a tratatului, numărul total al focoarelor nucleare aparținând fiecăreia dintre cele două țări semnatare trebuia să fie cuprins între 3.800 și 4.250, iar la 31 decembrie 2007, numărul acestora trebuia să fie cuprins între 3.000 și 3.500. Din acest total, numărul rachetelor de la bordul submarinelor nu trebuia să depășească 1.750, la 1 ianuarie 2003, în vreme ce, la această dată, rachetele terestre cu focoaase multiple și independente trebuiau să fi dispărut definitiv din uzul forțelor strategice ale celor două țări. Acest tratat nu a intrat vreodată în vigoare, în urma protestelor Rusiei față de bombardamentele NATO asupra Iugoslaviei.

În afară de START, reducerea potențialelor strategice nucleare ale celor două țări este reglementată și prin Tratatul privind reducerea arsenalelor nucleare strategice (SORT sau tratatul de la Moscova), semnat în 2002. Acesta prevede un plafon de 1.700 până la 2.200 de focoaase nucleare mobilizate și operaționale pentru fiecare dintre cele două state. Dar acest tratat lasă celor două state posibilitatea de a stoca focoaase nefolosite².

La 6 martie 2009, Washingtonul și Moscova se agajau să încheie, până la sfârșitul lui 2009, un alt acord întrucât START I expira la 5 decembrie 2009, fără ca cele două puteri să fi încheiat negocierile. Astfel, prevederile START I au fost temporar prelungite.

La sfârșitul anului 2009, au fost reluate discuțiile pentru START, iar noua variantă a Tratatului a fost semnată de către președintele american și cel rus la 8 aprilie 2010, la Praga. În vigoare 10 ani de la data semnării, noul Tratat prevede ca fiecare parte semnatară să reducă, în următorii șapte ani, numărul rachetelor balistice intercontinentale și al lansatoarelor corespunzătoare, al rachetelor balistice cu lansare de pe submarin și al lansatoarelor corespunzătoare, al bombardierelor grele, al focoarelor rachetelor balistice intercontinentale și al armamentului nuclear greu astfel:

– limitarea la 1.550 a numărului de ogive nucleare ale Rusiei și Statelor Unite ale Americii, cu 74% sub limita prevăzută de START I și cu 30 la sută mai puțin decât limita maximă prevăzută în Tratatul din 2002 de la Moscova;

– limitarea la 800 de lansatoare de pe rachete balistice intercontinentale, lansatoare instalate

pe submarine și bombardiere echipate pentru armament nuclear;

– limitarea separată la 700 a rachetelor balistice intercontinentale, a submarinelor și bombardierelor amplasate în teren.

Aceste limitări reduc la mai puțin de jumătate restricțiile prevăzute în START I în privința vehiculelor strategice de ducere la țintă (strategic nuclear delivery vehicle)³. În urma ratificării de către Senatul SUA și Adunării Federale a Rusiei, Tratatul a intrat în vigoare la 26 ianuarie 2011.

Se apreciază că, în prezent, situația deținerii focoarelor nucleare, cantitativ, dar și în ceea ce privește mijloacele strategice capabile să le transporte la țintă și până la ce distanță este conform cu celor prezentate în Figura nr. 1.

3. Rachetele balistice

Dacă, inițial, arma nucleară se prezenta sub formă de bombă atomică transportată și lansată la țintă folosindu-se bombardiere strategice, ulterior, s-a impus un nou vector: racheta-armă nucleară, cu una sau mai multe încărcături nucleare (capete de luptă).

Rachetele, cu sau fără încărcătură nucleară, pot fi cu traiectorie balistică ori cu traiectorie ne-balistică. Rachetele balistice reprezintă acea categorie de rachete care, odată ce combustibilul destinat propulsării este consumat după lansare, se deplasează inerțial, sub influența forței de gravitație și a rezistenței aerului⁴, inclusiv la limita superioară a atmosferei. O astfel de rachetă poate fi lansată de pe pământ, dintr-un siloz de rachete, de pe platforme mobile, de pe submarine sau nave și chiar dintr-un avion. Rachetele care au o traiectorie ne-balistică și care pot avea focoaase nucleare, evoluează pe o traiectorie la mică înălțime, pentru a evita descoperirea lor de către stațiile de radiolocație. Mai mult, dezvoltarea acestor tipuri de rachete se consideră ca fiind mai dificilă întrucât viteza și raza lor de acțiune sunt inferioare rachetelor balistice intercontinentale, astfel că interceptarea lor este, așa cum s-a dovedit și în conflictul din Irak, oarecum mai ușoară (de exemplu, rachetele Tomahawk au o viteză de 900 km/h față de 20.000 km/h, cât au rachetele Trident 2).

În funcție de raza de acțiune, rachetele balistice pot fi clasificate astfel:



Figura nr. 1

- rachete balistice de luptă cu rază scurtă de acțiune (Battlefield Short Range Ballistic Missile - BSRBM), cu raza sub 150 km;
- rachete balistice cu rază scurtă de acțiune (Short Range Ballistic Missile - SRBM), cu raza între 150 km și 1.000 km;
- rachete balistice cu rază medie de acțiune (Medium Range Ballistic Missile - MRBM), cu raza între 1.000 km și 2.750 km;
- rachete balistice cu rază de acțiune intermediară (Intermediate Range Ballistic Missile - IRBM), cu raza între 2.750 km și 5.000 km;

- rachete balistice intercontinentale (Intercontinental Ballistic Missiles - ICBM), cu raza peste 5.000 km, dar numai cu sisteme terestre de lansare;

- rachete balistice cu lansare de pe submarin (Submarine Launched Ballistic Missiles - SLBM), denumite astfel după modalitatea de lansare, nu după raza de acțiune ce, de obicei, depășește 5.000 km.⁵

Amenințarea devine validă pentru o țară atunci când un alt stat ori o alianță sau o coaliție, chiar dacă nu este un posibil adversar, dispune sau sunt premise să dispună de rachete balistice în a căror rază de acțiune sunt regiuni din propriul teritoriu. Simplul fapt că un stat este interesat să achiziționeze rachete balistice, să le producă pe plan intern, să le perfecționeze din punctul de vedere al creșterii distanței de acțiune, al încărcăturilor pe care le vor purta, constituie un factor de risc care, în final, se poate transforma în amenințare.

În lume, în perioada 2002-2005, au fost inventariate 32 de țări care posedau rachete balistice a căror rază de acțiune era cuprinsă de la valori sub 150 km la peste 5.000 km⁶. Multe dintre aceste state, au aparținut fostului spațiu ex-sovietic, fostului Tratat de la Varșovia, iar altele erau în zonele de interes ale marilor puteri, de la care au achiziționat astfel de rachete, dar fără a trece la producerea acestora pe plan intern. În analiza noastră, nu am luat în considerare și acele tipuri de rachete, mai vechi, de tipul Scud, a căror durată de funcționare este fie depășită, fie au fost scoase din uz, dar și pe cele care au o distanță de acțiune mai mică de 500 km, cel puțin din motive de autoprotecție, dacă ar fi fost dotate cu ogive nucleare. Astfel, rezultă că sunt 10 țări care dispun atât de încărcături nucleare (este inclus și Iranul), cât și de rachete balistice, iar razele lor de acțiune (sunt excluse cele lansate de pe submarine sau nave ori cu ajutorul avioanelor de bombardament, aparținând celor 5 țări membre ale Consiliului de Securitate al ONU), așa cum sunt reprezentate și în figura nr. 1.

Perfecționarea rachetelor balistice i-a preocupat pe toți deținătorii acestora. Încă de la sfârșitul anilor '60, odată cu introducerea tehnologiei MIRV (multiple independently targetable reentry vehicle), este posibil ca o singură rachetă să poarte mai multe focose nucleare (2 – 12) și să asigure lovirea mai multor ținte. În plus, pe lângă focose nucleare, rachetele de tip MIRV pot purta



și încărcături ce creează, pentru apărător, ținte false. Direcția în care s-a acționat și se va acționa și în viitor, în special de către țările cu un nivel tehnologic limitat, este reprezentată de încercările de mărire a razei de acțiune a propriilor rachete balistice.

Puterile zonale precum Coreea de Nord, în nord-estul Asiei, și Irakul, în Orientul Mijlociu, dețin rachete balistice cu rază scurtă, medie și intermediară de acțiune și continuă să-și dezvolte rachetele cu rază lungă de acțiune.

4. Apărarea antirachetă

Apărarea antirachetă reprezintă acțiunea prin care cineva proiectează, realizează și folosește mijloace împotriva manifestărilor ostile ale unui oponent, ce se pot prezenta direct ca amenințări, dar și sub formele lor premergătoare: riscuri, pericole, provocări și care presupun achiziționarea, fabricarea de rachete balistice ori de componente ale acestora, în special de tipul celor nucleare, chimice și bacteriologice. Apărarea antirachetă, cunoscută mai mult sub denumirea sa metaforică de scut antirachetă, descrie, de fapt, un scut anti-balistic, destinat interceptării rachetelor care au o traiectorie balistică.

Din perspectiva realizării unui scut antirachetă, securitatea se asociază atât statelor și alianțelor statale, cât și populației și structurilor sale instituționale și tehnice care le asigură existența și funcționalitatea, dispuse pe un anumit teritoriu, împotriva oricăror factori care le-ar afecta starea de normalitate. Avem în vedere toate statele, indiferent de mărimea și puterea lor economică sau militară, considerate individual ori ca aparținând de o alianță politico-militară. Totodată, securitatea privește și locuitorii țărilor respective, în totalitate, sau pe cei care trăiesc într-o anumită regiune geografică, dar și obiectivele de importanță strategică, politice, economice, militare, de infrastructură etc.

Scutul antirachetă se realizează, în primul rând, împotriva rachetelor balistice, pentru a contracara efectele distructive ale acestora, în zona de impact cu țintele vizate. De asemenea, se va avea în vedere și cazul interceptării și distrugerii rachetelor balistice pe traiectorie, când componente ale acestora ar afecta teritoriul, cu populația și obiectivele aferente, ale altor state aflate între locul de lansare și locul de impact cu ținta preconizată.

Apărarea antirachetă presupune ca un stat să fie preocupat de a dispune de propriile mijloace de apărare ori de a beneficia de existența celor ce aparțin altor state sau alianțe, dislocate sau nu pe propriul teritoriu național.

5. Preocupări pentru realizarea sistemelor antirachetă

Preocuparea pentru proiectarea, realizarea, experimentarea și întrebuințarea rachetelor împotriva celor balistice a apărut odată cu apariția celor din urmă. Principiul care a marcat dezvoltarea de astfel de sisteme de apărare a fost că realizarea lor are sens atâta timp cât prețul unei rachete antibalistice este mai mic decât al rachetei intercontinentale pe care trebuie să o distrugă. Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică (ulterior Rusia) au dezvoltat programe de interceptare a rachetelor balistice, atât în spațiul atmosferic, cât și în afara acestuia. Au fost interesate să-și dezvolte asemenea sisteme anti-balistice și Israelul, China, India, Taiwan și Japonia. Prin adoptarea Conceptului Strategic la NATO, la Lisabona, cu ocazia Summitului din 28-29 noiembrie 2010, lista celor preocupați de realizarea unui asemenea scut este completată de Alianța Nord-Atlantică, implicit de către statele membre.

Statele Unite au mai multe programe⁷:

- **Ground-Based Midcourse Defense GMD.** Acest sistem constă în 30 de rachete-interceptori aflate la Fort Greely din Alaska (26 interceptori tereștri) și 4 interceptori la baza aeriană Vandenberg din California. Pentru a permite acestor sisteme să intercepteze cu succes rachetele inamice în partea mediană a traiectoriei lor, SUA folosesc radare pentru atenționare timpurie amplasate în Alaska, California, Groenlanda și Marea Britanie, sisteme radar aflate pe bazele navale (distrugătoare Aegis, crucișătoare Aegis și radare care operează în sub-banda X), precum și o sofisticată infrastructură de comandă și control⁸;

- **Aegis Ballistic Missile Defense System,** sistem dezvoltat de U.S. Navy și instalat pe nave militare. Este construit în jurul rachetei SM3. Acest sistem este o dezvoltare a sistemului Aegis clasic, iar racheta SM3 este descendenta rachetei antiaeriene SM1. Sistemul va putea fi amplasat în viitor și la sol. Componente ale acestui sistem (lansatoarele de rachete SM3) vor fi instalate și în România;

- **Terminal High-Altitude Area Defense (THAAD)**, sistem operațional, dezvoltat de U.S. Army. THAAD completează un alt sistem defensiv american mai vechi, Patriot, însă, spre deosebire de acesta, poate intercepta rachete balistice la o altitudine mult superioară, fiind singurul interceptor care poate distruge rachete balistice cu rază medie și scurtă de acțiune atât în interiorul, cât și în exteriorul atmosferei terestre. Sistemul de apărare antirachetă include componente capabile să intercepteze rachete balistice în toate fazele zborului, inclusiv în primele momente ale lansării acesteia, în faza în care racheta atinge altitudinea maximă sau chiar în faza în care aceasta pierde din altitudine, îndreptându-se către țintă⁹;

- **Boeing YAL-1 Airborne Laser**, adică un laser instalat pe un avion Boeing 747, sistem dezvoltat de **U.S. Air Force** și aflat în faza experimentală.

- **Programul Patriot PAC-3**, o dezvoltare a clasicei rachete antiaeriene Patriot.

În Europa, Administrația SUA este decisă să implementeze, în cadrul NATO, Abordarea Gradual-Adaptivă Europeană (European Phased Adaptive Approach – PAA), făcută publică încă din septembrie 2009.

Potrivit noii Abordări, în Faza 1 (până în 2011), actualele sisteme antirachetă vor fi desfășurate pentru a asigura protecție împotriva rachetelor balistice cu rază scurtă și medie de acțiune. Faza 1 se va axa pe protejarea unor porțiuni din sudul Europei, prin folosirea unor nave maritime dotate cu sisteme anti-rachetă Aegis și a unor interceptori (Standard Missile-3 Block IA). Această primă fază va include și un radar avanpost, care, prin furnizarea de date timpurii, va întări apărarea Europei și va contribui la capacitatea defensivă a teritoriului american alături de bazele din Alaska și California.

În Faza a 2-a (până în 2015), capacitățile americane vor fi consolidate prin folosirea unui interceptor mai avansat (Standard Missile-3 Block IB) și a unor senzori adiționali. Faza a 2-a va include interceptori terestri de tip SM-3 în sudul Europei, pe lângă cei aflați pe baze maritime, ceea ce va extinde acoperirea și asupra altor aliați din NATO.

În Faza a 3-a (până în 2018), acoperirea ce vizează amenințarea rachetelor cu rază scurtă și medie va fi îmbunătățită prin amplasarea, în nordul Europei, a unei a doua baze terestre cu interceptori SM-3, precum și prin upgradarea bazelor existente

cu interceptori SM-3 Block IIA (aflați în faza de dezvoltare). Aceste evoluții vor duce la protecția tuturor aliaților NATO din Europa.

În Faza a 4-a (până în 2020), va fi pusă în funcțiune o nouă capacitate, împotriva unei potențiale rachete intercontinentale lansate din Orientul Mijlociu. Această Fază va beneficia de încă o upgradare a interceptorului SM-3, denumită Block IIB. Toate cele patru faze vor presupune upgradări ale sistemului de comandă și control al rachetelor.

URSS a dezvoltat proiecte de apărare antirachetă din anii '60, instalând un astfel de sistem în jurul Moscovei, în 1971. Potrivit negocierilor dintre cele două superputeri, prin semnarea în 1972, a Tratatului Antibalistic (ABM – Anti Ballistic Missile Treaty), se permitea fiecărei părți, construirea doar a două sisteme de apărare antirachetă, unul în jurul capitalei celor două state și unul care să protejeze o bază de rachete intercontinentale. Printr-un protocol semnat doi ani mai târziu, numărul acestora a fost redus de la două la doar unul, URSS păstrându-și sistemul de apărare din jurul Moscovei, pe care l-a îmbunătățit ulterior, fiind operațional și astăzi. Rusia dispune de rachete antibalistice de tip S-300 care, potrivit unor experți ruși, este capabil să intercepteze rachete balistice intercontinentale și care ar fi mai fiabil decât sistemele americane THAAD și Patriot MM-104, proiectate să doboare rachete cu rază scurtă și medie de acțiune, fără a avea focoase, bazându-se pe energia impactului cu ținta. Din aceleași surse aflăm că Bulgaria deține deja mai multe sisteme S-300, nemodernizate. De asemenea, Rusia are și sisteme antirachetă S-400 cu rază lungă de acțiune, din care două divizioane sunt operaționale de la sfârșitul anului 2010, în Orientul Îndepărtat, la granița cu Coreea de Nord. Aceiași experți ruși, referindu-se la scutul antirachetă din sud-estul Europei, au avansat o contraofertă, de instalare de sisteme antirachetă rusești, mai moderne de tip S-400 și S-500, în România și Bulgaria

Israelul a fost prima țară care a reușit dezvoltarea la scară națională a unui sistem antibalistic modern destinat interceptării rachetelor cu rază scurtă de acțiune, prin sistemul Arrow, fiind operațional. Experiența Războiului din Golf a confirmat că rachetele antiaeriene Patriot au fost eficiente împotriva rachetelor Scud, chiar dacă nu au fost proiectate pentru a îndeplini astfel de misiuni.



Japonia, după ce tonul l-au dat SUA, a avut printre prioritățile sale dotarea cu sisteme de apărare antirachetă, cu scopul declarat că vizează doar protejarea teritoriului nipon și că nu va intercepta rachete lansate în direcția Statelor Unite ale Americii. Declarativ, autoritățile japoneze justificau eforturile prin dorința de a îmbunătăți apărarea țării în fața unor potențiali inamici, precum Coreea de Nord. Din analiza a ceea ce și-au propus să realizeze până în 2010, rezultă că sistemul japonez corespunde unei apărări ce include o gamă largă de misiuni, de la cele de apărare antiaeriană, până la cele de apărare antibalistică, într-o apărare circulară, dar și pentru obiective punctuale. Japonezii au amplasat pentru prima dată interceptoare la o bază situată la nord de Tokio, ulterior la o altă bază, la est de capitală, urmând ca, până în 2010, să instaleze în jur de 30 de lansatoare mobile de tipul Patriot Advanced Capability-3- PAC – capabile să doboare rachete în ultima etapă a zborului, în 10 baze militare din toate regiunile țării. Era preconizat să se efectueze lucrări care să permită deplasarea și instalarea de echipamente de interceptare a rachetelor și în centrul capitalei, în situații de urgență, pentru a apăra obiective financiare și politice, cu interceptori cu rază relativ scurtă de acțiune, de 20 km.

Concluzii

Analizând evoluția sistemelor antirachetă, se poate accepta ideea că ne confruntăm cu o inflație de scuturi antirachetă pe mapamond. La baza acestei escaladări sunt, în opinia noastră, concluziile Raportului întocmit de Pentagon după analiza detaliată a Apărării cu Rachete Balistice (Ballistic Missile Defense – BMD), desfășurată în perioada martie 2009-ianuarie 2010 și dat publicității la 1 februarie 2010¹⁰.

Conform celor menționate de secretarul american al Apărării, Robert Gates, în prefața la Raport se arată că: „Protejarea Statelor Unite ale Americii față de un posibil atac cu rachete balistice este o prioritate esențială a securității naționale. Avem de-a face cu o amenințare crescândă la adresa trupelor, a aliaților și a partenerilor noștri”. Imediat ce respectiva analiză a devenit oficială, administrația Obama a trecut la fapte. S-a considerat că numai Rusia și China au capacitatea

de a lansa un atac de anvergură cu rachete balistice asupra teritoriului american, dar acest lucru e puțin probabil și nu reprezintă un obiectiv pentru Apărarea cu Rachete Balistice (BMD). Cu Rusia, administrația americană intenționează chiar să ajungă la un statut militar aflat în concordanță cu relația lor de după Războiul Rece.

SUA au pornit de la amenințările zonale, din partea unor puteri precum Coreea de Nord, Iranul și Siria, care nu pot fi contracarate cu eficiență prin amenințarea cu un atac american puternic, ci printr-o politică de intimidare („deterrence”). Și noi suntem de acord că termenul de intimidare este, în limba română, mai cuprinzător, mai profund decât cel de descurajare. În aceste condiții, SUA au considerat că, neputând să realizeze o arhitectură globală de apărare antirachetă, mai avantajos este să opteze pentru întărirea arhitecturii intimidării zonale, care să vizeze potențialii săi adversari și să se bazeze pe relațiile solide de cooperare și de împărțire a sarcinilor între SUA și aliații săi. Din această filozofie rezultă câteva concluzii ce pot fi de interes pentru cei implicați, mai mult sau mai puțin direct, dintre care amintim:

- principiul potrivit căruia realizarea sistemelor antirachetă are sens atâta timp cât prețul unei rachete antibalistice este mai mic decât al unei rachete intercontinentale, pe care trebuie să o distrugă, nu mai este aplicabil. În această balanță a costurilor se includ și cheltuielile prevăzute pentru sistemele radar necesare funcționalității sistemelor antirachetă sau cele pentru mutarea unor mijloace dintr-o locație în alta sau pentru realizarea interconectării între sisteme tehnice relativ compatibile;

- apărarea antirachetă americană vizează, în afara teritoriului SUA, și cele pe care sunt dislocate trupele sale, fie în cadrul alianțelor, fie al parteneriatelor pe care le-a încheiat. Rezultă că aici sunt incluse teritoriile statelor membre NATO, ale altor alianțe din care fac parte SUA, dar și ale țărilor cu care Statele Unite ale Americii au încheiat parteneriate. Condiția este necesară, dar nu și obligatorie, pentru că fiecare dintre aceste țări trebuie să accepte dislocarea trupelor americane;

- costurile necesare realizării și menținerii în stare de funcționalitate a sistemelor antirachetă revin, conform unor sarcini stabilite împreună cu aliații, eventual parteneri, atât SUA, cât și alianțelor/partenerilor;



Acestor concluzii, mai pot fi adăugate și altele, precum:

- existența simultană, spațio-temporal, a două sau mai multe sisteme tehnice nu are posibilități reale de combatere în comun a unui atac cu rachete balistice; o eventuală cooperare vizează doar informarea asupra imaginii percepute privind atacul realizat de adversar și, poate, hotărârea luată pentru nimicirea țintelor;

- soluțiile propuse pentru realizarea scuturilor antirachetă, luând în seamă și costurile aferente, chiar dacă urmăresc scopuri de intimidare, vizează mijloace, ale potențialilor adversari, care au caracteristici incompatibile cu combaterea lor, fie nu sunt încă în dotarea acestora;

- scuturile antirachetă în care se analizează posibilitățile de acțiune asupra teritoriului european cu rachete balistice nu includ pe posesorii reali de asemenea mijloace (cele cinci mari puteri nucleare și Israel), dar iau în calcul Iranul, care încă nu dispune de vreo încărcătură nucleară.

Scutul antirachetă a trecut de la stadiul de proiect la o materializare concretă. Viitorul său va depinde, în opinia noastră, de repercusiunile generate de criza financiară globală, dar și cea la nivelul statelor angajate în realizarea lor, inclusiv de catastrofa din Japonia și urmările ei.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 YOUNGS, Tim & TAYLOR, Claire, Ballistic Missile Defence, Research paper 03/28, March 2003,

International Affairs and Defence Section, House of Commons Library, UK.

2 <http://www.mediafax.ro/externe/principalele-prevederi-ale-tratatelor-de-dezarmare-nucleara-start-i-si-start-ii-5780666>.

3 Comunicat MAE, 24.12.2010.

4 YOUNGS, Tim & TAYLOR, Claire, Op.cit., p. 9.

5 Ibidem.

6 Arms Control Association; Missile Defense Agency; U.S. Department of Defense; Andrew Feickert, Missile Survey: Ballistic and Cruise Missiles of Selected Foreign Countries, Congressional Research Service, July 26, 2005; National Air and Space Intelligence Center, Ballistic and Cruise Missile Threat, March 2006; Office of the Director of National Intelligence, Unclassified Report to Congress on the Acquisition of Technology Relating to Weapons of Mass Destruction and Advanced Conventional Munitions, 1 January 2004-31 December 2004; and Office of the Secretary of Defense, Military Power of the People's Republic of China 2007, May 25, 2007.

7 <http://www.focusblog.ro/2010/02/scutul-anti-whatever/>.

8 <http://mihneamaruta.ro/2010/02/07/strategia-anti-racheta-a-pentagonului-ce-trebuie-sa-stim/>.

9 http://www.financiarul.com/articol_37353/scutul-antiracheta-din-dobrogea-are-componente-din-programul-razboiul-steelor.html.

10 Vezi textul Raportului pe: http://www.defense.gov/bmdr/docs/BMDR%20as%20of%2026JAN10%200630_for%20web.pdf.

Dr. Constantin MOȘTOFLEI (c_mostoflei@yahoo.com) este Directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.



CONSIDERAȚII PRIVIND EVOLUȚIA RELAȚIILOR DINTRE UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI STATELE DIN REGIUNEA VEST-BALCANICĂ

Dr. Gheorghe IORDACHE
Cristina BOGZEANU

Lucrarea de față identifică principalele evoluții care au avut loc în Balcanii de Vest în ultima perioadă de timp. Analiza este realizată luând în considerație tendințele ce au caracterizat mediul de securitate din această regiune, dar și progresele sau obstacolele pe care le-au cunoscut fiecare dintre statele ce o compun. Totodată, cooperarea dintre aceste țări și Uniunea Europeană ocupă un loc central în această abordare atât datorită proximității regiunii, cât și datorită rolului sporit pe care aceasta și-l asumă în edificarea unei culturi a cooperării între statele vest-balcanice, în susținerea lor către integrarea euro-atlantică, în crearea condițiilor de reconciliere în ce privește problemele de natură etnică ce au marcat destinul recent al lor. De asemenea, articolul evidențiază atât succesele Balcanilor de Vest, cât și dificultățile lor în gestionarea disputelor, a crizelor, a procesului de democratizare. În acest context, problema securității este una centrală, deoarece, în funcție de modul de management al relațiilor dintre aceste state, ele se pot bucura de un grad mai mic sau mai mare de securitate. Totodată, decizia Curții Internaționale de Justiție referitoare la statutul Kosovo are evidente implicații asupra mediului de securitate regional deoarece modul în care Kosovo și Serbia vor alege să negocieze finalul disputei lor poate avea consecințe majore asupra mediului de securitate din Balcanii de Vest.

Cuvinte-cheie: securitate; integrare; cooperare; progrese; conflicte inter-etnice; dispute teritoriale; crize; cooperare regională; compromis.

1. Considerații generale

Spațiul Balcanilor de Vest rămâne unul al crizelor, al tensiunilor, al sciziunilor între state, popoare, etnii, între declarații și atitudini concrete. Deși nu putem vorbi despre posibilitatea apariției unui conflict armat între statele vest-balcanice, similar celui ce a marcat sfârșitul secolului al XX-lea și începutul celui de-al XXI-lea, nu putem vorbi nici despre un climat de securitate pe care să-l putem evalua ca fiind stabil și predictibil. Desigur, toate statele regiunii sunt înscrise, într-o măsură mai mică sau mai mare, pe calea democratizării și a integrării euro-atlantice, ceea ce constituie deopotrivă meritul intervenției comunității internaționale în încheierea războaielor mai sus amintite, dar și al statelor însele, care au manifestat constant aspirația către împlinirea unui destin euro-atlantic, similar celorlalte state fost comuniste.

Totuși, analizând comportamentul statelor vest-balcanice unele față de altele, față de restul actorilor de pe scena europeană sau internațională sau chiar față de ele însele, putem deduce că acestea se află într-un moment de tranziție, într-un moment în care amintirile istoriei recente sau mai îndepărtate intră în contradicție cu ambițiile pro-europene ale multora dintre ele. Ne referim, desigur, la persistența conflictelor inter-etnice care, deși nu se mai duc pe cale armată, au fost transpuse în plan politic, precum și în cel al mentalului populației. Sau, mai bine spus, dacă ne focalizăm asupra abordării teoretice a războiului, în cazul statelor ce au alcătuit Republica Federală

a Iugoslaviei, scopurile politice nu mai sunt urmărite acum prin conflict armat, ci prin alte mijloace și instrumente de putere. Din punctul de vedere al relațiilor internaționale ale acestor state, al modului cum se comportă ele ca actori pe scena internațională, acest conflict este tradus printr-o diferență frapantă între afirmații la nivel politic și atitudini. Concesiile par de multe ori a fi făcute doar de dragul unor avantaje pe termen scurt, fără a fi fundamentate pe sinceritate sau pe o atitudine pozitivă veritabilă. Compromisul este, de cele mai multe ori, un rezultat al presiunilor venite din exterior, în special din partea UE, care poate folosi pârghia „integrării” pentru a obține schimbări. Practic, speranța Secretarului General al Consiliului pentru Cooperare Regională, Hido Bišćević, că actuala criză economică și financiară ar putea fi folosită de către statele din această regiune ca o oportunitate de a dezvolta o cultură a cooperării între ele pentru a depăși dificultățile economice¹ s-a realizat doar într-o foarte mică măsură.

Ceea ce putem observa, ca tendință generală de evoluție a relațiilor dintre statele vest-balkanice și UE, este faptul că există o categorie de state care, în mare parte, au o evoluție constantă către idealul integrării, iar disensiunile de natură etnică, deși există, pot fi depășite deoarece compromisul implicat nu este unul foarte amplu. Ne referim în acest caz la Croația, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei și la Muntenegru. De asemenea, ele reprezintă și acea parte din Balcanii de Vest înscrisă cel mai clar pe calea integrării. Pe de altă parte, avem și o serie de state în care disensiunile de natură etnică sunt cu mult mai grave și constituie un obstacol consistent în calea integrării. Vorbim, de această dată, despre Kosovo, Serbia și Bosnia-Herțegovina.

2. Evoluții constante către integrare – Croația, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei și Muntenegru

În ceea ce privește evoluțiile recente din această regiune, există o serie de state pe care le putem considera mai aproape de idealul integrării, precum Croația, Muntenegru și Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (FYROM – Former Yugoslav Republic of Macedonia). Dintre acestea, Croația este cel mai clar înscrisă pe drumul aderării, iar progresele înregistrate de către aceasta

sunt considerate un indice al faptului că abordarea UE în ce privește Balcanii de Vest (procesul de stabilizare și asociere) este un mod prin care statele din regiune pot fi aduse mai aproape de aderare². Totuși, și aceasta mai are de efectuat progrese în ce privește lupta împotriva corupției și a criminalității organizate, respectarea și protejarea minorităților, procesele pentru crime de război și cooperarea deplină cu Tribunalul Penal Internațional pentru Fosta Iugoslaviei (International Crime Tribunal for the former Yugoslavia - ICTY). Continuarea luptei împotriva corupției figurează încă pe lista de recomandări a Comisiei Europene deși Croația este unul dintre statele în care aceste eforturi par a se materializa concret, dată fiind seria de arestări recente a unor miniștri.

Totodată, putem remarca și evoluția diferită a celor două state care, în 2009, au devenit membre ale Organizației Nord-Atlantice – Croația și Albania. Astfel, dacă prima dintre ele se află într-un stadiu avansat pe drumul integrării europene, cea de-a doua este primul stat care, în urma aplicației pentru aderare, depusă în aprilie 2009, a primit, în noiembrie 2010, un aviz negativ din partea Comisiei. Prin urmare, Albania nu a primit statutul de stat candidat la UE, păstrându-și-l pe cel de stat potențial candidat. Documentul elaborat la nivelul Comisiei³ analizează progresele făcute de Albania în funcție de cele trei criterii fundamentale – politic, economic și al capacității de asumare a statutului de stat membru. De asemenea, acesta menționează că, deși acest stat a înregistrat anumite evoluții, pentru a deveni stat candidat, Albania trebuie să își continue eforturile de reformare a unor domenii-cheie⁴.

FYROM este și ea un candidat la aderarea la UE, iar percepția asupra progreselor înregistrate este, de asemenea, una pozitivă. Totuși, unul dintre cele mai mari obstacole în atingerea acestui deziderat este legat de conflictul legat de numele țării, pe care FYROM îl are cu Grecia. Discuțiile la nivel înalt dintre cele două state, mediate de ONU, nu au dus încă la adoptarea oficială a unei decizii de compromis. Astfel, pe lângă cele câteva dosare rămase deschise în cadrul procesului de aderare, FYROM trebuie să lucreze și la construirea unor bune relații cu statele vecine și aceasta cu atât mai mult cu cât Grecia este deja stat membru al UE. Totodată, o altă problemă considerabilă este cea legată de corupție. Pentru Muntenegru, anul ce tocmai s-a încheiat a însemnat, în primul rând, anul

în care a primit statutul de stat candidat la UE⁵, ceea ce relevă că acest stat îndeplinește criteriile pentru a primi acest statut. Totuși, nu trebuie să trecem cu vederea că procesul integrării este unul de lungă durată și presupune implementarea unui set complex de reforme care să apropie modul de organizare și funcționare al Muntenegrului de standardele europene.

3. Implicațiile avizului Curții Internaționale de Justiție asupra statutului Kosovo

Putem aprecia că cele mai relevante evenimente s-au petrecut în ceea ce privește relația dintre Kosovo și Serbia, pe de o parte, și, pe de altă parte, în evoluțiile pe plan intern ale Bosniei-Herțegovinei. Totuși, centrul atenției a fost concentrat asupra relației dintre Kosovo și Serbia. În acest sens, considerăm că este util să amintim că, în februarie 2008, a fost adoptată declarația de independență a Kosovo, ceea ce a contribuit la acutizarea tensiunilor dintre cele două entități politice, Serbia considerând că „declarația unilaterală de independență”⁶ încalcă prevederile dreptului internațional. Totuși, actul adoptat de legislativul Kosovo a determinat un val de recunoașteri a noului stat, atrăgând inclusiv susținerea Statelor Unite ale Americii și a multe state din UE (din cele 27 de state membre UE, 22 au recunoscut Kosovo ca stat independent). Pe de altă parte, poziția Serbiei este susținută de Rusia și China, ambele membre permanente în Consiliul de Securitate al ONU, ceea ce face ca, atât timp cât acestea nu vor recunoaște Kosovo, acesta să nu va poată deveni membru al Organizației Națiunilor Unite.

Caracteristic noii abordări a disputelor inter-etnice sau inter-statale ce au caracterizat relațiile dintre Serbia și Kosovo este faptul că interesele lor diferite nu mai sunt promovate sau apărare cu ajutorul instrumentului militar, ci prin operaționalizarea instrumentului de putere diplomatic, ambele state recurgând la acțiuni în acest sens. Cea mai evidentă dintre acestea este solicitarea unui aviz din partea Curții Internaționale de Justiție (CIJ), aviz care a fost adoptat și făcut public în iulie 2010. Problema asupra căreia CIJ trebuia să acorde un răspuns era dacă „declarația de independență unilaterală a Instituțiilor Provizorii a Guvernului Kosovo este în concordanță cu dreptul internațional”⁷.

Ambele entități se așteptau ca acest aviz să le fie favorabil și să le faciliteze drumul către integrarea europeană. Totuși, concluzia CIJ – „adoptarea acelei declarații de independență nu a violat nicio regulă aplicabilă a dreptului internațional”⁸ – pare să nu fi îndeplinit așteptările niciuneia dintre părți, problema celor doi actori regionali rămânând a fi rezolvată în cadrul negocierilor bilaterale. Despre concluzia Curții s-a spus, foarte sugestiv, că a reprezentat „o înfrângere pentru Serbia, dar nu și o victorie pentru Kosovo”⁹. Aceasta deoarece nici așteptările kosovarilor ca, după un aviz pozitiv al CIJ, statul lor să se bucure de o avalanșă de recunoașteri din comunitatea internațională, nu s-au materializat. Deși decizia este, per ansamblu, favorabilă părții kosovare, negocierile dintre cele două tabere sunt dificil de efectuat deoarece CIJ a răspuns punctual întrebării adresate de Serbia. Totuși, problema centrală, cea a echilibrului dintre dreptul statelor la auto-determinare și cel al inviolabilității integrității teritoriale, nu a fost adresată. Pe scurt, pentru a-și atinge dezideratul integrării euro-atlantice, Kosovo și Serbia trebuie să identifice un mod de a-și negocia relațiile. Compromisurile sunt greu de făcut în materie de teritorii, dar indispensabile pentru a asigura un climat de securitate predictibil în Vestul regiunii Balcanice, pe de o parte, și pentru ca cele două state să își poată continua drumul pe calea integrării euro-atlantice, pe de altă parte. În acest sens, ar fi util să amintim că una dintre condițiile esențiale pentru aderarea la UE este ca statul candidat să nu aibă diferende cu vecinii săi. Cazul FYROM care stagnează, din acest punct de vedere, din cauza conflictului cu Grecia asupra numelui țării, poate fi considerat un exemplu elocvent.

Decizia CIJ, care stabilește că declarația de independență a Kosovo este un act legal, comportă o serie de implicații pentru relațiile dintre cele două state și, implicit, pentru mediul de securitate din Balcanii de Vest și din UE, în egală măsură. Stabilind că actul adoptat de Kosovo nu încalcă nicio prevedere a dreptului internațional, CIJ redeschide o serie de eforturi de negocieri bilaterale, negocieri care se derulează cu dificultate datorită atitudinii reticente, lipsite de încredere pe care reprezentanții Serbiei și Kosovo le au unii față de ceilalți, dar și din cauza sensibilității pe care subiectul negocierilor o comportă. Argumentul principal al reprezentanților Kosovo pentru declarația de independență a fost

faptul că Serbia și-a pierdut dreptul de a guverna Kosovo după încălcarea drepturilor omului în ceea ce îi privește pe albanezii kosovari. În plus, ei consideră independența Kosovo un act definitiv și ireversibil, susținând chiar că, dacă Serbia decide să nu recunoască Kosovo, este posibil să apară iarăși tensiuni și chiar să creeze un nou conflict în regiune¹⁰. Pe de altă parte, argumentarea Serbiei s-a axat pe faptul că actul Kosovo încalcă prevederile dreptului internațional, în special cele referitoare la integritatea și suveranitatea teritoriilor naționale. De asemenea, respectarea drepturilor omului a fost o altă chestiune abordată, dar dintr-o perspectivă diferită de cea a kosovarilor, sârbii susținând că drepturile sârbilor kosovari și ale celorlalte minorități ne-albaneze sunt amenințate deoarece au fost făcute presiuni asupra lor pentru a se muta din regiune. Totodată, Serbia a marșat și pe ideea precedentului periculos pe care acceptarea acestui act îl reprezintă pentru alte regiuni în care se manifestă tendințe de secesiune¹¹.

După cum putem remarca din cele expuse mai sus, relația dintre Kosovo și Serbia este marcată de o dispută asupra teritoriului și asupra respectării drepturilor minorităților. Dacă luăm în considerare Kosovo ca provincie a Serbiei, atunci putem identifica o problemă a minorității albaneze; dacă ne gândim la Kosovo, ca stat albanez, atunci putem vorbi despre o chestiune sârbă în cadrul noului stat, în special în partea de nord a acestuia, unde se găsește majoritatea sârbilor kosovari. Mai mult, partea de nord a Kosovo a fost și scena celor mai recente probleme de securitate internă din cauza unor manifestări violente a acestora față de albanezi sau față de reprezentanți ai misiunilor internaționale – declarațiile din mass-media susținând chiar că EULEX a declarat această zonă ca fiind periculoasă pentru membrii săi.

De asemenea, componenta teritorială a disputei comportă o importanță deosebită, aceasta deoarece, prețuindu-și teritoriul național cu un devotament aproape fanatic, statele tind să accepte rareori compromisuri în ceea ce privește cedarea de teritorii pentru alte recompense. În cazul Serbiei, nu putem vorbi despre un atașament de natură economică în raport cu Kosovo, ci de unul cauzat de valoarea istorică, culturală și etnică a acestuia. Argumentația Serbiei la CIJ poate fi elocventă în acest sens – Kosovo constituie leagănul istoric al Serbiei și unul dintre pilonii esențiali ai identității sale¹²; bisericile ortodoxe sârbești¹³ de pe teritoriul

Kosovo au fost obiectul unor atacuri extrem de violente în 2004, fiind astăzi singurele monumente culturale din Europa care au nevoie de protecția militară internațională¹⁴. Cu alte cuvinte, Kosovo pentru Serbia este, în primul rând, un aspect al identității sale naționale. Și aceasta capătă o importanță cu atât mai mare cu cât violența evenimentelor din istoria recentă a celor două entități politice a avut și un puternic fundament de natură etnică și religioasă. Totodată, deși guvernul sârb a refuzat recunoașterea „declarației unilaterale de independență”, acum, mai ales după avizul CIJ, posibilitatea unei independențe acceptate mutual de către cele două părți pare a fi în discuție, existând voci care ridică următoarea problemă „cum să integrăm două milioane de oameni care ne urăsc?”¹⁵

Practic, după o lungă perioadă de timp care a confirmat spusele lui Martti Ahtisaari – „Belgradul acceptă orice mai puțin independența, iar Priștina nu acceptă nimic în afară de independență”, cele două părți par să se apropie totuși de momentul unui compromis, confirmând iarăși cuvintele lui Ahtisaari – „Reintegrarea în Serbia nu e o soluție viabilă”¹⁶. Afirmatia Reprezentantului Special al ONU pentru stabilirea unui Aranjament pentru viitorul statut al Kosovo era susținută de relația dintre albanezii kosovari și sârbi marcată de neîncredere și ură, exacerbate de evenimentele din anii '90, precum și de faptul că Serbia nu a mai guvernat Kosovo de la finalul războiului. În plus, guvernarea sârbă ar fi de neacceptat pentru majoritatea albanezilor kosovari.

Dacă, pentru Serbia, disputa cu Kosovo se încadrează în sfera necesității păstrării identității naționale, a integrității și suveranității teritoriului, pentru kosovari, declarația de independență reprezintă o evoluție firească, justificată prin aceea că sârbii și-au pierdut orice drept de a guverna Kosovo în urma încălcării drepturilor fundamentale ale omului în ceea ce îi privește pe albanezi. Mai mult, faptul că provincia este locuită de o majoritate covârșitoare albaneză constituie un alt argument. Pentru kosovari, istoria recentă, majoritatea etnică și religioasă constituie suficiente motive pentru crearea unui stat propriu.

Prin urmare, relația celor două state a intrat pe un drum care le determină pe ambele să poarte negocieri. Totuși, chiar efortul de a dialoga se lovește adesea de neîncrederea reciprocă. În cadrul acestui proces, ca și în cazul Bosniei-



Herțegovinei, tendința este, la nivelul comunității internaționale, de a plasa medierea și facilitarea discuțiilor dintre cele două entități în sarcina UE. Aceasta din mai multe motive:

a) UE a fost o prezență constantă în Kosovo după finalizarea conflictului cu Serbia. **EULEX** (EU Rule of Law Mission in Kosovo), misiune civilă derulată în cadrul Politicii Comune de Securitate și Apărare, este menită să susțină autoritățile kosovare în domeniul statului de drept, în special în ce privește justiția, poliția și vămile și are un mandat până în 2012. De asemenea, **Reprezentantul Special al UE în Kosovo** reprezintă o autoritate prin care UE oferă sprijin procesul politic, coordonează întreaga sa prezență în Kosovo și contribuie la dezvoltarea și consolidarea respectului pentru drepturile omului. În plus, **Biroul de Legătură al Comisiei Europene la Priștina** este autoritatea care gestionează instrumentele UE în ce privește extinderea, în special Acordul de Stabilizare și Asociere, ghidează autoritățile kosovare în domeniul reformelor etc. Putem aprecia, prin urmare, că UE și-a construit un aparat instituțional complex pentru a susține și ghida Kosovo pe calea democratizării și a integrării euro-atlantice.

b) Integrarea și aderarea la UE constituie un deziderat al ambelor părți. În ciuda scăderii interesului cetățenilor față de aceasta, atât Serbia, cât și Kosovo trebuie să aibă relații de bună vecinătate cu statele din imediata apropiere. Din acest punct de vedere, finalizarea disputei este un interes al amândurora. Dat fiind că aderarea este un țel care le unește, UE poate coordona evoluția lor; expresia „carrot and stick policy”¹⁷ (politica morcovului și a nuielei) este deseori utilizată pentru a descrie pârghiile prin care UE poate contribui la gestionarea acestui conflict. Prin instrumentele pre-aderare pe care le are la dispoziție, Uniunea poate face presiuni pentru rezolvarea situației, atât prin recompensarea unui comportament perceput ca fiind pozitiv, cât și prin pedepsirea unor comportamente nedorite din partea Kosovo sau a Serbiei. Până acum, ambele au statutul de stat potențial candidat, evoluția lor către statutul de stat candidat și, apoi, către cel de stat membru fiind condiționată, printre altele, și de rezolvarea problemei lor comune.

c) Un succes al UE în Balcanii de Vest ar contribui la confirmarea rolului de actor internațional, care, nu de puține ori, a fost pus

sub semnul întrebării. Acesta este și motivul pentru care, imediat după ce CIJ și-a făcut public avizul, Uniunea s-a oferit să faciliteze procesul de dialog, să promoveze cooperarea și să obțină progrese pe calea integrării pentru îmbunătățirea calității vieții oamenilor¹⁸. Mai mult, un climat de securitate, stabilitate și pace în Balcanii de Vest ar echivala cu un plus de securitate și pentru actualii membri ai UE. Totodată, putem susține și că Balcanii de Vest comportă un alt tip de importanță pentru construcția europeană. Alături de evidenta componentă de securitate și de afirmare a Uniunii ca actor relevant pe arena internațională, există voci care oferă subtil indicii asupra unei alte semnificații a Balcanilor de Vest pentru UE – Bernard Kouchner afirma că „politica externă a UE a început în Balcani și nu trebuie să dea greș în Balcani”¹⁹.

Astfel, de la întâlnirea Consiliului European de la Tesalonic, din 2003, UE și-a reafirmat constant angajamentul față de susținerea statelor vest-balcanice în vederea integrării lor. În iunie 2010, la Sarajevo, a avut loc o conferință UE-Balcanii de Vest care a avut aceeași menire. În plus, a fost amintită și necesitatea îndeplinirii condițiilor necesare aderării. De asemenea, dincolo de aceasta, cel puțin la fel de relevantă este atitudinea Serbiei față de participarea la această întâlnire deoarece constituie un indiciu clar al naturii obstacolelor din calea negocierilor Serbia-Kosovo. Astfel, sârbii au cerut ca suveranitatea statul sârb să fie respectată prin asigurarea că delegația de la Priștina nu încalcă prevederile rezoluției 1244 a ONU (acest lucru presupunea ca aceasta să fie însoțită de reprezentanți ONU). Totodată, acest fapt a constituit și un prilej pentru UE de a-și demonstra capacitatea de a găsi soluții de compromis. Astfel, eșecul întregii întâlniri a fost evitat prin propunerea ca întâlnirea să aibă loc în formatul Gymnich²⁰, aceasta implicând ca participanții să nu fie reprezentați prin steaguri sau prin embleme naționale.

Totuși, în ciuda implicării UE în construirea, unor state capabile să se autoguverneze, în Balcanii de Vest, în ciuda capacității sale de a utiliza politica de extindere ca pârghie pentru a determina normalizarea relațiilor dintre Priștina și Belgrad, trebuie să luăm în considerare un factor ce poate constitui un impediment serios în calea formulării unei abordări coerente și eficiente de către UE în acest sens – din cele 27 de state membre, doar

22 au recunoscut Kosovo ca stat independent. Astfel, deși, per ansamblu, UE este unul dintre actorii internaționali care susțin independența Kosovo, faptul că Grecia, Cipru, Spania, România și Slovacia susțin poziția Serbiei constituie un impediment considerabil în formularea unei unice poziții europene, precum și în clarificarea unor rezultate așteptate în urma implicării sale în această regiune. Acesta este și motivul pentru care, la nivelul declarațiilor europene, așteptările sunt formulate în termeni generali, solicitând doar bune relații cu țările vecine.

4. Implicații de securitate la nivel regional ale evoluției negocierilor bilaterale Kosovo-Serbia

Modul în care relațiile dintre Kosovo și Serbia vor evolua va avea implicații majore asupra mediului de securitate vest-balcanic și chiar european. Aceasta deoarece caracteristicile mediului de securitate regional depind de opțiunile pe care Kosovo și Serbia le pot adopta în urma negocierilor. În acest sens, considerăm utilă expunerea făcută de International Crisis Group²¹. Conform acestora, una dintre cele mai acute probleme în disensiunile Kosovo-Serbia se referă la partea de nord a Kosovo, unde se află cei mai mulți kosovari sârbi. Astfel, cele două părți ar putea să rămână la aplicarea planului Ahtisaari, prin care sârbii din nordul Kosovo se bucură de un grad mai mare de autonomie, de control asupra afacerilor interne²². De asemenea, municipalitățile sârbe stabilite prin documentul mai sus amintit se bucură de legături financiare cu Serbia, iar Priștina are puține interferențe în această zonă datorită unui proces de descentralizare. Totuși, trebuie să remarcăm că, chiar și în condițiile unei autonomii crescute a Nordului în cadrul Kosovo, problema nu ar fi deplin rezolvată deoarece majoritatea sârbă continuă să prefere să trăiască în cadrul Serbiei și nu al Kosovo.

În plus, sârbii kosovari din aceste municipalități au încercat în repetate rânduri să pună piedici dezvoltării și funcționării instituțiilor democratice ale statului nou format. Totodată, această regiune continuă să fie marcată de violențe împotriva albanezilor kosovari sau a reprezentanților misiunilor internaționale, ceea ce constituie un indice relevant că, în cadrul Kosovo, putem vorbi despre existența unor manifestări naționaliste. Astfel, una din variantele negocierii ar constitui-o

păstrarea statutului nordului Kosovo, așa cum este el prevăzut în planul Ahtisaari.

O altă variantă la care negocierile ar putea ajunge în acest sens ar fi reprezentantă de creșterea autonomiei acestei zone, fapt deja luat în considerare de autoritățile kosovare care susțin că, în schimbul normalizării relațiilor cu Serbia și a încetării opunerii acesteia față de primirea Kosovo în organizațiile internaționale, ar crea o poliție separată, ar acorda un procent din veniturile rezultate din traficul la vamă zonei de nord. Totuși, acest lucru ar implica faptul ca Serbia să recunoască granițele Kosovo. Mai mult, nici măcar kosovarii sârbi nu sunt de acord cu această opțiune, considerându-o o simplă variantă îmbunătățită a planului Ahtisaari. În plus, există tendințe de opunere și printre albanezi, majoritatea tinzând către varianta menținerii statutului special al zonei în cadrul granițelor Kosovo.

Cea de-a treia soluție în ce privește nordul Kosovo este schimbul teritorial, care constituie poate soluția cu cel mai mare potențial destabilizator pentru mediul de securitate vest-balcanic. Aceasta ar implica un schimb teritorial între Kosovo și Serbia, prin care nordul Kosovo, cu o populație majoritar sârbă, să fie inclusă în teritoriul național al Serbiei, iar Valea Presevo, zonă din estul Serbiei, cu o populație majoritar albaneză, să fie inclusă în Kosovo. Și această variantă este greu de acceptat pentru partea sârbă deoarece ar implica recunoașterea Kosovo ca stat independent. În plus, trebuie să luăm în considerare că, autonomia crescută a părții de nord a Kosovo a însemnat nu doar o independență mai mare față de Priștina, ci a implicat și un grad considerabil de independență față de Belgrad. Totodată, această opțiune nu convine intereselor Priștinei, care ar prefera să depună eforturi suplimentare pentru a păstra nordul în interiorul granițelor sale. Aceasta cu atât mai mult cu cât zona comportă și o importanță strategică din punct de vedere economic și energetic – lacul Gazivode, creat de un baraj pe râul Ibar, reprezintă principala sursă de energie a centralelor care alimentează Priștina.

Considerăm această opțiune ca având un potențial destabilizator pentru mediul de securitate din Balcanii de Vest din cauza faptului că, în această regiune, există și alte tendințe secesioniste. Vorbim, în primul rând, despre Bosnia-Herțegovina, unde oficialii Republicii Srpska și-au anunțat de multe ori intenția de a ieși din federație.

Mai mult, pe fondul crizei politice interne din ce în ce mai acute din Bosnia-Herțegovina, această variantă, în combinație cu avizul favorabil al CIJ asupra statutului Kosovo, ar putea contribui la augmentarea impasului politic și la agravarea crizei pe acest plan în Bosnia-Herțegovina²³. De asemenea, în acest caz, ar trebui să luăm în considerare și atitudinea Serbiei față de Bosnia-Herțegovina; în timpul așteptării răspunsului CIJ, Serbia a susținut integritatea teritorială a Bosniei, opunându-se intențiilor secesioniste ale Republicii Srpska, în ciuda afinităților etnice și culturale ce le leagă. În acest context, dacă Serbia și Kosovo ar ajunge la o soluție de compromis, cele două entități ale federației ar putea avea un exemplu pozitiv în acest sens.

În același timp, există voci care susțin că un schimb de teritorii între Belgrad și Priștina ar putea determina o reaprindere a luptelor inter-etnice din FYROM²⁴. Totuși, considerăm că, în ciuda nemulțumirilor minorității albaneze din FYROM, a implementării incomplete a Acordului de la Ohrid, aceasta este o variantă puțin probabilă, în primul rând, din cauza faptului că Albania nu ar susține o atare mișcare din partea albanezilor macedoneni și, apoi, datorită faptului că aceștia din urmă își doresc integrarea în UE.

Per ansamblu, dacă disputa dintre Serbia și Kosovo se va finaliza cu un compromis, acceptabil de ambele părți, vom putea vorbi despre un exemplu pozitiv în Balcani, ce ar putea fi urmat și de către alte state. Pe de altă parte, dacă negocierile dintre cele două vor stagna sau, dimpotrivă, vor determina agravarea tensiunilor, atunci putem vorbi despre un climat de instabilitate în regiune. Aceasta deoarece în aproape toate statele ce alcătuiesc regiunea avem de a face cu problema minorităților etnice, problemă acutizată de conflictele ce au dus la destrămarea Iugoslaviei.

Și în acest context, implicarea și succesul acțiunilor UE poate fi decisivă. Perspectiva integrării pare a fi atractivă pentru toate statele vest-balkanice și poate constitui un impuls consistent pentru acceptarea unor soluții de compromis.

5. Aspecte de securitate transversale

Dincolo de aceste evenimente și tendințe marcante pentru evoluția mediului de securitate în Balcanii de Vest, putem identifica o serie de fenomene comune statelor din această regiune.

În majoritatea lor, acestea au fost desprinse din rapoartele, elaborate anual de Comisia Europeană, referitoare la progresele înregistrate de acestea către îndeplinirea criteriilor de aderare²⁵. Ceea ce iese în evidență, ca element comun, este existența unor lacune grave ale bunei guvernări, precum și manifestarea unor riscuri de securitate precum crima organizată. De asemenea, o altă caracteristică comună statelor vest-balkanice este cooperarea cu ICTY.

Buna guvernare reprezintă încă un deziderat de atins pentru statele vest-balkanice. Corupția²⁶, în special cea la nivel înalt, reprezintă o problemă acută, de actualitate care, pe de o parte, împiedică tranziția acestora către sisteme democratice moderne sau chiar către state capabile să se auto-guverneze iar, pe de altă parte, împiedică implementarea reformelor necesare aderării la UE. În acest sens, putem observa că avem de a face cu un cerc vicios – corupția la nivel înalt, răspândită în toate sectoarele de la sistemele de sănătate la parlamente, constituie un serios impediment în dezvoltarea unor sisteme democratice solide, în conformitate cu principiile bunei guvernări; permisivitatea legilor, investigațiile inadecvate efectuate de poliție, politicienii și judecătorii corupți împiedică implementarea unei politici anti-corupție eficiente. Rezolvarea acestei probleme înainte de momentul aderării este cu atât mai importantă cu cât evoluțiile recente au demonstrat UE că statutul de stat membru nu echivalează în mod necesar și cu oportunitatea sau disponibilitatea rezolvării acestei probleme endemice ce caracterizează zona a Europei de Sud-Est²⁷.

Totodată, strâns legată de această țară a bunei guvernări este problema crimei organizate, a cărei dezvoltare și evoluție este favorizată de prezența corupției. Astfel, 2010 a fost un în care întreașa scenă politică din Balcanii de Vest a fost confruntată cu acest risc de securitate. În acest sens, cazul care a atras cea mai mare atenție a fost raportul lui Dick Marty asupra tratamentului inuman și traficul ilicit cu organe umane în Kosovo²⁸, deși scandaluri legate de corupția la nivel înalt au cunoscut toate statele vest-balkanice. Consecințele acestui raport pot fi cu atât mai grave cu cât unul dintre numele menționate în cadrul documentului este cel al prim-ministrului Kosovo, Hashim Thaqi, acuzat de fraudă, recoltare de organe umane și trafic de droguri, ceea ce ar putea constitui încă

un obstacol în calea dialogului dintre Kosovo și Serbia referitoare la statutul primei menționate. De asemenea, astfel de acuzații ridică și problema respectării drepturilor omului. Lacunele adânci ale bunei guvernări, împreună cu manifestarea pregnantă a riscului crimei organizate, afectează mediul de securitate din regiune.

Concluzii

În Balcanii de Vest, avem de a face cu o lipsă de încredere între comunitățile etnice și între state, cu dificultăți de cooperare, chiar și atunci când ar trebui să fie unite prin idealul lor comun – integrarea europeană – dar și prin confruntarea cu o problemă comună – criza economică și financiară. Viitorul statelor din această regiune pare a fi totuși în interiorul UE, fapt întrevăzut din declarațiile oficialilor europeni și ai reprezentanților conducerii naționale ale lor. Dar momentul aderării depinde de cât de repede aceste țări vor reuși să-și depășească disensiunile istorice și tarele identificate la nivelul guvernării.

Țările vest-balcanice sunt într-o perioadă de tranziție de la conflict la dialog, de la ridicarea de obstacole una în calea celeilalte la critică constructivă, de la confruntare la cooperare. Forța motrice a acestei transformări, a acestei tranziții o constituie, însă, în continuare, comunitatea internațională. Numai că, și în cazul acesteia, se poate vorbi, în opinia noastră, despre o tranziție. Comunitatea internațională a renunțat la intervenția în forță și a trecut la acțiuni post-conflict, de construcție de națiuni. De asemenea, și instrumentele utilizate sunt diferite deoarece putem vorbi despre exercitarea unei puteri de tip soft în regiune. În acest sens, politica „carrots and stick” a UE poate fi elocventă.

Intervenția comunității internaționale se face acum preponderent prin atractivitatea pe care primirea în construcții economice și politice inter-guvernamentale, internaționale o exercită asupra acestor state. Totuși, faptul că amintirea atrocităților conflictelor ce au dus la scindarea Iugoslaviei este încă vie în memoria colectivă a acestor națiuni, aversiunea reciprocă a comunităților etnice cultivată de-a lungul veacurilor face ca, per ansamblu, regiunea să aibă un aspect scindat din punctul de vedere al comportamentelor, al atitudinilor dintre state și dintre comunități etnice, dintre declarații oficiale și fapte concrete;

o scindare între o cultură a confruntării și cea a cooperării, pe care UE, NATO, SUA și alți actori ai comunității internaționale încearcă să o dezvolte în acest areal. Astfel, deocamdată, pașii făcuți în direcția cooperării regionale pot fi considerați a fi rezultatul politicii soft a actorilor internaționali care acționează în regiune. Un exemplu în acest sens l-ar putea constitui Declarația de la Srebrenica a președintelui sârb, din iulie 2010, prin care sunt condamnate crimele de război comise în acest oraș împotriva populației bosniace și reafirmă angajamentul Serbiei față de cooperarea cu ICTY în vederea arestării celor care se fac vinovați de astfel de crime. Totuși, deși acest fapt al Serbiei a fost salutat de comunitatea internațională ca pas important către reconcilierea dintre statele și etniile vest-balcanice, în Bosnia-Herțegovina a stârnit nemulțumiri, în primul rând, din cauză că actul trebuia să fie inițial o rezoluție adoptată la nivel parlamentar și, în al doilea rând, din cauza faptului că aceasta invită și celelalte părți ale războiului din Iugoslavia să-și recunoască crimele de război comise împotriva sârbilor²⁹.

Astfel, putem concluziona că Balcanii de Vest au fost marcați, în primul rând, în perioada recentă, de rezolvarea problemei referitoare la statutul Kosovo și la relațiile acestuia cu Serbia. Totuși, sporirea gradului de securitate prin depășirea neîncrederii reciproce ce caracterizează statele vest-balcanice, prin dezvoltarea cooperării la nivel regional, prin identificarea unor soluții de compromis, prin menținerea implicării UE, prin rezolvarea lacunelor guvernării constituie coordonatele pe care se construiește mediul de securitate vest-balcanic.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Hido BIŠČEVIĆ, *South East Europe at crossroads: facing future challenges together*, în *Crossroads – The Macedonian Foreign Policy Journal*, nr. 1/2009, pp. 51-55.

2 Conform Comisiei Europene, *Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu. Strategia de extindere și principalele provocări pentru perioada 2010-2011*, COM(2010)660 final, p. 16, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/ke_y_documents/2010/package/strategy_paper_2010_ro.pdf.

3 European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Commission Opinion on Albania's application for membership of the European Union*,



COM(2010) 680, Brussels, 9.11.2010, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/al_opinion_2010_en.pdf.

4 Printre acestea, conform comunicării Comisiei, se numără și: a) asigurarea funcționării normale a Parlamentului, pe baza dialogului politic constructiv și continuu între partidele politice; b) modificarea cadrului legislativ electoral conform recomandărilor OSCE și derularea alegerilor în conformitate cu standardele europene și euro-atlantice; c) efectuarea unor pași esențiali în reforma administrației publice; d) consolidarea domniei legii prin adoptarea și implementarea unei strategii de reformă în justiție; e) implementarea eficientă a strategiei și planului de acțiune împotriva corupției, îndepărtarea obstacolelor din calea investigațiilor; f) consolidarea luptei împotriva crimei organizate, bazată pe evaluarea amenințării și pe investigație proactivă, pe creșterea cooperării cu ceilalți actori regionali și cu UE și o coordonare mai bună a agențiilor de impunere a legii; g) adoptarea unor măsuri concrete pentru întărirea drepturilor omului, în special pentru femei, pentru copii și romi și implementarea efectivă a politicilor anti-discriminare; h) adoptarea unor măsuri adiționale pentru a îmbunătăți tratamentul deținuților.

5 Concluziile Consiliului European din 16-17 decembrie 2010, Bruxelles, 25 ianuarie 2011, p. 3, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/RO/ec/118602.pdf.

6 Formula este utilizată cu precădere de către autoritățile sârbe, pentru a sublinia faptul că teritoriul Kosovo face parte din teritoriul național al Serbiei, iar declarația de independență reprezintă o încercare de creare a unui „stat artificial” în interiorul Serbiei. Cu alte cuvinte, Serbia consideră Kosovo parte a teritoriului său național, aflat, însă, sub administrația ONU.

7 International Court of Justice, *Accordance with the international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo*, 22 July 2010, p. 19, <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf>.

8 Ibidem, p. 43.

9 International Crisis Group, *Europe Report no. 206, Kosovo and Serbia after the ICJ Opinion*, 26 August 2010, p. 1.

10 International Court of Justice, *Public Sitting held on Tuesday 1 December 2009, at the Peace Palace on the Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence by the Provisional Institutions of Self-Government of Kosovo*, Verbatim Record, p. 9, <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15712.pdf>.

11 International Court of Justice, *Public Sitting held on Tuesday 1 December 2009, at the Peace Palace on the Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence by the Provisional Institutions of Self-Government of Kosovo*,

Verbatim Record, p. 31, <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15710.pdf>.

12 Ibidem, p. 32.

13 Acestea constituie un alt subiect al negocierilor ce se vor derula între Kosovo și Serbia. Din cauza relevanței lor culturale și identitare pentru Serbia, este de așteptat ca sârbii să negocieze, cel puțin, un statut de extraterritorialitate, care să dea acestor spații dreptul la auto-guvernare (similar Vaticanului). Totuși, trebuie să luăm în considerare că bisericile ortodoxe se află în porțiunile locuite de o majoritate albaneză, iar extraterritorialitatea, deși mai puțin „deranjantă” decât prezența Serbiei, ar putea atrage ostilitatea acestora și chiar determina violențe din partea lor. Poziția Priștinei, în acest caz, este de asemenea contrară poziției Serbiei, fiind de părere că extraterritorialitatea ar putea fi utilizată de către biserici pentru a-și extinde teritoriile, conducând, practic, la crearea unui stat în stat. Paza asigurată de forțele internaționale este considerată, din punctul lor de vedere, suficientă.

14 International Court of Justice, *Public Sitting held on Tuesday 1 December 2009, at the Peace Palace on the Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence by the Provisional Institutions of Self-Government of Kosovo*, Verbatim Record, p. 34, <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15710.pdf>.

15 International Crisis Group, *Europe Report no. 206, Kosovo and Serbia after the ICJ Opinion*, 26 August 2010, p. 4.

16 United Nations, Security Council, *Report of the Special Envoy of the Secretary-General on Kosovo's future status*, S/2007/168, p. 3, <http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf>.

17 **Vezi Jovan TEOKAREVIĆ**, *Is the EU capable of making Serbs and Albanians finally reconcile?* Opinion, October 2010, European Union Institute for Security Studies, disponibil în format on-line la http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Is_the_EU_capable_of_making_Serbs_and_Albanians_finally_reconcile.pdf.

18 *Declaration by High Representative Catherine Ashton on behalf of the European Union on the ICJ advisory opinion*, press release, Brussels, 22 July 2010, 12516/10, http://www.eutrio.be/files/bveu/media/documents/07-22_Statement_ICJ_CA_EN.pdf.

19 Discurs al Ministrului Afacerilor Externe și Europene al Franței, Bernard Kouchner la Centrul pentru Studii Strategice și Internaționale, Washington D.C., 20 septembrie 2007, <http://ambafrance-us.org/spip.php?article662>.

20 **Gymnich este numele unui castel din Germania**, unde a avut loc prima întâlnire informală a miniștrilor UE, în 1974.

21 **International Crisis Group, Europe Report no. 206, Kosovo and Serbia after the ICJ Opinion**, 26 August 2010.



22 United Nations Office of the Special Envoy for Kosovo, *The Comprehensive proposal for Kosovo Status Settlement*, <http://www.unosek.org/docref/020707%20Decentralization-F.doc>.

23 Pentru mai multe detalii asupra cauzelor, evoluției și implicațiilor crizei politice din Bosnia-Herțegovina, vezi Cristina BOGZEANU, *Bosnia-Herțegovina – impas politic și securitate. Repercusiuni asupra relației cu Uniunea Europeană*, în *Impact Strategic*, nr. 3[36]/2010, pp. 50-64.

24 Macedonia a fost, în 2001, scena unui conflict armat între forțele armate ale minorității albaneze și guvern. Conflictul s-a sfârșit după intervenția NATO și încheierea Acordului de la Ohrid, prin care drepturile populației de etnie albaneză erau crescute (limba albaneză devenea a doua limbă oficială a Macedoniei, era crescută participarea minorității albaneze în instituții publice, guvern, armată și poliție), iar partea albaneză accepta să renunțe la solicitările separatiste. De asemenea, la fel de importante sunt și prevederile referitoare la descentralizare.

25 Rapoartele sunt disponibile în format on-line la http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_nov_2010_en.htm.

26 Corupția a fost definită ca abuzul de putere pentru obținerea unor câștiguri private, iar combaterea corupției este considerată un indicator-cheie al angajamentului față de buna guvernare. Pentru mai multe detalii, vezi Sam AGERE, *Promoting Good Governance. Principles, Practices and Perspectives*, Commonwealth Secretariat, London, 2000, pp. 6-8.

27 Gordana IGRIC, *Lack of Political Will Towards Anticorruption Efforts*, în *Accession of the Western Balkans to the EU*, Workshop held on 11th May 2010, Paris, France, Association Bourgogne Balkans Express, pp. 18-19.

28 **Council of Europe, Parliamentary Assembly**, AS/Jur (2010) 46, 12 December 2010, Committee on legal Affairs and Human Rights, *Inhuman Treatment of People and illicit trafficking in human organs in Kosovo*, Report, Rapporteur: Mr. Dick Marty, Alliance of Liberals and Democrats for Europe, disponibil în format on-line la <http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2010/ajdoc462010prov.pdf>.

29 **Jelena OBRADOVIC-WOCHNIK**, *Serbia's Srebrenica Declaration: A small step, but in the right direction*, în *ISS Opinion*, European Institute for Security Studies, Paris, August 2010, pp. 2-3.

Colonel Gheorghe IORDACHE (iordache65@yahoo.com), doctor în științe militare și informații, este șef de birou în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Cristina BOGZEANU (cristina_bogzeanu@yahoo.com) este asistent de cercetare științifică în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

ÎN TOATE RĂZBOAIELE INAMICUL CEL MAI PERICULOS A FOST ȘI, PROBABIL, VA CONTINUA SĂ FIE DINTRE ȘI PRINTRE NOI

Dr. Mihail ORZEĂȚĂ

În confruntările neconvenționale, în special cele asimetrice, nu mai există linii clare de demarcație între părțile aflate în conflict.

Confruntările interne și cele teroriste tind să se amplifice pe măsura creșterii nemulțumirii unei părți a populației statelor față de propriul guvern, cauzată de reducerea nivelului de viață și de cultură, de creșterea nesustenabilă economic a populației și de creșterea fluxului de imigranți ilegali.

Apărarea armată nu este cea mai importantă componentă a securității unui stat, dar este una din componentele sale de bază și de aceea nu trebuie neglijată. Teama de adversarii direcți și potențiali nu a fost niciodată un sfetnic bun.

Forța unui stat se construiește pe baza unei coeziuni interne puternice, a unei democrații reale și consolidate și a unei economii dezvoltate și competitive.

Educația este una dintre căile care poate reduce numărul și intensitatea conflictelor prin creșterea nivelului de cunoaștere și înțelegere a semenilor noștri.

Cuvinte cheie: criză morală; terorism; inamici interni; apărare armată; securitate; educație.

1. Experiența SUA

În atacul terorist de la Oklahoma City, din 1996, între autori s-au numărat și doi cetățeni americani¹. Unul dintre ei a declarat că scopul său era să ucidă cât mai mulți oameni. Imediat după acel atentat, un analist prognoza că este posibil ca unii cetățeni americani să comită asemenea acte pentru a se răzbuna sau pentru a-și face auzit protestul împotriva guvernului.

În teribilul atentat terorist, petrecut la 11.09.2001 asupra turnurilor gemene din New York și asupra Pentagonului, există suspiciuni, care nu au fost înlăturate încă, asupra complicității unor cetățeni americani². Când am văzut avioanele intrând în turnurile gemene am exclamat: **inamicul este dintre noi și printre noi**. Această ipoteză mi-a fost confirmată, din nou, de atacul terorist de la Fort Hood – Texas, săvârșit de un maior al armatei americane – Nidan Malik Hasan – pe 5 noiembrie 2009³. Acea tragedie trebuie să ne dea de gândit tuturor, nu doar americanilor! Slăbiciunile trecute cu vederea, neglijența sau chiar rea intenție în cunoașterea și aprecierea oamenilor costă scump.

Tragicul eveniment de la Fort Hood repune în discuție problema selecției personalului, care ar trebui să fie permanentă și să cuprindă și testări în situații limită pentru că la greu se cunosc oamenii cu adevărat. Toți știm, sau ar trebui să știm, ce efecte devastatoare are toleranța în domenii și situații unde așa ceva nu se admite. Ucigașul de la Fort Hood pare să fi fost tolerat de colegi și superiori deși a fost caracterizat ca „un student mediocru și un lucrător leneș”⁴. De asemenea, medicii de la Washington’s Walter Reed Medical Center, unde lucrase ca psiholog șase ani declară că avea un comportament religios extrem de zelos și „se întâlnește în repetate rânduri cu un cleric musulman radical în Yemen, care a încurajat musulmanii să ucidă militari americani în Irak”⁵. Este posibil ca ucigașul – descendent al unor imigranți palestinieni – să fi jucat cartea discriminării pentru a influența decizia superiorilor săi, atunci când era atenționat pentru lipsuri profesionale sau când era avertizat că nu se comportă corect. Este destul de

cunoscut sentimentul care se naște atunci când trebuie să facem față unei acuzații nedrepte de discriminare pentru că aproape oriunde în lume este aplicabilă logica după care „nu iese fum fără foc” și, în consecință, superiorii maiorului or fi „lăsat garda jos” pentru a nu fi târați în astfel de procese. Sunt destule istorii adevărate în care unii ofițeri americani au avut de suferit fiindcă au fost acuzați de discriminare, deși acestea nu au putut fi probate. Aproape toți ofițerii bărbați și chiar unele femei-ofițer recunoșteau că dacă o femeie militar își acuză superiorul de discriminare sau de hărțuire sexuală acesta va avea de suferit, mai devreme sau mai târziu, chiar dacă acuzațiile se vor dovedi imposibil de probat. Revenind la cazul ucigașului de la Fort Hood este greu de acceptat că el este singurul vinovat. Sunt multe întrebări care nu au primit răspuns, încă, deși Armata SUA a deschis o anchetă pentru a determina cauzele și a lua măsurile corespunzătoare pentru eliminarea deficiențelor care s-au înălțuit pentru a genera acea tragedie. Se pare că ucigașul a beneficiat, nemeritat, de clemență și aceasta s-a întors – indirect – împotriva armatei în ansamblu și – în mod direct – asupra unor nefericiți care au plătit cu viața (13 morți) și cu sănătatea (30 răniți).

Cu siguranță mulți se întreabă: care este cauza acestei tragedii? Nu cred că există un răspuns tranșant la această întrebare. Nu cred că există cineva care să poată spune când și de ce un om ia decizia de a-și ucide semenii. Îmi amintesc de un alt caz, similar cu cel din Texas, când un student de origine coreeană, tot în SUA, și-a ucis mai mulți colegi fiindcă se simțea discriminat și neacceptat în compania colegilor săi americani. Aceste cazuri și multe altele similare, par să confirme supoziția lui Francis Fukuyama care opina că descendenții imigranților pot să devină teroriști fiindcă nu reușesc să se integreze în țările și comunitățile lor adoptive⁶.

Răul tratament aplicat prizonierilor irakieni, în închisoarea Abu Ghraib⁷, de către unii militari americani nu ar fi avut loc dacă cei care le-au produs ar fi fost stopați de la început sau ar fi fost excluși la timp din rândurile armatei.

După 11 septembrie 2001, SUA au adoptat *Patriotic Act*, au elaborat conceptul *Homeland Security*⁸ și au constituit structura adecvată pentru a le pune în aplicare. La acea dată, mulți au crezut și mai cred că aceste acte normative ale Congresului echivalează cu încercarea de a atenta

la drepturile omului. Respectiv de a spori controlul guvernului asupra cetățenilor. Prin această decizie SUA a vrut să completeze sistemul său defensiv, care era vulnerabil la orice inamic care poate fi și din interior, nu doar din exterior. Oricum, măsurile de securitate restrâng libertățile cetățenilor prin restricțiile și modalitățile de supraveghere și verificare a acestora, pe care le conține legea.

Atentatul de la Fort Hood dovedește că încă mai sunt breșe în sistemul defensiv al Statelor Unite ale Americii și încă într-un segment al acestuia care are misiunea de a fi în prima linie a apărării! De asemenea, această tragedie confirmă prognoza fostului Șef al Comitetului Întrunit al Șefilor Statelor Majore al Armatei SUA – generalul Richard Myers – care spunea că „războiul împotriva terorismului va fi lung și greu”.

2. Situația din Ucraina

La fel ca majoritatea statelor de dimensiuni mijlocii și mari, Ucraina este alcătuită din mai multe comunități etnice și religioase. Unele dintre acestea au fost stimulate, în ultima vreme, de evoluția lumii spre democratizare și de cercuri interesate din exterior, să își manifeste nemulțumirile față de conducerea politică ucraineană, agitând stindardul autodeterminării și chiar pe cel al secesiunii, în încercarea de a obține un statut privilegiat sau de a-și impune liderii în structurile de conducere a țării. Animizități dispărute, atenuate, acoperite de cenușa istoriei ori inexistente au fost dezgropate ori inventate de diferiți lideri care doresc să își sporească puterea, influența și averea personală. Aceștia, sub pretextul reprezentării etniei sau comunității din care fac parte, încearcă să câștige cât mai mulți adepți și simpatizanți marșând pe cartea naționalismului cu tentă extremistă. Este o rețetă verificată, care a adus succesul scontat liderilor autoritari în aproape toate statele confruntate cu instabilitate politică și socială, pe fondul unei democrații în dezvoltare, al înapoierii economice preexistente sau al declinului economic generat de criza economico-financiară mondială.

În contextul instabilității politice și sociale, al democrației insuficient consolidate și al recesiunii economice din Ucraina, nu ar trebui să ne mire faptul că unul din candidații la președinția acesteia din anul trecut – Serghei Tighilenco – considerat un outsider înainte de primul tur, s-a situat pe locul



al treilea, având un discurs axat pe ieșirea din criza economică și punctat cu accente naționalist-șovine. Mai concret, domnul Tighilenko a reactivat o mai veche dispută dintre Ucraina și România, considerând ca inamică acordarea cetățeniei române ucrainenilor de naționalitate română și un semn al pretențiilor teritoriale față de țara sa. Atitudinea fostului candidat la președinție se alătură altora aparținând unor oficiali din țara vecină, din care se detașează un fost ministru al apărării care se declara convins că România este unul din inamicii Ucrainei. Sunt greu de înțeles și acceptat asemenea atitudini, în condițiile în care România a dovedit o deschidere constantă pentru dialog, cooperare și bună vecinătate.

Probabil că această abordare este o nouă confirmare a modului de a înțelege relațiile internaționale, „stabilit” de lordul Palmerston – „Marea Britanie nu are niciodată prieteni permanenți ci numai interese permanente”⁹, utilizat în teoria relațiilor internaționale sub forma: „statele nu au prieteni permanenți, ci numai interese permanente”. Este posibil ca decizia Tribunalului de la Haga, privind platoul continental al Mării Negre – favorabilă României – și îndepărtarea perspectivei admiterii Ucrainei în NATO, consumată tocmai la Summit-ul de la București - chiar dacă nu din cauza României, ci din cauza problemelor interne din țara vecină - să fi cântărit greu în formarea atitudinii antiromânești a unor lideri politici ucraineni.

Disensiunile între estul și vestul Ucrainei, pe tema admiterii în NATO, precum și contradicțiile dintre populația rusofonă și restul populației pe teme folosirii limbii ruse în administrație, a autodeterminării¹⁰ și a statutului flotei ruse din Marea Neagră¹¹ – bazată în portul Sevastopol - pot amplifica sau, în cel mai bun caz, nu vor contribui prea mult la întărirea stabilității politice și sociale. Dacă această prognoză se adevărește, ea va constitui un risc în plus pentru securitatea regională, în condițiile în care Transnistria, Caucazul și Kosovo sunt „vetre ale unor focuri care mocnesc”.

Desigur că nu ne dorim o Ucraină ostilă. Dar dacă această ipoteză va deveni realitate nu este recomandabil să cădem în capcana orientării majorității energiilor – politico-diplomatice, economice, financiare, sociale și a celor destinate apărării – pentru a contracara riscurile și posibilele amenințări la adresa securității României care vor

apărea. O națiune puternică nu se construiește pe suportul temerii de adversarii din exterior!

3. Situația din România

3.1. Criza economico-financiară este provocată de criza morală a societății

O parte importantă din noua generație pare să fie orientată mai mult să știe cum să își impună cererile și interesele decât să învețe cum să producă bunuri și soluții pentru prezentul și viitorul nostru comun. Educatorii lor nu sunt numai dascălii din școli și universități, care ies în stradă atât de des, ci și strada însăși atât de populată cu protestatari de toate orientările care vor să fie ascultați și să li se rezolve cererile. Este dreptul lor! Cu toate acestea se pare că toți am învățat foarte bine cum să protestăm și parcă nu mai acordăm atenția cuvenită celor de lângă noi, cu care ar trebui să ne armonizăm drepturile. Greva este, sau ar trebui să fie, un mod extrem de a protesta împotriva nedreptăților pentru a determina pe cei investiți cu autoritatea necesară să ia măsuri de corectare. În ultima vreme, grevele se țin lanț, mai ales cele „spontane,” cu intenția declarată de a soluționa unele probleme. Din păcate, aceste acțiuni lezează foarte des drepturile celorlalți cetățeni – de a fi transportați la și de la serviciu, contând pe un program care nu se mai respectă, de a fi asistați medical sau în alte domenii etc. – care nu au nici o contribuție la crearea problemelor greviștilor și nici nu le pot soluționa cererile. Ei și! Unora le place să apară „pe sticlă” sau în paginile ziarelor și, cine știe, poate vor fi remarcați și vor trece din rândul protestatarilor în al celor care împart resursele. Există precedente destule și nu cred că aceste practici vor fi stopate curând.

Iar și iar, conducerea de la toate nivelurile de decizie ale societății caută soluții și oameni cu idei, forță și suficientă îndrăzneală pentru a le pune în aplicare. Deși soluții au fost și sunt, prea puține sunt aplicate și se acuză destul de des „lipsa de voință” a decidenților politici din toate guvernele post-decembriste.

Din ce în ce mai mulți oameni sunt interesați de imaginea construită din vorbe – în special la posturi de televiziune. Îndemnul „fă-te că lucrezi” – pe care un personaj dintr-o emisiune de televiziune din decembrie 1989 l-a adresat unui „coleg de platou” – contaminează tot mai mulți

compatrioți. Toți vrem să câștigăm cât mai mult, să avem un nivel de viață tot mai bun, dar cred că este decent să ne raportăm la norme de referință comune – legale și morale. Avem „șomeri de lux”, al căror ajutor de șomaj este mai mare decât al multor oameni care muncesc din greu, în condiții de risc cvasi-permanent și care au responsabilități chiar pentru întreaga societate. Ce mai contează că „talpa țării” nu poate să aibă un trai decent!

Experți de renume internațional au indicat, fără echivoc, lăcomia și lipsa de prevedere ca fiind cauzele principale ale crizei economico-financiare mondiale. Cu toate acestea, „diagnosticul” nu pare să fi avut un ecou prea puternic printre cetățenii României. Ne plângem că nu avem buget suficient, nu avem creștere economică și alte rele de acest gen, dar cei investiți cu autoritatea necesară nu văd cum „întreprinzătorii” vând facturi fiscale false, comercializează țigări și alte mărfuri de contrabandă ziua prin piețe, la colțuri de stradă, în mijloace de transport în comun etc. și ... au creștere economică!

Continuăm să fim critici – la adresa altora – și nu vedem cum se adună „gunoiul” delăsării în proprii noștri ochi. Facem haz de necaz... ca să ne treacă supărarea și chiar ne detașăm de situațiile care nu ne convin, ca și când am mătura gunoiul sub preș, în loc să ne scuturăm de obiceiurile care ne păgubesc și pe noi și pe cei care așteaptă să le fim modele demne de urmat. Oare chiar nu ne pasă dacă generația tânără ne va blestema pentru moștenirea care o vor primi? Oare nu ne dăm seama că suntem vinovați și pentru viitorul nostru, nu doar al lor?

3.2. Dumnezeu ne ajută, dar nu mai mult decât ar trebui să ne ajutăm singuri

Continuu să susțin că adevărata cauză a crizei economico-financiare este criza morală a societății în care trăim. De asemenea, dimensiunile crizei s-au amplificat din cauza unei abordări incorecte. Prea mulți dintre concetățenii noștri, aparținând tuturor orientărilor politice, sunt angajați în bătălii personale – pentru funcții, privilegii, salarii – neînțelegând, se pare, că ieșirea din criză și o economie mai performantă va genera oportunități mai bune pentru fiecare.

Cu alte cuvinte, în loc să facem front comun împotriva „dușmanului comun” – criza – ne războim între noi și accentuăm vulnerabilitatea

societății, adică prelungim nepermis de mult efectele negative ale recesiunii economice.

Recent, un întreprinzător din industria lemnului spunea că acum, în vreme de criză, el are comenzi multe și – pentru a le face față – a solicitat angajaților să lucreze sâmbetele și chiar duminicile. Angajații au acceptat și tuturor le merge mai bine dar cu eforturi mai mari.

Sper să mă înșel, dar am impresia că mulți dintre concetățenii noștri așteaptă... pară mălăiață de la Uniunea Europeană. Eu sunt convins că UE nu ne va ajuta mai mult decât ar trebui să ne ajutăm singuri. Nu este logic și nici în spiritul competiției libere și al libertății de inițiativă. Exemplul Greciei este – geografic, temporal și atitudinal – apropiat de al nostru. Unii întreprinzători din UE au propus guvernului grec să vândă o parte din insulele nelocuite pentru a reduce nivelul datoriilor. Guvernul grec nu a acceptat și continuă să mizeze pe soluții proprii. Se pare că acei concetățeni ai noștri care au negociat aderarea la NATO și UE au uitat, sau neglijează, avertismentul dat de oficialii celor două organizații pe timpul negocierilor: „Nimic nu este gratis în această lume”.

Ieșirea din criza economică va fi posibilă numai atunci când noi vom redescoperi că „nevoia te învață” sau, cum spuneau strămoșii noștri, „Dumnezeu te ajută, dar nu îți pune și în traistă”. Cu alte cuvinte, nu vom avea succes în încercările noastre de a ieși din criză decât dacă ne vom ajuta singuri! Adică să identificăm soluții pentru a întări morala, pentru a stopa acest „război al tuturor împotriva tuturor,” în care suntem prinși și nu vom munci din greu pentru a reconstrui societatea și economia.

3.3. Apărarea este o cenușăreasă a societății?

Decizia de achiziție a unui avion multirol pentru înlocuirea bătrânelor MIG-21 Lancer trebuia luată cel mai târziu în 2006. Acest termen limită era necesar pentru ca a asigura tranziția de la MIG-21 Lancer la noul tip de avion, respectiv: instruirea personalului (navigant, tehnic, controlori de trafic aerieni); pregătirea infrastructurii; asigurarea suportului logistic și a securității zborurilor etc., până la încheierea ciclului de viață al avioanelor care urmează să iasă din înzestrare – anii 2011-2012. În perioada premergătoare achiziției s-a făcut prospectarea pieții și analiza ofertelor. Acestea au relevat necesitatea unui efort bugetar



de mai multe miliarde de euro, care ar fi consumat bugetul M.Ap.N. pe timp de câțiva ani. Având în vedere că și celelalte categorii de forțe armate erau și sunt într-o situație asemănătoare cu cea a forțelor aeriene, adică trebuie să modernizeze și să înlocuiască o parte importantă din tehnica din înzestrare, decizia de achiziție a fost amânată până se va găsi o soluție mai bună și vor veni vremuri mai bune. Existau premise pentru vremuri mai bune, anticipate de creșterea destul de mare a PIB, înregistrată înainte de recesiunea economică.

Impactul crizei economico-financiare a fost dur pentru apărare care a suferit mai multe rectificări negative ale bugetului, în special pe domeniile achiziției, investiții și modernizare. În condițiile actualei crize economice, mulți politicieni pun mai multe întrebări: De ce tocmai acum? De ce așa de multe avioane? De ce nu se amână din nou? Este apărarea o prioritate? Cine ar îndrăzni (putea) să ne atace? Răspunsurile ar trebui să fie ușor de dat de orice cetățean responsabil al acestei țări. În opinia mea, este puțin probabil să ne atace cineva, dar nu trebuie să așteptăm să ne atace cineva și apoi să începem să ne pregătim apărarea națională. Dacă nu ne pregătim din timp de pace, atunci când va fi nevoie de apărare armată vom intra în confruntare tot cu „pieptul de aramă”, ca și în alte situații. În cazul achiziției avionului multirol, decizia nu mai poate fi amânată! Amânarea echivalează cu desființarea pentru o perioadă de cel puțin zece ani a principalului element de forță și de descurajare al forțelor aeriene – aviația de luptă. Consecințele unei asemenea situații nedorite sunt mari, iar unele dintre ele nu le putem evalua fiindcă nu știm cum vor reacționa aliații noștri când vom deveni aproape eminentamente consumatori de securitate. Desființarea aviației de luptă va pune România în imposibilitatea de a-și apăra spațiul aerian, iar NATO trebuie să decidă dacă va acoperi spațiul nostru aerian cu forțe din alte state – așa cum se întâmplă cu Lituania, Letonia, Estonia, Islanda, Luxemburg și Slovenia. O altă soluție este ca Alianța să accepte o breșă importantă în spațiul său aerian integrat (NATINADS). Oricare din soluțiile pe care le va adopta Alianța va conduce la o reducere importantă a credibilității țării noastre în structurile euro-atlantice și la diminuarea potențialului de apărare al acestora în zona de sud-est a Europei.

Sunt speculații pe seama conexiunilor dintre deciziile de achiziție a avionului multirol și

amplasarea interceptorilor antibalistici americani pe teritoriul țării noastre. Din punct de vedere tehnic, pot fi identificate argumente logice ale unei posibile conexiuni. Mai exact, este vorba despre necesitatea compatibilității între sistemele terestre și cele aeriene de combatere a rachetelor. Unul din posibilele raționamente care ar putea conduce la asocierea amplasării elementelor scutului antirachetă în România și achiziția unui avion multirol fabricat de SUA ar fi sistemul de apărare împotriva rachetelor SCUD, lansate de armata lui Saddam Hussein asupra forțelor multinaționale și Israelului, în timpul primului război din Golf. Atunci, Coaliția Multinațională, condusă de SUA, a realizat un sistem complex de supraveghere și combatere a rachetelor lansate de irakieni. Subsistemul de supraveghere a spațiului aerian irakian și a celui adiacent acestuia era destinat pentru a detecta la timp rachetele sol-sol lansate de irakieni și era constituit din sateliți, avioane de avertizare timpurie (AWACS) și radare terestre. Subsistemul de combatere includea rachete sol-aer cu capabilități antirachetă de tip PATRIOT și avioane F-15 și F-16, care trebuiau să distrugă orice rachetă sol-sol irakiană lansată spre dispozitivele forțelor multinaționale sau spre Israel¹².

Speculațiile pe tema întăririi parteneriatului strategic cu SUA au început să producă efecte, deocamdată negative – refuzul firmelor SAAB și EUROFIGHTER de a participa la Expoziția internațională și conferința pentru apărare de la București (Black Sea Defense & Aerospace Exhibition Conference – BSDA) din toamna anului 2010. De asemenea, Federația Rusă și-a făcut simțită nemulțumirea, nu doar verbală, pentru decizia anunțată de CSAT asupra amplasării interceptorilor antirachetă pe teritoriul României.

3.4. Nu trebuie să ne temem de slăbiciunile noastre, ci să le cunoaștem și să le eliminăm

Întotdeauna experții analizează situația strategică și vulnerabilitățile statului nostru, în planul securității, și propun concentrarea pe eliminarea acestora pentru întărirea securității. Soluțiile posibile sunt multiple. Cel mai înțelept este să ne concentrăm pe eliminarea propriilor slăbiciuni prin construirea acelor piloni care dau forță oricărei națiuni – stabilitate politică,

democrație consolidată, economie prosperă, coeziune socială și o apărare armată capabilă de descurajarea agresiunilor.

Depășirea actualei crize economico-financiare și atingerea unui nivel de prosperitate în România, comparabil cu statele dezvoltate ale NATO și UE, vor contribui decisiv la întărirea stabilității politice, la creșterea coeziunii sociale a țării și, implicit, la consolidarea statutului său de promotor al stabilității și democrației în relațiile internaționale.

Când o țară este suficient de puternică în plan intern, nu trebuie să se teamă de eventualii inamici, ci trebuie să le facă față cu înțelepciune și cu hotărârea de a-și susține interesele naționale. Atitudinea temătoare va fi exploatată prompt de orice adversar iar cea belicoasă va genera, cu mare probabilitate, o escaladare a tensiunilor și chiar un conflict armat, căci „ura și neînțelegerea dau naștere la războaie crâncene”¹³. Deschiderea către dialog, acompaniată de decizia declarată și ferm susținută de clasa politică și de opinia publică internă de apărare a intereselor naționale vor avea un efect puternic de reținere asupra oricărui adversar. Au existat multe situații de-a lungul timpului când națiuni mari, considerate puternice, dar măcinate de tensiuni interne (dezbinare între conducerea politică și popor, dezbinare între clasele sociale etc.), au trebuit să se încline în fața unor adversari mai modești ca potențial, dar care erau puternici în privința coeziunii interne și a moralului la nivel național. Cazul războiului din Vietnam¹⁴ este doar unul din multele exemple pe care ni le oferă istoria spre studiu.

4. Ce-i de făcut?

Mai întâi, consider că terorismul nu va fi eradicat până când sutele de milioane de oameni care trăiesc, de fapt supraviețuiesc, cu mai puțin de un dolar american pe zi nu vor avea și perspectiva unui trai decent¹⁵. Subdezvoltarea generează șomaj, sărăcie, lipsa ori insuficiența și ineficiența sistemelor educaționale și de asigurare a sănătății. În aceste condiții, oamenii se îmbolnăvesc și mor de tineri, emigrează, în căutarea unei vieți mai bune, sau se înrolează în organizații teroriste și de crimă transfrontalieră. Unii dintre emigranți își încheie periplul în tabere de refugiați sau de azilanți unde au mari șanse de a fi racolați de organizații extremiste și criminale. Alții, mai

norocoși, ajung în state europene dezvoltate ori în America de Nord, unde încep o existență nouă și normală.

În al doilea rând, morala masacrului de la Fort Hood este simplu de enunțat, dar foarte greu de aplicat: **trebuie să fim mai atenți cu oamenii necunoscuți și cu cei pe care nu-i cunoaștem suficient**. Asta nu trebuie să ne conducă la paranoia de a bănuși pe toată lumea sau de a fi mai puțin cooperanți sau amabili cu semenii noștri. Pur și simplu trebuie să ne raportăm la normele legale și de bun simț atunci când suntem în compania unor necunoscuți. Bătrânii noștri înțelepți ne sfătuiesc să ne „spălăm rufele în familie”. Asta înseamnă că trebuie să facem o distincție clară între disputele, aspectele și problemele care sunt numai ale noastre, adică ale familiei, organizației, comunității, țării etc. și cele care sunt comune cu ale altora.

În al treilea rând, educația este cea mai importantă cale de rezolvare a multor probleme existente la nivel național, regional și mondial, determinând oamenii să renunțe la unele obiceiuri nocive pentru ei și pentru generațiile viitoare. Lărgirea orizontului cunoașterii prin educație va permite oricărui om să înțeleagă efectele comportamentului său și al celorlalți semeni asupra mediului ambiant, asupra relațiilor interumane și celor intercomunitare.

Prin educație, oamenii își vor realiza și dezvolta personalitatea și, pe această bază, își vor construi suportul moral necesar pentru a lupta cu greutățile și a le învinge. Un om bine educat trebuie să posede nu doar cunoștințe și deprinderi de bun profesionist, ci și calități morale de om de echipă, care nu dă bir cu fugiții la întâmpinarea unor obstacole inerente existenței cotidiene și nu își părăsește comunitatea în situații dificile spunând sau gândind „Unde e bine, acolo e patria”¹⁶ ori „după mine potopul”¹⁷.

Educația este „cea mai bună armă” cu care pot fi învinși teroriștii și extremiștii care își bazează concepțiile pe confruntare și pe diferențele existente între rase, sexe, etnii, civilizații și religii. Cea mai importantă parte a mediului de confruntare este cea psihologică iar ținta – mințile oamenilor obișnuiți, ale liderilor politici și religioși moderați. Acești oameni trebuie să înțeleagă avantajele conviețuirii pașnice în societățile multietnice, multirasiale și multireligioase. Este important ca „activismul non-violent”¹⁸ să ajute opinia publică



să perceapă diferența între modul de viață bazat pe confruntare permanentă pe care li-l propun teroriștii și cel în care pacea, negocierea și buna înțelegere constituie baza soluționării tuturor problemelor individuale și colective. **Înțelegerea celuilalt** și nu „dezbină și stăpânește”¹⁹ trebuie să fie concepția care guvernează națiunile și lumea. În acest fel se poate realiza o cultură a bunei înțelegeri între oameni, prin care ar trebui să se ajungă la **unitate în diversitate**. Acest concept destul de vechi, poate fi considerat de unii perimat și utopic, dar este calea de a realiza convergența civilizațiilor prin conviețuire pașnică și acceptarea unui set comun de valori ale umanității.

Prin **educație permanentă**, nu doar prin cea desfășurată în instituții specializate, oamenii vor reuși să înțeleagă că multe din acțiunile lor necugetate de astăzi vor produce, în viitor, efecte dezastruoase asupra celor care le-au inițiat și a urmașilor lor.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- 1 Douglas O. LINDER, *The Oklahoma City Bombing & Trial of Timothy McVeigh*, <http://www.law.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/mcveigh/mcveighaccount.html> (consultat pe 19.01.2011).
- 2 Giulietto CHIESA, *Zero: de ce versiunea oficială despre atacul de la 11 septembrie este un fals*, Editura Litera Internațional, București, 2008, pp. 7-25.
- 3 Angela K. BROWN, *Fort Hood Suspect Ordered Held until Court-martial*, Associated Press, November, 21, 2009, http://news.yahoo.com/s/ap/20091122/ap_on_re_us/us_fort_hood/ (consultat pe 17.01.2011).
- 4 ***, *Reports: Army To Probe Alleged Shooter's Career*, Associated Press, 17.11.2009, http://news.zahoo.com/ap/20091117/ap_/on_go_out/us_fort_hood/ (consultat pe 17.01.2011).
- 5 Pauline JELINEK, *Military Planning Policy Review after Shooting*, Associated Press, 17.11.2009.
- 6 Francis FUKUYAMA, *America la răscruce*. Editura Antet, Filipeștii de Târg, Prahova, 2006, p. 64.
- 7 Seymour M. HERSH, *Torture at Abu Ghraib*, The New Yorker, May 10, 2004, http://www.newyorker.com/archive/2004/05/10/0405fa_fact (consultat pe 17.01.2011).
- 8 ***, *Homeland Security Act*, <http://whitehouse.gov/issues/homeland-security> (consultat pe 19.01.2011).
- 9 Gwyn PRINS, *Strategy, Force Planning and Diplomatic/Military Operations (DMOs)*, The Royal Institute of International Affairs, Chameleon Press, Great Britain, 1998, p. 19.
- 10 Marychka NABOKA, Sashko LASCHENKO, *Haideți să studiem în limba ucrainiană*, <http://radiosvoboda.org/article/2008/3/7C877677-F897-49EB-B94D-22480254E3E6.html> (consultat pe 18.01.2011).
- 11 Iulian CHIFU, Oazu NANTOI, Oleksandr SUSHKO, *Securitate societală în regiunea trilaterală România-Ucraina-Republica Moldova*, Editura Curtea Veche, București, 2008, p. 273.
- 12 Thomas A. KEANEY and Eliot A. COHEN, *Gulf War Air Power Survey. Summary Report*, U.S. Government Printing Office, Washington D.C., 1993, pp. 85-89.
- 13 Virgil MATEI, *Dicționar de maxime, reflecții, expresii latine comentate*, (București, Editura Didactică și Pedagogică, 2005), 27.
- 14 Donald J. MROZEK, *The U.S. Air Force After Vietnam*, Maxwell Air Force Base, Air University Press, Alabama, 1988, pp. 53-66.
- 15 John FARNDON, *India: ascensiunea unei noi superputeri mondiale*, Editura Litera Internațional, București, 2008, p. 115.
- 16 I. BERG în *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, Editura Vestala, București, 2004, p. 333.
- 17 **Expresie atribuită lui Ludovic al XV-lea**, în realitate aparținând marchizei de Pompadour, după Francois BLUCHE, *De La Cezar la Churchill*, Editura Humanitas, București, 1992, p. 100.
- 18 Samir AMGHAR, Amel BOUBEKEUER, Michael EMERSON (editors), *European Islam. Challenges for Society and Public Policy*, Center for European Policy Studies, Brussels, 2007, p. 17.
- 19 I. BERG, *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, p. 100.

Mihail ORZEATĂ (morzeata@yahoo.com) este general în rezervă, doctor în științe militare și informații, profesor universitar asociat-invitat și conducător de doctorat al Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

NEGOCIEREA SPAȚIULUI SOCIAL ÎN AFGANISTAN ȘI IRAK

Iulian ALISTAR

Retragerea forțelor militare din Afganistan și Irak, deși anunțată și anticipată într-un viitor apropiat, nu se va finaliza decât în urma evaluării condițiilor din teren (condition based), respectiv, în urma obținerii unor garanții ferme privind un parcurs democratic, condamnarea terorismului și instaurarea unui climat corespunzător de securitate.

Dacă acest lucru reprezintă un deziderat strategic, la nivel operațional, în cele două teatre de operații, negocierea post-conflict a spațiului social devine acum o provocare și o prioritate a comenzilor militare subordonat misiunii și interesului specific pe linie de securitate. Într-o abordare comprehensivă, interesele de securitate sunt legate de asigurarea unui anumit nivel de dezvoltare a societății și, în acest sens, de un management eficient al comunicării responsabilităților și sarcinilor ce le revin instituțiilor și guvernelor, administrației locale și comunităților, indivizilor.

Dintr-o perspectivă pragmatică și funcțională acțiunile din cele două teatre de operații sunt acum coordonate prin cuprinderea tuturor funcțiilor și structurilor militare și a fiecărui nivel de comandă într-o strategie comună de comunicare. Strategia stabilizării și a reconstrucției se bazează astăzi pe comunicare, pe exploatarea corectă, în beneficiul comunităților și a guvernărilor locale a avantajelor create prin reconciliere, cooperare și afirmarea cu responsabilitate a progresului și a stabilității. Pregătirea forțelor de securitate națională, relațiile economice stabilite la nivel național, dar și la nivelul diferitelor comunități locale, diplomația condusă prin intermediul comandanților politico-militari și acțiunile practice din teren completează în acest sens un

puzzle de acțiune complex care vizează realizarea condițiilor necesare unei retrageri militare și integrării internaționale a Afganistanului și Irakului.

Negocierea spațiului social în Afganistan și Irak este un proces dificil și care se desfășoară în termeni nu foarte clar precizați, dar de a cărui rezultat se leagă îndeplinirea cu succes a unei misiuni și speranțele viitoare de pace.

Cuvinte-cheie: negociere; comunicare strategică; spațiu social.

1. Considerații preliminare

„În timp ce lucram la acest studiu, Statele Unite, Marea Britanie și alte forțe ale Coaliției încearcă să guverneze state post-belice aparent neguvernabile în Afganistan și Irak, și, în același timp, să se confrunte simultan cu insurgențe islamice ce iau amploare în fiecare din aceste țări – o stare de lucruri pe care conducătorii noștri o numesc victorie”¹.

Parafrazându-l în deschiderea acestei lucrări pe Michael Scheuer, fost analist C.I.A., care descria în acest mod situația din Afganistan și Irak la nivelul anului 2004, vreau să atrag atenția asupra unei stări de lucruri care se perpetuează la mai bine de 7 ani, situație față de care, încă se caută noi soluții și idei, noi abordări conceptuale și direcții de acțiune într-un efort conjugat, de către analiști și instituții, pentru definirea cauzelor și implementarea unor strategii eficiente de răspuns.

În Afganistan, militarii forței internaționale sunt departe de a-și fi îndeplinit mandatul misiunii, iar insurgența talibană, care a luat amploare în 2007², continuă – „noi violențe sugerează extinderea prezenței talibane în partea de Nord și de Vest

a țării⁷³. Forțele care se opun acum guvernului Karzai și aliaților săi nu se rezumă numai la talibani și Al-Qaeda, ci reprezintă o categorie mai largă a populației care se revoltă împotriva oricărei prezențe militare străine pe teritoriul național. În Irak, dată fiind divizarea sectariană reprezentată de sunniți și šiiti, lucrurile se complică și mai mult, iar, la nivelul anului 2010, asistăm în continuare la lupte de stradă, atacuri nediscriminatorii asupra civililor, forțelor de ordine, infrastructurii și militarilor americani⁴.

În aceste circumstanțe, situația este una problematică, cu repercusiuni și implicații majore reflectate pe toate planurile, fie el politic, militar, economic sau social și atrage atenția analiștilor, liderilor politici și militari, dar și populației NATO, din perspectiva a ceea ce Ayman Zawahiri, lider taliban, spunea încă din 2003: „mulțumim lui Dumnezeu pentru satisfacția ce ne-a fost dată cu dilema din Irak și Afganistan. Americanii se confruntă cu o situație delicată în ambele țări. Dacă se retrag, vor pierde totul, iar, dacă rămân, vor continua să sângereze până-și vor da duhul”⁷⁵.

În prezent, deși în ambele teatre de operații se creionează un calendar al retragerii trupelor⁶, mesajul este unul clar și fără echivoc. În Afghanistan, „tranziția nu înseamnă plecarea forțelor internaționale – ele se vor poziționa într-un rol de suport”⁷, iar, în Irak, „misiunea noastră de luptă se termină, dar angajamentul nostru pentru viitorul Irakului, nu”⁸, sublinia președintele american Barack Obama. Retragera forțelor militare din Afghanistan și Irak, deși anunțată și anticipată într-un viitor apropiat, nu se va finaliza decât în urma evaluării condițiilor din teren (*condition based*), respectiv, în urma obținerii unor garanții ferme privind un parcurs democratic, condamnarea terorismului și instaurarea unui climat corespunzător de securitate.

Dacă acest lucru reprezintă un deziderat strategic, la nivel operațional, negocierea post-conflict a spațiului social devine acum o provocare și o prioritate a comenzilor militare din ambele teatre de operații, subordonat misiunii și interesului specific pe linie de securitate.

„Negocierea este procesul în care două sau mai multe părți, având obiective comune și conflictuale, dezbat posibilitățile unui eventual acord”⁹. Aceasta presupune recursul la o serie de abilități, competențe și tehnici de comunicare ale diferiților actori sociali, fără de care procesul în

ansamblul său, fără a fi unul imanent ci dimpotrivă, nu poate fi realizat.

2. Premise ale negocierii spațiului social în Afganistan și Irak

În contextul creat de războiul recent, indiferent de nivelul la care negocierea are loc, lideri politici sau simpli indivizi, în Afganistan și Irak, procesul este prejudiciat de perspectiva „răului comis” și se desfășoară mai mult după „modelul lose-lose” decât „win-win” (Alan C. Filley, 1996)¹⁰ într-o atmosferă tensionată, marcată încă de nesiguranță și de lipsa unei perspective clare asupra viitorului.

La aproape zece, respectiv, opt ani de la intervenția militară (Afganistan, 2001/ Irak, 2003), gândind cu privire la perenitatea stării conflictuale din cele două regiuni și recrudescența atacurilor teroriste comise de către musulmani împotriva Vestului¹¹, putem remarca, dincolo de interesele politico-economice manifeste, o motivație mult mai subtilă a conflictului prezent, o motivație de natură psihologică, adânc cristalizată la nivelul mentalului colectiv al lumii islamice, care stă la baza și alimentează motorul acțiunilor la nivel societal¹². Atât în Afganistan, cât și în Irak, numărul victimelor colaterale ale confruntărilor dintre NATO și Coaliția internațională, pe de o parte, și teroriști, insurgenți sau talibani, pe de altă parte, acuză și susțin continuu, ca într-un cerc vicios, o dorință imperativă de revanșă și răzbunare. Victimele războiului, erorile din teren sau cele petrecute departe de realitatea acestuia¹³ se reflectă în planul comunicării dintre militari și civili. Comunicarea este obnubilată în mod constant de sentimente și trăiri diferite, iar relația dintre forța militară și populație este viciată de percepția vie și sentimentul unei ocupații militare străine care alimentează în mod firesc o dorință crescută de auto-determinare și independență. „Nu suntem noi musulmani? Nu suntem noi din Afganistan? Infidelii sunt aici și ne conduc. De ce?”¹⁴, exprima un student de 25 de ani din Kabul, conturând astfel, în mod posibil, percepția unei generații.

Pentru a diminua cât mai mult posibil efectele intervenției militare și cu intenția de a „repara” deficitul de imagine produs, negocierea, văzută ca relație comunicațională, este utilizată atât pe „frontul” din Afganistan, cât și în Irak, se desfășoară pe mai multe planuri și la diferite niveluri, angajând structuri și tehnici multiple. Prin implicațiile

politice, militare, economice și sociale, procesul în sine este unul dificil și complex, cu termeni într-o continuă construcție și fără a fi în mod clar, public precizați.

3. Strategii militare în contextul negocierii

Urmărind în cronologia evenimentelor modul cum diferitele abordări au reușit să aplaneze o stare de război, observăm, la mijlocul anului 2010, o nouă orientare care pare să contureze o strategie de succes și promite să ofere pe termen lung obținerea unei păci sociale durabile.

După așa numitele „*small footprint*” și „*surge operations*”¹⁵, strategii aplicate consecutiv în cele două teatre de operații și ale căror efecte sunt discutabile, sub lumina unui nou concept militar, *Strategic Communication (StratCom)*¹⁶, se relevă acum, în mod primordial, complementar unei poziționări de natură militară, și intenția de a comunica comprehensiv cu o populație indigenă, cauză și soluție în conflict.

Comunicarea este înțeleasă acum ca principalul factor în negocierea spațiului social în Afganistan și Irak, în contextul mai larg al asigurării securității și stabilității în regiune.

Urmare a unor eforturi de analiză complexe (*PMESII*)¹⁷ și bazată pe o înțelegere profundă a unor realități socio-umane și geopolitice complexe, StratCom propune o acțiune comprehensivă asupra diferitelor audiențe și adaptarea consonantă a deciziilor factorului politico-militar din perspectiva mentalității, credințelor, a normelor culturale și a condițiilor socio-economice relevante pentru o populație aflată într-o anumită zonă de interes local, regional sau internațional.

Comunicarea strategică stabilește hărți de acțiune în conflict, utilizând mai puțin forța armelor, și mai mult pe cea a persuasiunii și mizează pe rolul opiniei publice în sprijinul îndeplinirii obiectivelor politico-militare. Această viziune și nouă politică militară este fundamentată în realitatea contemporană, unde observăm rolul din ce în ce mai crescut și decisiv al opiniei publice care poate susține sau nu impunerea voinței într-un conflict.

Noul concept propune o schimbare a modului de gândire și ducere a acțiunilor militare și este coordonat de la nivelul Comandamentului Aliat pentru Operații al NATO (ACO) unde, în urma stabilirii priorităților strategice la nivelul anului 2010, dezideratul „stabilirii unei capabilități de

comunicare strategică coerentă”¹⁸ definește în acest sens linii și direcții de acțiune pentru teatrele de operații.

Încă din august 2009, în raportul înaintat secretarului general al apărării Statelor Unite cu privire la evaluarea situației din Afganistan, generalul Stanley A. McChrystal, comandantul forțelor americane din Afganistan și al forțelor NATO din cadrul ISAF, sublinia: „strategia noastră nu trebuie să se concentreze pe ocuparea terenului sau pe distrugerea forțelor insurgente; obiectivul nostru trebuie să fie populația. În lupta pentru a obține sprijinul populației, orice acțiune pe care noi o desfășurăm trebuie să faciliteze acest efort”¹⁹. Dacă în mod clasic acesta este un principiu de bază al luptei de contra-insurgență exprimat de mulți alți *teoreticieni militari*²⁰, în contextul StratCom, McChrystal propune în esență o schimbare de paradigmă în planificarea și executarea operațiilor militare, accentul fiind pus acum, complementar concepției tradiționale exprimată în termenii de *find, fix and destroy the enemy*²¹, pe concepția modernă de *find, fix and influence the enemy*. Noua abordare strategică nu anulează validitatea celei anterioare, ci doar schimbă centrul de greutate și direcția efortului principal, de la anihilarea și distrugerea fizică a adversarului la influențarea pozitivă a acestuia și diferitelor audiențelor care-l susțin.

În cadrul acestei strategii, resursele ce vor fi prioritare întrebunțate se referă acum la specialiștii din domeniul operațiilor informaționale, al operațiilor psihologice și de informare publică care, din rolul de suport oferit operațiilor militare în trecut devin în acest context principalii actori care orientează asupra modului, necesității și oportunității desfășurării acțiunilor din teren.

Obținerea sprijinului unei populații și angajarea activă a acesteia în efortul comun pe linie de dezvoltare și securitate reprezintă condiții *sine qua non* a stării de stabilitate și pace durabilă.

Conform acestui patern de gândire, generalul David Petraeus creionează un nou *modus operandi* și se adresează, în directiva către comandanții regionali, astfel: „(...) asigurați protecția și acționați în sprijinul populației; trăiți printre afgani (stabiliți avanposturi sau baze militare mixte aproape de cei pe care vrem sau urmărim a-i proteja); luptați în mod disciplinat (evitați producerea de pierderi umane în rândul populației și aducerea de prejudicii proprietaților afgane); respectați și dați atenție statutului de gazdă a afganului; construiți relații cu



afganii, (...) acordați-vă timp, ascultați, întreabați și beți foarte mult ceai²². Mai mult sau mai puțin conștient, în ultimii ani s-a produs o alienare a relației dintre Forța Internațională de Asistență și Securitate (ISAF) și populație, astfel încât, putem găsi azi militari NATO preocupați în mod exclusiv de propriile măsuri de protecție și ridicând în mod simbolic ziduri în calea a ceea ce ar fi trebuit să fie un parteneriat cu forțele, administrația și populația afgană.

Punând accent pe nevoia crescută de cooperare dintre militari și civili, pe nevoia de informare și educare reciprocă, pe nevoia de înțelegere a dinamicii complexe și a transformărilor petrecute în spațiul social, acțiunile militare din Afganistan se înscriu astăzi într-un cadru mai larg de negociere a păcii sociale.

Atunci când o parte a strategiei militare contemporane este constituită de trecerea de la operațiile specifice luptei armate la operațiile post-conflict, acțiunea militară este una complexă și presupune o flexibilizare a comenzilor, dezvoltarea de noi capacități și noi cadre de acțiune necesare în tranziția de la lupta de mare intensitate la operațiile de stabilizare și reconstrucție. În această dinamică, acțiunile angajate de către militari în cele două teatre de operații se extind într-un spectru extins de competențe care trebuie să răspundă acum și în principal unor abilități crescute de comunicare corespunzătoare unei misiuni care se exprimă *sic et nunc* în termeni precum „câștigă încrederea oamenilor, vorbește cu aceștia (...) află despre dinamica socială, despre fricțiuni, istoria locului și nemulțumirile lor²³”.

Toate aceste ordine nu se adresează în mod particular specialiștilor gândind spre exemplu la structurile HUMINT pentru culegerea informațiilor, PSYOPS sau a celor de CIMIC care, prin relația cu populația locală, pot furniza de asemenea informații, ci ele vor să contureze o schimbare radicală în atitudinea generală pe care militarii trebuie să o adopte în raport cu populația și în final, să cristalizeze o nouă percepție, un nou început, inițierea unui nou dialog care poate „stabiliza Agenda și crea un context favorabil îndeplinirii obiectivelor politice, economice și militare²⁴”.

În contextul prefigurării retragerii militare, comunicarea este parte și sprijină totodată o strategie generală de negociere, în care demersurile se desfășoară la toate cele trei niveluri ale acțiunii militare.

La nivel strategic, în Irak, semnificativ în spiritul celor prezentate, începând cu 1 Septembrie 2010, operația *Iraki Freedom*, cea care a marcat intervenția coaliției militare internaționale împotriva terorismului, încetează să mai existe fiind înlocuită acum de operația sugestiv intitulată, *New Dawn*. „Aliniind schimbarea numelui cu schimbarea misiunii trimite un puternic semnal că Operația Iraki Freedom s-a terminat. (...) Acest lucru prezintă de asemenea oportunități pentru a sincroniza inițiativele pe linie de comunicare strategică²⁵”. Odată cu retragerea trupelor combatante, operația *New Dawn* prefigurează o nouă abordare de natură să faciliteze o mai bună comunicare și cooperare cu diferiții actori ai spațiului social în sensul realizării obiectivelor politico-militare.

În Afganistan, la nivel strategic și în plan politic, sunt depuse eforturi susținute pentru conservarea *statu quo*-lui participării cu trupe ale statelor membre NATO și, în particular, ale SUA într-un „conflict care a fost de fapt neglijat timp de opt ani, șase ani cel puțin²⁶”. În acest moment, asistăm la o revigorare a acțiunilor având centrul de greutate în „menținerea susținerii publicului afgan și a celui internațional pentru noua abordare și, prin extensie, pentru întreaga misiune²⁷”. Noua abordare reprezintă, în acest context, o direcție principală de efort concentrată pe construcția spațiului social, pe „construcția unei guvernări asumate, (...) pe confruntarea culturii nerespectării legii și pe identificarea oficialiilor corupți²⁸”. Într-o abordare comprehensivă, interesele de securitate sunt legate de asigurarea unui anumit nivel de dezvoltare a societății și, în acest sens, de un management eficient al comunicării responsabilităților și sarcinilor ce le revin în acest sens instituțiilor și guvernelor, administrației comunităților locale și indivizilor.

La nivel strategic-operațional, strategia *reconstrucției și stabilizării*²⁹, strategie dezvoltată post-conflict de către coalițiile militare atât în Afganistan, cât și în Irak, poate fi privită ca un efort de a reclădi pe baze noi două societăți aflate în schimbare și să ofere posibilitatea de a construi nu numai la modul fizic, dar și psihologic noi identități simbolice și culturale într-un spațiu altădată interzis.

Văzută în sens larg ca un proces de negociere, reconstrucția se realizează în mod empiric, plecând de la evaluarea nevoilor curente ale localnicilor

și construcția în acest sens a unor elemente de infrastructură, dar și în mod științific, prin analiza, propunerea și susținerea, la nivel de stat și de guvern, a unor politici și proiecte de dezvoltare locală sau regională. Parte a aceluiași construct, reconstrucția dă, în același timp, posibilitatea exprimării și participării în cadrul procesului de educație a unei noi generații unde, atât în teorie, dar și în practică, tehnicile de negociere urmăresc în ansamblu „să reducă percepțiile greșite, să stimuleze comunicarea corectă și să dezvolte sentimentele de încredere între membrii grupului oponent”³⁰.

Inducerea unor sentimente pozitive față de prezența forțelor multinaționale în regiune și, implicit, față de sistemul secular reprezentat de acestea se realizează simultan exploatarea, pe de o parte, valoarea diverselor proiecte sociale dezvoltate de militari în regiune (renovarea sau construcția de grădinițe, școli, spitale etc., facilitarea unei asistenței medicale beneficiind de înaltă tehnologie, organizarea unor proiecte de administrație locală și dezvoltare economică regională etc.), iar, pe de altă parte, munca de educație depusă în procesul de instruire a liderilor și indivizilor exercitând la diferite niveluri, diverse profesii și/sau activități.

Misiunile de tip *NATO Training Mission in Afghanistan* (NTM-A) și *NATO Training Mission in Irak* (NTM-I)³¹ asigură în acest sens, la nivel strategic, operațional și tactic, pregătirea forțelor de securitate (poliție și armată), unde, în termeni de negociere, acest lucru înseamnă îndepărtarea animozităților culturale sau de proveniență etnico-tribală (shia/sunii/kurzi; pashtu/hazara/tajiks) și educarea, posibil, a noilor lideri, în spiritul unității și înțelegerii, a unei doctrine militare moderne care include, alături de elemente de tactică și strategie militară, și prevederi ale drepturilor omului, legilor conflictului armat sau elemente de cultură și leadership militar puse în lumina principiilor meritocrației și a democrației. În același timp, operații militare precum „*Hamkari Baraye Kandahar*”³² (Cooperare pentru Kandahar) asigură concomitent pregătirea unei administrații locale și o mai bună relaționare dintre militari și civili în coordonarea eforturilor pe linie de stabilizare, securitate și reconstrucție.

Operația militară „*Hamkari Baraye Kandahar*” aduce împreună specialiști din diferite domenii ale vieții civile, reprezentanți ai organizațiilor

internaționale (IO) sau organizațiilor non-guvernamentale (ONG) care, alături de militari, într-o acțiune comună, oferă consultanță și sprijin pentru „o mai bună conectare a Guvernului cu oamenii; pentru a asculta și a răspunde nevoilor lor; pentru a asigura o mai bună guvernare și oportunități economice pentru populația din Kandahar (...) Hamkari este un efort întrunit al Afganilor și comunității internaționale civile și militare pentru a îmbunătăți situația politică, creșterea graduală a nivelului de securitate și întărirea guvernării (...) care să ofere o lovitură majoră în inima insurgenței Talibane”³³.

Pe fondul unei stagnări temporale a spațiului islamic în fața progresului occidentului toate aceste acțiuni sunt acum atent adaptate gradului de înțelegere și diversității culturale afgane, parte ale unei ecuații complexe, care reprezintă o formă practică de negociere canalizată pe creșterea calității vieții, a nivelului de securitate și a gradului de integrare a Afganistanului în comunitatea internațională.

În plan emoțional-afectiv, campaniile mediatice NATO încearcă să se prevealeze asupra unei stări permanente de tensiune și conflict prin atacul sistematic și coordonat al fundaționaliștilor, al corupției și manipulărilor care generează și dezvoltă sentimente de frustrare și conflict la nivelul societății generale. Operațiile media sunt atent sincronizate și coordonate în acest sens cu realitățile din teren, sunt conduse consecvent și consecutiv acțiunilor, în acord cu ceea ce corect evidențiază Amiralul Mike Mullen, Președintele Comitetului Statelor Majore Întrunite ale SUA – „să ne facem griji mult mai puțin despre cum comunicăm acțiunile noastre și mult mai mult despre ceea ce comunică acțiunile noastre”³⁴.

Pregătirea forțelor de securitate (NTM-A, NTM-I), relațiile economice stabilite cu diferitele comunități locale, prin proiectele de tip PRT (*Provincial Reconstruction Team*), dar și diplomația condusă prin intermediul comandanților militari, completează în acest sens un puzzle de acțiune complex, care este centrat pe realizarea condițiilor retragerii militare și integrării regionale și internaționale a Afganistanului și Irakului.

În esență, *reconstrucția* încearcă să clădească un context de tipul unui sentiment colectiv de acceptare a valorilor spațiului occidental, după modelul Arabia Saudită, Turcia sau Qatar. Procesul în ansamblu nu pare a fi unul lipsit de logică, are



potențial de succes, însă, de foarte multe ori, el este viciat de inconsecvența acțiunilor și ignoranța culturală, relevată în relația comunicațională a *Vestului* cu *Estul*; aceste lucruri sunt atent speculate și orientează retorica taliban-fundamentalistă.

4. Influența contextului etnico-religios local asupra acțiunilor militare de negociere

Afganistanul și Irakul sunt două societăți tradiționale care poartă semnele unor culturi cu baze religioase și care susțin proeminența grupului în fața individului. Din acest punct de vedere, ele sunt perfect aliniată comunității omogene a islamului, unde liderii religioși, de oriunde s-ar afla ei, își pot exercita o anumită autoritate și influență socială. Nu de puține ori, manifestările și discursul unor personalități religioase din Iran, Pakistan sau Liban au influențat cursul acțiunilor și evenimentelor din Irak sau Afganistan. Un ordin religios (*fatwa*) nu are nici o graniță în lumea islamică, iar, la nivelul populației generale, s-au evidențiat adeseori schimbări ale atitudinilor și comportamentelor în raport cu prezența forțelor militare ale coaliției internaționale, urmare a ecoului unor idei sau a îndemnurilor promovate de diferite autorități religioase din lumea islamică. Exemplul retoricii lui Bin Laden, ayatolahului Khamenei sau al protejatului său, Hassan Nasrallah, liderul Hezbollah, sunt în acest sens dintre cele mai elocvente. Din această perspectivă, succesul oricărei prezențe militare nu poate fi decât unul parțial, local, corespunzător unor arii geografice restrânse și, mai important, limitat ca efecte în timp și spațiu, dacă aceasta, prin efectele acțiunilor, nu rezonează în mod corect și transgresează normele culturale și religioase.

Și în Irak și în Afganistan, elementele radicale ale militantismului islamic duc în prezent o luptă aprigă pentru dominarea spațiului universitar sursă atât a fundamentalismului religios, cât și a ideilor reformatoare. Să ne aducem aminte că ideologia talibană a luat ființă și s-a dezvoltat mai întâi ca o mișcare studențească (Peshawar, Pakistan 1996), pentru ca mai apoi să atingă nivelul politic și de stat, poziție din care condamna în mod oficial și violent (vezi distrugerea cu dinamită a statuilor lui Buddha, 1999) orice altă formă de cunoaștere. *Reconstrucția* aduce față în față, pe de o parte, liderii religioși și/sau elemente talibane care încearcă să-și conserve ideologia și să-și păstreze supremația

într-un spațiu altădată exclusiv subordonat lor, *scoala*, iar, pe de altă parte, mișcările moderate și „moderniste” sprijinite și susținute mai mult sau mai puțin de către reprezentanții *vestului*, aflate în căutarea unei noi identități mai „occidentalizate”. Miza este, în mod evident, una uriașă, iar rezultatul final unul greu de anticipat. Aflate într-un proces actual de transformare ireversibil, Irakul și Afganistanul fie vor asigura condițiile apariției individului modern și a unor societăți democratice, fie vor urma modelul revoluției iraniene și vor bloca orice inițiativă de dezvoltare cu participarea occidentului.

Fundamentalistii acceptă beneficiile oferite de *reconstrucție*, dar, nu de puține ori, le folosesc și le speculează deturnând scopul inițial al acestora, urmărindu-și propriul interes. Manipularea folosind tema religioasă este una disociată la nivelul triburilor și la nivel politic. În timp ce în mediul rural, elementele talibane, fundamentalistii sunniți sau shiiti instaurează cu forța *sharia* în scopul menținerii influenței și puterii în regiune, la nivel politic, aceiași actori sunt de acord să-și negocieze poziții în noul Parlament, Guvern și alte instituții laice ale statului, negociind astfel idealul religios.

Dacă, pe de o parte, în procesul de reconstrucție, *mullahii* sau *imami* locali denunță așa-numitul *șantaj al Occidentului*, acuzând de manipulare, pe de altă parte, aceiași mullahi șantajează și, nu de puține ori, folosind chiar mijloace violente, manipulează populația. Un exemplu în acest sens poate fi găsit în Irak, unde Muqtada Al-Sadr a preluat în mod simbolic imaginea și ideologia conșcâră a textelor sacre și a manipulat un adevăr de credință, în scopuri exclusiv personale, economice și de putere, organizând așa-numita *Mahdi Army*³⁵, cu ajutorul căreia a generat o stare de teroare în Baghdad, Al Kut, Al Najaf și Karbala (Irak, 2004). Al Sadr se manifesta astfel în raport cu pierderea unor „privilegii” pe care *reconstrucția* le-a oferit la un moment dat liderilor shiiti și comunităților shiite, oprimate sub regimul Sadam și al partidului Ba'ath, și, marginalizat în relația cu Administrația Provizorie a Coaliției (*Coalition Provisional Authority, CPA*)³⁶, a denunțat în mod violent „ocupația militară străină”.

Din acest punct de vedere, acțiunile și programele de reconstrucție trebuie atent coordonate și promovate pentru a nu crea suspiciuni, competiție neloială și pentru a nu genera conflicte

sociale, manipulare și dezinformare. Se consideră că aceste efecte perverse, care sunt cunoscute și analizate de către specialiști, sunt rezultatul direct al fenomenului local al corupției și al lipsei unei autorități puternice la guvernare și, nu mai puțin adevărat, al unei culturi a dependenței creată de prezența militară străină, fapt intensitatea lor va fi mai mică odată cu retragerea trupelor și crearea premiselor unei bune guvernări. Într-o perspectivă pragmatică și funcțională, acțiunile sunt coordonate acum prin cuprinderea tuturor funcțiilor și structurilor militare și a fiecărui nivel de comandă într-o strategie comună de comunicare. Strategia stabilizării și a reconstrucției se bazează astăzi pe comunicare, pe exploatarea corectă, în beneficiul comunităților și a guvernărilor locale, a avantajelor create prin reconciliere, cooperare și afirmarea cu responsabilitate a progresului și a stabilității.

Dacă, în prezent, în Afganistan, sub comanda generalului Petraeus și a staff-ului său, creditat cu rezultatul opririi insurgenței în Irak și aducerea la masa tratativelor a tuturor reprezentanților societății, acțiunile sunt în acest sens atent coordonate și orientate, așa cum exprima Guvernatorul provinciei Kandahar, rezultatele sunt așteptate numai în urma unui „progres sustenabil în această direcție, progres *căruia* îi vor trebui cel puțin doisprezece ani să fie ireversibil”³⁷.

În acest punct, analiștii consideră că medierea va lua locul negocierii în procesul de ajustare a socialului și a politicilor regionale, în particular, în relația dintre Occident și Orient.

„Medierea presupune intervenția unei a treia părți, neutră în raport cu părțile aflate în conflict, care să faciliteze comunicarea și să ofere sugestii în rezolvarea conflictului”³⁸.

La nivel internațional, procesul este în responsabilitatea O.N.U., organizație care va trebui pe viitor să-și întărească acest statut de mediator din perspectiva menținerii ordinii și securității globale. Obiectivul fundamental al medierii sub egida O.N.U. ar putea fi benefic și vizionar, reprezentat de modelarea unei comunități mondiale cu adevărat cooperante, având la bază o comunicare autentică, adaptată diferențelor culturale și intereselor fundamentale ale omenirii.

Cu referire la durata și șansele de reușită ale negocierii spațiului social pe coordonatele mai sus amintite, acestea sunt afectate în prezent de ritmul și fluctuațiile unei puternice influențe externe. Interesele divergente ale unor națiuni precum

Pakistanul, Iranul, Siria sau Libanul și diferitele linii de presiune, exercitate de către acestea în Afganistan sau Irak, susțin în mod diferențiat, în conformitate cu o agendă proprie, obiectivele realizării unei păci regionale.

Negocierile de pace desfășurate recent între Israel și Autoritatea Palestiniană, inițiate la cererea SUA³⁹ (20 August 2010), coincidență sau nu, au de asemenea valoarea unui mesaj care se adresează liderilor lumii islamice, posibil, marcând o renunțare la politicile de forță din regiune în favoarea unor concesii și a dialogului multicultural.

Concluzii

Negocierea spațiului social în Afganistan și Irak este un proces dificil de al cărui rezultat se leagă decizia de retragere a misiunilor militare din cele două teatre de operații și speranțele viitoare de pace.

Într-o lume aflată în schimbare, marcată de un peisaj geopolitic complex și unde lupta pentru resurse influențează și generează arhitecturi complicate în planul relațiilor internaționale, negocierea unui spațiu social non-conflictual este un proces de durată, dar a cărui reușită poate scrie o pagină de istorie și poate influența pozitiv evoluția în viitor a unor noi geostrategii, reformate și cu un caracter mai pacifist.

Negocierea, desfășurată în principal de liderii politici, dar având acum în prim plan și pe militari – „în primele sale trei săptămâni în Afganistan, Petraeus s-a întâlnit cu președintele Karzai de cel puțin 20 de ori”⁴⁰ – atrage atenția asupra unei nevoi de schimbare, transformare și adaptare a rolului armatei, aflată acum în fața unor noi provocări. În prezent, politicile militare pun accentul pe transformarea structurilor pentru a face față în mod eficient noilor riscuri și amenințări ale mediului de securitate și, nu mai puțin important, parte a acestui proces se constituie tot mai mult și conștientizarea faptului că în era informațională, progresul și dominarea tehnologică reprezintă condiții necesare dar nu suficiente pentru câștigarea și impunerea păcii sociale.

Implementarea unor strategii funcționale de negociere și comunicare strategică poate servi în egală măsură unui interes global, desfășurat pe termen lung, legat de asigurarea păcii, securității și stabilității internaționale, dar și pentru asigurarea succesului unor politici sau misiuni militare.



NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Michael SCHEUER, *Trufie imperială. De ce pierde Occidentul războiul cu terorismul*, Editura ANTET, 2006, p. 13.

2 Un bilanț prezentat de Associated Press arată că „Afganistanul a suferit un nivel record al violențelor, care au omorât mai mult de 6500 de oameni în 2007” (conform *Stars and Stripes - Mideast edition*, Friday, January 4, 2008, p. 3).

3 *Stars and Stripes*, Friday, August 27, 2010, p. 3.

4 În luna August 2010, în Irak, mai erau 50.000 de militari americani și toate celelalte națiuni din cadrul misiunii Iraki Freedom și-au retras efectivele (*Irak War Facts, Results & Statistics at August 23, 2010*, <http://usliberals.about.com>).

5 Înregistrare audio a lui Ayman Zawahiri, difuzată pe Jizirah Satellite Chanel Television, la 10 septembrie 2003.

6 Vezi discursul președintelui American, Barack Obama, White House, Washington D.C., 31st August 2010, <http://www.whitehouse.gov/blog/2010/08/31/president-obamas-address-end-combat-mission-Irak>.

7 Public Diplomacy Division, *NATO – ISAF in Afghanistan Rolling Brief*, NATO HQ Brussels, July 2010, p. 2.

8 Extras din discursul președintelui American, Barack Obama, White House, Washington D.C., 31st August 2010, <http://www.whitehouse.gov/blog/2010/08/31/president-obamas-address-end-combat-mission-Irak>.

9 HELLRIEGEL, D.; SLOCUM, J.; WOODMAN, R., *Organizational Behavior*, West Publishing Co. SUA, 1992, p. 478.

10 PĂNIȘOARĂ, Ion-Ovidiu, *Comunicarea Eficientă*, Editura Polirom, 2006, p. 203.

11 Cu referire la evenimentele recente de la Fort Hood, SUA, 2009 (12 militari americani au fost uciși cu focuri de armă într-o bază militară de către Nidal Malik Hasan, maior și cetățean american de origine palestiniană) și Little Rock, Arkansas, SUA, 2009 (1 militar american a fost împușcat mortal și un altul rănit, în fața unui centru de recrutare de către un cetățean american de culoare convertit recent – 2004 – la islam), ultima alarmă teroristă emisă de Washington la 3 Octombrie 2010, care atenționează cetățenii americani care călătoresc în Europa asupra pericolului unor atacuri teroriste după modelul Londra sau Madrid, precum și alarma teroristă de la Roma (23 decembrie 2010).

12 În legătură cu acest lucru, analistul Scott STEWART, în lucrarea sa, *Devolution of Jihadism*, face cunoscută emergența unui fenomen de derogare a autorității în lupta împotriva Americii/Occidentului, fenomen care merge de la libertatea acordată în acest sens membrilor organizației Al Qaeda până la practica

diferitelor guverne ale statelor musulmane, care manifestă toleranță și chiar încurajează tacit acțiunile în această direcție. Pentru mai multe detalii, vezi Scott STEWART, *The Devolution of Jihadism: From Al Qaida to Wider Movement*, STRATFOR, January 2010.

13 Vezi episodul Abu Agrib, Irak, 2004, sau amplele manifestări de protest generate în lumea musulmană atunci când, de exemplu, publicația daneză *Jyllands Posten* a cuprins în paginile ei aspecte caricaturale folosind imaginea lui Mahomed. (30 septembrie 2007).

14 *Stars and Stripes*, Saturday, July 31, 2010, p. 3.

15 În contextul celor două campanii militare, „surge operations” se referă la creșterea numărului de militari pentru îndeplinirea obiectivelor militare. În Irak, dar și în Afganistan, ca parte a acestei strategii, SUA au dislocat un număr suplimentar de aproximativ 20.000, respectiv 30.000 de militari (vezi operația *Phantom Thunder*, iunie 2007, Irak și operațiunea *Moshtarak*, februarie 2010, Afganistan).

16 Vezi *NATO Strategic Communication Policy*, 29 septembrie 2009, PO (2009) 0141.

17 Analiză multidimensională desfășurată concomitent asupra spațiului Politic, Militar, Economic, Informațional și de Infrastructură (PMESII), în scopul coroborării cu efect sinergic a acțiunilor pentru îndeplinirea obiectivului final al unei campanii militare.

18 *Strategic Focus for Allied Command Operations*, SACEUR’s Commanders Conference 01-2010, 23 March 2010.

19 Stanley. A. McCHRISTAL (General US Army), *COMISAF’S INITIAL ASSESSMENT*, International Security Assistance Force Headquarters, Kabul, Afganistan, 2009, 30 August, p. 1.

20 Vezi David GALULA, *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*, Westport, Connecticut, Praeger, 1964.

21 Field Manual, *FM 71 – 100 – 3*, Chapter 3, Offensive Operations, USA, Headquarters Department of the Army, 2005.

22 David H. PETRAEUS, general american și noul comandant al forțelor militare din Afganistan (2010), COMISAF/CDR USFOR-A, în *COMISAF’s Counterinsurgency Guidance*, ISAF HQ, Kabul, Afganistan, 2010, 1 August, pp. 1-2.

23 Ibidem.

24 William SCHNEIDER Jr., *Memorandum for Acting Under Secretary of Defense, Final report of the Defense Science Board on Strategic Communication*, 23 September 2004.

25 *Memorandum for the Commander*, U.S. Central Command, February 17, 2010, *Request to Change the Name of Operation IRAKI FREEDOM to Operation NEW DAWN* (OSD 08144 – 09).

26 Observație făcută de vice-președintele american,



Joe Biden, citat în *Stars and Stripes*, Friday, July 30, 2010, p. 2.

27 North Atlantic Council, *Afganistan Strategic Communication Approach*, AC/52-N(2010)0019, 16 July 2010, p. 1.

28 David H. PETRAEUS, General US Army, COMISAF/CDR USFOR-A, *COMISAF's Counterinsurgency Guidance*, ISAF HQ, Kabul, Afganistan, 1 August 2010, pp. 1-2.

29 Strategia a fost implementată cu succes de misiunea militară SFOR (Stabilization Force, Bosnia-Herțegovina 1996 – 2004), model preluat ulterior în Afganistan sub mandatul ISAF (International Security and Assistance Force, Afganistan 2002-2010) și Irak (2004-2010), unde misiunea militară a coaliției internaționale s-a desfășurat în faze succesive în cadrul programului de stabilizare și reconstrucție a Irakului.

30 M. VLĂSCLEANU, *Psihologia organizațiilor și conducerii*, Editura Paideia, 1993, p. 191.

31 NTM-I a fost înființată la 14 august 2004, ca urmare a solicitării guvernului irakian și asigură consultanță și pregătire de specialitate pentru armata și poliția irakiană; NTM-A continuă proiectul de îndrumare și sprijin al armatei afgane, inițiat în aprilie 2003 de către forța multinațională Task Force Phoenix, în Kabul, iar, din noiembrie 2009, își extinde activitatea și include în acest program și structurile de poliție afgane.

32 cu referire la Operațiunea „Hamkari Baraye Kandahar”, inițiată în 2010 de forțele ISAF și promovată mai curând nu ca o acțiune ofensivă militară ci ca o

extindere a guvernării locale și „un proces” combinat și întrunit, politic, economic și militar pus sub leadershipul guvernării președintelui afgan, Hamid Karzai, pentru a opri insurgența talibană.

33 HQ ISAF, *Lines to take for „HAMKARI BARAYE KANDAHAR”*, Kabul, Afganistan, 18 May 2010, p. 1.

34 Admiral Mike MULLEN, the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, citat în „*Strategic Communications: Getting Back to Basics*”, Joint Forces Quarterly, Issue 55, 4th Quarter, 2009.

35 al-Hujja al-Mahdi este considerat al 12-lea imam în ordinea succesiunii profetului Mohamed, despre care se crede că este în viață și că va apărea la un moment dat pentru a împărți dreptatea și a salva lumea. În mod asociativ, liderul religios al Sadr a speculat în plan simbolic acest lucru denumind milițiile și structurile sale paramilitare, *Mahdi Army*. (vezi Imam SHIRAZI, Muhammad, *What is ISLAM?*, Fountain Books, 2002, p. 20)

36 CPA, guvern de tranziție stabilit de SUA în Irak (21 Aprilie 2003 – 28 iunie 2004), după intervenția militară pentru înlăturarea regimului Saddam Hussein, din Martie 2003.

37 HQ ISAF, *Lines to take for „HAMKARI BARAYE KANDAHAR”*, Kabul, Afganistan, 18 May 2010, p. 1.

38 MYERS, D.G., *Social psychology*, McGraw-Hill, New York, 1990, p. 506.

39 Vezi US Secretary of State Hillary Clinton invited Israel and the Palestinians to hold direct negotiations, August 20, 2010.

40 *Stars and Stripes*, Friday, July 30, 2010, p. 3.

Maior Vasile Iulian ALISTAR (iulianalistar@yahoo.com) este absolvent al Institutului Militar „Nicolae Bălcescu” din Sibiu (1993) și al Facultății de Psihologie și Asistență Socială din cadrul Universității „Petre Andrei” din Iași (2001), iar, în prezent, este doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I” din București. Ca ofițer specialist (operații psihologice), a participat în misiuni în teatrele de operații din Afganistan (2002, 2005) și Irak (2006), iar ulterior a încadrat o funcție în cadrul Comandamentului Operațional NATO din Napoli, Italia (2007- 2010). A publicat mai multe lucrări în reviste de specialitate militară, fiind preocupat de analiza conflictului social, psihologia și dinamica de grup, modalități de gestiune a conflictelor, tehnici de comunicare, persuasiune și influențare socială.



CONSIDERAȚII PRIVIND CRIMA ORGANIZATĂ ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST

*Dr. Marius HANGANU
Dr. Ion CHIORCEA*

Articolul de față își propune să realizeze un tablou al evoluției criminalității organizate în estul și centrul Europei, analizând dezvoltarea acestui risc de securitate în special în perioada ce a urmat căderii comunismului în statele din această regiune. Sunt identificate, de asemenea, principalele caracteristici ale acestui fenomen, dar și formele sale concrete de manifestare. Totodată, autorul acordă o atenție deosebită și evoluției acestui fenomen pe teritoriul țării noastre.

Cuvinte-cheie: crimă organizată; Europa Centrală și de Est; mafie; corupție; globalizare.

În statisticile publice și din comunicatele oficiale, este ușor de observat că în Europa Centrală și de Est, criminalitatea a atins cote alarmante, cu deosebire în spațiul Rusia – Ucraina – Iugoslavia, Albania și Bulgaria. Forța crimei organizate este pusă în evidență mai ales prin influența ei deosebită în planul destabilizării situației interne, care a cunoscut transformări esențiale: trecerea de la economia centralizată la cea de piață, de la regimul politic autoritar la cel democratic și de la un sistem centralizat de securitate la un sistem național de securitate independent.

Mass-media occidentală a acordat atenție, în ultima perioadă, extinderii autorității organizațiilor de tip mafiot pe continentul european, subliniind că prăbușirea „Cortinei de Fier” a înlesnit nu numai liberalizarea legăturilor dintre persoanele fizice și organizațiile legale din Est și Vest, ci și dintre cele ilegale

Potrivit cotidianului britanic „The Times”: „poliția cehoslovacă a dezvăluit în 2010 că între organizațiile mafiotice din Rusia și mafia italiană s-ar fi încheiat un act privind traficul de narcotice și substanțe folosite la fabricarea de arme nucleare”.

Un înalt funcționar de la Ministerul Federal de Interne al Cehiei, specializat în traficul internațional de stupefiante, susținea că: „șefii rețelelor mafiotice din Italia și Rusia au pus la cale o afacere prin care să extindă controlul asupra a 20% din toate operațiunile de contrabandă din lume, obiectiv stabilit a fi atins în anul 2012!”

Peste tot în aceste teritorii, ordinea civilă s-a degradat, inflația nu a putut fi stăvilită, criminalitatea a crescut alarmant, iar piața neagră este o prezență cotidiană, la vedere. Deschiderea frontierelor în spațiul european a facilitat mișcarea persoanelor și a mărfurilor, impulsivând piața liberă, dar și criminalitatea. Folosind forța financiară de care dispun, grupările crimei organizate au penetrat foarte rapid democrațiile aflate în fază incipientă, au corupt oficialitățile politice și guvernamentale, de regulă reprezentate de persoane voluntariste, slab pregătite pentru a conduce, ușor influențabile.

O stare puternic dezechilibrată s-a instalat și s-a adâncit fără ca autoritățile să intervină, acceptând jocul grupărilor criminale, care și-au pus în aplicare întregul arsenal, mai rafinat sau mai brutal, de mijloace și metode de acțiune.

Procesul de privatizare, care s-a declanșat în absența unei reglementări clare și a unei minime strategii, a fost benefic pentru lumea interlopă, produsă de orânduirea de tip comunist, precum și pentru fosta nomenclatură, care a avut la dispoziție de la început forța financiară necesară pentru a acoperi importante părți din capitalul scos la privatizare.

Fiecare din țările Europei Centrale, de Sud și de Est își are propria istorie a acestei perioade, dominate de o puternică instabilitate și o reală ofensivă a crimei organizate. Sunt foarte multe elemente componente comune tuturor acestor



țări, dar fiecare dobândește particularități și caracteristici ce le individualizează traiectoria în zone foarte apropiate de epicentrul crimei organizate tradiționale.

Spațiul dintre Comunitatea Statelor Independente și Germania este denumit „piața comună a crimei”, al cărei epicentru este localizat în Germania.

Este suficient de amintit că Albania, Croația, Bosnia, Serbia sunt apropiate geografic de Italia, denumită, sau recunoscută ca „Universitatea Mafiei”, precum și faptul că în Italia există puternice comunități de albanezi, croați și sârbi, după cum în teritoriile Europei Occidentale, de zeci de ani (Germania, Austria, Franța, Olanda), s-au stabilit cetățeni din spațiul sud-est european.

Analizând evoluția criminalității organizate în spațiul european, se pot desprinde câteva concluzii.

Mafia albaneză este recunoscută ca cea mai violentă și mai bine organizată grupare criminală, având capacitate de acțiune din 1997. După ce „s-au școlit” în Italia, de la profesioniștii Cosei Nostra și a Mafiei Siciliene, grupurile de albanezi au revenit pe teritoriul natal, inițiind și dezvoltând un intens trafic de droguri, o veritabilă industrie a prostituției, a migrației clandestine a albanezilor în Italia și Grecia, comerțul cu armament și muniție destinat teatrelor de război cu Iugoslavia, o contrabandă masivă cu alcool, țigări, petrol. A fost etapa de consolidare financiară a Mafiei albaneze, care a permis acesteia să penetreze și să subordoneze cele mai înalte zone ale politicului, armatei, poliției și justiției.

Bulgaria, țara care promitea între anii 1992 – 1994 că va depăși repede șocul provocat de trecerea la democrație, a intrat într-o criză generalizată, materializată în scăderea economică și financiară, concomitent cu înflorirea banditismului și a violenței.

Crima organizată în Bulgaria are culoarea roșie: zecile de mii de oameni cu mentalitate socialist-sovietică au pus pe picioare o veritabilă industrie a crimei. Și aici, în prima fază, scenariul a fost cel clasic: contrabandă, trafic masiv de droguri, prostituție, migrație clandestină, jaf asupra proprietății de stat. Perioada de consolidare a mafiei bulgare a constituit-o intervalul de aplicare a embargoului asupra Iugoslaviei. Încălcarea embargoului a fost dictată de mafia autohtonă și de cea rusă. Puterea politică a acceptat situația și,

astfel, s-a pus pe picioare o adevărată industrie a încălcării embargoului. Crima organizată, deja mafie, și-a împărțit domeniile creând filiere strict specializate pentru comercializarea de armament, carburanți, materiale de construcții, echipament militar și mărfuri alimentare și industriale.

Referindu-ne la **Rusia**, se poate afirma că anul 1992 a marcat începutul expansiunii Mafiei roșii. De atunci Statele Unite ale Americii și Occidentul European trăiesc un veritabil coșmar – expansiunea Mafiei roșii – înțelegând prin aceasta tot ce au produs în materie criminală teritoriile fostului Imperiu Sovietic, fie că au fost republici, regiuni autonome sau zone abia cunoscute (Cecenia, Caucazia, Armenia, Daghestanul).

Federația Rusă, înțeasă ca o entitate statală, este staff-ul Mafiei roșii. Mulți analiști compară Moscova de astăzi cu Chicago din anii '30, dominată de luptele dintre grupările criminale.

Oficiul federal Penal din Germania recunoștea în 2005 că „o treime din totalul infracțiunilor de crimă organizată aparține Mafiei ruse”. Cert este că organizațiile criminale au creat o piață comună a crimei și dezvoltă atât afaceri legale, cât și ilegale.

Se apreciază că, în Rusia, crima organizată a atins 40% din PIB, în țările din Estul Europei (Ungaria, Bulgaria, Polonia) – 30% din PIB, în China – 30% din PIB, în Japonia – 28% din PIB, în Franța și în Germania – 20% din PIB, iar în Suedia – 15% din PIB.

În privința „criminalității de masă sau convenționale”, conform datelor statistice furnizate de Interpol, aproape toate țările de pe continent au cunoscut adevărate explozii ale criminalității și o creștere continuă a ratei acesteia. Semnificative sunt datele referitoare la o serie de state europene. Țări precum Bulgaria, Franța, Olanda, Polonia, Rusia, Ungaria și Ucraina au cunoscut o rată a criminalității în creștere, iar în țări precum Suedia, Spania, Grecia, Belgia, Germania, după o explozie inițială, fenomenul a cunoscut un regres al infracțiunilor grave, acestea confruntându-se cu probleme deosebite (trafic de droguri, fals de monedă).

Rata criminalității infracțiunilor de tâlhărie comise în arealul european arată că, pe primele cinci locuri se situează, alături de Estonia, Croația, Rusia, și țări cu democrații solide, state membre ale Uniunii Europene, precum Spania și Franța, urmate de Portugalia, Danemarca, Luxemburg, Germania,



Suedia, Austria, Belgia și Italia, ceea ce denotă că violența este răspândită în întreaga Europă. În contextul celor prezentate, creșterea criminalității în România, din ultimii ani, nu este o excepție.

În general, în Europa se constată un nivel înalt de profesionalizare a grupărilor criminale care au adoptat și perfecționat principiile de organizare și regulile de acțiune ale structurilor de tip mafiot. De asemenea, se poate observa tendința de intelectualizare a grupărilor criminale prin absorbția în interiorul acestora de persoane ce ocupă funcții oficiale în domeniul finanțelor, comerțului, băncilor, administrației, justiției, dar și a unor renumiți avocați, experți și tehnicieni în cadrul comunicațiilor și logisticii.

Din analiza documentelor publice, se pot desprinde câteva caracteristici ale crimei organizate, cum ar fi: internaționalizarea, implicarea în astfel de activități a lumii politice, dezvoltarea pieței de droguri și amplificarea economiei subterane.

Tendința de internaționalizare a crimei organizate poate fi exemplificată prin faptul că afacerile ilegale de amploare, contrabanda, evaziunea fiscală, traficul de armament, de droguri, de materiale radioactive, taxa de protecție și „recuperările de debite” nu se pot derula și finaliza fără realizarea unui parteneriat între infractorii autohtoni și cei care acționează pe teritoriul altor state.

Referitor la **consolidarea fuziunii dintre grupările criminale și lumea politică**, se poate spune că se administrează în prezent tendința de „folosire a funcției publice” pentru realizarea afacerilor, în spatele, sau pe spatele căreia se derulează afacerile. În ceea ce privește dezvoltarea pieței traficantilor și consumatorilor de droguri, cel puțin în ceea ce privește România, se poate spune că deja se poate vorbi de „piața drogurilor” în marile centre urbane și universitare (București, Cluj, Iași, Constanța, Timișoara ș.a.) și că aproape zilnic sunt depistați traficantii și consumatori de droguri, mare parte fiind cetățeni străini sau cetățeni români, cu precădere elevi și studenți.

Economia subterană, ca și economia paralelă, se alimentează și se dezvoltă dintr-o mare diversitate de afaceri ilegale, care produc o imensă masă monetară necontrolată și duc la proliferarea activităților care presupun „spălarea banilor”.

Principalele surse de alimentare sunt: contrabanda, evaziunea fiscală, munca la negru, taxa de protecție etc.

Forme de manifestare a crimei organizate în România

a) Mafia Roșie

Destrămarea fostei URSS a generat multiple fenomene sociale, unele cu efecte deosebit de grave. Pe fondul liberei circulații a persoanelor, începând din anul 1991, pe teritoriul României s-au înregistrat infracțiuni în care au fost implicați atât ca autori, cât și ca victime, cetățeni din Comunitatea Statelor Independente (CSI). O rezonanță deosebită au avut-o grupurile de infractori de tip „Raket”, constituite din cetățeni din CSI. Aceste grupuri au acționat, de regulă, împotriva unor co-naționali aliați în interes de afaceri sau turism pe teritoriul României.

Radiografierea cazurilor relevă faptul că grupurile organizate de infractori studiază traseele de deplasare a victimelor, turiști din statele CSI, precum și autoturismele acestora, ori ale unor cetățeni occidentali, blocându-le în anumite puncte favorabile unor ambuscade, unde prin exercitarea de violențe și amenințări cu represii asupra vieții – inclusiv prin folosirea armelor, îi determină pe pasageri să le predea importante sume de bani sau bunuri.

Mai nou, executarea acțiunilor este concepută în țara de origine și se referă la taxa de protecție, acțiuni de recuperare rapidă, acte de jaf, tâlhărie etc.

Un caz relatat în presă este cel din luna octombrie 1993, când, la punctul de trecere al frontierei de la Siret, s-a prezentat un grup de turiști lituanieni, care au reclamat că, în timp ce se deplasau spre graniță, între localitățile Matca, județul Iași, și Drăgușeni, județul Suceava, au fost atacați și jefuiți de persoane înarmate. Autocarul cu turiști a fost blocat de două autoturisme cu numere de înmatriculare din Republica Moldova, din care au coborât mai mulți indivizi; unul dintre aceștia a deschis foc de armă asupra autocarului. Autorii au fost identificați și arestați, respectiv opt bărbați, în jurul vârstei de 45 de ani, din Republica Moldova. Liderul grupului făcea parte din gruparea „MALS” (Micuțul) condusă de Oleg Kortusov, de 25 de ani, din Tiraspol.

b) Mafia chineză

O notă specifică în tabloul infracțional în țara noastră, cu riscuri de a se amplifica periculos, pe principii de tip „MAFIA”, o reprezintă cetățenii chinezi, veniți în România, după 1990.

Din radiografierea a 250 de cazuri, ce au fost reclamate la poliție până în anul 2010, în care au fost implicați cetățeni chinezi atât ca autori, cât și ca victime, rezultă că o mare parte dintre aceștia au venit în România pentru diverse scopuri și interese ilicite.

Un exemplu relatat în presă este cel din ziua de 11 februarie 1996, când cetățeanul Huang Bo, cu reședința în Bărcănești, județul Prahova, a fost deposedat, prin acte de violență și șantaj, de bani, articole de îmbrăcăminte și autoturismul personal, de către patru conaționali conduși de doamna Zang Huemes.

De asemenea, cele zece cadavre, găsite în geamantane abandonate pe malul lacurilor de agrement sau în parcuri, sugerează dimensiunea și ferocitatea luptei pentru putere.

c) Traficul de droguri

Dacă înainte de 1990, România era considerată o țară aflată în ruta de rezervă a traficului drogurilor, în prezent, România este inclusă în ruta de trafic a drogurilor și chiar a devenit un teritoriu de stocare, livrare și consum de droguri.

Statistica faptelor constatate, precum și a cantităților descoperite, a demonstrat pe deplin acest lucru, în sensul că, de la an la an, acestea au fost tot mai mari și numărul persoanelor implicate în traficul de droguri a crescut. Totodată, a crescut numărul consumatorilor din rândul adolescenților, fenomenul fiind semnalat în foarte multe școli din țară.

Principalele droguri folosite sunt: hașiș, canabis, opiu, heroină, cocaină, morfină, amfetamină și LSD.

d) Traficul de monedă falsă

Falsificarea de bani și de alte titluri de valoare, precum și traficul cu astfel de mijloace de plată contrafăcute, cunosc o recrudescență îngrijorătoare, motiv pentru care polițiile și serviciile specializate din sectorul bancar sunt în continuă alertă, căutând permanent noi modalități de contracarare a fenomenului.

În perioada 1992-2010, în România, au fost descoperite peste 18.000 de cazuri de plasare și încercare de plasare a valutei false.

Este binecunoscut cazul unui grup de cetățeni italieni, urmăriți prin Interpol pentru aderarea la un grup mafiot condus de Berton Silvano, care a pus în circulație 142.200 de mărci germane false și 10.000 de dolari falși.

Un alt exemplu este cazul celor care au contrafăcut, cu ajutorul unui copiator color, 360.000 de șilingi pentru a fi plasați în Ungaria și Austria, la percheziție găsindu-se încă 107.000 de dolari și 147.000 de mărci germane contrafăcute prin aceeași metodă.

e) Traficul de persoane, carne vie, prostituția și proxenetismul

Multe prostituate și proxeneți exploatează „oferta” unor agenți și societăți comerciale din sfera serviciilor, mutându-și teritoriul de acțiune în alte țări, cu precădere, în Turcia, Grecia, Cipru, Austria, Germania, Franța, Spania ș.a.

S-a amplificat fenomenul de atragere a minorelor, a celor provenite din familii dezorganizate ori lipsite de mijloace materiale de subzistență, la practicarea prostituției în diverse locuri și modalități, în multe cazuri, racolarea făcându-se prin șantaj și determinare forțată.

Devine evidentă creșterea activității infracționale a unor rețele de traficanti care se ocupă cu trecerea ilegală prin țara noastră a unor grupuri de emigranți din Sri Lanka, Pakistan, Bangladesh, India, care sunt racolați din țările lor, pe ruta Singapore – Moscova – Chișinău și caută să ajungă în țările Europei de Vest. Participanții la filiera de introducere în România a cetățenilor asiatici și scoaterea lor către statele vecine spre Vest încasează sume mari în valută care, în unele cazuri, sunt spălate prin intermediul unor firme și agenții particulare înființate pe teritoriul țării noastre.

Rețelele semnalate manifestă preocupări de a se organiza în mod clandestin și cât mai riguros posibil, stabilind puncte de sprijin solide (imobile, firme, gazde și oameni de încredere) în mai multe țări aflate pe tronsonul de tranziție, în măsură să le asigure siguranța acestei activități în care se vehiculează sume enorme de bani în lei și valută.

Numai în anii 2003 – 2010 au fost depistați în trecere frauduloasă a frontierei și restituiți de grăniceri statelor vecine, peste 50.000 de cetățeni străini, preponderența numerică fiind de cetățeni srilankezi, pakistanezi, chinezi.

Un exemplu pentru combaterea acestei activități îl constituie cazul când, prin colaborarea Poliției române cu cea din Republica Moldova, s-a reușit anihilarea de grupuri-instructori, conduși de Mohamet A. Akmad B., care a facilitat trecerea a peste 300 de cetățeni din Sri Lanka și Pakistan în Occident.



Un alt fenomen îngrijorător îl reprezintă traficul de copii și adopțiile ilegale. Sunt cunoscute cazurile de adopții ilegale, prin care s-au scos din țară peste 6.000 de copii. Copiii sunt scoși din țară cu ajutorul unor documente false, fie de adopție, fie prin falsificarea documentelor sau pașaportului.

De asemenea, trebuie remarcat că a apărut o filieră internațională de trafic de organe.

f) Traficul de armament și materiale radioactive

Statisticile și documentele publicate oficial arată o evoluție ascendentă îngrijorătoare în ceea ce privește traficul de armament și materiale radioactive deosebit de nocive pentru sănătatea oamenilor, dar și a mediului ambiant.

În legătură cu traficul de armament trebuie precizat că acesta se realizează în sistem instituționalizat, vânzare de armament între țări, către grupuri de insurgenți sau grupări teroriste, angro și cu bucată, de către grupări organizate de infractori.

Traficul de armament și muniție a devenit deja o infracțiune comună. Numai în anul 2010 au fost confiscate peste 1.500 de arme și o mare cantitate de muniție.

Din punctul de vedere al materialelor radioactive traficate, există indicii certe de constituire a unor structuri infracționale, cu multiple legături în afara granițelor țării, foarte versate și dornice de câștiguri, cei implicați nezezitând să-și riște, în acest sens, chiar propria sănătate, prin comercializarea, în special, a uraniului.

g) Criminalitatea premeditată împotriva persoanei (taxa de protecție, omorul la comandă, atentatele)

Din punctul de vedere al axelor criminalității, țara noastră se situează pe magistralele de legătură dintre Orient și Occident, confruntându-ne atât cu aflulul miilor de orientali ce încearcă penetrarea spre Vestul bogat al Europei pe în țara noastră, cât și cu cel al „nerealizaților” din această parte a lumii, care își întind tentaculele până la noi.

În actualele condiții economice, se proliferază tot mai mult infracțiunile de genul: furturile la comandă în dauna avutului privat sau public; cererea taxei de protecție de la agenți economici; atentate la ordin ori aplicarea unor măsuri de corecție pentru a accepta protecția.

Prima grupare organizată după reguli stricte de tip mafiot a fost constituită din romi, condusă

de trei „capi” care, împreună cu alți treisprezece „locotenenți”, prin forță și amenințarea cu moartea, au deposedat mai mulți agenți economici privați de mărfuri, valută și bunuri în valoare de peste 2,3 miliarde lei în anul 1995.

Apoi au fost prezentate opiniei publice foarte multe cazuri de grupări criminale care au executat omoruri la comandă, sechestrări de persoane, recuperări prin violență și multe altele.

La aceste tipuri de criminalitate se mai pot adăuga și cele pe linie financiară și economică, domenii care pot fi abordate în cadrul unui alt studiu, deoarece aici sunt cele mai multe probleme.

Concluzii

În concluzie, putem afirma că asistăm astăzi la un fenomen al globalizării comerțului, al piețelor financiare, al protecției mediului înconjurător, al drepturilor omului etc. Această tendință a provocat două rezultate simultane: primul, dispariția, în mare măsură, a limitelor dintre național, regional și internațional și, al doilea, întrepătrunderea problemelor politice, economice și sociale, până la punctul de a nu mai fi posibil să fie separate. În cadrul acestei tendințe, globalizarea s-a extins și în sfera criminalității. A apărut astfel crima organizată la nivel transnațional și transcontinental. Această tipologie a infracționalității și-a îndreptat atenția spre anumite domenii, favorizate de climatul de globalizare, cum ar fi: traficul de stupefiante, traficul ilicit de arme, traficul de materiale nucleare, terorismul, prostituția, pedofilia, spălarea banilor, furtul și contrabanda de mașini scumpe, furtul și contrabanda cu obiecte de patrimoniu cultural, răpirea oamenilor de afaceri și vedetelor în scopul șantajului și extorcării de fonduri, corupția din companiile multinaționale, pervertirea responsabililor guvernamentali, pirateria camioanelor și a vaselor maritime, poluarea mediului și furtul de bani prin intermediul computerelor. Crima organizată a îmbrăcat un aspect mondializat, aducând atingere siguranței publice, umbrind suveranitatea statelor și tulburând buna desfășurare a activității instituțiilor economice, politice și sociale.

De la zi la zi, formele de manifestare a crimei organizate s-au diversificat, acestea trecând de la domeniul tradițional, cum sunt jocurile de noroc, camăta și prostituția, la traficul internațional de automobile furate, furtul obiectelor de artă și



arheologie, fraudă cu cărți de credit, comerț cu animale pe cale de dispariție etc., ajungându-se la organizarea activității infracționale după modelul companiilor legale (sectoare de preluare, producție, transport, valorificare, protecție).

În ultimii ani, ca urmare a conflictelor naționale, etnice și chiar interstatale, un mare număr de depozite militare a căzut sub controlul unor bande criminale, fapt ce face ca traficul cu armament, substanțe toxice și radioactive să cunoască o dezvoltare fără precedent, fiind aproape scăpat de sub control.

Sistemele electronice de comunicație, neputând fi secretizate perfect, devin vulnerabile în fața acțiunilor criminale comise prin intermediul computerelor. Prejudiciul este enorm, iar autorii au foarte mari șanse de a nu fi descoperiți.

O altă consecință a dezvoltării criminalității este aceea că, prin corupție, crima organizată urcă spre vârful societății, cuprinzând instituții vitale ale statului, care afectează libertatea și siguranța sa.

BIBLIOGRAFIE:

1. ASMUS, Ronald; DIMITROV, Konstantin; FORBRIG, Joerg, O nouă strategie euroatlantică pentru regiunea Mării Negre, Editura IRSI „Nicolae Titulescu“, 2004.
2. BLANK, Stephen, Studii de securitate, www.nato.int.
3. CONSTANTINESCU, Laurențiu, Marea Neagră: un lac prea disputat, Revista Cadran Politic, Nr. 39.8.
4. FRUNZETI, Teodor; ZODIAN, Vladimir (coord.), Lumea 2009, Editura CTEA, București, 2009.
5. FRUNZETI, Teodor, Geostrategie, Editura CTEA, București, 2009.
6. HANGANU, Marius; STAN, Ion, Transcaucazia în ecuația securității din zona Mării Negre, Editura CTEA, București, 2009.
7. HUREZEANU, Emil, Aventuri la Marea Neagră, Cotidianul România Liberă, din 5 iulie 2007.
8. SECRIERU, Stanislav; CIOCULESCU, Șerban F., Zona extinsă a Mării Negre – noua frontieră a Uniunii Europene, în Cadran Politic (Revistă de analiză și informare politică), Nr. 21, 2007.
9. SMFN, Marea Neagră – Spațiul de confluență a intereselor geostrategice, Editura CTEA, București, 2005.
10. ***, Securitate și Stabilitate în Bazinul Mării Negre, a V-a sesiune internațională de comunicări științifice, 21-22 noiembrie 2005, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
11. Comunicarea Comisiei Europene către Consiliul și Parlamentul European, COM (2007) 160 FINAL, Bruxelles.
12. Președinția României, Strategia Națională de Securitate a României, București, 2007.
13. Guvernul României, Carta albă a securității și apărării naționale, București, 2004.
14. <http://www.antiterorism.org/articolemain.php>.
15. www.generatieauropeana.ro/home/article/ro/intro/eseuri/geopolitica_siguranta/securitate_prin_.
16. www.presamil.ro.

Contraamiral (r.) profesor universitar dr. Marius HANGANU (mhanganu@unap.ro) este prorector pentru cercetare științifică în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Comandor conferențiar universitar dr. Ion CHIORCEA (chiorcea44@yahoo.com) este prodecan pentru învățământ la Facultatea de Comandă și Stat Major din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.



IMPACTUL SUMMIT-ULUI NATO ȘI AL ÎNTÂLNIRII LA NIVEL ÎNALT NATO-RUSIA ASUPRA RELAȚIILOR DINTRE ELE

Dr. Petre DUȚU
Ioana Valeria ALEXE

Statele lumii își concertează eforturile în materie de securitate a cetățenilor și a țărilor lor. Orientările strategice sunt stabilite la Summit-uri ale organizațiilor din care le fac parte sau cu care cooperează. În cadrul Summit-ului NATO de la Lisabona, din noiembrie 2010, a fost adoptat noul concept strategic al Alianței pentru următorii zece ani. La rândul lor, Summit-urile NATO-Rusia și NATO-Uniunea Europeană de la Lisabona au relevat rolurile active asumate de UE și Rusia în ceea ce privește securitatea europeană și mondială, pe de o parte, și cooperarea lor responsabilă cu Alianța euro-atlantică, pe de altă parte.

Cuvinte-cheie: *concept strategic; NATO; Uniunea Europeană; Rusia; tratat; riscuri și amenințări de securitate; continuitate; elemente de noutate.*

1. Obiectivele esențiale ale Summit-ului NATO de la Lisabona din 19-20 noiembrie 2010

În cadrul Summit-ului NATO de la Lisabona, din 19-20 noiembrie 2010, au fost adoptate decizii cruciale. În acest sens, menționăm:

✓ *NATO va continua să apere și să promoveze valorile democratice comune enunțate în Tratatul de la Washington, precum și scopurile și principiile Cartei ONU. În acest sens, Alianța are datoria și voința de a continua să-și îndeplinească eficace și respectând întotdeauna dreptul internațional, trei sarcini fundamentale esențiale – apărarea colectivă, gestionarea crizelor și securitatea prin cooperare – toate contribuind la protejarea membrilor săi;*

✓ *Calendarul retragerii de acum până în*

2014 a marii părți a trupelor din Afghanistan, fără a abandona această țară. În acest scop, retragerea trupelor combatante se va face treptat de acum până în 2014. Pe de altă parte, în acest timp, va avea loc un transfer al responsabilităților și operațiilor către forțele afgane. Acestea din urmă vor fi formate cu sprijinul statelor membre NATO;

✓ *Protejarea Europei cu un scut antirachetă la implementarea căruia NATO va coopera cu Rusia;*

✓ *Redefinirea conceptului strategic al NATO față de noile amenințări de securitate. Amenințările evidențiate în cadrul Summit-ului sunt: terorismul mondial, cibercatacurile capabile să paralizeze la distanță infrastructurile esențiale în economia unui stat, agresiunile biologice sau chimice capabile să declanșeze panică în rândul populației urbane sau emergența statelor eșuate supra-înarmate candidate la arma nucleară și pericolele imprevizibile, securitatea aprovizionărilor energetice; de asemenea, s-a discutat despre mijloacele tehnice, umane și financiare pe care NATO trebuie să le angajeze pentru a proteja cetățenii țărilor membre de aceste noi amenințări;*

✓ *Reînnoirea NATO, via o diminuare a structurilor sale cu scopul de a o face mai eficace, mai suplă.*

În esență, se poate afirma că obiectivul cel mai general al acestui Summit a fost de a defini „*direcția pe care o va urma Alianța în viitorii 10 ani*” pentru a deveni „*mai eficace, mai angajată în lume decât a fost până acum*”²¹.

În același timp, Summit-ul a creat ocazia organizării unor întâlniri la nivel înalt atât între



NATO și Rusia, cât și între NATO și Uniunea Europeană.

În opinia noastră, organizarea acestor Summit-uri a permis soluționarea unor probleme fundamentale referitoare la relațiile dintre NATO și Rusia, pe de o parte, și la cele dintre NATO și Uniunea Europeană, pe de altă parte. Prin înțelegerile stabilite între actorii menționați, în materie de securitate europeană mai ales, opinăm că s-a recunoscut rolul semnificativ și consistent al NATO, Rusiei și UE atât în asigurarea și garantarea securității europene, cât și în menținerea păcii și stabilității în lume. Totodată, Summit-ul NATO, Summit-ul NATO-Rusia și Summit-ul NATO-UE au contribuit la detensionarea/ameliorarea relațiilor dintre actorii respectivi. Pe de altă parte, s-a oferit statelor lumii, actorilor nonstatali cu vocație și/sau rol important în materie de securitate un exemplu cum foști inamici pot renunța la ceea ce-i desparte/dezbină, acum, cooperând în direcția contracarării noilor amenințări cărora toți trebuie să le facă față acum și în viitor.

2. Elemente definitorii ale noului concept strategic al NATO

În opinia noastră, analiza conținutului textului Noului concept strategic al NATO evidențiază două aspecte esențiale ale acestuia și anume:

1) **Continuitatea activității Organizației Tratatului Atlanticului de Nord pe toate dimensiunile sale.** Aici, avem în vedere următoarele:

✓ *NATO va continua să-și joace rolul său unic și esențial, acela de a garanta apărarea și securitatea comună a statelor membre;*

✓ *Alianța va asigura apărarea cetățenilor statelor membre împotriva noilor amenințări de securitate (aici se includ și riscurile și amenințările ce vin din spațiul virtual);*

✓ *prevenirea crizelor, gestionarea conflictelor și stabilizarea situațiilor post-conflict, acționând împreună cu partenerii săi internaționali, în primul rând, cu ONU și Uniunea Europeană;*

✓ *oferă partenerilor săi din lumea întreagă atât un angajament politic al Alianței, cât și un rol substanțial în orientarea operațiunilor conduse de NATO la care ei contribuie;*

✓ *NATO va continua să sprijine activitățile UE de prevenire a crizelor și conflictelor din afara frontierelor acestei organizații;*

✓ *NATO se angajează să creeze condițiile pentru o lume fără arme nucleare – dar Alianța reconfirmă faptul că, atât cât vor exista arme nucleare în lume, ea va rămâne o alianță nucleară;*

✓ *menținerea porților NATO deschise tuturor democrațiilor europene care răspund criteriilor de aderare, căci extinderea contribuie la realizarea obiectivului unei Europe libere, întregi și în pace;*

✓ *Alianța rămâne deschisă reformei și transformării continue, pentru ca ea să devină mai eficace, mai eficientă și mai suplă, iar contribuabilii să obțină maximum de securitate pentru banii pe care îi investesc în apărare;*

✓ *NATO rămâne unicul și indispensabilul forum de consultare transatlantică pentru toate chestiunile ce aduc atingere integrității teritoriale, independenței politice și securității statelor membre;*

2) **Elemente de noutate din activitatea NATO.** Printre acestea, în opinia noastră, se află:

✓ *securitatea prin cooperare.* Zona euro-atlantică a suportat, suportă și va suporta influența evenimentelor, fenomenelor și proceselor în materie de securitate produse în afara sa. Aici, avem în vedere crizele sau conflictele internaționale. Pentru a contracara sau limita efectele nedorite ale acestora din urmă, Alianța va construi dezvoltări politice și securitare intervenind dincolo de frontierele sale. Ea va contribui activ la întărirea securității internaționale, angajând un parteneriat cu țările și organizațiile internaționale adecvate, acționând consecvent pentru controlul armamentelor, neproliferare și dezarmare;

✓ *aprecierea că terorismul este o amenințare directă pentru securitatea cetățenilor statelor din NATO, dar și pentru stabilitatea și prosperitatea internațională.* Astăzi, terorismul cunoaște noi forme de manifestare prin recursul la tehnologiile moderne și prin posibila achiziționare de capacități nucleare, biologice, chimice și radiologice. De asemenea, cunoaște o amplificare terorismul cibernetic;

✓ *inclusiunea riscurilor și amenințărilor ce vin din spațiul virtual în gama amenințărilor de securitate.* În prezent, se constată o creștere în frecvența a ciberatacurilor, care sunt din ce în ce mai bine organizate și produc daune mai costisitoare administrațiilor, întreprinderilor, economiilor, chiar rețelelor de transport și aprovizionare sau infrastructurilor critice. Se apreciază că aceste



atacuri din spațiul cibernetic riscă să atingă un prag ce poate amenința prosperitatea, securitatea și stabilitatea statelor din zona euro-atlantică². Forțe armate și servicii de informații străine, criminalitatea organizată, grupuri teroriste și/sau extremiste sunt surse ale unor posibile atacuri cibernetice;

✓ angajamentul *Alianței* va fi activ, responsabil și eficient și în materie de securitate energetică. În acest sens, NATO va acționa ferm, inclusiv prin protecția infrastructurilor critice energetice și a zonelor și căilor de tranzit critice, printr-o cooperare cu partenerii și prin consultările între aliați pe baza evaluărilor strategice și a planurilor de circumstanță;

✓ implicarea *Alianței*, atunci când este posibil și necesar, pentru a preveni sau gestiona o criză, stabiliza o situație post-conflict sau pentru a ajuta la reconstrucție. Aceasta întrucât pot să se producă crize sau conflicte dincolo de frontierele *Alianței*, ceea ce reprezintă amenințări directe pentru teritoriul și securitatea populațiilor statelor membre;

✓ supravegherea și analiza constantă a mediului internațional de către NATO pentru a anticipa crizele și a interveni cu măsuri active pentru a împiedica ca acestea să se transforme în conflicte;

✓ implicarea activă, responsabilă și consistentă a *Alianței* pentru gestionarea conflictelor când acestea nu au putut fi prevenite. În acest scop, NATO dispune de mijloacele unice de gestionare a conflictelor, inclusiv o capacitate inegală de a proteja și de a susține pe teren forțe militare robuste. Astfel, NATO face dovada contribuției sale la eforturile internaționale de gestionare a conflictelor;

✓ NATO își oferă serviciile pentru a contribui la stabilizare și la reconstrucție, cooperând și consultându-se constant cu ceilalți actori internaționali interesați să soluționeze un conflict sau altul;

✓ promovarea unei vaste rețele de relații de parteneriat cu țări și organizații din lumea întreagă pentru ca securitatea euro-atlantică și nu numai să poată fi asigurată cel mai bine. În acest scop, *Alianța* își va întări parteneriatele, urmând formulele suplă, ce reunesc aliații și partenerii – prin intermediul cadrelor existente și în afara acestora;

✓ aprecierea că securitatea NATO și a Rusiei

sunt indisolubil legate și că un parteneriat solid și constructiv, ce se sprijină pe încredere reciprocă, va servi mai bine securității ambelor entități. Printre domeniile parteneriatului NATO cu Rusia se numără: apărarea antirachetă, contra-terorismul, traficul de droguri și securitatea maritimă. În acest sens, se preconizează organizarea de exerciții militare, pentru ca toți aliații să se simtă în securitate și astfel se demonstrează că *Alianța* devine mult mai polivalentă pentru a face față noilor pericole ce emană din sursele ce prezintă o mare diversitate geografică și tehnologică;

✓ reînnoirea NATO pentru ca organizația să facă față provocărilor de securitate din secolul al XXI-lea. În acest sens, se au în vedere atât prezervarea eficacității sale ca alianță politico-militară care a reușit cel mai bine în lume, cât și prosperarea NATO ca sursă a speranței pentru că ea se fondează pe valori comune - libertatea individuală, democrația, drepturile omului și statul de drept - și are ca obiectiv esențial și imuabil salvagardarea libertății și securității membrilor săi;

✓ recunoașterea faptului că experiența de până acum a demonstrat că, singure, mijloacele militare, chiar dacă sunt esențiale, nu sunt suficiente pentru a răspunde adecvat noilor provocări de securitate³. De aici, necesitatea combinării eficiente a instrumentelor politice, civile și militare pentru gestionarea crizelor și conflictelor atât din spațiul euro-atlantic, cât și din afara acestuia.

În ansamblul său, textul *Noului concept strategic NATO* oferă imaginea unei organizații politico-militare robuste, flexibile, determinată și capabilă să-și îndeplinească obiectivele și răspunderile asumate în materie de apărare și securitate colectivă, pe de o parte, și de securitate internațională, pe de altă parte. În acest sens, *Alianța* dispune de suficiente resurse – financiare, militare și umane – pentru a-și îndeplini misiunile asumate. În plus, NATO își menține și chiar accentuează atitudinea activă în materie de securitate colectivă și internațională, constant fundamentată pe cunoașterea realității din spațiul euro-atlantic și mondial, pe anticipare și prevenire a riscurilor și amenințărilor, precum și pe concertarea eforturilor actorilor statali - state membre și state partenere - și nonstatali în vederea asigurării stabilității și dezvoltării durabile a omenirii.

3. Așteptările Rusiei față de Summit-ul NATO și Summit-ul său cu Alianța de la Lisabona din 19-20.11.2010

Analiza documentelor celor două întâlniri la nivel înalt – Summitul NATO și Summit-ul NATO-Rusia – și a declarațiilor celor doi președinți – Obama și Medvedev (după întâlnirea neprevăzută a celor doi la Lisabona, din noiembrie 2010) – scoate în evidență o serie de aspecte importante privind evoluția relațiilor dintre SUA și Rusia, pe de o parte, și NATO și Rusia, pe de altă parte.

În principal, cu prilejul celor trei activități menționate, s-au abordat, după opinia noastră, cu realism și spirit constructiv, în egală măsură, de către actorii implicați, următoarele probleme:

- situația privind noul Tratat de reducere a armelor strategice (START) a cărui ratificare este constant raportată de Senatul SUA. Atât SUA, cât și Rusia speră să se depășească actualul moment de reținere datorat Senatului american care încă nu a ratificat respectivul tratat⁴;

- implicarea activă a Rusiei, printr-o cooperare strânsă cu NATO, în problemele legate de programele nucleare a numeroase țări. Referindu-se la Iran, președintele rus a menționat că acest stat „trebuie să dovedească caracterul civil al programului său nuclear”⁵. Astfel, este posibil ca prin cooperarea ruso-americană în materie de programe nucleare a numeroase țări, situația tensionată dintre SUA și Iran, datorată preocupărilor celui din urmă referitoare la dezvoltarea unor programe nucleare, preocupări pe care SUA le apreciază ca urmărind scopuri militare, să revină la normalitate;

- cooperarea Rusiei pentru punerea în practică a unui sistem de apărare antirachetă pentru regiunea europeană. Președintele Dmitri Medvedev a declarat că Rusia dorește realizarea acestei cooperări înfăptuită potrivit principiilor de egalitate în drepturi, de tehnologii și de responsabilitate. Această cooperare trebuie să ia forma unui parteneriat. „Fie participăm deplin, schimbând informații, asumându-ne responsabil soluția pentru unele sau altele dintre probleme, fie nu participăm deloc. În caz de absență a participării noastre, vom fi obligați, din motive ușor de înțeles, să ne apărăm”⁶. Răspunsul NATO față de exigențele Rusiei în materie de scut antirachetă a fost unul ce se poate aprecia ca fiind constructiv și responsabil. În acest sens, Alianța a invitat oficial Rusia la cooperarea în punerea

în practică a unui sistem de apărare antirachetă (ABM) pentru regiunea euro-atlantică. „Am decis să dezvoltăm capacitățile de apărare antirachetă pentru a proteja populația, teritoriul și trupele țărilor europene din NATO și am invitat Rusia la cooperare”, afirmă declarația finală a Summitului de la Lisabona⁷. Dar, potrivit aprecierii președintelui rus, „NATO trebuie, înainte de toate să precizeze propria concepție a integrării Rusiei în sistemul de apărare antirachetă european. „Noi evaluăm acum conceptul ABM european. Cred că totuși Alianța trebuia să precizeze cum vede ea adeziunea Rusiei la acest sistem. Numai după ce vom analiza această propunere, vom putea să ne pronunțăm asupra modului de lucru în viitor, plecând de la conceptul ABM european”⁸. Pe de altă parte, poziția americană este că „Rusia nu va putea participa la scutul antirachetă al NATO decât atunci când acesta va fi operațional. Când scutul antirachetă va fi pe deplin operațional, va proteja 28 de aliați membri ai NATO”⁹. În acest mod, protecția scutului antirachetă ar putea atunci să se extindă și la alte țări și să integreze partenerii Alianței, printre care și Rusia. Astfel, cooperarea cu Alianța în domeniul apărării antirachetă va permite Rusiei, pentru care rachetele balistice reprezintă de asemenea o amenințare, să-și asigure securitatea și chiar să-și amelioreze propriul sistem de protecție. În acest sens, Secretarul general al NATO, Anders Fogh Rasmussen a evocat în numeroase rânduri necesitatea de a desfășura un scut care să acopere teritoriul de la Vancouver la Vladivostok, integrând AMB-ului american, viitorul sistem european și dispozitivele antirachetă rusești¹⁰. Totuși, în prezent, nu se pune problema creării unui sistem integrat cu Rusia, ci o legătură între propriul sistem antirachetă și cel al Moscovei, care ar consta într-un schimb de informații și de proceduri de alertă reciprocă;

- relația Rusiei cu NATO, în prezent și pe viitor. În ceea ce privește obținerea de către Rusia a statutului de membru al NATO, președintele rus a apreciat că aceasta „nu este o prioritate pentru Rusia”, dar că nu exclude „o cooperare mai strânsă în viitor”¹¹;

- implicarea Rusiei în retragerea materialelor Alianței din Afghanistan. Astfel, Rusia și NATO au încheiat negocierile privind pregătirea unui acord asupra retragerii materialelor Alianței din Afghanistan via teritoriul rus. „Sunt fericit să anunț că am încheiat elaborarea unui mecanism



care va perfecționa tranzitul materialelor via teritoriul Rusiei pentru Forța Internațională de Asistență de Securitate (ISAF) din Afghanistan”, a declarat secretarul general al NATO în deschiderea reuniunii Consiliului Rusia-NATO¹²;

- NATO nu reprezintă „nicio amenințare” pentru Rusia, afirmă noul concept strategic al Alianței, aprobat la Lisabona de liderii celor 28 de state aliante. Dimpotrivă, conform declarației finale a Summit-ului NATO, se dorește un autentic parteneriat strategic între Alianță și Rusia și se va acționa în consecință, așteptând reciprocitate din partea Rusiei¹³. Trebuie precizat că *formula potrivit căreia NATO nu reprezintă o amenințare pentru Rusia a apărut pentru prima dată în conceptul Alianței*. De aceea, NATO vrea să construiască un parteneriat strategic cu Rusia, a anunțat pe 18 noiembrie 2010 secretarul general al Alianței. „Relațiile noastre cu Rusia vor lua un nou chip pentru a construi un parteneriat strategic cu această țară”, a declarat secretarul general al NATO, deschizând prima sesiune plenară a Summit-ului Alianței de la Lisabona¹⁴.

Atât Summit-ul NATO, cât și Summit-ul NATO-Rusia, prin conținutul discuțiilor avute și al documentelor finale adoptate, au condus la ameliorarea relațiilor directe dintre Rusia și NATO, pe de o parte, și între Rusia și SUA, pe de altă parte. Se știe că aceste relații au trecut printr-o „perioadă foarte dificilă de tensiune” în urma războiului ruso-georgian din august 2008. Practic, Summit-ul NATO de la Lisabona a permis reconcilierea alianței nord-atlantice cu Rusia¹⁵ și ameliorarea relațiilor dintre Rusia și SUA.

Concluzii

Summit-ul NATO și Summit-ul NATO-Rusia, de la Lisabona, din noiembrie 2010, au adoptat documente importante, pe de o parte, pentru evoluția ascendentă a Alianței Nord-Atlantice, și pe de altă parte, pentru ameliorarea relațiilor dintre SUA și Rusia, precum și între NATO și Rusia.

Noul concept strategic al NATO subliniază deopotrivă continuitatea și elementele de noutate din activitatea Alianței în materie de securitate și apărare colectivă, dar și de asigurare a securității internaționale. De asemenea, s-a subliniat necesitatea combinării de către NATO, statele și organizațiile partenere acestuia precum și de ceilalți actori nonstatali mondiali de o manieră

eficace a instrumentelor politice, civile și militare pentru soluționarea crizelor și conflictelor din spațiul euro-atlantic și internațional.

În același timp, Summit-ul NATO a permis *elaborarea primului raport comun al NATO și al Rusiei asupra amenințărilor de securitate (terorism, piraterie, proliferarea nucleară și balistică etc.) cu care ambele sunt confruntate*.

Așteptările Rusiei față de Summit-ul NATO și de Summit-ul NATO-Rusia se pot aprecia ca fiind realiste și, deci, realizabile. Impactul celor două întâlniri la nivel înalt, ce au avut loc în 19-20 noiembrie 2010, la Lisabona, asupra relațiilor dintre NATO și Rusia, pe de o parte, și SUA și Rusia, pe de altă parte, se poate aprecia ca fiind unul semnificativ și puternic, cu efecte benefice în materie de securitate europeană și internațională.

BIBLIOGRAFIE:

1. ABM: l'Otan invite la Russie à la coopération (déclaration), <http://fr.rian.ru/world/20101120/187918892.html>
2. ABM européen/Russie: Medvedev veut plus de précisions de la part de l'Otan, <http://fr.rian.ru/world/20101019/187666534.html>
3. Bouclier antimissile européen: Moscou prône l'équité, <http://fr.rian.ru/world/20101121/187921117.html>
4. Bouclier antimissile otanien: Moscou intégré après la mise en service (officiel US), <http://fr.rian.ru/defense/20101117/187889137.html>,
5. Déclaration du sommet de Lisbonne, http://www.nato.int/cps/fr/SID-FA0D35D5-B78120E9/natolive/official_texts_68828.htm?mode=pressrelease,
6. Engagement actif, défense moderne, http://www.nato.int/cps/fr/natolive/official_texts_68580.htm
7. Nucléaire: Moscou est prête à coopérer avec l'Otan, <http://fr.rian.ru/world/20101121/187921253.html>
8. OTAN-Russie: vers un partenariat stratégique (Rasmussen), <http://fr.rian.ru/world/20101119/187913653.html>
9. Russie-OTAN l'intégration à l'Alliance n'est pas une priorité (Medvedev), <http://fr.rian.ru/world/20101121/187920919.html>
10. La Russie accepte le projet de bouclier antimissile à condition d'y participer vraiment, [IMPACT STRATEGIC Nr. 1/2011](http://fr.euronews.net/2010/11/21/la-russie-</div><div data-bbox=)



accepte-le-projet-de-bouclier-antimissile-a-condition-d-y-participer-/
11. Sommet de l'Otan: changements stratégiques en vue, http://www.lexpress.fr/actualites/1/sommet-de-l-otan-changements-strategiques-en-vue_938171.html?actu=1,

12. Transit afghan: l'accord Russie-Otan sur le retour des frets élaboré (Rasmussen), <http://fr.rian.ru/world/20101120/187918727.html>

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Sommet de l'Otan: changements stratégiques en vue, http://www.lexpress.fr/actualites/1/sommet-de-l-otan-changements-strategiques-en-vue_938171.html?actu=1, p. 1.

2 Engagement actif, défense moderne, http://www.nato.int/cps/fr/natolive/official_texts_68580.htm, p. 4.

3 Déclaration du sommet de Lisbonne, http://www.nato.int/cps/fr/SID-FA0D35D5-B78120E9/natolive/official_texts_68828.htm?mode=pressrelease, p.3.

4 În decembrie 2010 Senatul SUA și Duma de Stat a Rusiei au ratificat noul Tratat de reducere a armelor strategice (N. A.).

5 Nucléaire: Moscou est prête à coopérer avec l'Otan, <http://fr.rian.ru/world/20101121/187921253.html>

6 Bouclier antimissile européen: Moscou prône l'équité, <http://fr.rian.ru/world/20101121/187921117.html>

html

7 ABM: l'Otan invite la Russie à la coopération (déclaration), <http://fr.rian.ru/world/20101120/187918892.html>

8 ABM européen/Russie: Medvedev veut plus de précisions de la part de l'Otan, <http://fr.rian.ru/world/20101019/187666534.html>

9 Cf. Bouclier antimissile otanien: Moscou intégré après la mise en service (officiel US), <http://fr.rian.ru/defense/20101117/187889137.html>

10 Cf. Bouclier antimissile otanien: Moscou intégré après la mise en service (officiel US), <http://fr.rian.ru/defense/20101117/187889137.html>

11 Russie-OTAN l'intégration à l'Alliance n'est pas une priorité (Medvedev), <http://fr.rian.ru/world/20101121/187920919.html>

12 Transit afghan: l'accord Russie-Otan sur le retour des frets élaboré (Rasmussen), <http://fr.rian.ru/world/20101120/187918727.html>

13 Déclaration du sommet de Lisbonne, http://www.nato.int/cps/fr/SID-FA0D35D5-B78120E9/natolive/official_texts_68828.htm?mode=pressrelease

14 OTAN-Russie: vers un partenariat stratégique (Rasmussen), <http://fr.rian.ru/world/20101119/187913653.html>

15 La Russie accepte le projet de bouclier antimissile à condition d'y participer vraiment, <http://fr.euronews.net/2010/11/21/la-russie-accepte-le-projet-de-bouclier-antimissile-a-condition-d-y-participer-/>

Dr. Petre DUȚU (dutupetre@yahoo.com) este cercetător științific gradul II în Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, autor de articole, studii și alte lucrări de specialitate în materie de securitate.

Ioana Valeria ALEXE (alex_ioana2000@yahoo.com), doctorand în științe militare și informații la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, este lector universitar la Facultatea de Științe Politice, Sociologie și Relații Internaționale, din cadrul Universității Hyperion, București.



IMPLICAȚII DE SECURITATE ALE EXTINDERII NATO ȘI UE LA MAREA NEAGRĂ

Dr. Gheorghe CALOPĂREANU

După evenimentele din 11 septembrie 2001, importanța Zonei Extinse a Mării Negre a fost reconsiderată în sensul sporirii acesteia. Implicit, securitatea zonei a început să fie privită și percepută și sub latura regională, nu numai din perspectivă transatlantică.

Lipsa unei viziuni comune asupra zonei nu este problema exclusivă a statelor regiunii. Actorii euroatlantici nu au pregătit un plan strategic pentru dezvoltarea regiunii, care continuă să se confrunte cu mai multe conflicte secesioniste nerezolvate, cu crima organizată la scară internațională, cu existența grupărilor teroriste și, nu în ultimul rând, cu amenințări de natură militară din partea Federației Ruse.

Cuvinte-cheie: Zona Extinsă a Mării Negre; UE; NATO; securitate; interese.

Introducere

Marea Neagră a constituit de milenii spațiul de legătură între Europa și Asia, stabilitatea ambelor continente influențând în egală măsură securitatea zonei.

Nivelul de stabilitate al statelor riverane Mării Negre influențează, la rândul său, securitatea întregii Europe, motiv pentru care regiunea Mării Negre este tot mai mult privită ca una dintre componentele fundamentale ale arhitecturii de securitate euroatlantică prezentă și viitoare.

Căderea Uniunii Sovietice a făcut posibil accesul direct la Marea Neagră a șase state – Rusia, Turcia, Ucraina, România, Bulgaria și Georgia. Pentru ultimele patru dintre ele “calea pontică” reprezintă unicul acces maritim.

Există, de asemenea, țări cu legătură indirectă

la Pontul Euxin. Este vorba de acele state a căror deschidere maritimă se face exclusiv prin intermediul Dunării, cel mai mare fluviu din bazinul pontic. Datorită așezării în adâncimea continentului, Marea Neagră dispune de o astfel de legătură. Astfel, Republica Moldova, prin intermediul Dunării maritime, cu care se mărginește pe o lungime de 1,8 km, este considerată o țară riverană a Mării Negre.

Extinderea NATO spre estul continentului, prin includerea României și Bulgariei, situează pentru prima dată cele șase țări riverane Mării Negre într-o poziție de paritate numerică 3/3, fapt care, coroborat cu relațiile partenoriale speciale ale Alinței cu Rusia, Ucraina și Georgia, ar trebui să ducă la realizarea unui echilibru și la anularea influențelor țărilor ex-sovietice în zonă.

Implicații și interese de securitate în zonă

Geografia politico-administrativă a Europei a suferit modificări profunde după 1989, cu implicații ale căror efecte sunt extrem de vizibile și care par să aibă puternice ecouri și în viitor. Transformările au fost posibile într-un context european deseori predeterminat, fiind necesară intervenția unor organisme și organizații internaționale, materializate prin sporirea controlului Organizației Națiunilor Unite în zonă, definirea clară a intereselor de securitate și apărare de către Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, prin extinderea către est și implicarea mai fermă și instituționalizată a Uniunii Europene, precum și prin alte măsuri și acțiuni adecvate.

Includerea României în NATO a dus la apropierea frontierelor acestei alianțe politico-militare de frontiera vestică a Rusei. În ciuda



acestui succes românesc, având în vedere existența unei anumite zone de convergență a intereselor Federației Ruse și ale Statelor Unite ale Americii (legată, pe de o parte, de dorința comună firească de a limita fenomenul terorist, care amenință în mod direct cele două state și care, după cum s-a văzut, poate constitui un dușman foarte periculos, cu care chiar și o mare putere militară, în ciuda forței sale ofensive, poate avea serioase probleme, și, pe de altă parte, de acordul tacit de a nu se deranja reciproc la care au ajuns cele două superputeri, în mod exagerat, acord legat de zonele lor directe de influență sau în apropierea acestora), se poate afirma că aderarea la NATO nu ar fi fost posibilă fără un acord obținut de la Rusia.

Prin poziția sa de membru NATO, România beneficiază de garantarea securității de către organizație în cazul în care ar fi, la un moment dat, victima unei agresiuni. În relație cu NATO, zona Mării Negre are acum trei membri ai Alianței – Turcia, România și Bulgaria; trei țări care vor să intre în NATO – Ucraina, Georgia și Azerbaidjan; două state cu planuri de acțiune foarte dezvoltate – Ucraina și Moldova; și Armenia membră a Parteneriatului pentru Pace, dar care are un parteneriat strategic și cu Rusia. De asemenea, Rusia are o relație specială cu Alianța Nord-Atlantică, prin Consiliul NATO-Rusia (NATO-Russia Council).

Acest întreg complex de relații ale Alianței indică fără echivoc faptul că NATO este un actor important în Zona Extinsă a Mării Negre, cu toate costurile, responsabilitățile și consecințele pe care acest statut le implică.

Din numeroase considerente, Zona Extinsă a Mării Negre reprezintă pentru UE o provocare, dar și o oportunitate în cazul unui eventual succes. Pe de o parte, riscurile și amenințările enumerate în Strategia de Securitate a Uniunii Europene, lansată în iunie 2003, sunt caracteristice în totalitate regiunii Mării Negre. Pe de altă parte, însă, zona Mării Negre are și un potențial pozitiv, cum ar fi existența unei piețe pentru produsele din UE sau facilitarea transportului petrolului și gazelor naturale din Marea Caspică în Europa, fapt ce diversifică importurile de resurse naturale ale statelor europene.

Politica pentru noua vecinătate oferă cu generozitate Uniunii Europene instrumentele de care această organizație are nevoie pentru a fi în măsură să neutralizeze amenințările ce provin

din această regiune și să valorifice oportunitățile economice regionale.

Succesul, însă, presupune o serie de demersuri, cum ar fi implicarea mai activă în soluționarea conflictelor înghețate din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud și din Nagorno-Karabakh, care ar trebui să fie prioritatea zero. Aflate într-o stare latentă, aceste conflicte pot reizbucni oricând, destabilizând întreagă zonă. Prevenirea unui asemenea dezastru, care ar afecta nu numai regiunea în discuție, presupune ca eforturile UE să se concentreze pe internaționalizarea forțelor de menținere a păcii și pe extinderea formatului de negociere. Realizarea acestui obiectiv, însă, este în directă legătură cu evoluția relațiilor UE-Rusia, relații care au o importanță strategică pentru UE. Statisticile arată că, în următorul deceniu, importurile de gaze naturale și petrol în UE vor înregistra creșteri spectaculoase. Se consideră că Rusia va deveni tot mai importantă pentru țările UE în ceea ce privește securitatea energetică, iar Uniunea are un interes major în diversificarea surselor de aprovizionare.

Necesitatea armonizării intereselor marilor jucători în Zona Extinsă a Mării Negre ar putea fi sprijinul de care UE are nevoie pentru a deveni motorul integrării intraregionale în această regiune. Implicarea UE în zonă poate lua diverse forme, de la lansarea unor proiecte comune economice de reconstruire sau modernizare a infrastructurilor de comunicații și transporturi până la cooperarea în controlul eficient al frontierelor, prin introducerea noilor tehnologii informatizate și schimbul de informații între serviciile abilitate în asigurarea securității frontaliere.

Astfel, aflată în plin proces de fundamentare a propriilor politici externe și de securitate și dotată cu un nou tratat (Tratatul de Reformă, intrat în vigoare la 1 decembrie 2009), cu un ministru european de externe, ajutat de un serviciu diplomatic comun, UE este actorul cel mai indicat pentru a contribui la stabilizarea, dezvoltarea și modernizarea Zonei Extinse a Mării Negre.

Însă, pentru ca toate acestea să se realizeze, ar trebui ca organizațiile europene și transatlantice să elaboreze politici complementare pentru soluționarea conflictelor înghețate și pentru consolidarea valorilor democratice în Ucraina și Republica Moldova, demonstrând astfel că organizațiile amintite au înțeles importanța implicării și, ca atare, răspund constructiv acestor provocări de securitate.



Însă, pentru a se obține un câștig în domeniul securității, trebuie să se plătească un preț. Acesta înseamnă, în principal, reforme democratice, care sunt corelate cu interesul UE, al NATO și al Washingtonului în largirea comunității de securitate transatlantice și occidentale. Deși pare mare, prețul merită plătit. Atât NATO, cât și UE posedă instrumente bine dezvoltate, așa-numitul „acquis”, cu care pot să inducă sau să oblige guvernele interesate să se conformeze standardelor organizațiilor, drept condiție de aderare.

Aceste „acquis”-uri sunt fundamentale pentru noua ordine de securitate eurasiatică în curs de formare. Ele furnizează o structură oficială, în care democratizarea înseamnă mult mai mult decât simpla acceptare a unor alegeri libere, desfășurate pe căi democratice și ale căror rezultate au caracter obligatoriu. Democratizarea presupune, în egală măsură, respectul pentru libertățile civile și drepturile umane, separația între biserică și stat și, nu mai puțin important, redimensionarea generală a forțelor armate, ca centru de putere care stabilește prioritățile și agendele de lucru pentru securitatea națională. La rândul lor, aceste schimbări fac posibile exercitarea unui control autentic civil și democratic asupra folosirii forței, precum și suprimarea grupărilor armate nonstatale sau paramilitare. Restabilirea unui monopol de stat legitim în domeniul folosirii forței în sine nu instituie democrația. Dar, după cum scria Joseph Nye, securitatea este ca oxigenul, fără de care este imposibil să se realizeze orice altceva. Întrucât multe din conflictele regionale sunt generate de slăbiciunea unor state care nu-și pot controla propriile instrumente de forță de care dispun, măsurile luate în direcția consolidării și legitimizării unui astfel de control ar trebui să fie unanim acceptate.

Toate organizațiile de securitate implică diferite puncte tari, dar ele trebuie să-și bazeze operațiunile pe o evaluare comună a amenințărilor și pe o strategie împărtășită. Atunci când prioritatea o reprezintă soluționarea conflictelor, este nevoie de un efort mult mai mare pentru a determina Rusia să-și respecte angajamentul asumat prin Acordul de la Istanbul, din 1999, de a-și retrace bazele din Georgia și Moldova și de a debloca soluționarea conflictului dintre Armenia și Azerbaidjan în Nagorno-Karabah. Eforturile trebuie îndreptate în direcția Rusiei, în sensul de a o face partașă la orice soluționare regională, însă fără a conduce la

stabilirea unui protectorat rus asupra regiunii. De altfel, se afirmă tot mai insistent și se consideră că Rusia trebuie să înțeleagă că nu-și poate asigura securitatea prin destabilizarea țărilor vecine și prin semănarea lipsei de securitate în jurul frontierelor sale.

Modalitățile și inițiativele de rezolvare a unor conflicte din regiunea Mării Negre ar trebui să ocupe un loc proeminent în toate forumurile și discuțiile care vizează securitatea zonei euroatlantice.

Factorul timp este de o importanță esențială pentru că, în regiune, se manifestă, pe lângă tendințele pozitive (apelul Moldovei la OSCE pentru a fi salvată de o intervenție în curs de desfășurare, sprijinită de Moscova, posibilitatea acceptării de către Rusia a condițiilor europene ca o cale în direcția unei reglementări politice în Cecenia, semnalele unor organizații de securitate din Europa, care indică un interes sporit față de negocierile înghețate asupra situației din Nagorno-Karabah și din Caucaz, efortul Armeniei de a-și întări legăturile cu Vestul), și tendințe negative care, neglijate, ar putea submina orice progres semnificativ în regiune (ciocnirile frecvente între forțele azere și cele armene în enclava Nagorno-Karabah sunt, probabil, cea mai bună exemplificare a acestor pericole).

Perspectiva sporirii stabilității în Zona Extinsă a Mării Negre ar trebui să determine Washingtonul, UE și NATO să acționeze împreună, dacă este posibil, chiar împreună cu Rusia, spre a lansa inițiative cuprinzătoare, multilaterale, în scopul îmbunătățirii securității din regiune.

Alianța Nord-Atlantică începe să joace un rol cheie în stabilizarea și apărarea zonei Mării Negre. Importanța regiunii Mării Negre a fost, însă, recunoscută prin alegerea Istanbulului ca loc de desfășurare a Summitului NATO din 2004.

Indiferent de poziția față de Alianța a țărilor din Zona Extinsă a Mării Negre (membru deplin, partener), prezența NATO în zonă ar putea ajuta la îmbunătățirea climatului economic în regiune, deoarece ameliorarea condițiilor de securitate conduce, de obicei, la condiții economice mai solide. În același timp, NATO poate contribui la păstrarea și regenerarea mediului înconjurător prin sprijinirea implementării programelor științifice și tehnologice locale internaționale.

În ultimele decenii, statele din Caucaz au folosit programe precum Parteneriatul pentru



Pace ca instrumente importante în cooperarea lor cu NATO.

Extinderea NATO spre estul continentului plasează, pentru prima dată, cele șase state riverane Mării Negre (Georgia, Rusia, Ucraina, Turcia, România, Bulgaria) într-o paritate numerică: trei state membre NATO (Turcia, România, Bulgaria) și trei state nemembre (Georgia, Rusia, Ucraina).

Câțiva ani ai târziu, extinderea UE a introdus un nou element de natură strategică în regiune, prin includerea a trei state riverane Mării Negre în zona de prosperitate a pieței unice și în viitoarele aranjamente privind politica externă, de securitate și de apărare comună. Aprobarea de către UE a cadrului conceptual al relațiilor cu țările vecine din Est, participante la Organizația de Cooperare Economică în Marea Neagră (OCEMN), reprezintă un indiciu clar al interesului european crescând față de regiunea Mării Negre.

Angajamentul UE de a prelua principalele responsabilități în Balcanii de Vest, prin Procesul de Stabilizare și Asociere, deschizând perspectiva concretă a includerii statelor din zonă în Uniune, prin procedeele de extindere, conferă o dimensiune nouă eforturilor de cristalizare a politicii externe a UE, cu o substanțială componentă de securitate subregională.

Element esențial al asigurării condițiilor de securitate, cadrul de cooperare regională din zona Mării Negre, include Organizația de Cooperare Economică în Marea Neagră, deja menționată, Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est (SEECP) și, nu în ultimul rând, Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR).

Acesta din urmă este o inițiativă regională ce se înscrie în eforturile țărilor riverane Mării Negre de a întări încrederea și buna înțelegere între statele semnatare (Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia, Ucraina), precum și dezvoltarea cooperării și interoperabilității între forțele navale. Inițiativa a fost lansată de Turcia, la reuniunea Comandanților Marinei Militare din țările riverane Mării Negre, de la Varna, în aprilie 1998. Statele participante la BLACKSEAFOR sunt: Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia, Ucraina. Ele se succed la conducerea BLACKSEAFOR prin rotație, în ordine alfabetică. Misiunile forței sunt: de căutare și salvare pe mare (SAR Ops), de asistență umanitară (FIA), acțiuni contra

minelor marine (MCM), operațiuni de protecția mediului, vizite de bune oficii (GV), precum și alte misiuni aprobate de părțile la Acord.

Statutul forței este „ON CALL”. Forța este activată cel puțin o dată pe an și este formată din minimum 4-6 nave (din următoarele clase: distrugător/fregată, corvetă/vedetă de patrulare, dragor, navă amfibie, nave și vase auxiliare) din cadrul celor șase state riverane, incluzând o navă de comandă-control. Navele vor staționa în bazele lor permanente și se vor reuni pe timpul executării exercițiilor comune – timp de până la 10 zile, într-un port al țării gazdă (stabilită prin rotație în ordine alfabetică) – sau pentru participarea la misiuni.

BLACKSEAFOR poate fi disponibilă pentru angajarea în operațiuni mandatate de ONU sau OSCE. De asemenea, poate participa și la alte tipuri de activități internaționale conforme cu scopurile și misiunile sale.

Totodată, crearea unor forțe multinaționale de pace în sud-estul Europei (Multinational Peace Force in South East Europe – MPFSEE) ar trebui să contribuie considerabil la creșterea siguranței și stabilității în regiunea Mării Negre. Acest proiect a fost lansat cu ocazia reuniunii miniștrilor apărării din sud-estul Europei (Sofia, 03.10.1997) și prevedea constituirea unei forțe multinaționale de valoare Brigadă, care să îndeplinească misiuni de pace, sub egida ONU și OSCE. Proiectul s-a bucurat de succes, la materializarea lui participând majoritatea statelor din sud-estul Europei, indiferent de apartenența acestora la structurile de securitate europene și euro-atlantice. În afara statelor membre, la această inițiativă participă, cu statut de observator, Slovenia, SUA și Croația.

Existența acestor inițiative oferă condițiile dezvoltării colaborării în bazinul fluviului Dunărea, care va avea ca rezultat revitalizarea comunicației fluviale și transformarea acesteia într-o veritabilă magistrală europeană navigabilă care să contribuie la valorificarea căilor de transport maritime și fluviale din întreaga zonă a Mării Negre, inclusiv racordarea la bazinul Mării Caspice prin sistemul Volga – Don.

Dacă acceptăm ideea că există o nevoie geopolitică de dezvoltare a identității Zonei Extinse a Mării Negre, în condiții de securitate, și că NATO și Uniunea Europeană vor manifesta un interes comun, devine evident că cele două organisme ar trebui să coopereze în vederea



integrării interne și externe a regiunii și pentru îndeplinirea obiectivelor de securitate locale și euro-atlantice.

Uniunea Europeană a înțeles faptul că a privi la Zona Extinsă a Mării Negre numai din punctul de vedere al securității este un factor extrem de important, dar nu și suficient, și că tensiunile ascunse și cauzele lor trebuie abordate direct. Țările regiunii, cu excepția Rusiei, par a fi atrase de proiectul apropiierii de UE, cu toate că un mod de implementare a acestuia nu este detectat și exprimat în mod clar.

La rândul său, NATO trebuie să joace un rol principal în dezvoltarea unei strategii pentru extinderea cooperării militare în Bazinul Mării Negre, ceea ce ar putea conduce la reducerea numărului problemelor care ar putea afecta securitatea în regiune. În acest caz, dacă țările parte din această nou identificată zonă geopolitică nu găsesc o modalitate de a stinge conflictele existente, probabilitatea ca Zona Extinsă a Mării Negre să capete propria identitate, în condiții de securitate, rămâne scăzută.

NATO și Uniunea Europeană ar trebui să înțeleagă că există diferențe de interese în spațiul geostrategic, între Rusia, Ucraina, Turcia și celelalte țări riverane și adiacente, importanța resurselor geoenergetice (petrol și gaze) din zonă, precum și faptul că ceilalți actori importanți din zona euro-asiatică (China și India) pot deveni factori determinanți în regiune (în special în Caucazul de Sud), în absența unor inițiative viabile.

Cele două organizații sunt conștiente că fără acordul și/sau implicarea Rusiei și Ucrainei nu se poate întâmpla nimic constructiv în această zonă și că toate „conflictele înghețate” și active diminuează semnificativ orice succes politic coerent în țările „mici”, acordul „marelui beneficiar” – Rusia – fiind determinant. Pe de altă parte, dacă nu va fi tratată corespunzător la masa negocierilor, Turcia însăși va fi lipsită de orice interes constructiv, fiind cunoscute diferențele de opinii avute cu UE în ceea ce privește propria integrare.

Cu toate acestea, extinderea NATO în zona Mării Negre trebuie să fie însoțită de o schimbare de direcție, dacă se dorește proiectarea stabilității acolo unde este nevoie de ea. Multe din preocupările Europei, precum drogurile, armele și traficul de persoane, migrația ilegală, terorismul și potențiala proliferare nucleară, pot fi abordate

numai prin includerea Mării Negre în cadrul instituțional al NATO. Mai mult, zonele în care există conflicte înghețate și zone de recrutare și sprijin al organizațiilor teroriste sau criminale sunt de un real și evident interes pentru NATO.

Fără îndoială, cele două structuri care fundamentează relațiile transatlantice și care reprezintă cei mai importanți actori la nivel global din punct de vedere politico-militar și economico-financiar înțeleg foarte bine realitățile de mai sus. Dar, de la a înțelege și până la a demara inițiative concrete și viabile mai sunt încă mulți pași de făcut. Sunt ei realizabili în viitorul apropiat?

Indubitabil, Rusia, un actor la fel de important, care, de la căderea Zidului Berlinului, acționează ca „marele actor”, va acționa în continuare în zonă potrivit intereselor proprii, care, în acest moment, nu sunt direcționate spre rezolvarea problemelor zonale și spre crearea unei zone de securitate în spațiul Mării Negre, nesiguranța și lipsa unei identități coerente a regiunii par exact lucrul pe care aceasta și-l dorește.

Cu toate că există numeroase motive de pesimism în ceea ce privește succesul creării unei regiuni geopolitice în Zona Extinsă a Mării Negre, în următorii douăzeci și cinci de ani, din considerentele enunțate anterior, prin conjugarea eforturilor statelor din zonă cu cele ale NATO, UE și SUA, viitorul poate fi favorabil zonei, mai ales că poate abandona statutul de graniță de est a celor două organizații, în situația extinderii lor în această direcție.

Cum se întrevide viitorul la Marea Neagră?

Din momentul în care unele state din Zona Extinsă a Mării Negre au dezvoltat o relație indivizibilă cu structurile euro-atlantice, unele state membre UE au manifestat un interes crescut față de această zonă, ceea ce înseamnă că există oportunități ample de dezvoltare a inițiativelor cu privire la integrarea viitoare a zonei în structurile euro-atlantice, zona devenind astfel un nou punct de focalizare a cooperării trans-atlantice. Trebuie deci făcute mai multe eforturi pentru a crește rolul unor programe ca Parteneriatul pentru Pace, Pactul de Stabilitate și Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est, eforturile concentrându-se, în special, pe proiecte și pe inițiative concrete.

Pe acest fond, NATO poate continua programele prezente de cooperare și poate influența statele



partenere să înceapă sau să continue alte procese de reformă. Mai mult ca niciodată, trebuie exploatat potențialul oferit de dezvoltarea unor cooperări viitoare cu alte organizații internaționale, cum ar fi UE sau OSCE. O problemă care garantează atenția pe viitor asupra importanței Zonei Extinse a Mării Negre este interesul strategic al Rusiei în regiune. Recunoscând că Rusia este un jucător cheie în această zonă, este evident că soluții la problemele existente, cum ar fi conflictele înghețate sau deschise, nu pot fi găsite fără a o implica. O problemă care rămâne să fie rezolvată este aceea de a face ca Rusia să devină o voce în regiune, și, foarte important, o voce constructivă. Soluția nu pare să fie foarte simplă, mai ales după ultima rundă de aderare la NATO, care, în final, a adus România și Bulgaria între membrii deplin ai Alianței și, ulterior, a condus la integrarea celor două state în Uniunea Europeană, evenimente ce s-au dovedit a fi total împotriva dorințelor și intereselor în zonă ale Rusiei.

Nu poate fi neglijat impactul unuia sau mai multor jucători din afară, destul de puternici pentru a negocia de pe picior de egalitate cu Rusia. Statele Unite au ajuns destul de puternice în zonă și își fac simțită prezența, ceea ce naște întrebarea dacă activitatea SUA trebuie redusă sau preluată de o prezență multilaterală. Pe de altă parte, s-ar putea spune că, dimpotrivă, pe măsură ce Uniunea Europeană anulează unele interese, cândva convergente cu cele ale Statelor Unite, SUA ar trebui să își facă simțită prezența din ce în ce mai mult în regiune.

Impactul implicării actorilor din afara regiunii va fi simțit de către țările din Zona Extinsă a Mării Negre, indiferent de modul care va fi hotărât pentru rezolvarea situației.

Concluzii

Concentrarea pe gestionarea noii situații, pentru a discerne potențialele ei consecințe în planul stabilității și securității la o triplă frontieră – a României, a NATO și a UE – comportă, în prezent, o importanță maximă.

Cale de acces la resursele caspice, Marea Neagră are în continuare valențe nedescoperite într-o perspectivă de securitate globală. Din această perspectivă, această regiune este considerată o provocare mai ales pe dimensiunea riscurilor sau amenințărilor asimetrice, uitându-se adesea că

Marea Neagră nu a fost și nu este un spațiu de confruntare, ci, în primul rând, unul de sinteză, în care relațiile au o tradiție istorică, context în care, astăzi, riveranii – aliați, parteneri, alte state – pot extinde exercițiul cooperării în și pentru securitate.

Începând cu anul 2004, problematica Mării Negre a revenit în atenția NATO și a UE, lucru absolut firesc dacă avem în vedere faptul că spațiul euroatlantic și european s-a extins și și-a mutat centrul de greutate spre est. Nu trebuie interpretate preocupările actuale față de această zonă în sens restrictiv, strict circumscris unei conotații negative, ci mai degrabă din perspectiva extinderii spațiului de democrație, stabilitate și securitate către Caucaz. Aceasta este și intenția Alianței Nord-Atlantice, care a recunoscut la Istanbul, pentru prima dată oficial, importanța regiunii pentru securitatea euroatlantică.

Următorul pas logic este de a identifica modalități de valorificare a potențialului pe care regiunea extinsă a Mării Negre le are și, din punctul de vedere al comerțului, turismului, transportului de resurse energetice, fiind binecunoscut faptul că regiunea Mării Negre reprezintă o punte de legătură între spații geopolitice și geoeconomice, o răscruce comercială a cărei importanță crește pe măsură ce resursele caspice și ale Asiei Centrale acced pe piețele de energie europeană și mondială.

Interesul față de Marea Neagră al instituțiilor de securitate europene și euroatlantice deschide oportunități de consolidare a formatelor de cooperare existente la nivelul Alianței, aceasta și în corelare cu asistența UE și în complementaritate cu inițiativele regionale de succes. Pentru partenerii din această regiune, reverberațiile frontierei NATO și UE se pot constitui în pârguri de valorificare a avantajelor euroatlantice.

Unele dintre țările riverane Mării Negre se confruntă cu dificultăți în procesul de reformă către democrație și economia de piață, care impiează asupra implicării lor în cooperarea și integrarea regională și au încă de luptat cu moștenirea istorică; la toate acestea, se adaugă problemele economice și politice interne, aspectele conflictuale, multitudinea amenințărilor din mediul regional de securitate, care marchează semnificativ cooperarea și integrarea regională.

Existența, pe plan regional, a unor mecanisme și organizații cunoscute, deja menționate, destinate cooperării economice, politice și militare, care



consolidează procesul de dezvoltare durabilă și contribuie la stabilitatea și securitatea statelor spațiului este un fapt extrem de benefic.

Regiunea Mării Negre este, în același timp, supusă unor reale presiuni externe, care țin de mecanismele de control internațional al traficului de droguri, arme și persoane, de combatere a crimei organizate, de exploatarea și transportul spre Occident a resurselor energetice din arealul Mării Caspice, politica de vecinătate a UE și de extinderea acestei organizații, ca și a NATO, mai departe, spre est.

Proiectul Euroregiunea Mării Negre va profita, desigur, de efectele benefice pe planul securității și al dezvoltării numeroaselor mecanisme specifice care funcționează aici, la inițiativa organizațiilor internaționale de securitate: Programul pentru Dezvoltare lansat de ONU, Parteneriatul pentru Pace inițiat de NATO, Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei, Planul de Acțiune pentru Parteneriatul Individual cu țările din regiunea Mării Negre, Programul „Securitatea de mediu și substanțele toxice implicate în transportul de petrol și gaze în Marea Neagră și regiunea Mării Caspice”, Forța Ecologistă de Intervenție Dunăre – Marea Neagră, ca și alte programe inițiate de OSCE, GUAM și CSI.

De asemenea, dezvoltarea Euroregiunii Mării Negre va fi influențată într-o măsură tot mai mare de noile forme de cooperare multiplă, interdependente, cu deschidere în toate domeniile, de activitatea următoarelor inițiative: Comisia UE pentru Comunicare în Privința Cooperării de Mediu în regiunea Dunăre – Marea Neagră sau Comisia Mării Negre, cu efecte importante în politica de mediu, ca și a celor pe plan cultural, științific, diplomatic și, nu în ultimul rând, în cea a securității zonei.

BIBLIOGRAFIE:

1. BALTĂ, C; MARIN, Gh., *Marea Neagră, între necesitate și realitate*, Editura CTEA, 2005.
2. CALVOCORESSI, Peter, *Politica mondială după 1945*, Editura Alffa.
3. DUROSELLE, Jean-Baptiste; KASPI, Andre, *Istoria relațiilor internaționale (1948 - până în zilele noastre vol. II)*, Editura Științelor sociale și politice.
4. FRUNZETI, Teodor; ZODIAN, Vladimir, *Lumea 2005, Enciclopedie Politică și Militară, Studii strategice și de securitate*, Editura CTEA, 2005.
5. NEAGOE, Visarion, *Vulnerabilități, riscuri și amenințări în FRUNZETI, Teodor; ZODIAN, Vladimir, Lumea 2005, Enciclopedie Politică și Militară, Studii strategice și de securitate*, Editura CTEA, 2005;
6. NYE, Joseph S., *East Asian Security: The Case for Deep Engagement*, în *Foreign Affairs*, July/August 1995, <http://www.foreignaffairs.com/articles/51210/joseph-s-nye-jr/east-asian-security-the-case-for-deep-engagement>.
7. PETRESCU, Stan, *Mediul de Securitate Global și Euroatlantic*, Editura Militară, București, 2005.
8. POSTEVKA, Maria; ZODIAN, Vladimir, *Mediul de securitate în Zona Lărgită a Mării Negre*, în *FRUNZETI, Teodor; ZODIAN, Vladimir, Lumea 2009, Enciclopedie Politică și Militară, Studii strategice și de securitate*, Editura CTEA, 2009.
9. ZODIAN, Mihai V.; ZODIAN, Vladimir, *Politica externă a României (2008-2009) în FRUNZETI, Teodor; ZODIAN, Vladimir, Lumea 2009, Enciclopedie Politică și Militară, Studii strategice și de securitate*, Editura CTEA, 2009.
10. SANDU, Marian; SITEANU, Eugen, *Securitatea Națională prin Securitatea Colectivă*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.
11. SOCOL, Vladimir, *Security Priorities in the Black Sea – Caspian Region*, Black Sea University Foundation, 2003.

Colonel dr. Gheorghe CALOPĂREANU (geocal81@yahoo.com) este locuitorul comandantului Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

STRATEGIILE NAȚIONALE DE SECURITATE ALE STATELOR UNITE ALE AMERICII DIN 2002 ȘI 2006: MAI MULTĂ SECURITATE?

*Dr. Pavel NEČAS
Blážej LIPPAY
René NAD'*

Scopul acestei lucrări este compararea Strategiei Naționale de Securitate a SUA din 2002 cu modificarea sa din 2006. În elaborarea acestui material, autorii au aplicat metoda comparației între sursele primare.

Datorită faptului că ambele Strategii Naționale de Securitate percep rolul politicii externe a SUA prin prisma Neoconservatorismului, primul capitol face referire la principiile fundamentale ale politicii externe din timpul președintelui George W. Bush, care a fost implementată ca reacție la atacurile teroriste din 11 septembrie 2001.

Cel de-al doilea capitol este central și este dedicat comparației celor două Strategii Naționale de Securitate. Autorii compară diferențele majore ce apar în textele fiecărui capitol din Strategia Națională de Securitate a SUA din 2002 și din Strategia Națională de Securitate a SUA din 2006.

Cuvinte-cheie: Strategie Națională de Securitate; Neoconservatorism; terorism; unilateralism; război preemptiv; Doctrina Bush; Războiul contra Terorii.

1. Introducere

Sistemul internațional reprezintă un mediu complex, non-ierarhic și în permanentă schimbare, ale cărui elemente – state, organizații internaționale și non-guvernamentale, precum și corporații transnaționale – interacționează și ajung la conflicte de interese. Cel mai important rol al statului, în cadrul acestui sistem, este garantarea propriei supraviețuiri. Aceasta este obținută prin

furnizarea de securitate și prin stabilirea condițiilor pentru continuarea dezvoltării.

Pentru ca un stat să supraviețuiască, trebuie să aibă putere militară, politică și economică adecvate. Prin urmare, fiecare stat trebuie să-și dezvolte propria Strategie Națională de Securitate necesară pentru garantarea supraviețuirii și dezvoltării. Strategia Națională de Securitate poate fi caracterizată drept aplicarea unor mijloace pentru a atinge un obiectiv politic și, drept consecință, ca arta de a folosi toate elementele puterii unui stat sau unei alianțe de state pe timp de pace sau război. Deci, aceasta trebuie să cuprindă utilizarea coordonată cu atenție și integrată complet a tuturor resurselor de putere disponibile – politică, economică, militară, culturală, socială, morală, spirituală și psihologică¹.

Putem susține că ambele Strategii Naționale de Securitate ale Statelor Unite ale Americii (SNS) – cea din 2002 și modificarea din 2006 – reprezintă documente comprehensive, ce răspund amenințărilor din mediul internațional de securitate al secolului al XXI-lea. Ambele documente materializează „Doctrina Bush”, care reprezintă o schimbare majoră în politica externă a SUA. Filozofia acestei doctrine este bazată pe patru piloni neoconservatori. Primul dintre ei este constituit de dorința SUA de a promova democrația, percepută ca un instrument pentru toate schimbările globale, prin toate mijloacele disponibile²⁻³. Al doilea pilon al SNS a SUA din 2002 și din 2006 este reprezentat de faptul că SUA sunt pregătite să aplice lovituri preemptive împotriva statelor care încearcă să dobândească

arme de distrugere în masă și mijloace de transport la țintă al acestora⁴. Al treilea pilon este susținerea Războiului contra Terorii⁵, iar cel de-al patrulea constă în opțiunile flexibile de descurajare, care sunt destinate prevenirii emergenței unui competitor militar egal SUA⁶.

2. Comparația Strategiilor Naționale de Securitate a SUA din 2002 și 2006

Înainte de a realiza comparația celor două strategii de securitate, ar fi util să amintim cititorului pe scurt contextul în care varianta din 2006 a SNS a SUA a fost publicată. În 2006, SUA se aflau deja în al patrulea an de Război contra Terorii, ale cărui câmpuri de luptă majore se aflau în Irak și Afganistan. Totuși, acest război evolua într-o direcție diferită decât cea anticipată la început de către G.W. Bush. Talibanii nu erau înfrânți nici militar și nici politic. Dimpotrivă, din cauza incompetenței președintelui afgan ales democratic de a satisface nevoile fundamentale ale populației afgane, puterea și numărul talibanilor erau în creștere. În plus, la fel ca în timpul războiului dintre Afganistan și URSS (1979-1989), combatanții inamici și-au extins cu succes aria de operații și în Pakistan⁷. În Irak, violențele dintre secte – musulmani șiiți, suniți, kurzi – au izbucnit din nou și, în centrul Irakului, a apărut o mișcare puternică de gherilă, alcătuită din foști soldați ai Armatei Irakiene, mișcare ce avea drept scop lupta împotriva trupelor de ocupație. Nici grupul terorist al-Qaeda nu a fost învins. Acesta a continuat să planifice și să execute atacuri teroriste, deși trebuie să recunoaștem că nu au mai atins dimensiunile celui din 11 septembrie 2001. Conflictul palestinian-israelian a atins un nou apogeu în urma politicii părtinitoate a lui Bush în regiune. În mod surprinzător, după căderea lui Saddam Hussein, Iranul a devenit singurul stat din regiune care a beneficiat de pe urma unor evenimente negative în Orientul Mijlociu. Acestea sunt elementele care trebuie luate în considerație atunci când comparăm SNS ale SUA din 2002 și 2006.

2.1. Introducerea Președintelui

În introducerea pe care o face în SNS (2002), Președintele Bush subliniază schimbările geopolitice și economice ce au avut loc la nivelul

statelor din fostul Bloc Sovietic. În același timp, reconfirmă statutul SUA ca unică super-putere, care are o putere militară neegalată și o mare influență economică și politică. De asemenea, acesta menționează și că SUA sunt gata de a profita de potențialul lor și de a răspândi valorile democrației și economiei de piață și în alte state din lume. Această abordare a devenit tema principală a SNS (2002). Totodată, președintele recunoaște și faptul că, în secolul al XXI-lea, SUA se confruntă cu amenințări de securitate asimetrice, a căror prevenire impune cooperarea la nivelul întregii instituții de securitate a SUA. Principala amenințare pentru securitatea SUA se găsește la granița dintre radicalism și tehnologie. În acest sens, Președintele G.W. Bush declară că SUA sunt pregătite să facă față acestei amenințări, chiar dacă ar fi necesară o abordare unilaterală. În același timp, declară deschis faptul că SUA sunt pregătite să aplice lovituri preemptive dacă va fi necesar.

Introducerea SNS a SUA din 2006 nu este una tradițională. Președintele Bush declară că SUA sunt în stare de război și că SNS (2006) este o strategie de război, al cărei scop este de a proteja cetățenii americani de terorism. Conform acestei opinii, această situație constituie o oportunitate pentru SUA de a așeza bazele pe care se va construi pacea viitoare. Dar aceasta va deveni o realitate abia după ce Războiul împotriva Terorii va fi câștigat și democrația va fi răspândită. Aceste două pre-condiții au devenit pilonii SNS (2006). În ceea ce privește politica externă a SUA, Bush își evaluează propria politică externă din perioada cuprinsă între 2002 și 2006. Spre deosebire de SNS (2002), Bush subliniază nevoia de a înlocui abordarea unilaterală cu cea multilaterală, dar care ar trebui să rămână sub conducerea SUA. Declarația lui de deschidere se încheie cu precizarea că SUA sunt idealiste în interesele lor naționale, dar realiste în ce privește mijloacele necesare pentru a atinge aceste interese.

2.2. Cuprinsul Strategiilor Naționale de Securitate ale SUA

SNS (2002) recunoaște că SUA are o putere și o influență fără precedent în lume, ceea ce le obligă să răspândească libertatea politică și economică, relațiile pașnice între state și respectarea demnității umane. Din punctul de

vedere al SUA, se poate susține că, după un secol de luptă între libertate și totalitarism, libertatea a ieșit învingătoare. Totuși, acest lucru nu echivalează neapărat cu faptul că lumea este mai sigură. În secolul al XXI-lea, SUA nu mai este amenințată de state care doresc cuceriri, ci de state eșuate. Prin urmare, SUA trebuie să profite de statutul său și să răspândească ideile libertății politice și economice, a coexistenței pașnice cu alte state și a respectării drepturilor omului. Aceste obiective vor fi atinse prin apărarea demnității umane; întărirea alianțelor pentru înfrângerea terorismului și prevenirea atacurilor împotriva SUA și a statelor prietene; colaborarea cu alte state pentru a dezamorsa conflictele regionale; prevenirea ca inamicii SUA să amenințe SUA, aliații sau prietenii săi cu arme de distrugere în masă (ADM); pornirea unei noi ere de creștere economică prin piețe și comerț libere; extinderea cercului de state dezvoltate prin deschiderea societăților și construirea infrastructurii pentru democrație; dezvoltarea agendelor pentru acțiuni în cooperare cu alte centre globale de putere; transformarea instituțiilor naționale de securitate ale Americii astfel încât să poată răspunde provocărilor și oportunităților din secolul al XXI-lea.

SNS (2006) reafirmă ideile centrale din SNS (2002), singura diferență constând în aceea că SNS (2006) acordă o atenție mai mare globalizării, în cadrul căreia, SUA sunt gata să adreseze oportunitățile, pe de o parte, și, pe de alta, să confrunte provocările.

2.3. Aspirația de a apăra demnitatea umană

În SNS (2002), SUA s-a angajat să protejeze principiile libertății și justiției deoarece, din punctul lor de vedere, aceste principii sunt drepte și valabile pentru oamenii de pretutindeni. Aceste principii sunt cel mai bine garantate prin democrație. Prin urmare, SUA și-a declarat ambiția de a consolida demnitatea umană și de a răspândi libertatea în lume. Astfel, SUA anunța că va face publice violările drepturilor omului și că va susține eforturile de a promova aceste valori.

SNS (2006) nu a diminuat în niciun fel ambiția SUA în acest domeniu. Dincolo de enumerarea succeselor deja obținute în aria demnității umane în perioada 2002-2006, SNS (2006) a reafirmat dorința SUA de a promova principiile libertății

și dreptății. Prin comparație cu SNS (2002), SNS (2006) a abordat acest subiect mai detaliat, iar numărul total al obiectivelor a scăzut. În alte cuvinte, putem remarca o trecere de la o abordare cantitativă la una calitativă. SNS (2006) declară interesul SUA de a pune capăt tiraniilor și de a susține democrațiile efective. Modul de a atinge aceste scopuri este descris prin sintagma „ghidați de principii în atingerea scopurilor și pragmatici în alegerea mijloacelor”.

2.4. Consolidarea alianțelor pentru înfrângerea terorismului global și prevenirea atacurilor împotriva SUA și a prietenilor acestora

Autorii SNS (2002) au declarat deschis că SUA este în război cu terorismul global. Terorismul a fost definit ca fiind o formă de violență premeditată, motivată politic, aplicată asupra persoanelor nevinovate. SNS (2002) declara deschis abordarea fundamentală terorismului de către SUA și anume că acestea nu vor face deosebire între teroriști și cei care, în cunoștință de cauză, îi adăpostesc sau îi ajută într-un anumit fel. În același timp, se admitea că lupta împotriva terorismului global este diferită de orice alt război din istoria SUA și că, astfel, ea trebuie dusă pe mai multe fronturi, pe o perioadă extinsă de timp. Din cauza faptului că SUA duce un război cu un nou tip de adversar, cu o cuprindere globală, SNS nu se poate baza doar pe descurajare pentru a ține teroriștii la distanță sau pe măsuri defensive pentru a-i contracara în ultimul moment. Noua strategie a Războiului împotriva Terorii trebuie să se bazeze pe o abordare activă, unde lupta trebuie să se concentreze asupra inamicului, astfel încât acesta să fie ținut la distanță pe termen lung. SNS (2002) anunța două obiective majore: a) dezorganizarea și eliminarea grupurilor și organizațiilor teroriste și b) o luptă a ideilor. Totuși, a fost admis și faptul că SUA nu pot duce această luptă de unele singure, având nevoie de aliații și prietenii lor, cu al căror ajutor să urmărească pe cei care susțin terorismul, indiferent că este vorba despre indivizi sau state.

SNS (2006) se baza pe aceeași filozofie a războiului. Prima parte a acestui capitol menționa să SUA se bucură deja de mai multă siguranță, dar nu sunt complet în siguranță și că trebuie să continue Războiul împotriva Terorii. În același timp, acest articol evocă și succesul deja obținut



În perioada cuprinsă între 2002 și 2006, precum și eșecurile care trebuie depășite. Cea de-a doua parte a capitolului este dedicată luptei împotriva terorismului în viitorul apropiat. De asemenea, SNS (2006) cuprinde și o declarație nouă, conform căreia Războiul contra Terorii este o luptă de idei și nu una de religii. Pentru ca SUA să reușească în această luptă, autorii SNS (2006) au menționat un motiv specific care ar putea susține terorismul. Spre exemplu, este interesant faptul că ei nu consideră problema sărăciei sau a intervenției SUA în Irak și în conflictul dintre Israel și Pakistan ca fiind justificări ale atacurilor teroriste împotriva SUA. Adevăratul motiv pentru aceasta este nemulțumirea față de alienarea politică, nemulțumire pentru care pot fi acuzați alții, sub-culturile conspirației sau dezinformarea și o ideologie care justifică crima. SNS (2006) susține că astfel de idei apar doar în regimurile totalitare. Prin urmare, singura opțiune adecvată este răspândirea democrației, care necesită o abordare pe termen lung. Totuși, în cadrul unei abordări pe termen scurt, SUA trebuie, în primul rând, să prevină atacurile rețelilor teroriste, în doilea rând, să interzică accesul la ADM pentru statele „ticăloșite” (rogue states) și pentru aliații teroriștilor care le-ar folosi fără a ezita. În al treilea rând, SUA trebuie să împiedice ca grupurile teroriste să beneficieze de susținerea și adăpostirea în statele „ticăloșite” și, în al patrulea, să le împiedice să folosească anumite națiuni ca baze și ca rampă de lansare a terorii. În concluziile acestui capitol, SNS (2006) declară că implicarea SUA în Afganistan și în Irak sunt linii de front în Războiul contra Terorii. În ceea ce privește Irakul, SNS (2006) a definit o nouă abordare politică, economică și de securitate.

2.5. Colaborarea cu alți actori pentru a dezamorsa conflictele regionale

SNS (2002) consideră conflictele regionale ca fiind o moștenire a deceniilor anterioare, care, totuși, au un impact grav asupra intereselor actuale de securitate națională a SUA. Specificul acestor conflicte constă în aceea că ele nu rămân izolate, ci se răspândesc rapid, creând tragedii umane și anarhie. În același timp, anumite grupuri pot profita de conflictele regionale; un asemenea caz este al-Qaeda în Afganistan. În ciuda faptului că SUA nu se angajează în aceste conflicte, există o probabilitate reală ca acestea să le amenințe

interesele naționale. SUA sunt conștiente că, din poziția de observator care nu se implică, nu este posibil să ofere o soluție celor care sunt interesați, dar, chiar și un observator neimplicat poate crea o serie de condiții, care să aibă un impact pozitiv asupra rezolvării conflictelor.

SNS (2006) menționa că, din 2002, s-a realizat un salt extraordinar către rezolvarea conflictelor din întreaga lume. Totuși, sunt încă multe regiuni care necesită atenția internațională. Drept consecință, a doua Administrație Bush a propus trei niveluri de implicare în conflictele regionale. Primul nivel, gândit pe termen lung, constă în promovarea democrației. Cel de-al doilea se referă la intervenția în conflict, dacă este necesar. În acest caz, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) pare a fi instrumentul cel mai potrivit pentru soluționarea unei asemenea intervenții, deși SUA sunt pregătite să asiste alte organizații internaționale sau regionale în efortul de a rezolva un anumit conflict. Cel de-al treilea nivel și ultimul constă în stabilizarea post-conflict și reconstrucție. În acest caz, apare necesitatea de a furniza capacități civile în cooperare cu comunitatea internațională.

2.6. Prevenirea inamicilor SUA de a le amenința pe ele, pe aliații sau prietenii lor cu Arme de Distrugere în Masă

SNS (2002) menționa că, deși Războiul Rece s-a încheiat cu victoria SUA și că mediul internațional de securitate a trecut printr-o transformare profundă, lumea nu este mai sigură. La începutul secolului al XXI-lea, SUA se confruntă cu un adversar complet diferit, reprezentat de statele „ticăloșite” și de grupurile teroriste. Din punctul de vedere al primei Administrații Bush, aceste state sunt dispuse să își brutalizeze propriile popoare, să nu respecte cu nimic dreptul internațional, să dobândească ADM, să sponsorizeze terorismul oriunde în lume, să respingă valorile umane și să urască SUA pentru orice ar susține. În SNS 2002, SUA își afirmă hotărârea de a fi pregătite să oprească asemenea state și grupuri teroriste de la a utiliza ADM și de la a amenința în acest fel securitatea internațională. Pentru a atinge acest scop, SUA a declarat că sunt pregătite să folosească dreptul la auto-apărare, sub forma loviturilor preemptive. Totuși, menționa clar că o asemenea abordare va fi întreprinsă doar ca ultimă



soluție și că SUA vor susține adoptarea unei soluții non-militare, în primul rând. În același timp, SNS 2002 susținea clar că nicio națiune nu poate folosi dreptul la lovitură preempțivă ca scuză pentru agresiunea militară. În ceea ce privește abordarea pe termen lung, SUA recunoșteau nevoia unei strategii comprehensive, al cărei scop este prevenirea răspândirii și folosirii greșite a ADM. O asemenea strategie va necesita nu doar eforturi proactive de contra-proliferație, dar și consolidarea celor de non-proliferație astfel încât să se prevină situația în care statele „ticăloșite” și teroriștii să dobândească materialele, tehnologiile și expertiza necesare ADM. În plus, este necesar să se stabilească un management efectiv pentru a răspunde utilizării ADM de către teroriști sau state ostile.

SNS (2006) sublinia gravitatea utilizării ADM de către statele „ticăloșite” și de către grupurile teroriste. Pornind de la succesele obținute în abordarea provocărilor în cursul perioadei cuprinse între 2002 și 2006, SUA și-au reafirmat dorința de a preveni proliferarea ADM.

În ceea ce privește proliferarea armelor nucleare, SUA și-a stabilit ca obiectiv prioritar să elimine posibilitatea deschisă în Tratatul de Non-Proliferație ca regimurile să producă material de fisiune, care poate fi folosit pentru a crea arme nucleare sub acoperirea programelor civile de energie nucleară. Acesta este cazul Iranului și al Coreei de Nord. Cel de-al doilea obiectiv constă în păstrarea materialului fisionabil departe de accesul statelor „ticăloșite” și al teroriștilor. Pentru a realiza acest lucru, SUA sunt dispuse să coopereze cu întreaga comunitate internațională.

Referitor la armele biologice, SUA admitea că reprezintă o amenințare considerabilă din cauza riscului de contagiune ce ar duce la răspândirea bolii în rândul unor populații numeroase pe glob. În plus, armele biologice nu necesită infrastructuri sau materiale greu de obținut. Contracurarea armelor biologice necesită o strategie concentrată pe îmbunătățirea capacității de a detecta și de a răspunde la atacurile biologice. Prin urmare, SNS (2006) sugera că principalul pilon al apărării împotriva acestui tip de arme va fi o infrastructură modernă a sănătății publice, care va coopera îndeaproape cu industria medicală și farmaceutică.

În ceea ce privește armele chimice, SNS (2006) admitea că acestea reprezintă o altă preocupare

serioasă pentru securitatea națională a SUA. Din cauza faptului că acest tip de arme sunt căutate activ de către grupurile teroriste, SUA trebuie caute și să interzică accesul la materialele necesare fabricării acestui tip de arme.

SNS (2006) declara că noul mediu de securitate necesită noi abordări ale descurajării și apărării. Aceste noi abordări sunt necesare nu doar pentru a descuraja atât actorii statali, cât și pe cei non-statali să execute atacuri, ci și pentru a răspunde, dacă va fi necesar, cu o forță covârșitoare. Prin urmare forțele nucleare sigure, credibile și fiabile continuă să joace un rol critic. SUA recunoșteau nevoia pentru o descurajare consolidată prin dezvoltarea unei Noi Triade, alcătuită din sisteme de lovire ofensive, sisteme de apărare active și pasive, toate legate prin sisteme îmbunătățite de comandă și control, de planificare și de intelligence.

2.7. Începerea unei noi ere de dezvoltare economică globală prin piețe și comerț libere

SNS (2002) menționa că politica externă a SUA a susținut întotdeauna piețele și comerțul libere. Inspirați de ipoteza că libertatea economică conduce la libertate politică, autorii SNS (2002) considerau că doar dezvoltarea economiei de piață globale va conduce la dezvoltarea libertății politice globale. În același timp, libertatea economică va conduce la un grad mai mare de prosperitate și la creștere economică. În consecință, SNS (2002) a introdus o strategie comprehensivă asupra creșterii economice globale, care ar trebui să cuprindă și inițiativa globală, inițiative regionale de presiune, dezvoltarea acordurilor bilaterale de liber schimb, înnoirea parteneriatelor, promovarea legăturii dintre comerț și dezvoltare, implementarea acordurilor comerciale și a legilor împotriva rețelilor practici, susținerea industriilor interne și a lucrătorilor, protecția mediului și a lucrătorilor, sporirea securității energetice. Din punct de vedere global, SNS (2002) susține că creșterea economică trebuie să fie însoțită de protejarea mediului.

Filozofia SNS (2006) asupra creșterii economice globale a rămas neschimbată, dat fiind că doar a reflectat asupra dezvoltării economice globale din perioada cuprinsă între 2002 și 2006. Din moment ce libertatea economică duce la libertate politică, care, la rândul-i, sporește securitatea globală, SNS (2006) stabilește trei zone prioritare care trebuie susținute. Prima zonă de



susținere include deschiderea piețelor și integrarea țărilor în curs de dezvoltare. Cea de-a doua zonă constă în deschiderea, integrarea și diversificarea piețelor energetice pentru a asigura independența energetică, iar cea de-a treia se referă la reforma sistemelor financiare internaționale pentru a asigura stabilitate și creștere economică.

2.8. Extinderea cercului de dezvoltare prin deschiderea societăților și construirea infrastructurii democrației

SNS (2002) a refuzat distribuirea incorectă a resurselor economice globale. Prin urmare, SUA și-au declarat dorința de a ajuta statele sărace din lume ca prioritate strategică și ca imprevizibil moral. Autorii SNS (2002) considerau că dezvoltarea economică, guvernarea responsabilă și libertatea individuală sunt strâns legate. În același timp, admiteau că asistența externă acordată în trecut guvernelor corupte și ineficiente a eșuat în a ajuta populațiile în domeniile în care aveau cea mai multă nevoie. În consecință, SNS (2002) stabilește o strategie a SUA, care ar trebui să susțină dezvoltarea societăților deschise și a structurilor democratice. O asemenea strategie ar trebui să furnizeze resurse care să ajute statele care s-au confruntat cu provocările reformei naționale, să îmbunătățească eficiența Băncii Mondiale și a altor bănci de dezvoltare în creșterea standardelor de viață, sublinierea rezultatelor măsurabile pentru a se asigura că asistența în dezvoltare schimbă efectiv ceva în viețile săracilor din lume, creșterea asistenței de dezvoltare furnizată sub forma granturilor în loc de cea a împrumuturilor, deschiderea societăților către comerț și investiții, garantarea sănătății publice, sublinierea rolului educației, continuarea susținerii dezvoltării agriculturii.

SNS (2006) urmărește aceeași linie ca și strategia precedentă. Declara că dezvoltarea economică, politică și socială consolidează diplomația și apărarea, reducând, în același timp, amenințările pe termen lung la adresa securității naționale a SUA. Prin urmare, este în interesul SUA să ajute la construirea unor societăți stabile, prospere și pașnice. SNS (2006) a introdus doi piloni majori necesari pentru implementarea unei asemenea politici. Primul dintre ei constă în aplicarea diplomației de transformare și a diplomației eficiente. Din perspectiva SUA, diplomația de transformare

se referă la cooperarea cu partenerii internaționali pentru a crea și susține state democratice, bine guvernate care să răspundă nevoilor cetățenilor lor și care se vor comporta responsabil în cadrul sistemului internațional. Cel de-al doilea pilon constă în creșterea eficienței asistenței externe. Trebuie să recunoaștem că această strategie a fost dezvoltată pe baza experienței de succes a SUA în asistența economică și de dezvoltare, pe care au furnizat-o diverselor state.

2.9. Dezvoltarea agendelor pentru acțiune în cooperare cu celelalte centre principale de putere la nivel global

SNS (2002) declara că interesul național de securitate al SUA era menținerea relațiilor cu acele organizații internaționale și cu alte centre de putere, care au drept interes răspândirea libertății. În cadrul regiunii euro-atlantice, SUA consideră NATO ca fiind cel mai convingător instrument pentru a face față amenințărilor din secolul al XXI-lea. În regiunea Pacificului, SUA vede Tratatul de Securitate dintre Australia, Noua Zeelandă și SUA (ANZUS) ca fiind piatra unghiulară a securității. În Asia de Est, SUA cooperează îndeaproape nu doar cu Japonia și Coreea de Sud, ci și cu Asociația Națiunilor din Sud-Estul Asiei (ASEAN). Dincolo de aliații și prietenii SUA, SNS (2002) face vorbire și despre relațiile cu Rusia, China și India, care sunt considerate cei mai importanți parteneri în promovarea securității globale. În ce privește aceste țări, SUA subliniază faptul că între ele nu există niciun conflict. Țelul SUA este prevenirea emergenței unei rivalități între aceste centre de putere, care ar duce la divizarea lumii în diferite zone de interese.

SNS (2006) percepe perioada cuprinsă între 2002 și 2006 ca fiind o perioadă de cooperare fără precedent a SUA cu aliații, prietenii și partenerii lor. În același timp, admitea că au existat și tensiuni în relațiile cu cei mai apropiați aliați, în special în ce privește politicile SUA față de Irak. Ca răspuns la această experiență, SNS (2006) a definit cinci principii fundamentale ale strategiei față de celelalte centre de putere. Primul dintre ele sugera că relațiile dintre ele trebuie să fie stabilite în contexte potrivite; al doilea se referea la necesitatea ca aceste relații să fie susținute de instituții regionale și globale adecvate, care să facă cooperarea permanentă, mai eficientă și mai

extinsă. Cel de-al treilea principiu consta în aceea că SUA nu pot pretinde că interesele lor nu sunt afectate de modul în care alte state își tratează cetățenii; cel de-al patrulea se referea la faptul că SUA nu caută să dicteze altor state deciziile pe care să le adopte, ci să influențeze calculele pe baza cărora aceste decizii sunt luate. Și, în cele din urmă, al cincilea principiu afirma că SUA trebuie să fie pregătite să acționeze singure, dacă va fi necesar. Cea de-a doua diferență majoră dintre SNS (2006) și SNS (2002) constă în schimbarea modului în care sunt definite interesele naționale. SNS (2006) nu mai face diferență între organizații internaționale și actori statali, axându-se, în principal, asupra regiunilor geografice. Acestea includ Emisfera de Vest, Africa, Orientul Mijlociu, Europa, Rusia, America Centrală și de Sud și Asia de Est.

2.10. Transformarea instituțiilor de securitate națională ale SUA astfel încât să răspundă provocărilor și oportunităților secolului al XXI-lea

Principalul motiv expus în SNS (2002) pentru transformarea instituțiilor de securitate națională ale SUA este faptul că acestea au fost stabilite pentru a funcționa în perioada când relațiile externe și cele interne erau clar separate. SUA trebuie să reacționeze în fața acestei situații. SNS (2002) aborda trei din cele mai importante instituții de securitate națională și anume, Forțele Armate, serviciile de intelligence și Departamentul de Stat. SNS (2002) preciza că Forțele Armate trebuie să asigure securitatea SUA și a aliaților și prietenilor acestora, să descurajeze viitoarea competiție militară, să împiedice amenințările împotriva intereselor SUA și ale aliaților și prietenilor acestora și să înfrângă definitiv orice adversar în cazul în care eforturile de prevenire ar eșua. Intelligence-ul este considerat de SNS (2002) ca fiind prima linie de apărare. Reforma intelligence-ului ar trebui să se concretizeze în integrarea serviciilor de intelligence în Departamentul de Apărare și în comunitatea serviciilor de implementare a legii, care ar trebui, în același timp, să coopereze îndeaproape cu aliații și prietenii SUA. În acest sens, SNS (2002) stabilește ca scop întărirea autorității Directorului Intelligence-ului Central, stabilirea unui nou cadru de avertizare al intelligence-ului, continuarea dezvoltării unor

noi metode de colectare de informații, investiții în viitoarele capacități, adunarea de informații referitoare la pericolul terorist. Un nou rol al Departamentului de Stat ar trebui să includă, dincolo de menținerea relațiilor bilaterale cu alte state, și stabilirea, consolidarea și susținerea relațiilor cu organizațiile non-guvernamentale și internaționale.

SNS (2006) a urmat aceeași direcție ca și SNS (2002). Pe baza experienței câștigate în perioada 2002-2006, SUA definește rolul instituțiilor naționale de securitate, în special cele ale Departamentului de Apărare, în patru domenii. Primul dintre ele este unul tradițional – abordarea provocărilor aduse de statele care utilizează forțe convenționale. Cel de-al doilea este de natură asimetrică – abordarea provocărilor implicate de actorii statali și non-statali. Cel de-al treilea are un caracter catastrofal – abordarea provocărilor care implică dobândirea, posesia și utilizarea ADM. Al patrulea domeniu abordat se referă la provocările implicate de actorii statali și non-statali care utilizează metode netradiționale de ducere a războiului, cum ar fi atacurile cibernetice, de exemplu. În răspuns la aceste provocări, SNS (2006) enunța trei priorități interne ale instituțiilor de securitate națională ale SUA. Prima dintre ele consta în continuarea procesului de reformă, aflat deja în curs de derulare, a Departamentului de Apărare, a Departamentului Securității Naționale, a Departamentului Justiției, a Biroului Federal de Investigații și a comunității de informații. Cea de-a doua prioritate era continuarea reorientării Departamentului de Stat către diplomația de transformare, iar cea de-a treia se referea la îmbunătățirea capacității agențiilor de a planifica, pregăti, coordona, integra și executa acțiuni de răspuns. În ceea ce privește prioritățile externe, SNS (2006) propune promovarea unei reforme substanțiale a SUA, care să consolideze rolul democrațiilor și să promoveze democrația prin instituții internaționale și multilaterale și prin stabilirea unor parteneriate orientate către rezultate pentru a răspunde noilor provocări și oportunități.

2.11. Atragerea oportunităților și confruntarea provocărilor implicate de globalizare

Acest subiect nu a fost inclus în SNS (2002), SNS (2006) abordând problema globalizării dintr-un



nou punct de vedere. SUA percepe globalizarea ca efect, ca fenomen, reprezentând pentru securitatea națională nu doar o sursă de potențiale amenințări, ci și una de oportunități. SNS (2006) susținea că, prin dezvoltarea pieței și investițiilor globale și accesul la informații și tehnologii, globalizarea a contribuit la îmbunătățirea condițiilor de viață din întreaga lume. Prin urmare, pe de o parte, globalizarea a avut un aport consistent la răspândirea democrației și a ideilor economiei de piață, iar, pe de altă parte, a adus noi provocări globale și a demonstrat necesitatea unei noi abordări a provocărilor vechi. Exemple de astfel de amenințări pot fi constituite de provocările legate de sănătatea publică ce nu au granițe, de traficul ilicit care exploatează faptul că în această perioadă transportul și schimburile se fac mult mai ușor, de distrugerea mediului înconjurător, indiferent dacă este cauzată de acțiunea omului sau de mega-dezastre cataclismice. SNS (2006) recunoaște că aceste provocări nu sunt amenințări tradiționale la adresa securității naționale, cum ar fi conflictele armate, dar că, dacă nu sunt luate în considerație, se vor materializa în reale amenințări de securitate națională.

Concluzii

Scopul acestei lucrări a fost să compare SNS (2002) și SNS (2006), documente elaborate sub administrația lui George W. Bush și care au direcționat politica externă a SUA în primul deceniu al secolului al XXI-lea.

În general, putem susține că cele două strategii au mai multe asemănări decât deosebiri. Rădăcina ideologiei politice a celor două strategii a fost neoconservatorismul. În acest sens, argumentul fundamental care a stat la baza SNS (2002) și SNS (2006) a fost faptul că creșterea extremismului și radicalismului, în combinație cu tehnologiile moderne, reprezenta o gravă amenințare la adresa securității naționale a SUA. Creșterea extremismului este cauzată de lipsa libertăților economice și politice din statele în curs de dezvoltare. Această situație, împreună cu faptul că accesul la tehnologii este relativ ușor și că acestea pot reprezenta instrumente pentru atingerea unor obiective politice, reprezintă o problemă care nu poate fi abordată prin mijloacele clasice ale politicii externe și interne. Prin urmare, SNS (2002), ca și SNS (2006), a introdus o nouă

filozofie de garantare a securității naționale a SUA, filozofie bazată pe patru principii: a) promovarea democrației prin toate mijloacele disponibile; b) dreptul la lovituri preemptive; c) Războiul contra Terorii; d) exercitarea descurajării flexibile.

Diferența fundamentală dintre cele două strategii este faptul că cea din 2006 se bazează pe evoluțiile și experiența pe care SUA au câștigat-o în ceea ce privește politica sa externă în perioada cuprinsă între 2002 și 2006. Prin urmare, putem susține cu siguranță că SNS (2006) este o modificare a SNS (2002), diferența fundamentală dintre cele două fiind aceea că varianta din 2006 ia în considerație nevoia unei abordări multilaterale în adresarea problemelor globale și a definirii globalizării, ca fenomen care trebuie luat în calcul, atunci când se abordează problema securității naționale.

În concluzie, este important să menționăm că scopul acestei lucrări nu a fost să analizeze corectitudinea acestor strategii sau să adopte o anumită poziție față de acestea, ci să identifice ceea ce au în comun și ceea ce le diferențiază.

BIBLIOGRAFIE:

1. BBC News, 2007, Mullah Omar „hiding in Pakistan“, disponibil la http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/6272359.stm.
2. BUSH, G. W., 2002, President Bush's address to a joint session of Congress, disponibil la <http://archives.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/>.
3. BUSH, G. W., 2002, President Bush's Speech at West Point, disponibil la <http://ics.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=339&paper=380>.
4. BUSH, G. W., 2002, Bush State of the Union Address, disponibil la <http://archives.cnn.com/2002/ALLPOLITICS/01/29/bush.speech.txt/>.
5. BUSH, G. W., 2003, Bush State of the Union Address, disponibil la <http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/01/28/sotu.transcript/>.
6. BUSH, G. W., 2005, Speech at the National Security University, disponibil la <http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/03.08.05.html>.
7. NEČAS, P., KELEMEN, M., War on Insecurity: Calling for Effective Strategy, The Center of Educational Literature, Kyjev, 2010, p. 157.
8. OLEJNÍK, F., SZABO, S., Medzinárodné



aspekty boja proti terorizmu, în Administrația, zarządzanie i handel zagraniczny w warunkach integracji in Materiały konferencyjne-zarządzanie bezpieczeństwem, Kraków, Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2002.

9. TEREM, P., Globalisation and its Environmental Dimension, în SIWEK, T., BAAR, V. (ed.): Globalisation and its Geopolitical, Cultural, Economic and Ecological Context, 8.-10.10.2003, University of Ostrava, Ostrava, 2004.

10. The National Security Strategy of the United States of America, The White House, 2002, disponibil la <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2002/>.

11. The National Security Strategy of the United States of America, The White House, 2006, disponibil la <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/>.

12. UŠIAK, J., Bezpečnostná stratégia štátu – pojmové vymedzenie, în LASICOVÁ, J. (eds): Bezpečnostné fórum '09. Banská Bystrica : FPVaMV UMB, 2009.

13. ŽÁK, M., BUČKA, P., Information for mission success in an asymmetric warfare, în

New challenges in the field of military sciences, 6th International Conference, 18-19 November, Bolyai Janos Military Foundation, Budapest, Hungary, 2009.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 NEČAS, P., KELEMEN, M., *War on Insecurity: Calling for Effective Strategy*, Kyjev, 2010, p. 15.

2 BUSH, G. W., 2003, *Bush State of the Union Address*, disponibil la <http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/01/28/sotu.transcript/>.

3 BUSH, G. W., Bush, 2005, *Speech at the National Security University*, disponibil la <http://www.presidentialrhetoric.com/speeches/03.08.05.html>.

4 BUSH, G. W., 2002, *President Bush's speech at Westpoint.*, disponibil la <http://ics.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=339&paper=380>.

5 BUSH, G. W., 2001, *President Bush's address to a joint session of Congress*, disponibil la <http://archives.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/>.

6 NEČAS, P., KELEMEN, M., *War on Insecurity: Calling for Effective Strategy*, Kyjev, 2010, pp. 104-107.

7 BBC News, *Mullah Omar „hiding in Pakistan“*, disponibil la http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/6272359.stm.

Colonel (r.) dr. Pavel NEČAS (pavel.necas@aos.sk) a avut numeroase sarcini în structurile de instrucție și educație ale Forțelor Aeriene și în structurile de cercetare și dezvoltare, datorită cărora a fost selectat, în 2004, ca membru al Colegiului de Apărare NATO din Roma, în cadrul Programului de Cercetare. Cercetarea sa a fost concentrată asupra problemelor politico-militare strategice, în special, asupra politicii de apărare și securitate, relațiilor internaționale și studiilor de securitate internațională. Ulterior, a fost șeful structurii de Planificare a Curriculumului în cadrul aceluiași colegiu. Este autor a multe monografii, cărți, lucrări și articole în domeniul politicii de securitate și apărare, publicate în întreaga lume. În prezent, ocupă funcția de vice-rector pentru știință la Academia Forțelor Armate din Liptovský Mikuláš.

Blažej Lippay (blipay2@gmail.com) are un masterat în Relații Internaționale și, după absolvire, a ocupat diverse funcții în serviciul public al Republicii Slovacă, unde a lucrat pentru mai multe instituții ale administrației centrale legate de securitatea națională, inclusiv în Ministerul Apărării și în Autoritatea pentru Securitate Națională a Slovaciei.

Căpitan, diplomat, inginer René NAD' (rene.nad@gmail.com) a ocupat diverse funcții în cadrul Forțelor Aeriene ale Republicii Slovacă și, apoi, a fost ofițer de legătură, militar observator în cadrul Forței ONU de Menținere a Păcii în Cipru. A fost, de asemenea, ofițer în cadrul Departamentului de Cooperare Militară în cadrul Statului Major General al Forțelor Armate Slovacă. În prezent, ocupă funcția de consilier militar pentru planificarea forței în cadrul Reprezentanței Permanente a Republicii Slovacă la Uniunea Europeană.



SECURITATEA INFRASTRUCTURII CRITICE DIN ZONA MARITIMĂ ȘI FLUVIALĂ

Dr. Marius HANGANU

Articolul de față își propune să identifice infrastructurile critice din zona maritimă și fluvială a României. Sunt identificate mai multe categorii de infrastructuri critice, printre care și infrastructurile critice din zona economică, ale transportului aerian, ale transportului feroviar, ale transportului maritim, ale localităților din Dobrogea, ale sistemului de ordine publică, ale sistemului informațional și de siguranță a statului din județele aferente zonei maritime și fluviale etc. De asemenea, sunt identificate și principalele instituții guvernamentale însărcinate cu protecția infrastructurilor critice la nivel național, precum și principalele modalități în care se realizează securitatea infrastructurilor critice din aceste zone.

Cuvinte-cheie: infrastructuri critice; zonă maritimă; zonă fluvială; infrastructuri critice naționale; securitate.

Infrastructurile critice au reprezentat totdeauna domeniul cel mai sensibil deoarece au un rol deosebit în structura, stabilitatea și funcționarea oricărui sistem și oricărui proces. Vulnerabilitatea rezultă din imposibilitatea asigurării protecției corespunzătoare lor. Vulnerabilitatea este, de regulă, direct proporțională cu rolul pe care îl joacă infrastructurile respective. De unde rezultă că, oricât de bine ar fi protejate, infrastructurile critice vor avea totdeauna un grad de vulnerabilitate ridicat, întrucât, de obicei, sunt primele vizate atunci când se urmărește destabilizarea și chiar distrugerea unui sistem sau unui proces.

Identificarea, optimizarea și securizarea infrastructurilor critice reprezintă o prioritate indiscutabilă, atât pentru gestionarii de sisteme și procese, cât și pentru adversarii acestora, adică pentru cei care urmăresc să atace, să destabilizeze și să distrugă sistemele și procesele vizate. Infrastructurile nu sunt și nu devin critice doar la

atacuri sau din cauza atacurilor, ci și din alte cauze, unele dintre ele greu de depistat și de analizat. De regulă, mai ales după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 asupra complexului World Trade Center și asupra Pentagonului, se consideră că infrastructurile sunt sau pot deveni critice în raport cu atacurile teroriste sau cu alte amenințări, îndeosebi asimetrice.

Acesta este doar un aspect sau un criteriu de identificare a infrastructurilor critice. Mai sunt însă și altele care țin, deopotrivă, atât de stabilitatea și funcționalitatea sistemelor și proceselor, cât și de raporturile acestora cu mediul exterior. De aceea, în opinia noastră, analiza problematicii infrastructurilor critice trebuie să țină seama de toate dimensiunile și implicațiile stabilității și funcționalității sistemelor și proceselor, precum și de înlănțuirile cauzale care pot genera sau influența dinamica lor.

1. Principalele infrastructuri critice din zona maritimă și fluvială

Infrastructurile sunt totdeauna suporturi ale unor sisteme fizice complexe, de obicei, din spațiul societății omenești, cu funcții și roluri sociale. De regulă, infrastructurile se construiesc în raport cu necesitățile vitale de funcționare normală, de stabilitate ale unui sistem.

Grupând aceste infrastructuri fizice pe categorii de sisteme fizice poziționate în zona maritimă și fluvială, se pot identifica următoarele infrastructuri fizice ce pot fi considerate drept critice:

a) Infrastructuri critice ale sectorului economic:

- rețelele de utilități: distribuție a energiei electrice (de 380 volți sau de înaltă tensiune), distribuție a apei întrebunțate în fluxul de producție, distribuție a gazului metan, rețeaua alimentării cu carburanți (inclusiv lubrifianți), alte

rețele de aprovizionare cu substanțe strict necesare fluxului producției etc.;

- rețeaua fizică de calculatoare – calculatoarele și/sau rețeaua cu conexiunile aferente, cabluri, protocoale, sorturi, indiferent de topologia rețelei respective, bazele de date etc.;

- rețeaua depozitelor de materii prime, de produse finite și materiale speciale folosite (materiale strategice, materiale inflamabile, materiale radioactive, substanțe chimice, agenți biologici și alte materiale cu risc înalt);

- rețelele de comunicații, îndeosebi infrastructurile fizice ale acestora (relee, cabluri, suporti, stații, comutatoare etc.);

- rețelele de drumuri și căi ferate din incinta agenților economici, parcurile de mașini, parcurile de utilaje și instalațiile folosite în procesul de producție;

- rețeaua de comunicații (comandă-control);

- infrastructura de producere a energiei electrice, cu două exemplificări:

- Centrala energo-termică de la Chiscani (jud. Brăila);

- Centralele eoliene (două) construite în proximitatea localității Baia (jud. Tulcea), în cursul anilor 2004-2005.

- infrastructuri ale unor rețele de drumuri strategice, indiferent de categorisirea acestora – europene, naționale sau de interes județean: baze de întreținere a drumurilor, mașini și utilaje de întreținere și îndeosebi de degajare (deblocare) a drumurilor.

b) Infrastructuri critice ale transportului aerian:

- Aeroportul Mihail Kogălniceanu - județul Constanța, de importanță europeană și internațională pentru traficul aerian, cu toate infrastructurile aferente: aeroportul propriu-zis (pista de aterizare cu sistemul de balizaj și iluminare); sisteme de aprovizionare cu energie, cu apă, cu gaze; rețele ale depozitelor de carburanți; hangare și parcuri de avioane, inclusiv infrastructura de verificare și control curent a aparatelor de zbor; turnuri de control și infrastructuri control trafic aerian: stații de radiolocație; stații de dirijare a traficului; rețele de calculatoare; alte infrastructuri ale sistemelor de care depind siguranța și securitatea zborului;

- Aeroportul Mihail Kogălniceanu - județul Tulcea, de importanță națională, cu infrastructurile aferente anterior menționate.

c) Infrastructuri critice ale transportului feroviar: rețele de căi ferate din Dobrogea, precum și cele poziționate în proximitatea malului stâng al Dunării; podurile, viaductele și alte lucrări pe terasament, pe calea ferată sau adiacente acesteia;

stațiile/gările aferente; rețelele electrice ale transportului feroviar, atât cele de alimentare, cât și cele de securitate, comandă și control; rețelele de comunicații.

d) Infrastructuri critice ale transportului maritim: porturile maritime la Marea Neagră: Sulina, Midia, Constanța și Mangalia; infrastructurile portuare cu rol de asigurare cu utilități: apă potabilă, energie electrică; infrastructurile portuare cu rol de operare a mărfurilor: macarale, sistem de căi ferate și drumuri din incinta porturilor; terminalele de operare hidrocarburi și materiale periculoase (inflamabile) și rețeaua de transport ale acestora în incinta porturilor; instalațiile de far: Sulina, Sf. Gheoghe, Portița, Cap Midia, Constanța, Cap Tuzla; stațiile de radionavigație, stațiile de radiolocație și sistemele de comunicații; sistemele de dirijare a traficului naval; sistemul de balizaj în zona de responsabilitate a României la Marea Neagră; sistemele de diguri de protecție a litoralului; infrastructurile sistemelor de securitate și de siguranță a navigației pe mare; sistemele de intervenție pentru salvarea vieții pe mare (nave, scafandri, dispozitive etc.); șantierul naval cu profil de construcții de nave din Constanța, respectiv Mangalia; șantierul naval cu profil de reparații de nave maritime și/sau fluviale.

e) Infrastructuri critice ale localităților din Dobrogea, exclusiv cele riverane fluviului: rețele de transport și aducțiuni a apei potabile: puțuri, stații și alte infrastructuri ale sistemelor de purificare a apei; rețele de transport a energiei electrice și gazelor, îndeosebi nodurile, punctele de control și de distribuție, stațiile de transformare ce deservește orașele din Dobrogea; rețele ale transportului public (linii de troleibuze, autobuze și tramvaie); rețele telefonice, relee, stații și centrale; relee și posturi radio și TV care se află în sistemul național sau local de alertă; iluminatul public; alimentarea cu energie termică; spitale de urgență și alte infrastructuri ale medicinei și asistenței medicale de urgență; laboratoare și centre hematologice; infrastructuri ale sălilor de operații, sălilor de reanimare și altor compartimente de supraveghere și monitorizare a bolnavilor aflați în dificultate; infrastructuri ale sistemelor de prevenire și stingere a incendiilor; infrastructuri ale sistemelor de protecție civilă, îndeosebi ale sistemelor și rețelelor de acțiune și de reacție în cazul unor calamități, dezastre, accidente nucleare, industriale, chimice și tehnologice, rețele și depozite etc.

f) Infrastructuri critice ale sistemului de ordine publică, ale sistemului informațional și



de siguranță a statului din județele Constanța, Tulcea, Galați, Brăila, Ialomița și Călărași:

- infrastructuri ale poliției și jandarmeriei, inclusiv ale poliției comunitare și rurale;
- infrastructuri ale Inspectoratului pentru situații de urgență; infrastructuri critice ale sistemelor de protecție a cetățeanului, proprietății și instituției;
- infrastructuri ale forțelor și formațiilor de intervenție și reacție rapidă;
- infrastructuri ale serviciilor de informații și ale altor instituții de care depinde protecția informațiilor.

g) Infrastructuri critice ale sistemului sanitar și de protecție a cetățeanului, familiei și comunității:

- rețele ale spitalelor județene și de urgență;
- laboratoare de analize medicale, centre hematologice;
- depozitele de medicamente;
- infrastructuri ale unor centre de cercetări medicale și ale Facultății de Medicină din Constanța etc.

Infrastructuri critice specifice zonei fluviale, lagunare și ale Deltei Dunării

Suplimentar infrastructurilor fizice din zona maritimă, se pot identifica elemente specifice zonei fluviale, lagunare și deltaice, care pot fi considerate infrastructuri critice, chiar dacă enumerarea acestora nu are (și nici nu ar fi indicat să aibă) un caracter exhaustiv:

a) Infrastructuri critice ale agenților economici, ale sectorului economic (ramurii și ale economiei din zona de referință):

- rețelele de utilități situate în zonele cu risc major de inundații (îndeosebi cele din lunca Dunării, Deltă): distribuție a energiei electrice, distribuție a gazului metan, rețeaua alimentării cu carburanți;
- rețelele fizice de calculatoare din Deltă care utilizează tehnologia wireless (relee, comutatoare);
- rețeaua depozitelor intermediare de alimente și medicamente (îndeosebi cele din Delta Dunării);
- depozitele de stocare și conservare a alimentelor care folosesc tehnologia frigului (îndeosebi cele de depozitare a producției piscicole), în special, cele din zonele cu potențial ridicat de calamitate naturală (inundații și zone cu pandemii cronice derivând din procesul de migrație specific Deltei);
- rețelele de căi de acces către porturi;
- canale de acces (rețeaua de canale) folosite în zona deltaică și lagunară deservită de agenții economici;

- sistemul de lacuri și lucii de apă întrebuințate în procesul de generare a producției piscicole din zona deltaică și lagunară.

b) Infrastructuri critice ale transportului fluvial:

- porturile fluviale riverane Dunării, îndeosebi porturile cu o activitate economică ridicată: Călărași, Cernavodă, Brăila, Galați, Tulcea;
- infrastructuri portuare cu rol de asigurare cu utilități: apă potabilă, energie electrică;
- infrastructuri portuare cu rol de operare a mărfurilor: macarale, sistem de căi ferate și drumuri din incinta porturilor;
- instalații de balizaj și reglementare a traficului fluvial instalate potrivit Regulamentului Navigației pe Dunăre și/sau COLREG;
- stații de radionavigație, stații de radiolocație și sisteme de comunicații; Sistemele de dirijare a traficului fluvial;
- infrastructuri ale sistemelor de securitate și de siguranță a navigației pe fluviu;
- sisteme de diguri de protecție a malurilor, sisteme de ameliorare a cursurilor de apă;
- sistemele și infrastructura de întreținere a cursurilor de apă derivând din obligațiile părții române față de Convenția asupra regimului navigației, de la Belgrad, inclusiv infrastructura și instalațiile plutitoare de dragaj cu rol de asigurare a securității navigației pe fluviu;
- sistemele de măsurare ale cursurilor debitelor de apă pe diferitele sectoare de Dunăre, în vederea avertizării timpurii a pericolului de inundații;
- amenajările de regularizare a cursului de apă, ale canalelor de comunicație și drenare a debitelor excedentare de apă;
- sistemul de ecluze și porți (atât la Canalul Dunăre - Marea Neagră, cât și în zonele lagunare și deltaice);
- navele cu rol de asigurare a navigabilității pe fluviu (spărgătoare de gheață);
- sistemele de control al mediului, sistemele de evaluare a calității apei și aerului la fluviu și în zona deltaică, cu rol de analiză și avertizare imediată, îndeosebi în contextul:
 - Dovezilor de insecuritate în funcționare a centralei atomo-electrice bulgare de la Kozlodui;
 - Normelor de radiație admise în raport cu funcționarea Centralei Atomo - Electrice de la Cernavodă;
 - Poluării cu hidrocarburi (și/sau lubrifianți), substanțe chimice etc.
- sistemele de intervenție pentru salvarea vieții în zonele deltaice izolate (nave sanitare, elicoptere de intervenție) – cu rol esențial pe timpul calamităților naturale (inundații, pandemii



cronice) sau blocării periodice a canalelor navigabile datorită gheții (elicoptere);

- șantierele navale cu profil de:

• construcții nave (maritime și fluviale) din Galați, Brăila și, respectiv, Tulcea;

• reparații nave maritime și/sau fluviale;

- infrastructura specifică trecerilor fluviale (nave-bac, sisteme de pontoane) din Brăila, Galați, Tulcea;

- rețele de transport persoane și mărfuri fluviale, îndeosebi în zona deltaică.

c) Infrastructuri critice ale localităților din Delta Dunării:

- rețele de transport și aducțiune a apei potabile; puțuri, stații și alte infrastructuri ale sistemelor de purificare a apei;

- rețele de transport a energiei electrice; centralele proprii electrice din localitățile izolate (exp. Sf. Gheorghe);

- rețele ale transportului public fluvial (exp. linia de legătură a municipiului Tulcea cu suburbia Tudor Vladimirescu);

- rețele telefonice, relee, stații și centrale; relee și posturi de radio și TV care se află în sistemul național sau local de alertă;

- iluminatul public;

- spitalul de urgență și alte infrastructuri ale medicinei și asistenței medicale din orașele Tulcea și Sulina;

- infrastructuri ale sistemelor de prevenire și stingere a incendiilor; infrastructuri ale sistemelor de protecție civilă, îndeosebi ale sistemelor și rețelelor de acțiune și de reacție în cazul unor calamități, dezastre, accidente nucleare, industriale, chimice și tehnologice; rețele și depozite etc.

Infrastructuri critice comune zonei maritime și fluviale din zona de responsabilitate ale Forțelor Navale

a) Infrastructuri critice ale regiunii Dobrogea (județului, zonei etc.):

- podurile peste cursuri de ape și/sau căi ferate;

- noduri de intersecție ale căilor rutiere și feroviare;

- bazinele de depozitare a hidrocarburilor și altor materiale periculoase (gaz petrolier lichefiat, chimice etc);

- stația de racord la magistrala de gaze naturale care traversează Dobrogea (stația de cuplare de la Isaccea), precum și porțiunea din magistrală care străbate teritoriul național (inclusiv conducta subacvatică pe fundul Dunării din dreptul orașului Isaccea);

- stația de racord la magistrala de înaltă tensiune (rețeaua de 750 Kv) care traversează Dobrogea (stația de racord - Isaccea), precum și porțiunea din magistrală care străbate teritoriul național (inclusiv cablul poziționat deasupra cursului Dunării din dreptul orașului Isaccea);

- rețelele de comunicații situate pe teritoriul Dobrogei: rețelele fir, releele/punctele de retransmisie, centralele telefonice, oficiile poștale, stațiile de emisie-recepție prin satelit; echipamente de transport, trasee de fibră optică, relee, modulatori de semnal.

b) Infrastructuri critice ale țării:

- Centrala Atomo-Electrică Cernavodă;

- Următoarele poduri cu infrastructura aferentă acestora:

• Feroviaro- rutier Cernavodă - Fetești;

• Podul rutier Vadu Oii - Giurgeni;

- Elemente de infrastructură critică cu rol vital pentru zona de responsabilitate a Forțelor Navale;

- Canalul Dunăre - Marea Neagră;

- Platformele și infrastructurile românești de extracție a țițeiului din vestul Mării Negre;

- Combinatul siderurgic de la Galați;

- Rafinăria Petromidia de prelucrare a țițeiului din Năvodari.

Printre documentele care reglementează protecția infrastructurilor critice la nivel ministerial, se află și ordonanțe de urgență și ordine ale ministerelor.

2. Responsabilitățile la nivel național pentru apărarea infrastructurilor critice

Potrivit Ordonanței Guvernului nr. 47/1944, în subordinea Comisiei guvernamentale de apărare împotriva dezastrelor, se constituie Comisia centrală specializată pe tipuri de dezastre, organizată pe lângă ministerele de resort, după cum urmează:

a) Comisia centrală pentru apărarea împotriva inundațiilor, fenomenelor meteorologice periculoase și accidentelor la construcțiile hidrotehnice - la Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului;

b) Comisia centrală pentru prevenirea și apărarea împotriva efectelor seismice și alunecărilor de teren - la Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului;

c) Comisia centrală pentru accident nuclear și căderi de obiecte cosmice - la Ministerul Apărării Naționale;

d) Comisia centrală pentru explozii mari, la suprafață și în subteran, accidente chimice și



avarii deosebit de grave la conducte magistrale și urbane - la Ministerul Industriilor și Comerțului;

e) Comisia centrală pentru accidente deosebit de grave pe căi de comunicații - la Ministerul Transporturilor;

f) Comisia centrală pentru asistență medicală de urgență în caz de dezastre și epidemii - la Ministerul Sănătății;

g) Comisia centrală pentru epizootii și supraveghere a contaminării radioactive, chimice sau biologice a produselor vegetale și animale - la Ministerul Agriculturii și Alimentației;

h) Comisia centrală pentru incendii în masă - la Ministerul de Interne;

i) Comisia centrală pentru telecomunicații - la Ministerul Comunicațiilor.

Racordarea protecției infrastructurilor critice de la nivel național la programele europene se poate realiza prin trei modalități:

a) armonizarea legislativă;

b) definirea dependențelor și interdependențelor infrastructurilor critice din România cu cele din UE;

c) implicarea totală și responsabilă a decidenților și experților, publici sau privați, în elaborarea și implementarea politicilor și strategiilor europene în protecția infrastructurilor critice.

Protecția infrastructurilor vitale (critice) naționale românești se înscrie, într-o formă sau alta, în programul european de protecție a infrastructurilor critice prin cel puțin trei modalități:

a) adaptarea sistemului de legislație, de acțiune și de reacție în situații de urgență la cerințele europene, în procesul pregătirii integrării și integrării propriu-zise;

b) dependențele și interdependențele infrastructurilor vitale românești de cele europene;

c) participarea la elaborarea și punerea în aplicare a politicilor și strategiilor de combatere a terorismului, traficului ilegal, crimei organizate și amenințărilor asimetrice.

Infrastructurile vitale românești sunt, aproape în totalitate, infrastructuri critice din cel puțin câteva motive esențiale:

a) provin din infrastructurile unei economii-gigant, inflexibile și greu adaptabile economiei de piață, ale cărei urme nu au fost încă nici lichidate, nici ameliorate;

b) economia și societatea românească, în ansamblul ei, se află într-o stare de haos, specifică perioadelor îndelungi și repetate de tranziție, în

care totul sau aproape totul este vital, critic și vulnerabil;

c) acțiunile fără discernământ asupra mediului, tăierea masivă a pădurilor, cultivarea haotică a terenurilor, dezastrul din agricultură, lipsa unor politici coerente și eficiente agrare, ecologice și de protecție a mediului creează și proliferază pericole extrem de grave la adresa tuturor infrastructurilor și, îndeosebi, asupra celor critice;

d) se așteaptă ca participarea României la coaliția antiteroristă și la alte misiuni de gestionare a crizelor și conflictelor și de menținere a păcii să genereze un nou tip de amenințări asupra cetățenilor și infrastructurilor vitale ale economiei, societății, informației și condițiilor de trai.

Desigur, pericolele și amenințările sunt mult mai numeroase. Ele fac obiectul unor inițiative legislative, sunt cuprinse în strategia națională de securitate și în alte documente importante, dar sunt departe de a fi pe deplin monitorizate, gestionate, controlate și înlăturate.

3. Modalități de realizare a securității infrastructurilor critice în zona maritimă și fluvială

Problematika securității maritime este foarte complexă. De maximă importanță în domeniul securității maritime este aplicarea de către instituțiile de securitate maritimă a unei legislații adecvate, prin care să se realizeze linii de comunicații maritime sigure, stabile și securizate, care să permită un flux continuu, vital pentru rețeaua energetică, pentru schimbul internațional de mărfuri și valori.

În Marea Neagră, acționează pentru asigurarea securității maritime instituții organizate la nivel internațional, regional sau național.

Instituțiile organizate la nivel internațional care acționează în Marea Neagră pentru asigurarea securității maritime sunt: Biroul Maritim Internațional (IMB) în cadrul Organizației Maritime Internaționale (IMO – International Maritime Organization), sub egida ONU, și Agenția Europeană privind Siguranța Maritimă (EMSA).

Instituțiile care funcționează la nivel regional și în cadrul cărora Forțele Navale participă la activități pentru asigurarea securității maritime sunt: Organizația de Securitate și Cooperare Europeană (OSCE), Comisia Mării Negre (BSC), Centrul Maritim Regional de Coordonare (MRCC). De asemenea, există o serie de inițiative regionale, la care România este parte. Dintre acestea, putem enumera: Reuniunea Șefilor



Marinelor Militare Europene/Chiefs of European Navies (CHENS), inițiativa cu participare comună Blackseafor (BSF). Dintre operațiile la care participă și Forțele Navale românești, menționăm Active Endeavour (OAE) și Black Sea Harmony (OBHS). O importanță deosebită o are documentul cu măsuri pentru creșterea încrederii și securității regionale/Confidence Security Building Measure's (CSBMs), semnat în anul 2000, la Viena, între statele riverane Mării Negre.

La nivel național, soluțiile propuse sunt la îndemâna forțelor navale, a gărzilor de coastă (polițiilor de frontieră), a operatorilor civili, a autorităților statului investite cu impunerea legalității în domeniul naval. Instituțiile organizate la nivel național, în România, pentru asigurarea securității maritime sunt: Forțele Navale Române, Poliția de Frontieră și Autoritatea Navală Română – care are în componență Centrul Maritim de Coordonare, Serviciul SAR-poluare (grup naval SAR) și Serviciul de supraveghere VTS (Vessel Traffic System – Sistemul de Trafic al Navelor).

Forțele Navale reprezintă instituția la nivel național care are rolul principal în asigurarea securității maritime, în apărarea intereselor și drepturilor suverane ale României pe mare și pe fluviul Dunărea. Forțele Navale, împreună cu Poliția de Frontieră, sunt indispensabile pentru asigurarea suveranității maritime și protecției resurselor maritime ale României, asigurarea accesului la mare al României și protejarea frontierelor, infrastructurii maritime și a căilor maritime de comunicații. Cheia soluționării riscurilor, amenințărilor și provocărilor din domeniul securității maritime o reprezintă cooperarea, interoperabilitatea, schimbul de informații și acțiunea preventivă.

Securitatea infrastructurilor critice în zona maritimă și fluvială are la bază conceptele de securitate maritimă și conceptele folosirii puterii maritime.

Contraamiral (r.) profesor universitar dr. Marius HANGANU (mhanganu@unap.ro) este prorector pentru cercetare științifică în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.



CONSIDERAȚII PRIVIND IMPORTANȚA PUTERII AERIENE ÎN MEDIUL OPERAȚIONAL VIITOR

Virgil RISTEA

Mediul operațional viitor este caracterizat de transformări substanțiale, care necesită adaptarea criteriilor clasice de analiză a puterii aeriene. Acest mediu va fi complex, congestionat, dezordonat, disputat, conectat și constrâns.

Viitoarele riscuri, provocări și amenințări, atât de numeroase și diverse, sporesc complexitatea utilizării puterii aeriene.

Pregătirea și întreținerea puterii aeriene trebuie să țină seama mai mult de adaptarea mijloacelor și strategiilor de acțiune la realitățile mediului operațional.

Deși capabilitățile și efectele pe care puterea aeriană le aduce în luptă nu sunt la fel de vizibile ca cele ale forțelor terestre, puterea aeriană rămâne un sprijin foarte valoros pentru aceste forțe. Puterea aeriană poate servi ca o capabilitate asimetrică puternică. Este esențial ca liderii forțelor aeriene viitoare să înțeleagă mediul războiului neconvențional și contribuția imensă a puterii aeriene, care va dovedi că această categorie de forțe continuă să se adapteze la un adversar în continuă schimbare și aduce capabilități relevante într-o luptă în continuă schimbare.

Cuvinte-cheie: putere aeriană; mediu operațional; război neconvențional; asimetrie; capabilități; operații aeriene; lovituri de precizie.

„După războiul din Vietnam ne-am debarasat de tot ceea ce însemna război asimetric sau insurgență pentru că avea legătură cu modul în care am pierdut războiul. În retrospectivă, acela a fost un pas greșit”.

Gen. Jack Keane, fost Vice-Şef de Stat Major al Forțelor Terestre ale SUA (Newshour, 2006)

Mediul operațional viitor va fi unul determinat de schimbări constante și accelerate. Economia, demografia, resursele, clima și alte tendințe vor cauza competiții locale, regionale și globale. Integrarea globală, naționalismul intens și mișcările religioase vor exacerba tensiunile create de fiecare din aceste tendințe. Conflicte frecvente vor erupe între grupuri etnice, tribale, religioase și politice. Fragmentarea statală, crima transnațională, mișcarea de capital globalizată, competiția pentru resurse, migrarea și urbanizarea vor contribui la apariția conflictelor în acest mediu complex și fluid.

O îngrijorare aparte o reprezintă statele eșuate și cele în curs de disoluție, care pot conduce la multe „spații neguvermate”, care vor deveni sanctuare pentru teroriști, criminali și grupuri implicate în activități ilicite. Aceste spații pot fi rurale, urbane, aeriene sau „virtuale”. De asemenea, o îngrijorare majoră o reprezintă statele rebele care vor folosi surrogate, ce le vor permite să se distanțeze de acțiuni și să atingă simultan scopuri strategice.

1. Previziuni asupra caracteristicilor mediului operațional viitor

Anumite medii vor fi interrelaționale și permeabile, în special în ceea ce privește influența și informația. Mediul operațional viitor va fi complex, dar anumite trăsături vor fi evidente, astfel: congestionarea, dezordinea, disputa, conectarea și constrângerea¹.

Mediul operațional viitor va fi **congestionat**. Spre exemplu, regiunile urbane dens populate și de litoral, în mod special acelea cărora le lipsesc o

governare eficientă, vor furniza sanctuare în care elementele criminale, teroriștii și insurgenții se vor adăposti, organiza și opera. În plus, instabilitatea și tacticile adaptabile ale combatanților vor forța anumite operații să fie desfășurate mai degrabă în interiorul decât în jurul unor asemenea regiuni. Operațiile în aceste regiuni congestionate (aglomerate) vor avea un risc mărit de pagube colaterale și efecte secundare neprevăzute.

În mediul terestru, operațiile din Bagdad, Basra și Fallujah au furnizat exemple, așa cum a făcut-o și incursiunea israelienilor în Liban în 2006 și Gaza în 2009. În zona de litoral, congestia se va manifesta în forma unui număr mare de vase, structuri fixe multiple deasupra apei și sub aceasta, activitatea aeriană locală, culoare de navigație, zone urbane adiacente dense și de acces în port cu linii de comunicații care se îndreaptă spre interior. Utilizarea sporită a mijloacelor aeriene, cu sau fără pilot, va intensifica congestiunea (aglomerarea) spațiului aerian, în special acolo unde controlul aerian este disputat. În mod similar, proliferarea mijloacelor localizate în spațiu (dat fiind că tot mai mulți actori își dezvoltă capacități independente de lansare și utilizare a sateliților militari și comerciali) va conduce la aglomerarea tot mai mare a spațiului orbital.

Dezordonat. Dezordinea, în special în medii aglomerate, va furniza oportunități pentru camuflare. Adversarii vor căuta să se amestece în mulțime. Actorii indigeni, având cunoștințe locale detaliate, vor avea un avantaj, ca și cei care pot aduna și disemina rapid informații. Țintele fizice vor fi adesea dificil de localizat și urmărit, iar terenul din zonele urbane dense și de litoral va furniza sanctuare și o mulțime de posibilități de atac și retragere.

În mediul terestru, adversarii vor continua să utilizeze metode tradiționale de camuflare cum ar fi tehnicile de camuflaj și ascundere folosite de forțele sârbe în Kosovo. Țintele de semnal mic și ferestrele mici de oportunități, în care trebuie angajați adversarii, vor face supravegherea și atacul foarte dificile. Vor fi folosite, de asemenea, și facilitățile subterane.

Câteva spații vor rămâne neutre, cu spitale, școli și locuri de rugăciune care sunt parte din mediul de operare, din nou provocând normele luptei existente și recunoscute internațional.

În mediile aerian și naval, tehnologiile „stealth” vor oferi un anumit avantaj, dar care, într-un mediu

dezordonat, nu va putea fi întotdeauna unul decisiv. Dată fiind nevoia de precizie, de luare a deciziei în timp critic și de separare, este posibil să fie necesare platformele care combină în mod eficient funcțiile de localizare și atac și care compresează ciclul de decizie de la senzor-la-trăgător².

În ciberspațiu, abilitatea de a rămâne camuflat pe timpul atacului de la distanță, cu suficientă putere de distrugere, va furniza grupurilor ostile mici oportunitatea de a realiza efecte strategice.

Disputat. Adversarii vor încerca să utilizeze toate mediile, folosind adesea metode originale și asimetrice. Difuzia tehnologică, incluzând exportul echipamentului militar și folosirea inovativă a tehnologiilor existente vor întări aceste provocări. În special, diminuarea avantajului tehnologic occidental și proliferarea armelor anti-acces, cum sunt sistemele de rachete sol-aer, submarinele, capacitățile cibernetice ofensive și rachetele sol-sol ghidate cu precizie vor face proiectarea forței și susținerea ei mult mai dificilă, provocând conceptele tradiționale de operații expediționare.

În mediul terestru, mobilitatea va fi probabil constrânsă de folosirea minelor, a dispozitivelor explozive improvizate sau de efectele operațiilor aeriene și spațiale, în timp ce efecte strategice suplimentare vor fi obținute ieftin cu ajutorul mașinilor capcană și atacurilor sinucigașe.

În mediul maritim, proliferarea minelor și a capacităților submarine vor amenința comunicațiile pe mare.

Controlul aerian va fi o cerință esențială pentru orice operație, favorizând libertatea aeriană, manevrele de suprafață și de sub suprafață³. Spațiul aerian și cel orbital vor fi disputate, pentru că ele sunt furnizoare de informații, cunoașterea situației și o aproape nestingherită observare a spectrului electromagnetic vor constitui elementele unui avantaj asimetric în combaterea adversarilor inferiori din punct de vedere tehnologic.

Cu toate acestea, va fi necesar ca o asemenea tehnologie să fie integrată cu alte surse de informare pentru a asigura că diferite acțiuni strategice, cele tactice complexe și mediul social sunt în mod corespunzător concepute și înțelese⁴. Capacitățile de neutralizare a mijloacelor spațiale, incluzând pe cele de întrerupere a funcționării sateliților, probabil, vor prolifera și vor crește în eficiență.

Multe aspecte ale naturii disputate ale mediului de operare viitor vor genera probleme în raport cu

normele legale existente care se referă la ducerea luptei, rezultând dileme etice și legale.

Conectat. Anvergura și neclaritatea concomitentă a conflictului va fi un fenomen global, dar, probabil, va fi cel mai prezent (des întâlnit) în nodurile fizice și virtuale din orașe, de pe litoral și din spațiul cibernetic. Exemple de noduri includ locațiile strategice, cum sunt sediile de guvernare din zonele urbane și punctele maritime aglomerate⁵.

Activitatea din toate mediile va tinde să graviteze în jurul acestor noduri, necesitând protecție. Unele vor fi probabil scena unor episoade de conflict de mare intensitate, conectate cu operații umanitare și de stabilitate desfășurate simultan în toate mediile. Rețelele, cum ar fi rutele de reaprovizionare logistică, liniile de comunicație aeriană și navală și spectrul electromagnetic vor conecta nodurile.

Puterea aeriană și spațială, în special, se va baza, probabil, pe și va fi, probabil, vulnerabilă la operațiile bazate pe rețea⁶. Toate rețelele, deopotrivă civile și militare, vor fi subiectul întreruperilor intenționate și neintenționate și vor trebui să fie suficient de robuste pentru a se putea adapta.

Constrâns. În contextul complex al spațiului de luptă al viitorului, normele legale și comunitare occidentale vor fixa constrângeri continue în desfășurarea operațiilor.

Dificultatea crescândă a diferențierii combatanților de non-combatanți va solicita o pregătire extensivă a procesului de selecție a țintelor, precum și necesitatea legală și morală de a lua toate precauțiile fezabile de evitare sau cel puțin de reducere a avariilor colaterale⁷, ducând la utilizarea tot mai extinsă a armamentului de precizie. Cu toate acestea, utilizarea acestor arme va avea încă riscuri. În plus, îngrijorarea despre proporționalitatea utilizării armamentului nedirijat va conduce, probabil, la încercări de a reduce în continuare utilizarea lor⁸. Utilizarea armamentului nedirijat sau eșecul armamentului de precizie de a evita pierderile colaterale ar putea genera percepții adverse care să submineze legitimitatea operațiilor.

Observația că folosirea puterii aeriene este o reacție letală sau un instrument imprecis va fi probabil încurajată de adversari, care recunosc posibilitățile de a ajunge la obiectiv, precizia și utilitatea pe care o reprezintă această tehnologie⁹.

În plus, provocările legale ar putea fi ridicate împotriva utilizării armelor și sistemelor cum ar fi avioanele fără pilot, dispozitivele de război electronic, armele non-letale și operațiile bazate pe rețea.

Temeri de ordin etic vor rezulta din constrângerile politice de utilizare a acestor tehnologii ce pot duce la tratate internaționale și constrângeri noi¹⁰. Aplicarea legilor interne și obligațiilor dreptului internațional umanitar în situații de conflict va continua să fie dezbătută și revăzută și poate rezulta în restricții neanticipate. Orice constrângere legală, morală sau etică, ce va întări legitimitatea și legalitatea operațiilor militare, nu va restricționa acțiunile potențialilor adversari sau nu va fi luată în seamă de aceștia.

2. Puterea aeriană în mediul operațional viitor

Noile riscuri, provocări și amenințări, atât de numeroase și diverse, sporesc complexitatea utilizării forțelor armate în general, și, implicit, a forțelor aeriene. Războiul neconvențional, multiplele focare de conflict regional, proliferarea armelor de distrugere în masă sunt câteva din provocările ce implică abordări prospective atât în domeniul transformării forțelor, cât și în cel doctrinar, privind modul de întreținere și de acțiune al acestora în diferite situații.

În acest context, pregătirea și întreținerea forțelor aeriene, la acest început de mileniu, trebuie să țină seama mai mult de adaptarea mijloacelor și strategiilor de acțiune la realitățile mediului internațional de securitate, la fizionomia acțiunilor militare, la cerințele de interoperabilitate și modernizare.

Deoarece dominația puterii aeriene câștigată în războaiele tradiționale nu a fost pierdută, am putea logic să ne așteptăm ca noii actori să schimbe strategia și tactica și să adopte războiul neconvențional. Conflictul din Irak și Afganistan au reflectat felul în care puterea militară a trebuit să se adapteze și să se transforme pentru a face față noilor provocări oferite de adversari care respectă dominanța convențională, dar care au determinarea de a identifica și exploata puncte slabe în capacitățile actuale.

Deși capacitățile și efectele pe care puterea aeriană le aduce în luptă nu sunt la fel de vizibile pentru un observator obișnuit ca și manevra forțelor terestre, puterea aeriană (incluzând operații în

domeniile aerian, spațial și ciberspațial) rămâne un sprijin foarte valoros pentru aceste forțe. Puterea aeriană poate servi, de asemenea, ca o capacitate asimetrică puternică prin dreptul său, așa cum a făcut-o încă de la începutul operațiunii Enduring Freedom din Afganistan. Nimeni nu ar trebui să considere că războiul neconvențional se încadrează strict în domeniul forțelor terestre sau al operațiilor speciale. Este esențial pentru liderii forțelor aeriene viitoare să înțeleagă mediul războiului neconvențional și, în particular, contribuțiile imense ale puterii aeriene, care se vor dovedi esențiale în asigurarea că această categorie de forțe continuă să se adapteze la un adversar în continuă schimbare și aduce capacități relevante într-o luptă în continuă schimbare.

2.1. Asimetria puterii aeriene și avantajele ei

Într-un mediu tipic războiului neconvențional, capacitatea tradițional recunoscută a puterii aeriene de a lovi centrul strategic de greutate al adversarului va avea, probabil, mai puțină relevanță datorită naturii difuze și descentralizate a inamicului. Masei amorse a mișcărilor ideologice opuse influenței și valorilor Vestului îi lipsește, în general, o structură distinctă de comandă pe care puterea aeriană să o poată ataca cu efecte previzibile.

Totuși, puterea aeriană deține un număr de atuuri asimetriche, capacități pe care inamicul nu le poate nici egala și nici contracara. De exemplu, capacitatea puterii aeriene de a efectua atacuri de precizie în întreaga lume poate juca un rol important în operațiile de contrainsurgență. Numeroase alte avantaje (inclusiv culegerea de informații și desfășurarea de operații cibernetice, de cercetare, supraveghere și recunoaștere – ISR și mobilitatea la nivel mondial) s-au dovedit deja la fel de importante. Aceste capacități furnizează forțelor combatante proprii avantaje asimetriche în mediul războiului neconvențional.

Tehnologia, inovația și adaptarea sunt semne distinctive ale puterii aeriene. Bombardierele din era Războiului Rece, proiectate să acroșeze arme nucleare, pot zbura ore întregi deasupra câmpului de luptă și pot lansa încărcături convenționale individuale cu abateri foarte mici față de coordonatele specificate.

Avioanele de luptă, concepute pentru a lansa cu precizie încărcături împotriva țintelor blindate, pot disemina informații video, obținute prin containerul

de cercetare, direct la un controlor de la sol care poate apoi direcționa lovitura fie prin laser, fie prin sistemul de poziționare globală (GPS).

Sistemele aeriene fără pilot, cum este Predator, odată doar platforme de supraveghere, au acum capacitatea de a desemna eficient o țintă prin laser și de a o lovi cu precizie, cinetic. Platformele aeriene oferă protecție electronică forțelor terestre, inclusiv atacarea comunicațiilor și dispozitivelor electronice ale insurgenților folosite pentru declanșarea dispozitivelor explozive improvizate (DEI). Exploatarea altitudinii, vitezei, și distanței, dau platformelor aeriene posibilitatea de a crea aceste efecte, fără restricții impuse de teren sau liniile de despărțire dintre diferite eșaloane militare. Aviatorii cu gândire anticipativă au dezvoltat aceste inovații folosind tactici de adaptare, tehnici, proceduri și echipamente pentru a contracara un inamic care gândește și se adaptează continuu.

Adversarii din războiul neconvențional au capacitățile lor proprii asimetriche, cum ar fi atentatorii sinucigași, dispozitivele explozive improvizate și reședințele civile, moscheele, spitalele ca zone de concentrare pentru acțiunile lor de luptă. Cu toate acestea, lipsa de echipament nu le poate oferi accesul eficient și nestingherit la avantaje așa cum o oferă superioritatea aeriană, spațială și ciberspațială.

Puterea aeriană, în formele sale nenumărate de manifestare, operează în prezent în mai multe teatre, producând o gamă întregă de efecte de luptă și de sprijin inestimabile. Capacitățile puterii aeriene au fost și vor continua să fie parte integrantă a succesului puterii militare în teatrele de operații și în războiul global împotriva terorismului, un fapt adesea trecut cu vederea în analizele care se concentrează asupra aspectelor vizibile ale războiului. Cu toate acestea, atunci când sunt integrate corespunzător cu alte efecte militare și civile, toate sub umbrela războiului neconvențional, puterea aeriană oferă în mod consecvent efecte care sunt critice în câștigarea luptei forțelor întrunite și care îndeplinesc obiectivele politice și militare generale ale campaniei.

Unele principii fundamentale ale puterii aeriene s-au dovedit deosebit de valoroase prin realizarea și întrebuintarea celor mai puternice forțe asimetriche ale sale în cadrul operațiilor în curs de desfășurare. Poate că, în primul rând, cel mai important dintre aceste principii este aplicarea puterii aeriene prin control centralizat

și execuție descentralizată. Acest imperativ de centralizare a planificării și conducerii în același timp cu descentralizarea deciziilor de angajare la nivel tactic are aplicabilitate mare în războiul asimetric față de cât avea în operațiile tradiționale. Prin subordonarea tuturor forțelor unui singur comandant, forțele aeriene și comanda acestora pot aloca eficient, resursele limitate ale puterii aeriene pentru a acoperi cerințele concurente venite de la mai mulți comandanți din teatru, menținând, în același timp, o concentrare vigilentă pe obiectivele de ansamblu. Centrul efectelor obținute prin operații ale puterii aeriene pot fi concentrate unde și când este necesar, în conformitate cu prioritățile stabilite de comandantul forței întrunite. Deciziile privind metodele și tacticile de angajare a forțelor vor reveni nivelului de jos, mai aproape de luptă și de informațiile care sunt necesare.

Astăzi, forțele componente aeriene furnizează efecte letale prin avioanele de luptă și sistemele fără pilot (ISR, care utilizează o varietate de mijloace aeriene, spațiale și senzori netradiționali, platforme de război electronic), precum și capacități de transport aerian, care, practic, pot ajunge oriunde în lume, cu condiția ca acestea să nu fi fost subordonate unor unități anume. Cea mai mare contribuție a puterii aeriene în Irak s-a concentrat pe sprijinul forțelor terestre, abilitățile unice ale mijloacelor aeriene permițându-le să ducă acțiuni de luptă în cadrul operațiilor integrate dar și al operațiilor independente. În acest sens, puterea aeriană oferă un spectru larg de capacități asimetrice pe care ne putem concentra și direcționa, dacă este necesar, creând efecte cum ar fi distrugerea cinetică, colectarea/diseminarea continuă a rezultatelor ISR (inclusiv senzori aerieni și spațiali, precum și cu sau fără echipaj/pilot), infiltrarea/extractia forțelor și a proviziilor, precum și atacuri asupra rețelelor de computere și infrastructurii de sprijin. Toate aceste efecte pot fi realizate la nevoie, aproape fără a ține seama de geografie sau de granițele terestre artificiale.

De la începutul operațiilor Iraqi Freedom și Enduring Freedom, componenta aeriană a executat peste o jumătate de milion de ieșiri de luptă și de sprijin de luptă. Deși impresionant, acest număr nu este relevant prin el însuși. În primul rând, multe din aceste ieșiri au fost de lungă durată, furnizând o prezență aeriană și o continuitate fără precedent, posibile, în cele din urmă, printr-o combinație de realimentare cu combustibil în aer și de instalare

a bazelor de operare înaintate. Nimeni nu poate subestima capacitatea critică a puterii aeriene de a fi în măsură să aleagă dintre o varietate de forțe și mijloace și să răspundă rapid, în special într-un mediu tipic războiului neconvențional, în care inamicul dictează foarte adesea momentul, locul și natura atacurilor. În al doilea rând, și mai important, ieșirile aeronavelor se adună, iar unitățile de măsură similare nu pot descrie cu ușurință multe dintre efectele pe care forțele aeriene le produc în luptă. Deși impresionante, statisticile reprezintă doar o parte din contribuția forțelor aeriene în războiul din ziua de azi. Nu trebuie ignorată nici analiza integrată a informațiilor și capacitățile de diseminare a acestora de către puterea aeriană, care mărește capacitatea de colectare fără precedent, precum și funcțiile de facilitare a comunicațiilor în războiul global.

2.2. Angajarea capacităților puterii aeriene

Mijloacele dispuse în spațiu se află printre cele mai puțin înțelese și recunoscute contribuții ale forțelor aerospațiale. Capacități vitale care privesc informațiile, comunicațiile, vremea, navigația se bazează foarte mult pe accesul asigurat la spațiu. Multiplicatorii de forță care sunt dispuși în spațiu se dovedesc a fi extrem de valoroși în tot spectrul conflictului. De exemplu, GPS-ul este crucial nu numai pentru orientarea/ghidarea muniției de precizie, dar, de asemenea, este vital pentru raportarea cu precizie a poziției trupelor proprii, insurgenților și civililor. Poziționarea cu precizie permite mai multe răspunsuri rapide pentru sprijinul aerian apropiat, căutarea și salvarea prin luptă, evacuarea răniților, precum și angajarea țintelor de mare importanță. Cu toate acestea, un adversar determinat și capabil poate interzice (perturba) accesul la spațiu, așa cum chinezii au reamintit întregii lumi cu demonstrațiile lor antisatelit.

Informațiile puse la dispoziție de forțele aeriene și spațiale reprezintă un factor critic în războiul neconvențional. În războiul tradițional, cantitatea armelor poate compensa incertitudinile țintelor, dar acest adevăr, în general, nu este valabil în cazul contrainsurgenței, în care daune colaterale neintenționate pot submina sprijinul pentru guvern și pot deveni un instrument de reorientare a populației către insurgenți. În prezent, deasupra Afganistanului și Irakului, atât mijloace aeriene, cât și mijloace dispuse în spațiu monitorizează

în permanență situația de pe teren, ajutând la identificarea insurgenților, precum și a rețelelor lor de organizare, suporteri și liniile de comunicații și de aprovizionare. Aceste platforme colectează și diseminează o varietate de informații (semnale, comunicații, imagini, ținte în mișcare, imagini video etc.), toate parte integrantă a luptei.

Mijloacele aeriene și spațiale contribuie, de asemenea, semnificativ, la domeniul emergent al investigațiilor, care implică urmărirea evenimentelor în curs de desfășurare pentru a determina sursele din care au emanat (de exemplu, detectarea urmelor exploziilor DEI pentru a localiza organizațiile producătoare de bombe și facilitățile care le sprijină). În ambele țări, Irak și Afganistan, mijloacele aeroperțate și-au dezvoltat capacitatea de a răspunde rapid pentru a determina punctele de lansare a proiectilelor de mortiere sau rachetelor, pentru a identifica persoane/vehicule suspecte și a-i marca laser pentru reținerea de către forțele terestre, sau, în multe cazuri, pentru distrugerea lor totală. Ca și în cazul altor aplicații ale puterii aeriene, controlul centralizat al platformelor de informații (care reduce la minimum dublarea eforturilor și asigură sprijin pentru cerințele de înaltă prioritate ale comandantului forțelor întrunite) permite utilizarea eficientă a mijloacelor ISR limitate - elemente cheie ale avantajului coaliției în războiul asimetric. De exemplu, mijloacele ISR eficiente permit componentei aeriene să aducă puterea aeriană în sprijinul coalițiilor mici sau unităților de trupe terestre indigene, amplificând capabilitățile lor organice.

Loviturile de precizie, un alt instrument foarte eficient în contrainsurgență, permit eliminarea insurgenților din imediata vecinătate a civililor sau forțelor terestre proprii, dând astfel forțelor de coaliție un avantaj semnificativ de putere de foc. Sisteme de navigație foarte precise, selectabile din cabina de pilotaj, și munițiile cu posibilități diferite de distrugere permit aviatorilor să obțină efectele dorite în timp ce limitează efectele nedorite. Desigur, în anumite situații, ar putea fi nevoie de atacul unor zone mari cu folosirea întregii puteri de foc - sarcină pentru care puterea aeriană este, de asemenea, bine adaptată.

Mobilitatea aeriană oferă un alt avantaj în operațiile de contrainsurgență. Forțele angajate exercită acest avantaj față de adversarii tereștri din războiul neconvențional, prin transportarea personalului și materialelor ocolind linii de

comunicații atacate/disputate, lansând provizii și evacuând rapid răniții. În anul 2006, în operațiile Iraqi Freedom și Enduring Freedom, componenta aeriană a executat peste 50.000 misiuni de transport aerian, transportând peste 1.000.000 de persoane și 90.000 de paleți de marfă care, altfel, ar fi fost transportați prin intermediul mai lentelor și vulnerabilelor mijloace de transport terestre. Avantajul mobilității permite, de asemenea, infiltrarea, reaprovizionarea, precum și extragerea unor unități relativ mici ale forțelor terestre. Prin furnizarea de asistență umanitară, sprijin medical, precum și transport pentru oficialii guvernamentali în zone îndepărtate, puterea aeriană poate promova credibilitatea guvernului și îmbunătăți calitatea vieții pentru populația pe care o guvernează. Aceste tipuri de operații, care afectează în mod direct populația în cauză și sunt vizibile imediat pentru aceasta, pot avea efecte semnificative în campania împotriva insurgenților.

Împreună cu un număr relativ mic de forțe de coaliție și locale, puterea aeriană poate realiza o gamă largă de efecte, de la cele umanitare și electronice, până la cele cinetice. În unele cazuri, simpla prezență vizibilă sau sonoră a puterii aeriene poate demonstra angajamentul față de o anumită populație și susținerea unui guvern, precum și influențarea comportamentului adversarilor prin reducerea libertății lor de mișcare și neutralizarea sanctuarelor/ascunzătorilor lor.

Concluzii

În perioada următorilor 15-20 ani, am putea asista la progrese spectaculoase în modul de desfășurare a confruntării în mediul aerian, dar nu vom fi martorii unor scenarii de domeniul „Războiul stelelor”, rolul factorului uman menținându-se în topul determinărilor războiului și luptei armate.

Este necesar să se înțeleagă diferența dintre modul de ducere a războiului neconvențional și modul de ducere a războiului tradițional. Înțelegerea mediului operațional actual și de viitor nu solicită numai analizarea contextului strategic prezent și de perspectivă, dar și a efectelor operațiilor desfășurate în trecut.

Abordarea îndelungată pe care adversarii ar putea-o utiliza în războiul neconvențional necesită o strategie pe termen lung pentru obținerea victoriei. Câștigarea unui război prelungit înseamnă câștigarea luptei ideilor, subminarea legitimității



ideologiei adversarului și stoparea sprijinului populației oferit acestuia.

Războiul neconvențional necesită răbdare și adaptare. Angajarea pe termen lung în comparație cu victoria decisivă rapidă solicită factorilor de decizie din forțele aeriene să acorde o atenție mai mare pregătirii personalului, întrebuirii resursei, deteriorării echipamentului și tehnicii din înzestrare, precum și impactului asupra instruirii în procesul inițial de planificare/pregătire a operației.

BIBLIOGRAFIE:

1. BĂDĂLAN, Eugen; FRUNZETI, Teodor, Asimetria și idiosincrasia în acțiunile militare, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004.
2. DEAN, David J., The Air Force Role in Low-Intensity Conflict, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama, 1986.
3. Von CLAUSEWITZ, Carl, On War, Michael Howard and Peter Paret, 1832; repr., Princeton, NJ, 1976.
4. FRUNZETI, Teodor; ZODIAN, Vladimir (coord.), Lumea 2009. Enciclopedie politică și militară. Studii strategice și de securitate, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.
5. LIDDLE HART, Basil Hanry, The Strategy of Indirect Approach, Faber and Faber, London, 1942.
6. METZ, Steven, Learning from Iraq: Counterinsurgency in American Strategy, Strategic Studies Institute, US Army War College, 2007.
7. MOCKAITIS, Thomas R., The Iraq War: Learning from the Past, Adapting to the Present, and Planning for the Future, Strategic Studies Institute, US Army War College, 2007.
8. MOȘTOFLEI, Constantin; POPA, Vasile, Întrebuirii puterii aeriene la începutul secolului

XXI. Realități, tendințe, implicații, Editura Universității Naționale de Apărare București, 2005.

9. MUREȘAN, Mircea; VĂDUVA, Gheorghe, Războiul viitorului, viitorul războiului, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

10. ORZEATĂ, Mihail, Securitatea și continua transformare în secolul XXI, Editura Militară, București, 2004.

11. ORZEATĂ, Mihail, Tendințe de evoluție a mediului internațional de securitate, în Revista Gândirea Militară Românească, nr.3, 4, 5, 6/2008.

12. RÂPAN, Florian, Aviația în războiul modern, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.

13. STRÎMBEANU, Victor, Puterea aeriană în paradigma securității naționale și globale, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- 1 Strategic Trends Programme, Tendințe Globale Strategice, ed. IV, pp. 88-90.
- 2 Future Air and Space Operational Concept (FA&SOC) 2009, pp.1-8, paragraf 122.
- 3 Ibidem, pp. 2-3, paragraf 206.
- 4 Ibidem, pp. 2-4, paragraf 213.
- 5 Exemple de puncte maritime aglomerate sunt Bab-al-Mendab, Malacca, Suez and Hormuz.
- 6 FA&SOC 2009, pp. 1-10, paragraf 126.
- 7 Articolul 57 – Precautions in Attack – Protocol 1 (1977) al Protocoloalelor Adiționale la Convenția de la Geneva, 12 August 1949.
- 8 Cum este ilustrat de Convenția de la Ottawa (1997) [Despre interzicerea folosirii, stocării, producerii și transferul minelor anti-personal și distrugerea lor] și eforturile de limitare a muniției cu submuniții.
- 9 FA&SOC 2009, p. v, paragraf 1.
- 10 Ibidem, pp. 1-7, paragraf 119.

General maior Virgil RISTEA (virgilristea@yahoo.com) este șeful Reprezentanței Statului Major General al Armatei României la Comandamentul Aliat Suprem din Europa (SHAPE), Mons, Belgia. A pilotat aeronave supersonice de luptă și a ocupat funcții de conducere în mai multe mari unități și unități militare de aviație precum și în Statul Major al Forțelor Aeriene.

INFRASTRUCTURILE CRITICE ENERGETICE – ELEMENT AL REALIZĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

Dr. Cristian BĂHNĂREANU

Orice evaluare sau analiză cu privire la infrastructurile critice din domeniul energetic (ICEn) trebuie să pornească de la realitatea demonstrată de atâtea ori, anume că incapacitarea sau distrugerea oricărei ICEn poate avea un impact major asupra securității energetice și economice a țării respective. Consecințele negative se vor resimți nu numai la nivelul securității economice, ci și în cadrul tuturor celorlalte dimensiuni ale securității naționale și, de asemenea, nu numai la nivelul țării respective, ci și la nivelul altor state interconectate.

Afectarea unei ICEn poate avea repercusiuni asupra asigurării securității energetice, economice și naționale cu efecte dintre cele mai serioase la adresa dezvoltării economice, sănătății și siguranței populației. De aceea, preocupările organismelor naționale, regionale și internaționale s-au concentrat, în ultimii ani, în jurul dezvoltării unor mecanisme specifice de identificare și desemnare a ICEn, de evaluare a riscurilor și de creștere a protecției acestora.

Cuvinte-cheie: infrastructură critică energetică (ICEn); vulnerabilitate; risc; securitate; protecția ICEn.

Definirea și identificarea ICEn

Sectorul energetic și infrastructura aferentă reprezintă o componentă de bază a economiei naționale ce prezintă caracteristici, dinamică de creștere, piețe și probleme distincte. Baza industriei energetice este formată din organizații de reglementare naționale și internaționale, burse

și piețe paralele de stabilire a prețurilor, mari corporații transnaționale, numeroase companii energetice publice și private, contractori și subcontractori care operează sub contract cu statul, precum și facilitățile deținute de acestea, care acționează în cadrul procesului de exploatare, producție, transport, distribuție și consum a resurselor energetice. Prin urmare, industria energetică și ICEn reprezintă un sistem complex care pune în mișcare sectoarele transporturilor, alimentației și agriculturii, petrochimiei, industriei de apărare etc. Chiar și eficiența forțelor armate depinde de acestea.

La începutul anilor 2000 și în special după atentatele teroriste din septembrie 2001, au apărut primele preocupări mai serioase legate de identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice, inclusiv a celor din sfera energiei. În acest sens, Congresul SUA¹ definea *infrastructura critică energetică* ca un sistem sau serviciu fizic sau cibernetic destinat atât pentru generarea, transportul sau distribuția de energie electrică, cât și pentru producția, rafinarea sau depozitarea petrolului, gazelor naturale și produselor petroliere. La nivelul Uniunii Europene², principalele infrastructuri critice energetice erau considerate cele din sectorul:

- energiei electrice – infrastructuri și instalații pentru producerea și transportul energiei electrice din punctul de vedere al furnizării acesteia;
- petrolului – producția de petrol, rafinarea, tratarea, depozitarea și distribuția prin conducte;
- gazelor – producția de gaze, rafinarea, tratarea, depozitarea și distribuția prin conducte,

precum și terminalele de gaze naturale lichefiate.

Pe măsură ce rețeaua de transport și distribuție a resurselor energetice a devenit tot mai complexă, a crescut și vulnerabilitatea anumitor noduri energetice localizate pe sau în apropierea liniilor de transport-cheie, astfel: în domeniul electricității – substațiile și interconectorii; în domeniul gazelor – stațiile de comprimare și conductele principale; în domeniul petrolului – porturile și conductele principale³. De asemenea, structurarea sectorului energetic mai mult pe baze comerciale și mai puțin pe cele ce țin de securitate a amplificat vulnerabilitatea sistemelor energetice la diferite acte de subminare, mai ales la un atac deliberat și planificat.

Adaptând definiția infrastructurii critice formulată în Directiva europeană din decembrie 2008, putem considera că ICEn înseamnă un element, un sistem sau o componentă a acesteia, aflat(ă) pe teritoriul unui stat, care este esențial(ă) pentru menținerea funcțiilor vitale ale societății, ale sănătății, siguranței, securității, bunăstării sociale sau economice a persoanelor, și a cărei incapacitare sau distrugere ar avea un impact semnificativ ca urmare a imposibilității de a menține respectivele funcții.

În opinia noastră, categoria infrastructurilor critice energetice ar trebui să cuprindă toate elementele, sistemele și componentele a căror perturbare poate aduce atingere direct și indirect securității naționale:

- **energie electrică** – *instalații, sisteme și centrale de generare (termocentrale, diguri și hidrocentrale, centrale nucleare, centrale solare etc.); sisteme și centre de control; substații de transport; linii de transport; substații de distribuție; linii de distribuție; rețele publice; rețele private de mică putere etc.*, ce susțin operațiile de generare, transport și distribuție a electricității;

- **petrol** – *puțuri, sonde și instalații de extracție; terminale; rezervoare și facilități de depozitare; capacități de depozitare ale rezervei naționale; stații de pompare; rafinării; instalații de separare a petrolului și gazelor; unități de separare a apei și petrolului; unități de deshidratare a petrolului/gazelor; unități de extragere din petrol a hidrogenului sulfurat; stații de comprimare; unități de tratare a apei; sisteme și centre de control; rețele publice și private; șlepurii și tancuri petroliere; vagoane cisternă; autocisterne; sisteme de conducte*

etc., ce susțin operațiunile de producție, transport și depozitare a petrolului, de procesare a petrolului în produse petroliere, de transport, distribuție și depozitare a produselor petroliere, precum și sistemele de control;

- **gaze naturale** – *puțuri, sonde și instalații de extracție și captare; instalații de separare a diferitelor hidrocarburi/fluide și gazelor; instalații de represurizare; unități de deshidratare și de condiționare; stații de comprimare; depozite subterane; sisteme de distribuție etc.*, ce susțin operațiunile de producție, procesare, transport, distribuție și depozitare a gazelor naturale, cele legate de gazele naturale lichefiate, precum și sistemele de control.

Tot acest sistem de infrastructuri critice din domeniul energiei trebuie protejat de o serie de pericole și amenințări, ceea ce înseamnă nu doar întărirea securității și rezilienței unei singure ICEn, ci a întregii rețele interconectate cu aceasta.

Pericole și amenințări la adresa ICEn

Pe măsură ce activitățile economico-sociale se dezvoltă, infrastructurile critice ale statului și societății, în special cele din domeniul energiei, devin tot mai vulnerabile la diverse pericole și amenințări. Cu cât știința și tehnologia progresează, cu atât vulnerabilitățile se accentuează și crește posibilitatea de producere a unui atac sau accident ce poate afecta populația, bunurile materiale și mediul înconjurător.

Gama pericolelor și amenințărilor la adresa infrastructurilor critice energetice, prin care un actor intern sau extern (individ, organizație sau națiune) este capabil de a exploata vulnerabilitățile ICEn cu intenția de a slăbi securitatea economică, este tot mai diversificată, incidența celor asimetrice fiind în creștere. O clasificare a acestor pericole și amenințări⁴ ar putea fi următoarea:

- pericole/amenințări *naturale*:
 - *simetrice*, ca de exemplu: cutremure, inundații datorate viiturilor, alunecări de teren, secetă etc.
 - *asimetrice*, ca de exemplu: fenomene meteorologice extreme, cădere de meteoriți și obiecte cosmice, încălzirea globală etc.
- pericole/amenințări *umane*:
 - *simetrice*:
 - *fizice*, ca de exemplu: accident chimic, război convențional etc.



SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Vulnerabilități	Riscuri	Pericole și amenințări
<i>nivelul de pregătire și calificare al personalului</i>	<i>existența personalului nepregătit, necalificat</i>	<i>operarea defectuoasă a ICEn, cauzată de greșeli, omisiuni și erori umane</i>
<i>starea de degradare</i>	<i>existența ICEn cu un grad ridicat de degradare</i>	<i>slăbirea integrității structurale a ICEn, cauzată de alocarea insuficientă de resurse pentru reparații/mentenanță sau reînnoirea unor ICEn uzate fizic și moral</i>
	<i>existența unor ICEn ce sunt exploatate intensiv</i>	<i>utilizarea intensivă a ICEn fără întreruperile tehnologice necesare pentru operațiile de reparații/mentenanță</i>
<i>erori și defecte de proiectare sau deficiențe ascunse</i>	<i>existența unor erori și defecte de proiectare sau deficiențe ascunse</i>	<i>funcționarea anormală a ICEn</i>
<i>amplasarea în zone expuse unor fenomene naturale extreme</i>	<i>existența unor fenomene naturale extreme</i>	<i>întreruperea sau stoparea funcționării ICEn, cauzată de evenimente naturale extreme</i>
<i>gradul de concentrare</i>		
<i>dependența crescută de alte infrastructuri critice</i>	<i>existența unor ICEn dependente de alte infrastructuri critice</i>	<i>întreruperea sau stoparea funcționării ICEn cauzată de dependența de alte infrastructuri critice</i>
<i>lipsa sistemelor de supraveghere, protecție și contraspionaj</i>	<i>existența unor angajați care se simt tratați nedrept sau care sunt instigați/corupți din afară să execute operații neautorizate</i>	<i>subminarea ICEn</i>
	<i>existența unor indivizi interesați să obțină câștiguri bănești prin manipularea activelor financiare și de creditare sau prin furt</i>	
	<i>existența unor indivizi (hackeri) care doresc să obțină acces la sistemele de control ale ICEn sau a unor grupări/state care declanșează războiul informațional</i>	
	<i>existența unor teroriști și grupări teroriste care doresc să realizeze un impact în „cascadă”, a unui impact economic cât mai sever</i>	
	<i>existența unor grupări piraterești care doresc să obțină câștiguri bănești și materiale</i>	
	<i>existența unor firme sau servicii de informații care doresc să afle anumite „secrete” economice</i>	

Figura nr. 1: Vulnerabilități, riscuri, pericole și amenințări la adresa ICEn

- *cibernetice*, ca de exemplu: erori de programare etc.

- *asimetrice*:

- *fizice*, ca de exemplu: terorism și crimă organizată, erori de proiectare, operare și întreținere a sistemelor etc.

- *cibernetice*, ca de exemplu: război informațional, război bazat pe rețea etc.

Cele mai importante vulnerabilități, riscuri, pericole și amenințări specifice la adresa ICEn considerăm că ar putea fi cele de la *Figura nr. 1*.

Accentuarea și multiplicarea vulnerabilităților la adresa ICEn impun dezvoltarea unei abordări sistemice naționale, profunde și cuprinzătoare a protecției lor ca factor al consolidării securității naționale. Infrastructurile ICEn sunt, în principal, vulnerabile atât la accidente tehnologice și fenomene naturale extreme, cât și la terorism sau atacuri cibernetice. De altfel, anumite acțiuni teroriste, ce utilizează arme neconvenționale de tip radiologic sau electromagnetic, sunt suficiente pentru a distruge sau incapacita o mare parte din infrastructurile critice din domeniul energiei. Și atacurile cibernetice asupra sistemelor de calcul au potențialul de a distruge sau submina capacitatea rețelelor respective de a controla ICEn.

Este cunoscut faptul că hidrocarburile și produsele derivate tranzitează, de regulă, mari distanțe de la locul de producție la punctele de distribuție și consum. În aceste condiții, infrastructura critică de transport și distribuție a energiei a devenit, în ultimii ani, extrem de vulnerabilă la atacurile teroriste și la alte tipuri de pericole și amenințări. Economia SUA și cele occidentale sunt în mare măsură dependente de hidrocarburile din Est, în special petrol, orice întrerupere a aprovizionării cu resurse energetice putând provoca mari daune economiilor

respective. De aceea, teroriștii vizează punctele cele mai vulnerabile ale ICEn care pot crea un impact maxim. De exemplu, dacă un avion de linie ar distruge facilitățile energetice de la Ras Tamura din Arabia Saudită, atunci circa 10% din importurile mondiale de petrol ar fi compromise⁵. Și anumite tulburări politice și sociale în țările importante din punctul de vedere al producției, exportului și tranzitului de hidrocarburi provoacă anumite perturbații pe bursele și piețele mondiale. Revoltele populare de la începutul anului din Egipt, țară ce controlează tranzitul de hidrocarburi prin conducta SUMED și prin Canalul de Suez (circa 3% din cererea globală), au dus la diminuarea livrărilor de petrol spre consumatorii vestici și la creșterea rapidă a prețurilor.

În consecință, atacurile teroriste și pirateresti asupra infrastructurii critice energetice – instalații fixe (conducte, rafinării, rezervoare), lanțul de aprovizionare (tancuri petroliere, terminale, porturi) sau chiar elemente de infrastructură electronică și informațională (sistemele de control al rețelelor) – urmăresc producerea unui impact economic cât mai sever, fie prin întreruperea sau încetarea producției și distribuției, fie prin creșterea prețurilor internaționale ale hidrocarburilor sau a costurilor de transport și asigurare. Mai mult, astfel de acțiuni vizează producerea de efecte în „cascadă”, orice act perturbator în nodurile și facilitățile energetice sau de-a lungul rutei de transport putând afecta sever activitatea economică și influența negativ alte tipuri de infrastructuri critice.

Mecanisme specifice de protecție a ICEn

Protecția infrastructurii critice din domeniul energetic reprezintă ansamblul programelor, planurilor, activităților, măsurilor, procedurilor

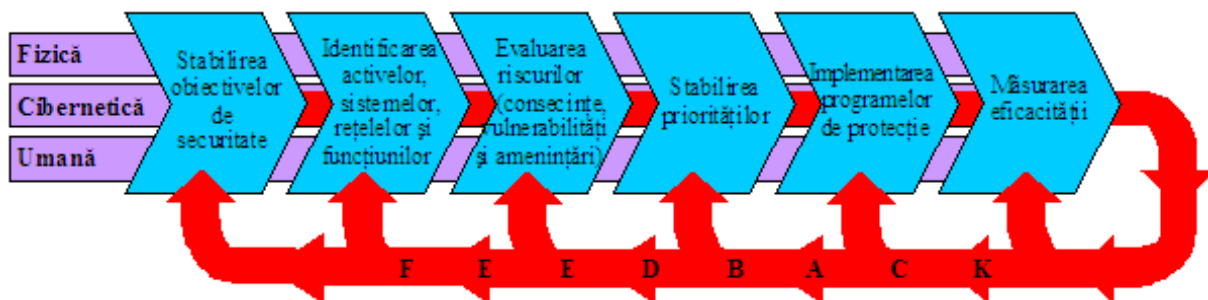


Figura nr. 2: Procesul de îmbunătățire continuă a protecției infrastructurii critice⁶

și interacțiunilor puse în operă de autoritățile publice responsabile, proprietari, administratori și operatori destinate să prevină, să reducă și să contracareze orice risc ce decurge din vulnerabilitățile acestui tip de infrastructuri și poate aduce atingere existenței și funcționării sale. Ea comportă un proces de analiză extrem de laborios, ce presupune o serie de etape, precum se poate observa din Figura nr. 2.

Procesul de dezvoltare și implementare a unor măsuri de protecție efective în domeniul ICEn presupune trei pași: determinarea nevoilor, dezvoltarea programelor și găsirea unor soluții pe termen lung⁷. Determinarea nevoilor de securitate include identificarea lacunelor în domeniul informațiilor, tehnologiei și pregătirii, precum și dezvoltarea de soluții. Dezvoltarea și implementare programelor se referă la acțiunile de prevenire și întârziere, detectare, atenuare și răspuns, refacere. Identificarea soluțiilor tehnologice pe termen lung are în vedere găsirea celor mai bune soluții pentru protecția activelor, facilităților și sistemelor-cheie din domeniul energetic, ca de exemplu: active fizice, sisteme de control energetic sau sisteme cibernetice asociate.

În cadrul acestui algoritm, evaluarea vulnerabilităților, amenințărilor și consecințelor joacă un rol crucial. Analiza vulnerabilităților urmărește identificarea acelor caracteristici de arhitectură, implementare și operare a unei ICEn și a interdependențelor prin care aceasta este expusă incapacității sau distrugerii în cazul unei amenințări. Obiectivul analizei amenințărilor este de a identifica natura, sursa și probabilitatea de apariție a acestora și trebuie să includă următoarele activități:

- identificarea adversarilor cunoscuți și potențiali, acolo unde astfel de informații sunt disponibile și exacte;
- recunoașterea și analiza intenției, motivației, istoricului de operare, metodelor, arsenalului, punctelor tari și punctelor slabe ale adversarului, precum și capabilitățile acestuia de „intelligence”;
- evaluarea amenințării împotriva fiecărei componente de infrastructură critică, luând în considerare toți factorii de mai sus ce țin de adversar, și atribuirea unui anumit nivel critic pentru fiecare adversar⁸.

Analiza consecințelor vizează determinarea impactului unei amenințări asupra vulnerabilității

unei ICEn, în domeniile prestării de servicii, societate, politică, economie, mediu și interdependențe. Măsura în care această amenințare a afectat infrastructura respectivă poate fi cuantificată atât calitativ, cât și cantitativ, pe baza a trei factori: proporție (local, național, regional), magnitudine (zero, minim, mediu, major) și efecte în timp.

Scopul întregului proces de protecție este de a asigura o infrastructură energetică robustă și rezilientă, cu ajutorul căreia să fie menținută continuitatea activității economice și serviciilor prin schimb de informații sigur și fiabil, programe eficiente de management al riscului, capabilități de răspuns coordonate și parteneriate public-privat la toate nivelurile guvernamentale și economice. Protecția ICEn nu poate fi pusă în operă fără realizarea unor standarde de performanță acțională, fără un parteneriat clar definit între proprietarii de infrastructuri critice, personalul de exploatare sau administrare și autoritățile cu competențe în domeniu.

Și în România se are în vedere dezvoltarea rapidă a unor rețele de infrastructură energetică, eficiente și rezistente, capabile să potențeze atât dezvoltarea susținută și modernizarea accelerată a economiei, cât și securitatea națională. Acestea trebuie să fie compatibile cu rețelele europene și euro-atlantice.

Strategia Națională de Apărare⁹, din 2010, identifică printre principalele vulnerabilități ale țării noastre, deficiențele în protecția și funcționarea infrastructurii critice. Infrastructurile critice, inclusiv cele energetice, trebuie protejate de două mari categorii de amenințări – cea teroristă și cea implicată de „riscurile naturale” –, dar și de acțiunile de sabotaj sau riscurile cibernetice.

În acest context, la nivel guvernamental, a fost adoptat un act normativ¹⁰ ce reglementează procedura de identificare, desemnare și protecție a infrastructurilor critice naționale (ICN) și infrastructurilor critice europene (ICE), inclusiv ale celor din industria energetică, în conformitate cu prevederile Directivei Consiliului Uniunii Europene din decembrie 2008, în scopul creșterii capacității de asigurare a stabilității, securității și siguranței sistemelor economico-sociale și protecției persoanelor.

Conform documentului, coordonarea, la nivel național, a activităților privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice



revine primului-ministru, printr-un consilier de stat, iar responsabilitatea pentru organizarea și desfășurarea activităților necesare implementării prevederilor actului normativ, respectiv realizarea cooperării între autoritățile publice responsabile și structurile neguvernamentale, revine Ministerului Administrației și Internelor (MAI), prin Centrul de coordonare a protecției infrastructurilor critice. Autoritățile publice responsabile și fiecare proprietar/administrator/operator de ICN/ICE au obligația să desemneze, din cadrul structurii proprii, un compartiment specializat în domeniul ICN/ICE.

Autoritățile publice responsabile trebuie să identifice și să desemneze potențialele ICN/ICE care corespund criteriilor sectoriale și intersectoriale. De asemenea, autoritățile respective trebuie să efectueze anual evaluarea riscurilor, amenințărilor și a necesității de a îmbunătăți protecția ICN/ICE desemnate. În termen de 90 de zile de la desemnarea unei infrastructuri drept ICN/ICE, proprietarul/administratorul/operatorul elaborează „Planul de securitate pentru operator”, ce identifică elementele de infrastructură critică ale ICN/ICE și soluțiile de securitate existente sau care urmează să fie puse în aplicare pentru protecția acestora. Procesul de identificare, desemnare și protecție al ICN/ICE se revizuieste periodic.

Mai mult, la nivelul MAI, a fost elaborat un proiect de Strategie națională privind protecția infrastructurilor critice¹¹ prin care se creează cadrul necesar, integrat la nivel național, pentru pregătirea și adoptarea unor măsuri și acțiuni specifice având ca scop reducerea, pe termen mediu și lung, a impactului produs de manifestarea factorilor de risc specifici asupra infrastructurilor critice, inclusiv cele energetice, la nivel național și regional.

Obiectivul fundamental al strategiei îl reprezintă asigurarea coordonatelor pentru dezvoltarea continuă a capacităților naționale de protecție a infrastructurilor critice, precum și armonizarea cadrului normativ intern cu cel al Uniunii Europene și NATO în domeniu. Realizarea acestui obiectiv presupune acțiunea autorităților naționale competente și a partenerilor din mediul privat în procesul de:

- uniformizare și aplicare integrată a procedurilor de identificare, desemnare și protecție a ICN/ICE;
- configurare și operaționalizare a sistemului

național de avertizare timpurie prin integrarea tuturor rețelelor, capacităților și extensiilor informațional-organizatorice existente;

- diminuare a nivelului de vulnerabilitate a infrastructurilor critice;
- dezvoltare a relațiilor de cooperare la nivel național, regional și internațional.

De asemenea, factorii responsabili trebuie să acționeze pentru ridicarea gradului de protecție a infrastructurilor critice prin: evidențierea tuturor riscurilor existente și anticipate concomitent cu identificarea elementelor și proceselor critice; reducerea disfuncționalităților ce pot afecta stabilitatea și funcționarea optimă a serviciilor esențiale având ca suport infrastructuri critice, prin aplicarea măsurilor pro-active în cadrul unui sistem eficient de management al riscurilor; creșterea gradului de expertiză în domeniu prin actualizarea permanentă a analizelor de risc; respectarea normelor de confidențialitate a datelor și informațiilor. Eforturile acestora trebuie să fie sustenabile și se vor concentra cu precădere atât spre prevenire, diminuare și limitare a efectelor, cât și spre răspuns și intervenție.

La nivelul Centrului de coordonare a protecției infrastructurilor critice din MAI, se va elabora un Plan de acțiune pentru implementarea, monitorizarea și evaluarea obiectivelor strategiei, ce va fi revizuit anual sau ori de câte ori va fi necesar.

Așadar, după cum se poate observa, la nivelul factorilor de decizie naționali și internaționali, există voință și preocupări privind managementul integrat al protecției infrastructurilor critice din domeniul energetic. Acțiunile vizează atât definirea și identificarea acestora, cât și stabilirea unor structuri specializate care, având suportul legal adecvat să gestioneze, conceptual și acțional, toate aspectele privind protecția infrastructurilor critice.

Concluzii

Starea de securitate este strâns corelată și determinată de buna funcționare a rețelelor de infrastructuri critice energetice, necesitatea protecției acestora fiind o condiție esențială pentru evitarea perturbării grave a viabilității societății. Conexiunile dintre funcționalitatea și viabilitatea infrastructurilor critice din domeniul energetic și elementele fundamentale ale vieții economico-

sociale, politice și militare ale unui stat sau grupare de state consolidează semnificativ liantul dintre elementul de securitate și rolul sistemelor de infrastructuri în exprimarea necesităților și promovarea intereselor naționale.

Deși se caută și se implementează cele mai eficiente soluții și măsuri de protecție, este practic imposibil să se poată asigura protecția completă a unei infrastructuri critice energetice. Mai mult, nu există o soluție unică, general valabilă pentru protecția infrastructurilor critice energetice. Trebuie, însă, depuse toate eforturile pentru a spori cât mai mult gradul de protecție și pentru a găsi soluții care să fie adaptate și să acopere fiecare categorie de infrastructură critică ce trebuie protejată.

De asemenea, este necesară implicarea mult mai activă a autorităților publice responsabile și a proprietarilor/administratorilor/operatorilor de elemente de infrastructuri critice energetice în ansamblul eforturilor de ordin legislativ și aplicativ. Fiecare dintre aceștia trebuie responsabilizat să pună la punct și să operaționalizeze programe, planuri și proceduri de protecție a elementelor, sistemelor sau componentelor de infrastructuri critice energetice pe care le gestionează, în conformitate cu legile, reglementările și normele specifice.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 USA, *Congressional Record: Proceedings and Debated of the 108th Congress, First Session*, Senate, 28 July 2003, p. 20749, extras Google Books.

2 Consiliul Uniunii Europene, *Directiva 2008/114/*

CE a Consiliului din 8 decembrie 2008 privind identificarea și desemnarea infrastructurilor critice europene și evaluarea necesității de îmbunătățire a protecției acestora, în „Jurnalul Oficial al Uniunii Europene”, L 345, 23 decembrie 2008, p. 81, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:345:0075:0082:RO:PDF>.

3 Jonathan PERKS, Jonathan HYDE, Angela FALCONER, *Study on Risk Governance of European Critical Infrastructures in the ICT and Energy Sector*, Final Report to European Commission, 4 September 2009, p. 10, http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/studies/doc/2009_10_risk_governance_report.pdf.

4 Radu ANDRICIUC, *Pericole și amenințări la adresa infrastructurii critice*, Editura Psihomedica, Sibiu, 2008, p. 59.

5 John C.K. DALY, *Saudi Oil Facilities: Al-Qaeda's Next Target?*, în „Terrorism Monitor”, Volume 4, Issue 4, 23 February 2006, www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=685.

6 Department of Homeland Security, *National Infrastructure Protection Plan: Partnering to enhance protection and resiliency*, 2009, p. 4, www.dhs.gov/xlibrary/assets/NIPP_Plan.pdf.

7 Idem, p. 37.

8 American Petroleum Institute, *Security Guidelines for the Petroleum Industry*, Third Edition, April 2005, p. 5.

9 *Strategia Națională de Apărare*, București, 2010, www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf.

10 *Ordonanța de urgență nr. 98 din 3 noiembrie 2010 a Guvernului României privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice*, în „Monitorul Oficial”, nr. 757, 12 noiembrie 2010.

11 *Strategia Națională privind protecția infrastructurilor critice (proiect)*, www.mai.gov.ro/Documente/Transparenta%20decizionala/Anexa_Strategie%20protectia%20infrastructurilor.pdf.

Dr. Cristian Băhnăreanu (cristibahnareanu@gmail.com) este cercetător științific gradul III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România.



SIMETRIE ȘI ASIMETRIE ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

*Dr. Florian COLDEA
Dr. Liviu Bogdan VLAD*

Relațiile Internaționale s-au dezvoltat dintotdeauna în strânsă legătură cu rolul statului în societate și cu distribuția puterii în interiorul acestuia și au fost influențate în mod direct de evoluția politicii internaționale. În pofida faptului că, în rândul științelor politice, au apărut relativ târziu, relațiile dintre state, în general, și diplomația, în special, au tradiții vechi, confundându-se cu începutul istoriei civilizației. Aflate uneori în umbră, alteori în prim-plan, relațiile dintre state au început să domine preocupările oamenilor politici și ale forurilor competente la începutul secolului al XXI-lea, când au avut loc profunde transformări în sfera securității internaționale. Această (re)afirmare a Relațiilor Internaționale s-a petrecut pe fondul apariției a numeroase crize și conflicte, care trebuiau gestionate astfel încât pierderile umane și cele materiale să fie minime. În aceste condiții, statul-națiune trece într-un plan secund și încep să se afirme tot mai mult actorii nonstatali, inclusiv organizațiile internaționale nonguvernamentale cu rol în gestionarea conflictelor și apărarea drepturilor omului.

Cuvinte-cheie: diplomație; geopolitică; corporații internaționale; organizații interguvernamentale; Relații Internaționale; actori statali; actori nonstatali; organizații internaționale; politică internațională; organizații nonguvernamentale; stat-națiune.

Relațiile Internaționale reprezintă un domeniu prin excelență transversal, aproape imposibil de studiat fără a ne preocupa în același timp și într-o măsură aproximativ egală măsură dreptul, economia, conflictele, geopolitica,

istoria etc. Totodată, reprezintă și un domeniu plin de incertitudini datorită faptului că, de multe ori, realitatea depășește „ficțiunea” (previziunile). Din punct de vedere academic, relațiile internaționale sunt o ramură a științelor politice bazată, în special, pe studiul relațiilor dintre actorii statali din cadrul sistemului internațional și a interacțiunii acestora cu actorii nonstatali¹. Ca domeniu de studiu, Relațiile Internaționale au o istorie nu foarte îndelungată², însă preocupări cu privire la relațiile existente între state, la cauzele care conduc la izbucnirea războaielor și la condițiile de încheiere a păcii au existat încă din timpuri străvechi³. Domeniul Relațiilor Internaționale⁴ a cunoscut o dezvoltare tumultuoasă, suferind modificări substanțiale odată cu profunde schimbări din domeniul securității. Riscurilor și amenințărilor clasice li s-au alăturat provocările generate de globalizare⁵ (care limitează cauzele conflictelor dintre state⁶), de fragmentare și interconectare⁷, al căror impact asupra arhitecturii sistemului internațional este potențat de revoluția tehnologiei și a comunicațiilor.

Conceptul de securitate s-a extins semnificativ, ajungând să includă riscuri complet diferite de cele tradiționale, dobândind, totodată, o dimensiune subiectivă accentuată, pe fondul transferului centrului său de greutate din plan statal în cel individual⁸.

Implicit, sistemul relațiilor internaționale se confruntă astăzi cu incertitudini multiple – inerente, epistemice sau induse – și cu un potențial ridicat de imprevizibilitate al evoluțiilor cu impact asupra mediului global de securitate.

Relațiile transnaționale și schimburile

globale de bunuri au existat – conform unor critici ai teoriei globalizării⁹ – și în perioada modernă a statelor națiune, însă acestea au avut implicații reduse asupra sistemului de relații internaționale. Impactul era cu atât mai mic cu cât, pe plan internațional, statele erau singurii actori recunoscuți, iar relațiile economice și politice globale depindeau nemijlocit de politica acestora.

Modul de comportament al statelor pe arena internațională diferă de la stat la stat, locul și rolul acestora fiind stabilite în funcție de puterea¹⁰ deținută și de rolul pe care îl îndeplinește în interiorul sistemului. Puterea poate fi considerată drept o relație asimetrică între indivizi, grupuri, organizații sau state, iar exercitarea ei se află în strânsă legătură cu nevoile, valorile sau interesele acestora și este influențată de distribuția (inegală) a resurselor. Acesta este motivul pentru care suntem de părere că puterea înseamnă resurse, strategie și rezultate și, cum resursele sunt inegal răspândite, nici puterea și nici presiunea internațională nu sunt distribuite în mod unitar. Astfel, „cu cât o țară este mai mare, mai importantă sau cu cât deține o poziție strategică mai relevantă, cu atât constrângerile internaționale sunt mai puternice” (Ionel Nicu Sava, 2005).

Deși puterea militară – „hard power” – era suficientă, până nu demult, pentru obținerea și menținerea supremației globale, începutul secolului al XXI-lea a consacrat o modificare substanțială a puterii, înțeleasă drept capacitatea de atingere a obiectivelor dorite prin intermediul resurselor disponibile¹¹. „Hard power” nu mai este suficientă, resursele economice (foarte importante) nu pot să asigure, singure, o proiecție dominantă a puterii, care depinde din ce în ce mai mult de valorificarea resurselor “soft power” (diplomație, asistență economică și comunicare între sectorul public și cel privat).

În consecință, succesul eforturilor unui stat de proiectare a puterii și, implicit, de atingere a obiectivelor sale depinde de capacitatea de a elabora și implementa strategii “smart power” (concept lansat de Joseph Nye jr.), care să îmbine resursele “hard power” și cele “soft power”, în cadrul unor alianțe și rețele de cooperare, care să permită gestionarea, în comun, a unei game din ce în ce mai extinse de provocări actuale sau de perspectivă.

Definițiile Relațiilor Internaționale au evoluat în ritmul creșterii (sau descreșterii) rolului statului ca actor internațional. Astfel, în vreme ce definițiile tradiționale sunt axate pe stat ca unic actor al sistemului internațional, definițiile moderne și postmoderne iau în calcul și organizațiile internaționale și actorii nonstatali. Aceștia din urmă, deși independenți, au cunoscut, de-a lungul vremii, o evoluție fluctuantă, în directă legătură cu interesele actorilor statali care compun organizațiile internaționale, devenind, în timp, tot mai puternici și mai influenți, astfel încât, în momentul de față, scena politică internațională este dominată nu doar de confruntarea dintre state, ci „statele se confruntă și cu puterea altor actori, cum ar fi organizațiile inter-guvernamentale, actori creați de ele” (Eduard Kolodziej, 2007). Dezvoltarea entităților suprastatale (precum Uniunea Europeană) a reprezentat un punct de inflexiune în relațiile internaționale, realizând trecerea de la politica tradițională, în care exista o separare clară între domeniul intern și cel extern al statului, la cea postmodernă, în care conceptele de suveranitate, guvernare, politică sau diplomație dobândesc noi semnificații¹².

Alături de organizațiile inter-guvernamentale¹³, care, având propriile lor interese, pot influența interesele statelor membre prin limitarea sau extinderea puterii acestora, un rol important în relațiile internaționale îl joacă organizațiile non-guvernamentale, care pot influența atât politica și comportamentul statelor, cât și activitatea organizațiilor inter-guvernamentale. Teoriile moderne ale Relațiilor Internaționale înclină să prezinte o viziune a unei lumi polarizate, în care națiunile se îndreaptă fie către o serie de „ciocniri intercivilizatoriale” (Samuel P. Huntington¹⁴), fie spre o lume democratică uniformă (Francis Fukuyama¹⁵).

Pe de altă parte, teoriile globalizării prezintă fie scenarii hiperglobaliste, fie scenarii stato-centrice. Datorită actorilor nonstatali tot mai influenți care apar în mediul internațional, statul-națiune se vede pus în situația de a face față unor presiuni pe care, în trecut, nu le mai întâlnește. Provocările de acest gen sunt sesizabile destul de ușor dacă privim suveranitatea drept un construct social, care implică nu doar existența unei identități și a unui teritoriu, ci și acceptarea de către alte state a revendicărilor de autoritate finală, într-un număr de arii tematice (Thomas J. Biersteker, 2002).

Un rol esențial în evoluția Relațiilor Internaționale îl joacă politica internațională, aceasta neputând fi tratată mecanic, deoarece puterile au trăsături calitative și cantitative diferite, iar „atracția și influența lor nu este exact corelată cu masa și greutatea” (Martin Wight, 1998). O analiză pertinentă a sistemului relațiilor internaționale poate fi făcută doar ținând cont de principiile, funcțiile și distribuția puterii în stat. Se disting astfel două sisteme de structurare:

- un sistem ierarhic, care atribuie părților roluri prin forță sau prin convingere;

- un sistem anarhic în care puterea este împărțită în funcție de interacțiunile dintre actori, aceștia fiind obligați să-și maximizeze puterea și să-și dezvolte cât mai mult potențialul militar pentru a putea supraviețui.

Deși puterea joacă un rol important în societatea contemporană, statele nu au ca obiectiv principal creșterea puterii și a influenței lor pe plan internațional, ci pun accent pe menținerea securității. Accentul pus de entitățile statale pe securitate și, implicit, pe menținerea păcii este relativ ușor de înțeles dacă ne gândim la faptul că în ultimii 5.600 de ani de existență omenirea s-a confruntat cu mai mult de 14.500 de războaie (A. Montagu, 1989), iar în istoria ultimilor 3.400 de ani au existat doar 286 de ani de pace (C. Burke, 1989). Nu mai departe de perioada contemporană (1945-prezent), au avut loc peste 165 de războaie, 31 dintre acestea desfășurându-se în anul 1994 (Stockholm International Peace Research Institute, 1995), iar, dacă luăm în calcul și conflictele armate de mai mici dimensiuni, numărul acestora este mult mai mare.

Conceptele clasice de „pace” și „război nu mai sunt, însă, aplicabile realităților actuale. Confruntărilor militare clasice li s-au adăugat conflictele asimetrice, între state și actori nonstatali, care valorifică avantajele tehnologiei și comunicării, folosesc teritoriul unor țări terțe pentru pregătirea atacurilor, preferă războaie de uzură, recurg la orice fel de mijloace sau instrumente disponibile cu scopuri politice, de intimidare, presiune etc. Războiul antiterorist este exemplul perfect de confruntare neconvențională și asimetrică, care încalcă regulile și logica tradițională a teritorialității și a geopoliticii.

Deși conflictele din perioada contemporană au fost numeroase, este vizibilă o reacție diferită a societății față de război comparativ cu perioada modernă, semn

că perioada conflictelor convenționale și a armatelor de masă este demult „apusă”. Astăzi, cuvintele se fac mai mult și mai ușor auzite comparativ cu armele, iar, pentru soluționarea conflictelor, s-au dezvoltat cu rapiditate Relațiile Internaționale. La această dezvoltare au contribuit și mutațiile care au avut loc în sfera Relațiilor Internaționale¹⁶, în contextul în care alături de statul-națiune au apărut și alți actori care joacă un rol important pe scena politică internațională și care, datorită propriilor mijloace de acțiune pe care le dețin, interferează cu statele în relații de asimetrie. Dacă în perioada războiului rece exista o oarecare simetrie¹⁷ în relațiile dintre cele două blocuri politico-ideologice, în momentul de față se poate vorbi despre emergența unor forme multiple de asimetrie în relațiile internaționale¹⁸. Această inegalitate impune luarea celor mai adecvate măsuri în vederea optimei gestionări a securității, indiferent dacă este vorba de securitate națională, regională sau globală. Pentru a putea preveni conflictele, naționale (interne), regionale ori internaționale, este nevoie de o permanentă cunoaștere a evoluției societății omeniești și a particularităților acesteia la nivel local și regional, întrucât numai astfel pot fi alese modalitățile optime de soluționare a adversităților și pot fi evitate confruntările violente, ale căror efecte pot fi dintre cele mai diverse. Se constată tot mai mult o îndreptare a atenției statelor și a organismelor militare către găsirea unor soluții politice de gestionare a conflictelor (tratative în loc de ostilități, descurajare în loc de confruntare și negocieri în loc de război), fiind bine cunoscut faptul că dialogul este mult mai puțin costisitor comparativ cu o confruntare armată și, în cele din urmă, chiar și războiul are ca finalitate tot încheierea unei convenții.

Relațiile dintre state sunt cu atât mai importante cu cât istoria diplomației¹⁹ vine din vremuri străvechi, confundându-se cu începutul istoriei civilizației, însă despre o diplomație în adevăratul sens al cuvântului se poate vorbi doar după apariția statului (Nicolae Ciachir, 1998). Definită drept *știința sau arta negocierilor sau știința raporturilor internaționale*, diplomația strânge laolaltă întregul sistem de interese care apare ca urmare a raporturilor existente între națiuni având drept scop menținerea păcii și a bunei înțelegeri între state (Nicolae Ciachir, 1998). Actuala configurație a sistemului relațiilor internaționale a modificat consistent binomul diplomație clasică interstatală – politică. Noile construcții politice suprastatale, precum Uniunea Europeană, care

presupun interacțiuni complexe între indivizi, procese, fenomene, interese etc. impun comunicare și negociere permanentă, vechea paradigmă a jocului cu sumă nulă devenind inoperantă.

Având ca punct de plecare ideea conform căreia se poate vorbi despre o politică internațională doar după apariția statului modern suveran, au fost lansate două teorii structurale ale sistemului internațional, prima aparținând lui George Modelski, care susține că sistemul internațional se bazează pe existența a cinci cicluri succesive²⁰ ale marilor puteri, iar cea de-a doua a fost lansată de Immanuel Wallerstein, care este de părere că *sistemul internațional a fost încă de la începuturile sale (și continuă să fie și în zilele noastre) împărțit în trei cercuri concentrice*²¹, de aici subînțelegându-se faptul că nu mai există o singură mare putere care, într-o anumită perioadă de timp, domină întregul sistem, ci se stabilesc legături bazate pe funcții economice de importanță majoră, în care sistemul se află sub controlul unei puteri-hegemon.²²

Curențele filozofice și politice apărute la jumătatea secolului al XIX-lea și-au pus amprenta și asupra percepțiilor cu privire la relațiile existente în triada om-stat-mediul. Dintre curențele care au lăsat urme asupra concepțiilor cu privire la realitatea internațională se remarcă naționalismul, doctrină politică ce se bazează pe apărarea drepturilor și aspirațiilor naționale, și darwinismul social. Pe lângă acestea, au existat și alte curențe care au influențat gândirea politică și sfera relațiilor internaționale, apărând, astfel, două direcții de gândire diametral opuse: realismul și liberalismul.

Realismul, ca și curent de gândire ce caracterizează sistemul internațional, își are originea în antichitate, însă s-a dezvoltat ca teorie în perioada 1950-1960. Realismul (și, implicit, teoria realistă) pune accent pe rolul jucat de puterea politică în evoluția Relațiilor Internaționale, susținând că actorii statali acționează ca actori autonomi naționali în momentul în care își urmăresc propriile interese. În ceea ce privește Relațiile Internaționale, realității susțin ideea conform căreia acestea ar fi anarhice în lipsa unui guvern mondial.

La baza Realismului stau o serie de teorii cu privire la Relațiile Internaționale, toate aceste teorii având ca punct de plecare ideea că, atunci când își urmăresc acțiunile/obiectivele, statele

sunt motivate mai mult de interesele de putere/securitate și mai puțin de idealuri. Teoria realistă pune accent pe raționalitatea statelor în acțiunile ce au ca scop păstrarea/mărirea puterii și securitatea. Plecând de la termeni precum balanța puterii, anarhie, competiție, conflict, structură ierarhică, reprezentanții Realismului încearcă să ofere răspunsuri clare cu privire la evoluția Relațiilor Internaționale de-a lungul vremii. Strâns legat de Realism se află Neorealismul, teorie a Relațiilor Internaționale care are ca punct comun cu Realismul clasic conceptul de balanță a puterii. Reprezentanții Neorealismului sunt de părere că statele doresc să-și păstreze și/sau să-și crească propria putere nu din cauza naturii umane, ci ca urmare a sistemului.

O altă doctrină ce și-a pus amprenta asupra Relațiilor Internaționale a fost Liberalismul (idealismul), doctrină politică și economică bazată pe libertatea individului și care pune în plan secund ideile politice ce au la bază interesul societății, al statului sau al națiunii. Reprezentanții Liberalismului susțin libertatea și responsabilitatea individului, egalitatea în fața legii și dreptul la proprietate. Meritul cel mai mare al Liberalismului este acela de a fi impus, în secolul al XX-lea, Relațiile Internaționale ca disciplină academică. Printre caracteristicile Liberalismului se numără și aceea de a fi pus un deosebit accent pe complexitatea relațiilor internaționale care includ, pe de o parte, statele care interacționează între ele, iar, pe de altă parte, organizațiile internaționale și societatea civilă. În legătură directă cu Liberalismul s-a dezvoltat Neoliberalismul, ai cărui reprezentanți au lansat teoria neoclasică ce are ca obiectiv diminuarea influențelor statului asupra evoluției economice.

Identificarea modului de comportament a actorilor statali și nonstatali în sistemul internațional se face plecând de la premisa că statul și puterea de care dispune acesta joacă un rol semnificativ în Relațiile Internaționale. Astfel, unul dintre fundamentele politicii internaționale este reprezentat de competiția pentru putere, fapt ce conduce, inevitabil, la apariția de tensiuni, crize și conflicte între actorii existenți pe această scenă extrem de dinamică. În momentul de față se manifestă două tendințe:

- pe de o parte, tendința unor actori ai scenei internaționale de a-și exercita puterea în plan zonal, regional sau mondial;

- pe de altă parte, jocurile de putere marcate de eforturile unor state de a ieși din sfera de influență a marilor puteri și de a se re poziționa în formule noi, mult mai acceptabile, în cadrul cărora să-și poată promova și apăra, direct și eficient, propriile interese (Cristian Băhnăreanu, 2008).

În contextul evenimentelor petrecute la începutul secolului al XXI-lea, (re)evaluarea Relațiilor Internaționale trebuie să plece de la noile caracteristici ale mediului global de securitate – interdependente, imprecizibile, asimetrice, neliniare, neconvenționale etc. Eliminarea surprizei este imposibilă, însă anticiparea și previziunea strategică au devenit condiții esențiale pentru capacitatea unei țări de limitare a efectelor riscurilor de securitate și promovare eficientă a intereselor. Pentru aceasta, actorii internaționali relevanți (statali și inter-guvernamentali) și-au actualizat recent strategiile, legislațiile și politicile de securitate națională, trasând responsabilități precise fiecărei instituții cu competențe în fundamentarea proceselor de planificare strategică și de decizie – de la serviciile de informații, prima linie invizibilă de apărare a securității naționale²³, până la cei mai înalți decidenți politici.

Provocările globale nu pot fi contracarate decât prin eforturi globale, care presupun o permanentă cooperare/conlucrare între state, cu implicarea și sprijinul entităților nonstatale cu rol decizional în sfera relațiilor internaționale: organizații inter-și non-guvernamentale, corporații internaționale etc.

Marja de eroare a actorilor scenei internaționale s-a redus semnificativ, la fel și fereastra de oportunitate pentru identificarea de soluții potrivite de reinventare și reducere a incertitudinii – singurele modalități prin care își pot asigura avantajul strategic și pot oferi un răspuns adecvat evoluțiilor din ce în ce mai dinamice și complexe cu care se vor confrunta.

BIBLIOGRAFIE:

1. BĂHNĂREANU, Cristian, Resurse energetice, crize, conflicte, Editura Militară, București, 2008.
2. BIERSTEKER, Thomas J., State, Sovereignty and Territory în: Walter CARLSNAES, Thomas RISSE, Beth A. SIMMONS (editori), Handbook of International Relations, Sage Publication, Londra, 2002.
3. BLOUET, Brian, Globalization and Geopolitics, Reaktion Books, London, 2001.
4. BURKE, C., Aggression in Man, în: SHAW, Paul R, WONG, Yuwa, Genetic Seeds of Warfare: Evolution, Nationalism and Patriotism, London, Unwin Hyman, 1989.
5. BURCHILL, Scott, Teorii ale relațiilor internaționale, Editura Institutul European, Iași, 2008.
6. CIACHIR, Nicolae, Istoria relațiilor internaționale de la pacea westfalică (1648), până în contemporaneitate (1947), Editura Oscar Print, București, 1998.
7. COOPER, Robert, Destrămarea Națiunilor - Ordine și haos în secolul XXI, Editura Univers Enciclopedic, București, 2007.
8. DUROSELLE, Jean-Baptiste, Istoria relațiilor internaționale (vol. I), Editura Științelor Sociale și Politice, București, 2006.
9. FUKUYAMA, Francis, Sfârșitul istoriei și ultimul om, Editura Paideia, București, 1992.
10. HIRST, Paul & THOMPSON, Grahame, Globalizarea sub semnul întrebării: economiile internaționale și politicile de guvernare (ediția a doua), Editura Trei, București, 2002.
11. HUNTINGTON, Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale, Editura Antet, București, 1997.
12. KOLODZIEJ, Eduard, Securitatea și relațiile internaționale, Editura Polirom, București, 2007.
13. MAIOR, George Cristian, Incertitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI, Editura Rao, București, 2009
14. MALIȚA, Mircea, Între război și pace, Editura C. H. Beck, București, 2007.
15. MIROIU, Andrei (Coordonatori: Andrei MIROIU și Radu-Sebastian UNGUREANU), Manual de relații internaționale, Editura Polirom, Iași, 2006.
16. MONTAGU, A., The Nature of Human Aggression, în: SHAW, Paul R, WONG, Yuwa, Genetic Seeds of Warfare: Evolution, Nationalism and Patriotism, London, Unwin Hyman, 1989.
17. Di NOLFO, Ennio, Introducere în istoria relațiilor internaționale, Editura BIC ALL, București, 2007.
18. NYE, Joseph S., Jr. Descifrarea

conflictelor internaționale, Editura Antet, București, 2005.

19. NYE, Joseph S, jr., *The Future of American Power. Dominance and Decline in Perspective în Foreign Affaires*, noiembrie-decembrie 2010.

20. OMAND, David, *Securing the State*, Published by C. Hurst & Co Publishers Ltd, London, 2010.

21. SAVA, Nicu Ionel, *Studii de securitate*, Centrul Român de Studii Regionale, București, 2005.

22. STIGLITZ, Joseph E., *Globalizarea. Speranțe și deziluzii*, Editura Economică, București, 2003.

23. WIGHT, Martin, *Politica de putere*, Editura ARC, București, 1998.

24. ***, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.

25. ***, *Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI Yearbook 1995*, Oxford: OUP, 1995.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Din categoria actorilor nonstatali fac parte, printre altele: organizațiile nonguvernamentale, organizațiile internaționale, corporațiile internaționale etc. Cei mai importanți dintre actorii nonstatali care joacă un rol esențial în sistemul internațional sunt: Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO, în engleză, sau OTAN, în franceză), Uniunea Europeană (UE), și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) organizații care, deși nu s-au schimbat de-a lungul timpului, au înregistrat o serie de suișuri și coborâșuri aflate în strânsă legătură cu interesele actorilor statali care le compun. În același timp, rețelele teroriste și grupările de criminalitate organizată transfrontalieră au devenit elemente definitorii ale structurii actuale a relațiilor internaționale.

2 Prima catedră de Relații Internaționale a fost înființată în Țara Galilor, la Aberystwyth, la jumătatea secolului al XIX-lea, iar primii care au realizat unicitatea și specificul acestui domeniu atât de vast au fost Edward Hallett Carr (1892-1982) și Hans Morgenthau (1904-1980), autori care au scris în preajma celui de-al doilea război mondial (atât înainte, cât și după încetarea ostilităților).

3 Preocupări de acest fel găsim la Tucidide (465-

395 î. Hr.) care, în secolul al V-lea î. Hr., încearcă să descifreze cauzele războiului dintre spartani și atenieni (războiul peloponesiac) din perioada 431-411 î. Hr., realizând în lucrarea intitulată „*Războiul peloponesiac*” o prezentare riguroasă a fazelor și momentelor acestuia. Datorită analizei pe care o realizează, Tucidide consacră istoria ca știință, fapt pentru care este supranumit „*părintele istoriei*” (Mircea Malița, 2007).

4 Complexitatea domeniului derivă din multiplele ramuri ale Relațiilor Internaționale, dintre care amintim:

- Teoria Relațiilor Internaționale;
- Istoria Relațiilor Internaționale;
- Dreptul Internațional;
- Studii Strategice;
- Analiza de Politică Externă;
- Economia Politică Internațională.

5 În ultima perioadă de timp, noțiunea de globalizare a luat locul celei de război rece, fiind, în momentul de față, termenul cel mai utilizat în încercarea de a se găsi o justificare pentru modul oscilant (contradictoriu, chiar) în care se desfășoară relațiile internaționale. O definiție cât se poate de elocventă a conceptului de globalizare a fost oferită de Joseph Eugen Stiglitz, laureat al Premiului Nobel pentru economie în anul 2001. Acesta este de părere că „... globalizarea – eliminarea barierelor din calea liberului schimb și integrarea economiilor naționale – poate fi un factor al bunăstării și are potențialul de a aduce bogăție tuturor, în special celor săraci.” Stiglitz crede în importanța globalizării și consideră că aceasta (globalizarea) „a făcut să scadă sentimentul izolării resimțit în multe țări în curs de dezvoltare” (Joseph Eugen Stiglitz, 2003). Un punct de vedere cel puțin interesant întâlnim și la Brian Blouet, care susține ideea conform căreia globalizarea reprezintă „deschiderea spațiului național pentru libera circulație a bunurilor, capitalurilor și ideilor (...) înlătură obstacolele din calea acestor mișcări și creează condițiile în care comerțul internațional de bunuri și servicii se poate dezvolta” (Brian Blouet, 2001).

6 Credința că globalizarea a făcut conflictele interstatale foarte improbabile este ancorată în trei argumente principale, fiecare cu meritele și limitele sale:

- interdependența economică dintre statele lumii a dus la creșterea costului războiului;
- interacțiunile culturale și interpersonale au diminuat percepțiile greșite care au contribuit la producerea conflictelor în trecut;
- răspândirea democrației și schimbările în tipul de guvernare (necesitate de participarea statelor la sistemul internațional) vor duce la creșterea numărului de guverne deschise, oneste și reprezentative, neînclinate spre a se lupta unele cu altele.

7 “Lumea interconectată a secolului XXI există deasupra statului, sub stat și prin stat” – Anne Marie SLAUGHTER, apud. George Cristian MAIOR, *Incertitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*, Editura Rao, București, 2009.

8 David OMAND, *Securing the State*, Published by C Hurst & Co Publishers Ltd, Londra, 2010.

9 Printre criticii la care facem referire se numără Paul HIRST și Grahame THOMPSON.

10 Conceptul de putere semnifică, în contextul diplomației și al relațiilor internaționale, abilitatea unui stat de a influența sau controla alte state, iar statele care dețin astfel de putere sunt numite “puteri”, „puteri de mijloc”, „puteri regionale”, „mari puteri”, „superputeri” sau „hiperputeri”.

11 Joseph S. NYE jr., *The Future of American Power. Dominance and Decline in Perspective in Foreign Affairs*, noiembrie-decembrie 2010.

12 Robert COOPER, *Destrămarea Națiunilor – Ordine și haos în secolul XXI*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2007.

13 Precum Organizația Națiunilor Unite, Uniunea Europeană, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord și Organizația Mondială a Comerțului.

14 Lucrarea clasică pentru această viziune este *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, București, 1997.

15 Lucrarea clasică pentru această viziune este *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Editura Paideia, București, 1992.

16 Ne referim atât la încetarea războiului rece și a antagonismului dintre Est și Vest, cât și la apariția de noi state pe harta politică a lumii.

17 Dicționarul Explicativ al Limbii Române definește simetria ca fiind „proprietatea unui ansamblu spațial de a fi alcătuit din elemente reciproc corespondente și de a prezenta, pe această bază, anumite regularități; proporționalitate, concordanță, armonie între părțile unui tot, a elementelor unui ansamblu; corespondența exactă (ca formă, poziție etc.) între părțile opuse ale unui tot”. (Dicționarul Explicativ al Limbii Române, 1998, p. 988).

18 Asimetriile existente în Relațiile Internaționale pot fi grupate în trei categorii principale:

➤ asimetria relațiilor inter- și intra-statale și emergența unei lumi post-statale;

➤ asimetria dintre mijloacele de acțiune ale diferiților actori internaționali;

➤ asimetria modului de purtare a războaielor.

19 Diplomația, în sensul „sistemului și artei comunicării între puteri” (Martin WIGHT, 1998).

20 Cele cinci cicluri succesive ale sistemului internațional în viziunea lui Modelski sunt:

➤ **ciclul portughez** – din 1497 (expediția lui Vasco da Gama în India) și până în momentul cuceririi

Portugaliei de către Spania în anul 1580;

➤ **ciclul olandez** – începe în jurul anului 1580 și se sfârșește odată cu pacea de la Utrecht (1713);

➤ **ciclul britanic I** – începe în preajma anilor 1710 și se sfârșește în 1783, după războiul de independență al coloniilor americane;

➤ **ciclul britanic II** – începe odată cu Congresul de la Viena (1815) și ia sfârșit după primul război mondial;

➤ **ciclul american** – începe în anul 1918 și este încă în plină desfășurare (apud. Andrei MIROIU, 2006).

21 Structura triadică a lui Wallerstein are următoarele componente:

➤ **centru** – alcătuit din puterile majore; acestea nu sunt numai puterile care au interese la scară mondială, având și capacitățile de a le apăra, ci sunt și acele puteri care dețin o influență mare asupra formulării regulilor (îndeosebi economice) care ghidează sistemul internațional și asupra respectării lor;

➤ **semiperiferie** – constă, în principal, din trei mari categorii de state:

▪ foste puteri centrale aflate într-o poziție descendentă – sunt fostele mari puteri aflate în decădere, care joacă încă un rol destul de important în sistem. Este cazul Spaniei în secolul al XVII-lea sau al Rusiei în perioada interbelică;

▪ puteri aflate în zona periferică și care se află într-o poziție ascendentă – este vorba despre mari puteri în devenire, în ascensiune, care încearcă să-și maximizeze puterea în sistemul internațional. Este cazul Statelor Unite la sfârșitul secolului al XIX-lea, al Japoniei la începutul secolului al XX-lea sau al Chinei din zilele noastre;

▪ puterile regionale, subsistematice – puteri ale căror interese și capacități nu depășesc aria propriului subsistem al relațiilor internaționale. Este cazul unor state precum Mexic, Singapore, Coreea de Sud etc.;

➤ **periferie** – este compusă din acele state care nu au nici interese sistematice, dar nici capacități semnificative, chiar raportate la sfera propriului subsistem al relațiilor internaționale. Sunt state cu economii slab dezvoltate, cu capacități militare foarte reduse și a căror securitate depinde în mare măsură de aranjamentele internaționale ale marilor puteri. Este cazul unor state precum Portugalia, Irlanda, țările din sud-estul Europei, statele africane etc. (apud. Andrei MIROIU, 2006).

22 Prin putere-hegemon se înțelege un stat care dispune atât de resursele necesare, cât și de instituții relaționale cu investitorii internaționali, prezentând astfel credibilitate ridicată, prin propria dezvoltare. Puterea hegemon trebuie să reprezinte un exemplu pentru țările din sistem, trebuind, totodată, să răspundă



cu promptitudine atunci când sistemul este amenințat.
23 Sir John SAWER, directorul SIS (MI6) din

Marea Britanie, în 2009, în primul discurs al unui șef
al acestui serviciu în cei 100 de ani de existență.

Dr. Florian COLDEA (coflorin@cti.ro) este prim-adjunct al directorului Serviciului Român de Informații. A absolvit cursurile Facultății de Psihosociologie din cadrul Academiei Naționale de Informații. În 2008, a fost promovat General de Brigadă.

Dr. Liviu Bogdan VLAD (liviubogdanvlad@biblioteca.ase.ro) este conferențiar universitar la Academia de Studii Economice din București, Facultatea de Afaceri Internaționale și Economie. De asemenea, este directorul Bibliotecii Centrale a Academiei de Studii Economice și coordonator național al centrelor de documentare europene.

NOUA STRATEGIE: HEARTLAND SAU ENERGOLAND?

Dr. Mihai-Ștefan DINU

În acest articol se propune o analiza succintă a evoluției unor actori internaționali importanți pe scena internațională în contextul competiției pentru resurse energetice. De aceea accentul a fost pus pe evoluțiile SUA și Chinei, care ocupă primele două locuri în ceea ce privește consumul energetic, și modul în care fiecare dintre acestea își extind sfera de influență pentru obținerea accesului și a unui grad sporit de control asupra zonelor bogate în resurse energetice și a celor adiacente care constituie spațiul unor trasee terestre sau navale de transport a acestora.

Cuvinte-cheie: strategie, resurse energetice, SUA, China, Africa, competiție resurse energetice.

„Să-ți fie dat să trăiești vremuri interesante”, spune un vechi proverb chinez. Mulți ar putea crede că anul 2011 este împlinirea acestui proverb: anul a debutat cu revolte, tensiuni politice, cutremure de pământ, pericol de contaminare nucleară. Cele aproape trei luni ale acestui an au fost martorele unui dinamism care pare deja a-l fi depășit pe tot cel al întregului an 2010 în ceea ce privește evenimentele semnificative ale scenei internaționale. O observație atentă ne îndeamnă, însă, să ne întrebăm dacă, cu excepția nedoritelor dezastre naturale, celelalte evenimente nu înseamnă decât efecte, mai mult sau mai puțin așteptate, ale interacțiunilor ce au avut loc la nivel internațional, în ultimii ani, rezultate ale strategiilor marilor puteri.

Deși principalele desfășurări de evenimente s-au desfășurat și se desfășoară încă în regiunile Africa de Nord și Orientul Mijlociu, suntem de părere că acestea se înscriu în cadrul mai larg al

extinderii influenței strategice a marilor puteri în sensul asigurării controlului asupra regiunilor Caucazului, Asiei Centrale, Orientului Mijlociu și Africii de Nord, regiuni care concentrează majoritatea rezervelor energetice ale lumii și, mai mult, găzduiesc conducte terestre și rute navale de transport ale acestora către consumatorii principali ai acestora. Este facil de observat că aceste regiuni corespund acelei zone strategice pe care, la nivelul anului 1904, Halford Mackinder și mai apoi Nicholas Spykman au numit-o *Heartland*.

Considerând cele două teorii menționate anterior, vom analiza evoluția celor mai mari doi consumatori energetici ai planetei, SUA și China, în încercarea de a identifica cum încearcă fiecare să își dezvolte sferele de influență în scopul obținerii și menținerii controlului regiunilor care dețin cele mai însemnate rezerve energetice ale planetei, suprafața totală a acestei regiuni fiind mai departe numită în analiza noastră *Energoland*.

În acest scop, vom analiza evoluțiile SUA și Chinei în regiunile care înconjoară zona *Energoland*, în vecinătatea a ceea ce Mackinder și Spykman numeau *inner crescent* sau *rimland* (*Figura nr. 1*).

Astfel, ne vom concentra analiza asupra extinderii influenței SUA și Chinei pe continentul African, în Oceanul Indian și Oceanul Arctic.

Continentul african nu a constituit după 1945 un interes strategic major pentru nici una dintre marile puteri, fiind considerat mai degrabă drept teren de manevră în Războiul Rece dintre SUA și URSS, în momentele în care fiecare căuta să-și extindă sferele de influență.

Evoluțiile ultimului deceniu, însă, au condus la reconsiderarea valorii strategice a continentului

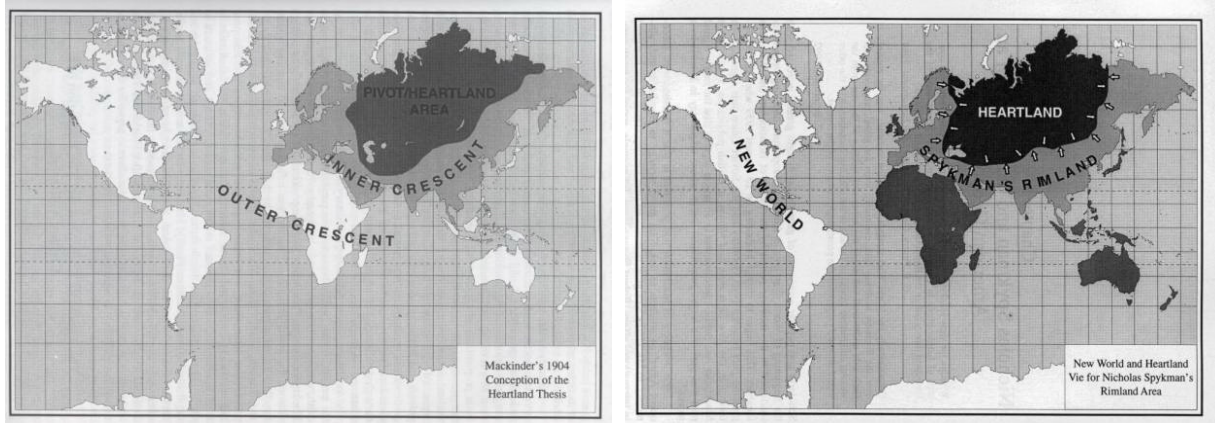


Figura 1. Reprezentarea grafică a teoriilor lui Halford Mackinder și Nicholas Spykman

african, motivațiile fiind de ordin economic și de securitate, și anume:

- abundența resurselor naturale: 60% din diamantele mondiale, 40% din rezervele de fosfați, 38% din rezervele de cobalt (Figura nr. 2);
- deține 10% din rezervele mondiale de petrol (2/3 dintre acestea fiind situate în Algeria, Egipt și Nigeria);
- proliferarea grupurilor islamist-extremiste (în Hornul Africii: Sudan și statele vecine, Somalia, Algeria);
- migrația Sud-Nord (dacă până nu demult era

predilectă ruta ce traversa Strâmtoarea Gibraltar, rețelele de traficanți s-au reorientat către Mauritania și Senegal, către Insulele Canare Spaniole sau din Tunisia și Libia către Italia sau Malta.

În căutare masivă de resurse naturale, China a intensificat comerțul cu statele africane, acesta ajungând în 2008 la o cifră de peste 10 miliarde \$, devenind al doilea stat partener în relațiile comerciale după SUA¹. 2/3 din importurile Chinei din Africa constau în petrol, principalii furnizori fiind Angola, Congo-Brazavil, Guinea Ecuatorială și Sudan.

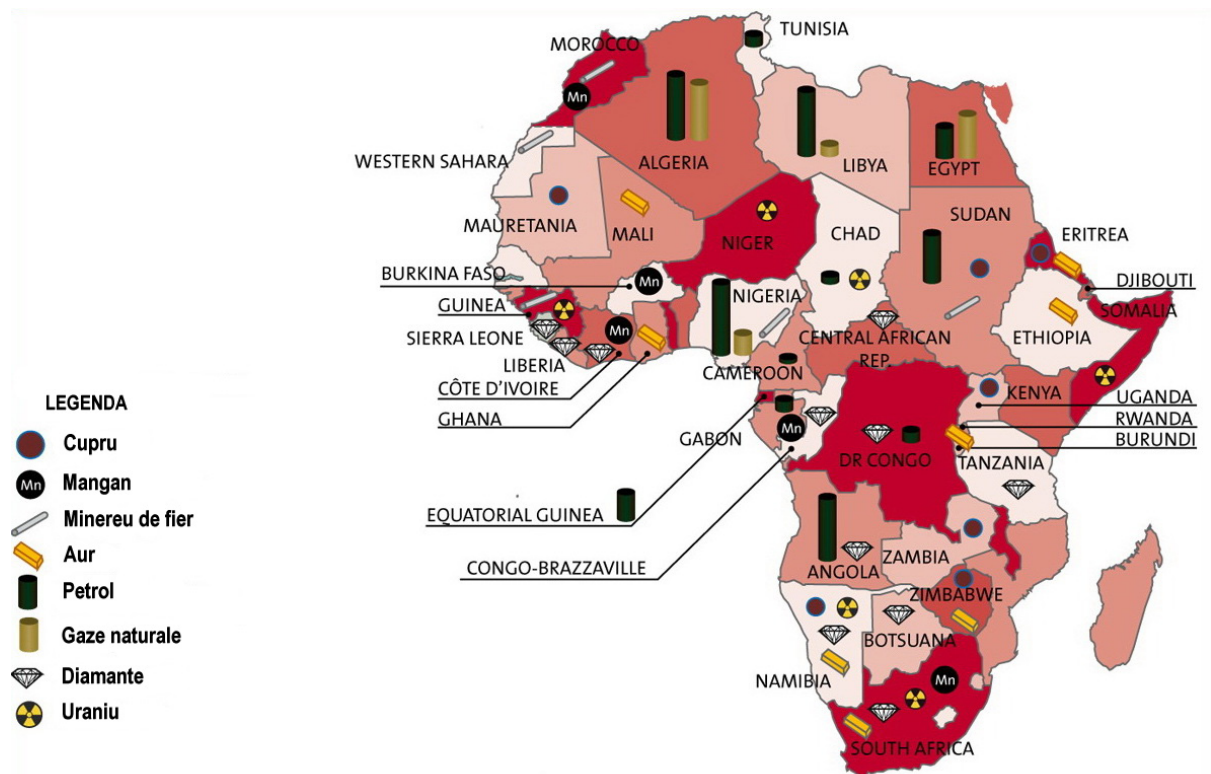


Figura 2. Resursele naturale ale continentului african².

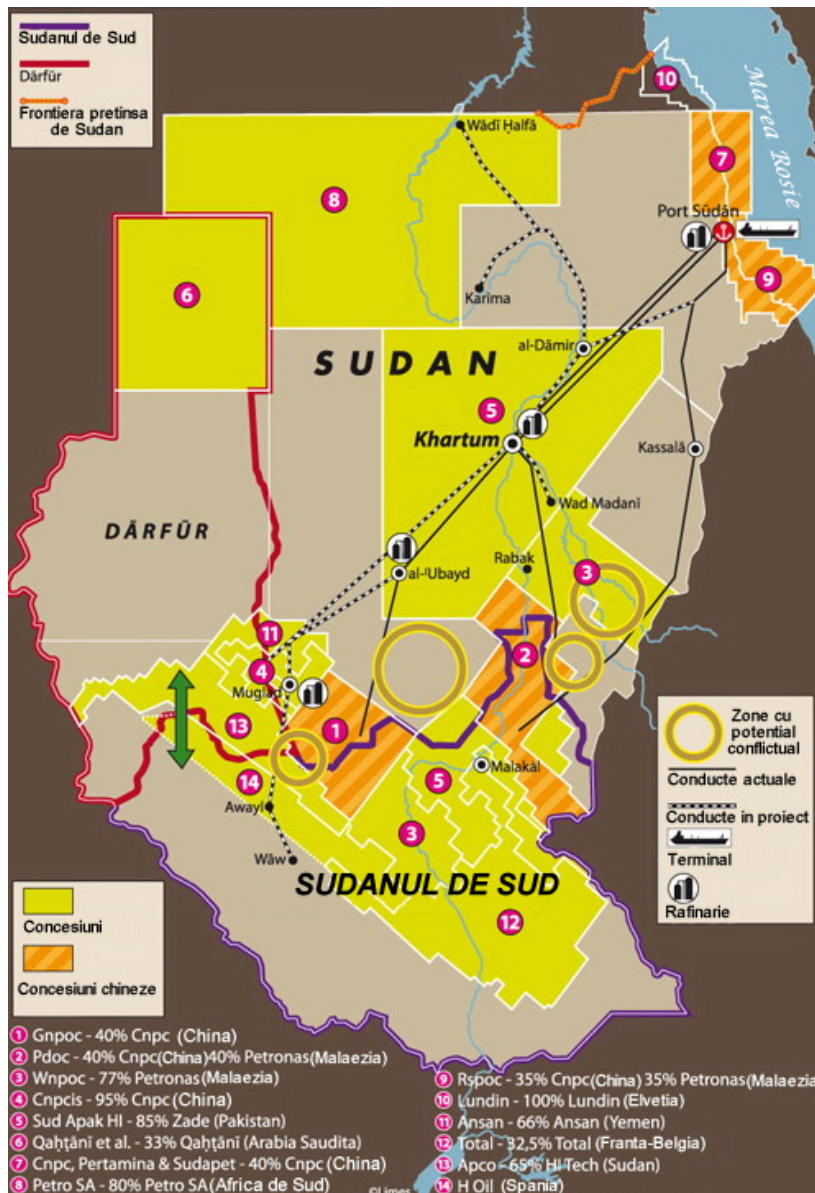


Figura nr. 3 Companii petroliere în Sudan⁸

În schimbul energiei și materiei prime China acordă asistență, acorduri comerciale, execuție a infrastructurilor critice³ precum șosele, căi ferate și centrale electrice. Toate acestea au făcut din China un partener atractiv pentru multe guverne africane.

Acțiunile Chinei nu au rămas însă neobservate și au atras interesul și altor mari puteri precum Japonia și India sau au dus la consolidarea poziției altora pe continent, așa cum este cazul SUA, în condițiile în care acestea, la fel ca și China, caută să-și diversifice sursele energetice și să-și reducă dependența de petrolul din Orientul Mijlociu. Un exemplu elocvent în acest sens poate fi constituit de situația din Sudan, unde, ca urmare

a referendumului din ianuarie 2011, Sudanul de Sud a devenit entitate statală independentă, ca urmare a implementării Acordului Global de Pace (Comprehensive Peace Agreement) din 2005, (încheiat la presiunea și cu sprijinul SUA, Marii Britanii Elveția și UE⁴) care prevedea desfășurarea acestui referendum. Deși poate constitui un eveniment relevant pentru evoluția extinderii sferelor de influență a SUA și Chinei în regiune, acesta a fost trecut, oarecum, în plan secund, într-o perioadă în care atenția comunității internaționale era orientată asupra tensiunilor din Egipt, stat învecinat, la Nord, Sudanului.

Înainte de separarea Sudanului de Sud, între 70 și 90%⁵ din produsul intern al țării era asigurat

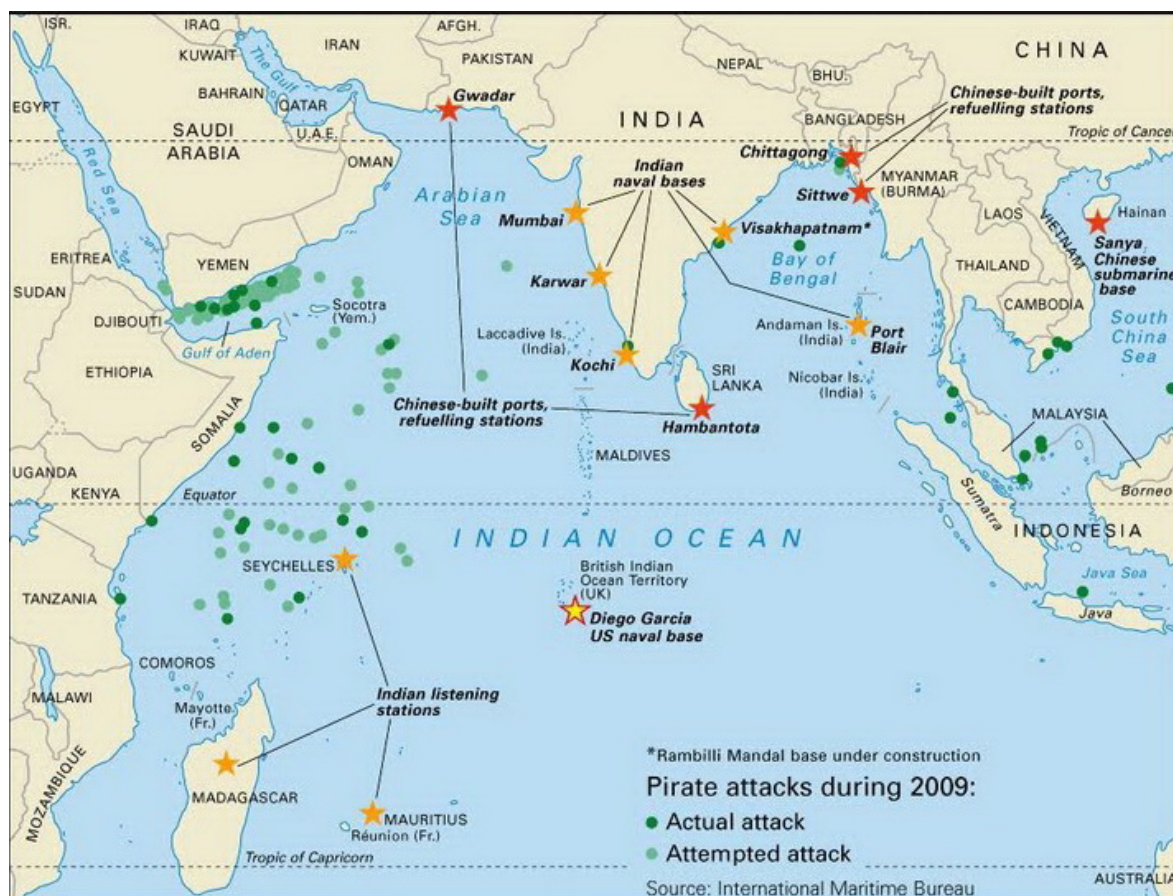


Figura nr.4. Porturi și puncte strategice militare ale SUA, Chinei și Indiei în Oceanul Indian¹¹

de exploatarea rezervelor de petrol naționale, situația actuală căpătând aspecte complexe, având în vedere că majoritatea câmpurilor de extracție sunt situate în Sudanul de Sud, iar rafinăriile și aproximativ 1500 de km de conducte de transport se află în Sudan. Noua situație va conduce la o reconsiderare a strategiei companiilor petroliere străine (Arabia Saudită, Belgia, China, Elveția, Franța, Malaiezia, Pakistan, Spania, Yemen) care au concesionat câmpurile de exploatare petrolieră⁶. Dintre aceste companii cele chineze dețineau o participare semnificativă (*Figura nr. 3*), la nivelul anului 2007 investițiile acestora ridicându-se la aproximativ 6 miliarde de dolari⁷.

Spre deosebire de China, care a adoptat o politică de neamestec în treburile interne ale statelor africane, SUA cooperează cu guvernele acestora, nu doar în domeniul economic ci și în cel militar, cooperare justificată în principal de stoparea acțiunilor teroriste ale grupărilor din Africa. Adicional CJTF – Horn of Africa din Djibuti (1800 de trupe), SUA a demarat inițiativa contra-teroristă trans-sahariană prin care asistă state din

regiune pentru prevenirea apariției de adăposturi pentru teroriști⁹. De asemenea, și-a extins prezența navală în regiune, în scopul declarat de a securiza rutele comerciale și de transport al petrolului și platformele petroliere.

Crearea unui comandament unificat pentru Africa, AFRICOM¹⁰, operațional din octombrie 2008, a indicat o abordare mai cuprinzătoare a asigurării securității în Africa, dar a și condus la reacții din partea Chinei și Indiei, în special în Oceanul Indian însemnând un grad mai ridicat de control în Africa dar și în Eurasia și Orientul Mijlociu.

Punctual, Oceanul Indian reprezintă acces strategic la mare și strâmtoari, adăpostește patru căi maritime cruciale pentru comerțul maritim internațional: Canalul Suez (Egipt) Bab-el-Mandeb, Strâmtoarea Hormuz și Strâmtoarea Malacca. De asemenea, dispune de porturi strategice cu valoare atât militară, cât și civilă: Karachi (Pakistan) Mumbai (India), Hambantota (Sri Lanka). Tot prin Oceanul Indian trec linii importante de comunicații, coridoare maritime

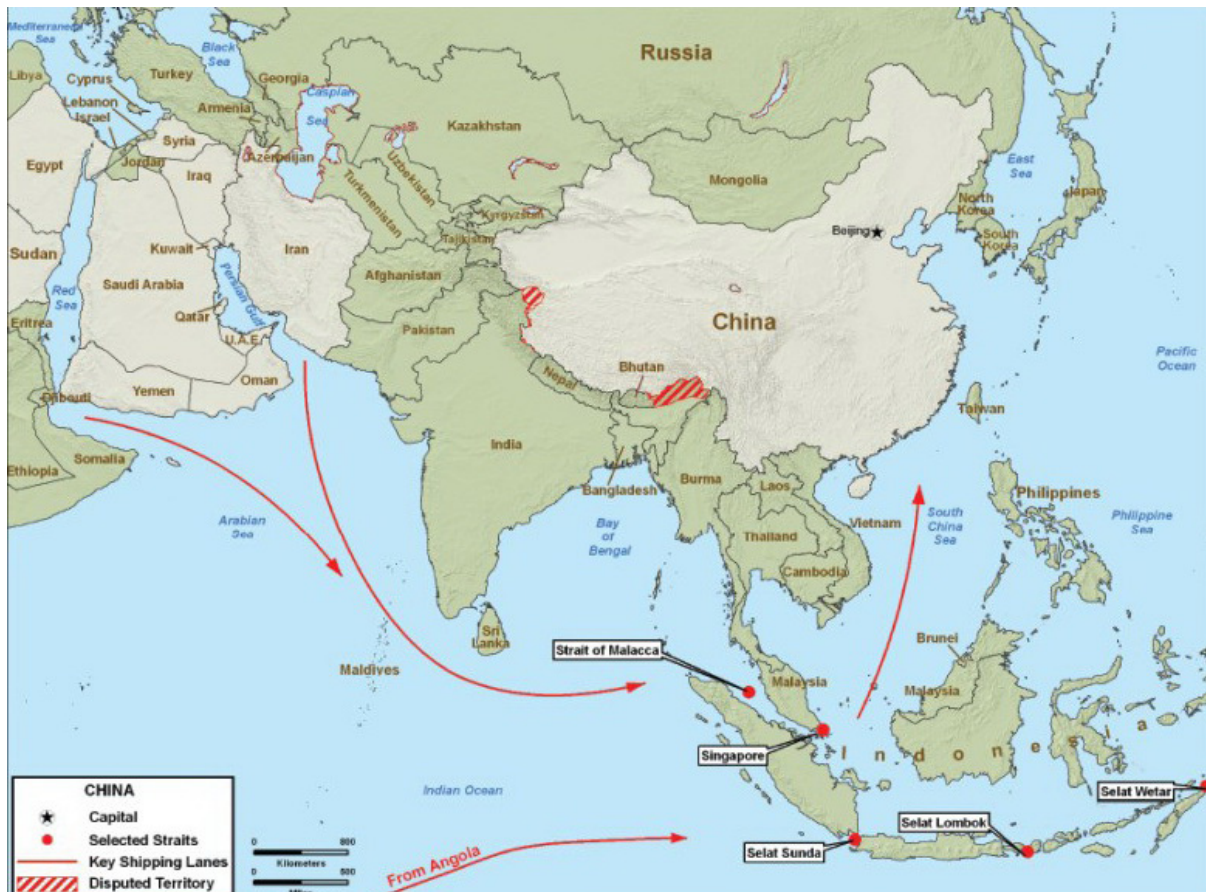


Figura nr.5. Rute maritime și strămtori de importanță strategică pentru China¹²

pentru comerțul cu petrol și gaze naturale lichefiate (GNL), către porturi care fac legătura cu importante trasee comerciale terestre: Gawandar și Charbahar.

Portul Gawandar este cel mai apropiat port de regiunea Asiei Centrale, prin rutele Gawandar-Chaman, Gawandar-Tarkhum și de China de Vest prin Gawandar-Khunjab, toate acestea facilitând accesul la Energoland. O reprezentare grafică a acestora apare în *Figurile nr. 4 și nr. 5*.

Strâmtoarea Malacca a început să fie controlată de SUA după ce a fost declarată zonă maritimă periculoasă (la puțin timp după atacul asupra distrugătorului USS Cole, ce a avut loc în Golful Aden), fiind principalul canal de navigație dintre Oceanul Indian și Oceanul Pacific. Este punct strategic de importanță economică pentru India, China, Japonia și Coreea de Sud, iar din punctul de vedere al liniilor de aprovizionare maritimă cu petrol, a devenind o locație strategică majoră pentru China, având în vedere că aproximativ 80% din rutele comerciale și de aprovizionare chineze trec prin strâmtoarea Malacca¹³.

În momentul de față, suntem de părere că, în Oceanul Indian, superioritatea aparține SUA deoarece dispune de capacități de proiectare a forței care îi permit blocarea oricărei rute comerciale sau de aprovizionare, sau a strămtorilor strategice. De altfel, cu excepția strămtorii Hormuz, celelalte sunt controlate de către forțele maritime ale SUA care, în plus, dispune de baze militare, în Orientul Mijlociu și Asia Centrală dar și pe malurile Pacificului și Atlanticului (în Japonia și în SUA) ceea ce îi permite un grad sporit de control maritim asupra Energolandului, prin comparație cu China.

Din acest punct de vedere, al controlului asupra Energolandului (Caucaz, Asia Centrală), China dispune însă de o poziție favorabilă la nivel terestru, atât datorită relațiilor în principal economice dezvoltate cu fostele state sovietice din aceste regiuni (*Figura nr. 6*), cât și relației de cooperare specială cu Rusia, care, ca și moștenitoare de drept a fostului URSS, exercită încă un grad ridicat de control asupra acestora.

Prin controlul Oceanului Indian, Pacific și Atlantic, SUA ar reuși să izoleze atât China, cât și Rusia, care în ciuda dominației terestre

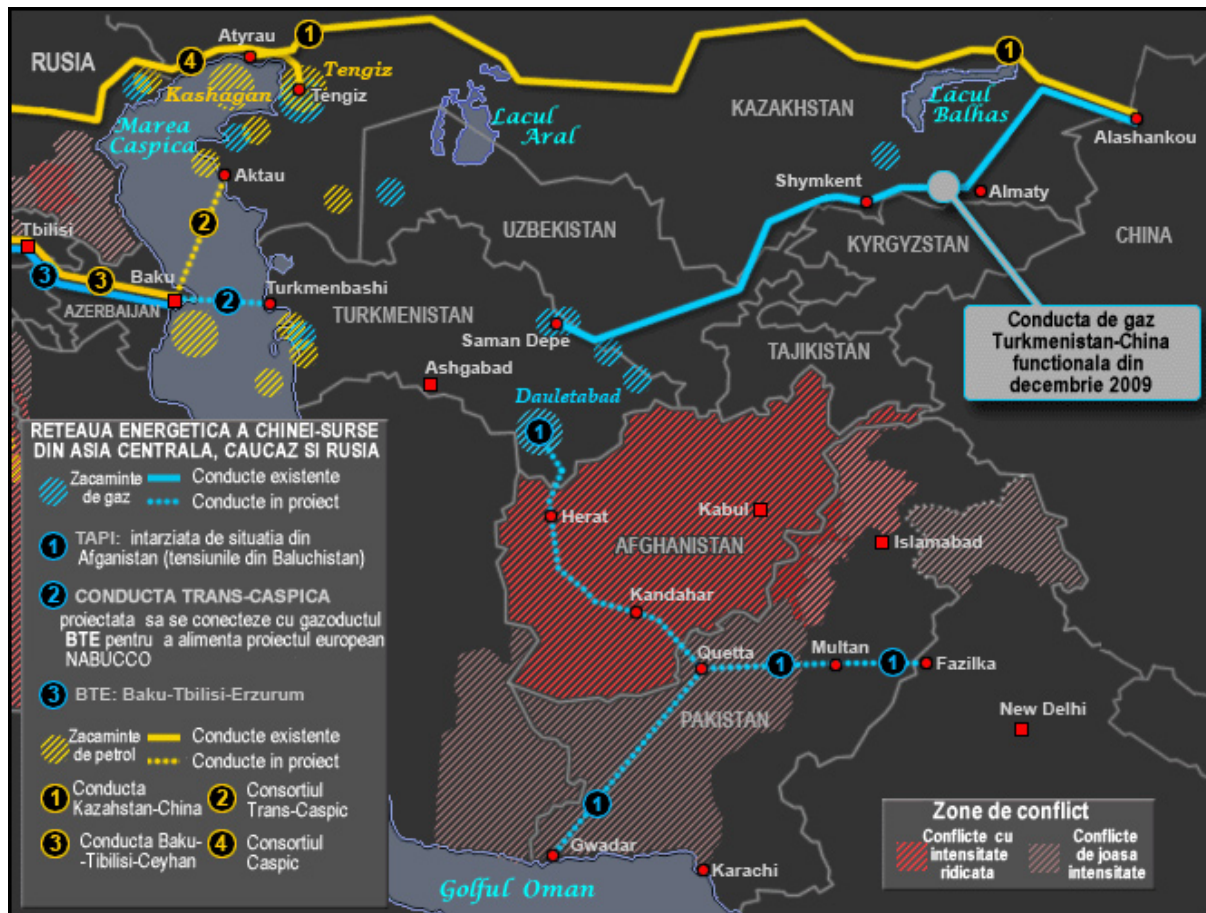


Figura nr. 6. Surse energetice ale Chinei provenind din statele Asiei Centrale și Caucazul¹⁴

a Eurasiei, nu ar reuși decât acțiuni limitate în oricare din cele trei oceane. Poate tocmai din acest motiv atenția acestora din urmă a fost îndreptată către deschiderea unor noi trasee de transport în apele reci ale Oceanului Arctic. Favorizate și de fenomenul încălzirii globale, care a cauzat subțierea calotei polare sau chiar dispariția parțială a acesteia, Rusia și China se află azi într-o competiție deschisă privind influența în Oceanul Arctic. Deși Rusia a ajuns să plaseze prima un drapel la 4200 metri adâncime sub gheata polară¹⁵, pretinzând drepturile asupra suprafeței arctice aferente, China a dezvoltat relații cu majoritatea țărilor nordice prin intermediul Chinese Arctic and Antarctic Administration¹⁶, o inițiativă științifică, însă una care îi permite dezvoltarea de relații de cooperare cu majoritatea statelor nordice.

Conștientă de facilitățile furnizate de deschiderea unor noi rute maritime care ar favoriza rute comerciale mai scurte, deci mai puțin costisitoare, dar și posibilități militare sporite pentru Rusia – care deține controlul singurei strâmători din Arctic ce permite accesul

către Pacific, și pe fondul inițiativei lui Vladimir Putin de dezvoltare a unei flote nordice ar deține un punct maritim strategic - SUA a contracarat prin inițiativa E-PINE¹⁷ (Enhanced Partnership in Northern Europe) care a atras țări ca Danemarca, Estonia, Finlanda, Islanda, Lituania, Norvegia și Suedia, state aliante și parteneri ale SUA. În condițiile extinderii influenței Rusiei și Chinei în Oceanul Arctic această inițiativă poate fi privită drept o încercare de contrabalansare tendinței de dominare a regiunii arctice de către Rusia.

Concluzionând după succinta analiză a tendințelor strategice ale SUA și Chinei, suntem de părere că balanța strategică continuă să fie una mobilă, evoluțiile viitoare depinzând în mare măsură de deciziile Chinei care, odată cu izbucnirea revoltelor din Africa de Nord și separarea Sudanului de Sud de Sudan, se vede nevoită să ia decizii strategice rapide care să îi poată permite asigurarea nevoilor energetice din ce în ce mai ridicate.



NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 2/3 din importurile Chinei din Africa constau în petrol, principalii furnizori fiind Angola, Congo Brazavile Guineea Ecuatorială și Sudan, www.cfr.org/china/china-africa-oil/p9557.

2 ***, Strategic Trends 2010, http://sta.ethz.ch/var/plain_site/storage/images/graphics/africa-s-resource-wealth-st-10/2345-5-eng-GB/Africa-s-resource-wealth-ST-10.jpg.

3 Michael FLESHMAN, Laying Africas roads to prosperity, în Africa Renewal, vol. 22, nr. 4, p. 12, www.un.org/Ecosocdev/geninfo/afrec/vol22no4/224-infrastructure.html.

4 Simon J A MASON, Sudan, North-South Comprehensive Peace Agreement, Center for Security Studies (CSS) Swiss Federal Institute of Technology, ETH Zurich, p. 72.

5 <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Sudan/Full.html>.

6 Vezi www.unsudanig.org/library/mapcatalogue/sudan/data/planning/Map_1177_Euoupean_Coalition_on_oil_in_Sudan_ECOS_aug2007.pdf.

7 ***, China invests 6 billion dollars in Sudan's oil, în Dudan Tribune, 6 november 2007.

8 Giulio ALBANESE, Il Sudan saranno due, forse anche di più, în Limes nr.1/2011, <http://temi.repubblica.it/limes/il-sudan-petrolifero/21233>.

9 <http://www.iiss.org/publications/strategic-comments/past-issues/volume-14-2008/volume-14-issue-6/the-africa-partnership-station/>.

10 <http://www.africom.mil/getArticle.asp?art=1644>.

11 Commodore R. S. VASAN, Indo Sri Lanka Maritime Issues: Challenges and Responses, în South Asia Analysis Group, 29 Aprilie 2010, <http://www.southasiaanalysis.org/papers38/paper3787.html>.

12 ***, Military Power of the People's Republic of China 2009 – Annual Report to Congress, U.S. Department of Defense, www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/china_critical_sea_lanes_2009.jpg.

13 Zhang XUEGANG, Southeast Asia and Energy: Gateway to Stability, China Security Vol 3 No 2 Spring 2007, p.19, http://www.wsichina.org/cs6_2.pdf.

14 Sergei BLAGOV, Russia labors as neighbors do deals, Asia Times, 17.12.2009, www.atimes.com/atimes/Central_Asia/KL17Ag01.html.

15 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6927395.stm>.

16 <http://www.chinare.gov.cn/en/>.

17 <http://www.state.gov/p/eur/rt/epine/>.

Dr. Mihai-Ștefan DINU (mihaidtinu@yahoo.co.uk) este cercetător științific în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România.

GLOBALIZAREA ȘI EFECTELE EI ASUPRA DEZVOLTĂRII ECONOMICE

*Dr. Irina TĂTARU
Florin JIANU*

Globalizarea, prin efectele benefice generate, dispune de potențialul necesar „construirii” unei lumi mai bune. În plus, integrarea adecvată a economiilor naționale într-o economie mondială și deschiderea către alte culturi asigură cele mai directe căi spre atingerea securității și păcii mondiale. Pe de altă parte, deocamdată, unele politici economice care au accelerat globalizarea au condus la urmări mai puțin dorite: șomaj sporit aproape în toate țările, consumul resurselor naturale și afectarea mediului ambiant, dispariții între state, lichidarea unor ramuri industriale și nu numai din economia unor state.

Fructificarea efectelor benefice ale globalizării și minimizarea celor nefavorabile impun eforturi concertate ale actorilor statali și nonstatali la nivel național, regional și internațional.

Cuvinte-cheie: globalizare; război economic; dezvoltare durabilă.

1. Considerații preliminare

Dimensiunile economică și financiară par să existe aproape în orice activitate umană. De fapt, evaluarea eficacității și eficienței unei activități sau acțiuni se face, de regulă, din perspectiva randamentului economic și a costurilor financiare înmagazinate în produsul realizat, fie el un bun material, fie un serviciu prestat. Fiecare individ și/sau grup uman este interesat să fie eficient din punct de vedere economic și financiar atunci când proiectează, realizează sau desfășoară o activitate utilă și necesară social. De aceea, interesele se confruntă în primul rând în domeniul economic și în cel financiar, iar politica cea mai concretă, cea mai dinamică, cea mai fermă și, în același timp, cea mai flexibilă – care se definește totdeauna ca sinteză a interesului individual, de grup și național – este cea economico-financiară.

În opinia noastră, evenimentele se derulează la fel și la nivelul statelor și al diferitelor organizații economice naționale, regionale sau internaționale. „Lupta” pentru resurse naturale, în special energetice, piețe și profituri rapide și sigure ia uneori forma a ceea ce poartă numele de „război economic”. Politica războiului economic este marcată de globalizarea afacerilor și finanțelor, acceptarea intruziunilor economice și culturale, într-o sfidare a patrimoniului și spațiului național, precum și a granițelor entității statele recunoscute de către comunitatea internațională¹. Într-un fel sau altul, astăzi, toți actorii statali și nonstatali cu vocație economico-financiară sunt în „război economic” unii cu alții, apelând la o gamă largă de mijloace de purtare a acestuia.

2. Manifestări ale impactului globalizării asupra evoluției societății umane

Globalizarea, ca fenomen complex și pluridimensional, are un impact semnificativ asupra evoluției societății omenești. Acest impact se va realiza printr-o paletă largă de manifestări concrete, având consecințe diferite pentru economiile naționale, activitatea economică a multinaționalelor și a diferitelor organizații regionale economice.

Pe de altă parte, globalizarea economiei mondiale este definită ca fiind „procesul deosebit de dinamic al creșterii interdependențelor dintre statele naționale, ca urmare a extinderii și adâncirii legăturilor transnaționale în tot mai largi și mai variate sfere ale vieții economice, politice, sociale și culturale, problemele devin mai curând globale decât naționale, creând, la rândul lor, o soluționare mai curând globală decât națională”². Aceasta probează, încă o dată, cât de complexă și dinamică este, pe zi ce trece, globalizarea.

Astăzi, globalizarea actuală³ corespunde cu cea a societății de tip informațional, a societății cunoașterii. Într-o astfel de epocă, informația, în primul rând informația economică, va avea nu doar un rol de comunicare, de dialog, ci și o funcție de liant între diverși actori socio-economici. Se așteaptă ca o astfel de realitate să ducă la ameliorarea semnificativă a raporturilor dintre statul politic și componenta economică a societății, dintre clasa politică și politicile economice. În același timp, se pare că infodominarea economică va constitui suportul pe care se vor concepe și realiza politicile economice și, ca urmare a acestora, noua arhitectură economică.

De asemenea, este de așteptat ca, în epoca globalizării actuale, tipologia politicilor economice să se definească printr-un ansamblu coerent de caracteristici. Printre acestea, fundamentale par a fi următoarele:

- infodominarea economică;
- caracterul de rețea;
- recrudescența politicilor centrelor de greutate economică.

Asigurarea unei creșteri economice sustenabile și de durată, în concordanță cu potențialul existent și fără a fi afectate principalele corelații din economie, reprezintă unul din obiectivele fundamentale ale Comisiei Europene. Strategia de la Lisabona este un răspuns adecvat la acest obiectiv. Astfel, Programele de Stabilitate și Convergență își propun să evidențieze acele politici macroeconomice, care să asigure sustenabilitatea pe termen mediu și lung a finanțelor publice, ca premisă a unei dezvoltări economice durabile. Din această perspectivă, evaluarea produsului intern brut potențial și a outputgap-ului a devenit un demers solicitat expres prin metodologia de elaborare a Programului de Convergență.⁴

În cazul României, integrarea în UE și concurența impusă de globalizare au avut un efect pozitiv direct în combaterea economiei subterane, forțând sistemul politic autohton, uneori inert și lipsit de coerență, să adopte politici de stimulare a mediului de afaceri, pe fondul conștientizării faptului că astăzi, concurența economică între națiuni desfășurată cu o viteză fără precedent, reprezintă un veritabil *război economic fulger*. În acest context, cota unică s-a manifestat, se pare, ca o oportunitate de a reduce *ambiguitățile fiscale* din România, ea nu trebuie însă să fie și ultima. Avantajul fiscal în competiția mondială trebuie

menținut și consolidat, prin măsuri adecvate, adică flexibile, creatoare, eficace și eficiente, adaptate fiecărei etape de dezvoltare a societății românești.

Globalizarea are însă și o parte negativă în raport cu economia subterană, respectiv importul de crimă organizată. Libera circulație a persoanelor, capitalurilor, delocalizările și dereglementările, ca efecte ale globalizării au favorizat și vor continua să favorizeze activități economice mai mult sau mai puțin ilicite. De regulă, structurile crimei organizate sunt flexibile și persuasive, dispun de banii necesari traficului de influență, corupției unor funcționari vamali și nu numai.

De aceea, considerăm necesară adoptarea unor măsuri care să stimuleze imunizarea societății prin creșterea nivelului de moralitate, de încredere în instituțiile abilitate ale statului și de echitate a contribuabilului autohton. Pe de altă parte, se cer implementate măsurile legislative severe de combatere activă și eficace a fenomenului. La acestea, se pot adăuga măsuri de standardizare a unor proceduri de lucru comune a organelor de control (indiferent de subordonarea și obiectivele de control ale acestora), a organelor de urmărire (polițienești) și a organului judecătoresc. Toate acestea trebuie să ducă la eficientizarea instrumentalizării cazurilor de corupție, trafic de influență, evaziune, fraudă sau alte forme mai grave de criminalitate. Practic, sancționarea juridică a acestor fapte trebuie să se finalizeze în termene rezonabile și cu rezultate concrete, puternic mediatizate. În acest scop, apreciem că este absolut necesar să se: identifice oportun persoanele vinovate; confişte averile dobândite ilicit sau a căror proveniență nu poate fi probată; aplice pedepse privative de libertate acolo unde este cazul, așa cum vor decide organele competente. Toate acestea se pot aplica de la o dată fixă, de referință, considerată punctul zero al luptei împotriva criminalității, dar avem nevoie ca aplicarea acestor proceduri să intre în normalitate: să nu țină cont de poziția contribuabilului rău platnic și să se desfășoare permanent, nu în funcție de ciclul electoral.⁵

Chiar dacă în multe state în curs de dezvoltare forța de muncă este ieftină, firmele aparținând oligopolului mondial (Triada formată din SUA, UE și Japonia – în scurt timp China, ajunsă în prezent a doua putere a lumii, va intra și ea în această frăție) au raportat totul la piața muncii din țările dezvoltate, **globalizarea** reprezentând încercarea de integrare simultană a celor trei piețe specifice

oligopolului mondial și anume: piața mărfurilor și serviciilor, piața capitalului și tehnologiei și piața muncii. Mai întâi **globalizarea** a cuprins piața bunurilor și serviciilor, apoi, au intrat în sistem tehnologiile și piața financiară, iar, pe ultimul loc, s-a situat piața muncii⁶. În procesul globalizării sunt avantajate țările cu o competitivitate economică mare dată de: tehnologii avansate, forță de muncă performantă, productivitatea muncii mare, costuri de producție reduse; capital (principala sursă a competitivității fiind reprezentată).

Procesul globalizării oferă multiple și rapide avantaje economiilor dezvoltate, ce concentrează covârșitor capitalul mondial și unde își au sediul central marile companii transnaționale. Dar decalajele dintre statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare pot crește. Aceste decalaje pot fi atenuate prin:

- transfer de resurse, în special financiare, din țările dezvoltate către țările în curs de dezvoltare;
- investiții directe și de portofoliu;
- credite pentru susținerea balanței de plăți și a lucrărilor de infrastructură.

În aceste condiții, țărilor lumii li se impune să dovedească flexibilitate și raționalitate pentru ca ecuația avantaje-costuri să fie echilibrată.

Desele întâlniri la nivel regional și/sau internațional ale reprezentanților guvernelor și ai societății civile din țările în curs de dezvoltare pe tema dezvoltării durabile dovedesc faptul că, în urma procesului de globalizare, avantajele au fost distribuite în sfera țărilor dezvoltate, iar costurile în țările slabe și în curs de dezvoltare.

Potrivit unor opinii, ca ultimă fază a mondializării, globalizarea economiei determină o tot mai accentuată întrepătrundere a economiilor naționale. Etapele mondializării sunt:

- internaționalizarea, legată de dezvoltarea fluxurilor exporturilor;
- transnaționalizarea fluxurilor de investiții și a implantărilor în străinătate;
- globalizarea, corespunzând punerii în aplicare a rețelelor mondiale de producție și de informații („economia în rețea”)⁷.

Economia lumii, la începutul anilor 1990, se afla în fața unor provocări⁸:

- globalizarea și efectele sale profunde asupra competitivității economiilor statelor naționale;
- contradicția dintre legile dure ale pieței (logica economică) și justiția distributivă (logica socială);

- contradicția dintre logica economică și necesitatea protecției mediului înconjurător.

Efectul globalizării privește rețelizarea vieții economice mondiale. Doar rețeaua, ca sistem de dezvoltare și comunicare, capătă multiple dimensiuni și poate asigura relațiile complexe dintre nivelul micro, macro și mondoeconomic. Astfel, Ph. Kotler considera că „firmele care vor reuși în afaceri vor fi cele care vor izbuti să pună la punct cele mai eficiente rețele globale”⁹.

Întrepătrunderea economiilor naționale se reflectă în creșterea rolului schimburilor comerciale, a investițiilor și a capitalurilor străine în formarea produsului intern brut în cadrul fiecărei țări participante. De aici rezultă că cea mai mică defecțiune dintr-o țară poate conduce la blocarea întregului angrenaj, deoarece aceiași agenți economici sunt practic prezenți pe toate piețele lumii. De exemplu, avionul de pasageri Boeing 767, proiectat în orașul Seattle (SUA) are părțile și piesele componente fabricate în SUA, Italia, Canada, Marea Britanie și Japonia. În aceste condiții, principala preocupare a factorilor decidenți, și, respectiv, a specialiștilor este de a limita efectele „slăbirii sau ruperii unei verigi a lanțului”.

Rezultatele unei cercetări complexe a situației actuale prin prisma globalizării pot fi sintetizate în următoarele aspecte:

- banii, tehnologia și piețele lumii sunt controlate și administrate de corporații mondiale uriașe;
- corporațiile sunt libere să acționeze urmărind profitul, în primul rând, omul fiind chiar disprețuit;
- cultura de consum determină ca oamenii să fie într-o goană frenetică după bunuri materiale efemere.¹⁰

Globalizarea afacerilor implică însă și riscuri la adresa securității economice, în special în țările în curs de dezvoltare, pe fondul divergențelor în creștere între prioritățile corporatiste și cele ale guvernelor naționale. Orientarea spre profit a companiilor transnaționale nu ține cont de prioritățile de dezvoltare, afectând dezvoltarea bazei economice interne și urmărind adesea reinvestirea profiturilor în afara țării în care au fost obținute. La rândul lor, în statele din care emigrează profiturile către zone cu facilități investiționale mai atractive la momentul respectiv, apar vulnerabilități pe fondul nemulțumirilor sociale legate de

faptul că aceste companii transnaționale transferă în străinătate locuri de muncă și tehnologie.

În aceste condiții, companiile transnaționale au dobândit capacitatea de a organiza producția și distribuția la nivel global, ceea ce le oferă o putere structurală uriașă în comparație cu guvernele naționale și forța de muncă de la nivel național. Din companii naționale, care și-au extins activitățile peste hotare, au devenit entități autonome, care tind să scape oricărui control la nivel național, dar care tind la rândul lor să piardă orice control asupra indivizilor în dubla lor calitate: de forță de muncă, respectiv angajați sau de clienți, respectiv consumatori. Loialitatea indivizilor față de o companie sau față de un stat este invers proporțională cu nivelul de deschidere al respectivului stat la fenomenul globalizării.

Pe fondul reasezării relațiilor dintre indivizi, corporații și state naționale, se impune deci reconsiderarea permanentă a rolului statului, în vederea realizării unui minim control al efectelor structurale, instituționale și distribuționale ale globalizării economice asupra suveranității și autonomiei statelor care au aderat la principiile economiei de piață.¹¹

Problemele cu care se confruntă omenirea în prezent sunt multiple: economice; socio-politice (democrația este foarte fragilă, economicul dictând politicului); biotehnologice (expansiunea noilor biotehnologii se realizează într-un ritm accelerat); ecologice (protecția mediului înconjurător reprezintă o preocupare de maximă importanță pentru întreaga omenire; și toate acestea în principal datorită globalizării).

Analiza piețelor țărilor din Europa Occidentală relevă diferențe profunde între țări, privind stilul de viață, atitudine, comportamentul oamenilor etc. Tehnologia comunicării s-a dezvoltat foarte rapid, încât s-a produs o adevărată revoluție a modalităților de difuzare a informației. Satelitul, modemul, faxul sunt principalele mijloace pentru distribuția informațiilor și a imaginilor, ceea ce a contribuit la cunoașterea, înțelegerea și crearea de noi nevoi și satisfacerea cât mai bună a celor existente, atât în limita granițelor naționale, cât și dincolo de frontiere.

Concluzii

Globalizarea actuală reprezintă un proces obiectiv, ce se desfășoară cu o viteză uimitoare,

cuprinzând aproape totalitatea statelor lumii. Ea a fost determinată și favorizată de progresele ultrarapide ale tehnologiei, cu precădere ale celei informatice. Globalizarea se concretizează sub forma liberalizării și dereglementării pieței produselor și serviciilor, capitalurilor și forței de muncă¹².

„Numărul populației care trăiește în sărăcie continuă să crească pe măsură ce globalizarea – unul din cele mai puternice fenomene economice ale secolului al XX-lea – își continuă cursa inerent asimetrică: extinderea piețelor peste frontierele naționale; creșterea veniturilor unei categorii relativ restrânse, în vreme ce sugrumă viețile celor fără de resurse pentru a fi investitori sau capacitați de a beneficia de cultura globală. Majoritatea sunt femei și copii, săraci înainte, dar acum încă și mai săraci, pe când economia mondială lărgeste prăpastia dintre țările sărace și cele bogate, dintre săraci și bogați” (Starea copiilor lumii 2000, Raport UNICEF)¹³.

În aceste condiții, țările, îndeosebi cele în curs de dezvoltare, trebuie să adopte programe și măsuri naționale de susținere a economiei sale sprijinind companiile autohtone pentru a se dezvolta și a investi în țară. Totodată, trebuie să își păstreze identitatea națională, uneori atât de amenințată în această lume globalizată, prin aplicarea unor programe de protejare a tradițiilor și obiceiurilor, de conservare a istoriei statului național.

Integrarea regională pare să fie o altă cale de răspuns eficace la provocările generate de fenomenul globalizării. Așa se explică constituirea și funcționarea pe aproape toate continentele a unor organizații interguvernamentale economice (Acordul Central European al Comerțului Liber – CEFTA), Societatea Economică Eurasică – EAEC, Mercosur – Zonă de Comerț Liber în America de Sud, NAFTA – Zona de Comerț Liber Nord americană).

BIBLIOGRAFIE:

1. BARI, Ioan Globalizarea și problemele globale, București, Editura Economică, 2001.
2. CONSTANTINESCU, Petre Ciprian, *Dimensiunea economică a securității naționale în contextul globalizării*, Teză de doctorat, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”, București, 2009.
3. DUȚU, Petre *Globalizare versus*



separatism politic, București, UNAp, 2010.

4. KOTLER, Philip *Managementul marketingului*, București, Editura Teora, 1997.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 *La guerre économique n'aura pas lieu*, <http://www2.cnrs.fr/presse/thema/204.htm>.

2 I. BARI, *Globalizarea și problemele globale*, București, Editura Economică, 2001, p. 21.

3 Vezi Dr. Petre DUȚU, *Globalizare versus separatism politic*, București, UNAp, 2010, pp. 33-65.

4 Cornelia SCUTARU, *Caietul Seminarului de Modelare Macroeconomică*, nr. 15, http://www.ipe.ro/CaieteSe_minar.htm.

5 P. C. CONSTANTINESCU, *Dimensiunea economică a securității naționale în contextul globalizării*, Teză de doctorat, Universitatea Națională de Apărare "Carol I", București, 2009.

6 *Globalizarea și efectele sale asupra omenirii*, http://facultate.regielive.ro/referate/economie/globalizarea_si_efectele_sale_asupra_omenirii-195614.html.

7 V. CORNESCU și colectiv, *Management de la teorie la practică. Management și globalizare*, după

http://ebooks.uni_buc.ro/StiinteADM/cornescu/cap14.htm.

8 IONAȘCU Veronica, POPESCU Manoela, *Globalizarea – efecte pozitive sau negative*, după http://www.contabilizat.ro/file/cursuri_de_perfectionare/economie_generala/comert_si_globalizare/cap10p1.pdf.

9 Ph. KOTLER, *Managementul marketingului*, București, Editura Teora, 1997, pp. 512-540.

10 IONAȘCU Veronica, POPESCU Manoela, *Globalizarea – efecte pozitive sau negative*, după http://www.contabilizat.ro/file/cursuri_de_perfectionare/economie_generala/comert_si_globalizare/cap10p1.pdf.

11 P. C. CONSTANTINESCU, *Dimensiunea economică a securității naționale în contextul globalizării*, Teză de doctorat, Universitatea Națională de Apărare "Carol I", București, 2009.

12 Ionașcu Veronica, Popescu Manoela, *Globalizarea – efecte pozitive sau negative*, după http://www.contabilizat.ro/file/cursuri_de_perfectionare/economie_generala/Comert%20si%20globalizare/cap10p1.pdf.

13 Ibidem.

Dr. Irina TĂTARU (p29irina@gmail.com) este expert în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

Colonel Florin JIANU (florinjianul1965@yahoo.com) este șef de secție în cadrul Direcției Financiar-Contabile, doctorand în științe militare în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

IMPLICAȚIILE (GEO)POLITICE ALE MINORITĂȚII ROME ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ. SOLUȚII FEZABILE DE INTEGRARE

Dr. Ionel STOICA

Criza generată de expulzarea romilor originari din România și Bulgaria din Franța a arătat că nu există o strategie privind problema romă la nivel european, deși este extrem de necesară¹.

În pofida numeroaselor și aprinselor dezbateri la nivelul UE pe această temă, oficialii forului european nu s-au pus de acord cu privire la concretizarea și implementarea efectivă a unei strategii.

Articolul subliniază că încercările de a rezolva problema la nivel național reprezintă abordări înguste, care urmăresc obținerea de beneficii pe termen scurt și nu analizează beneficiile potențiale pe termen lung ale unei abordări continentale, în acord cu aspirațiile și exigențele declarate ale Uniunii Europene, în plan economic și social.

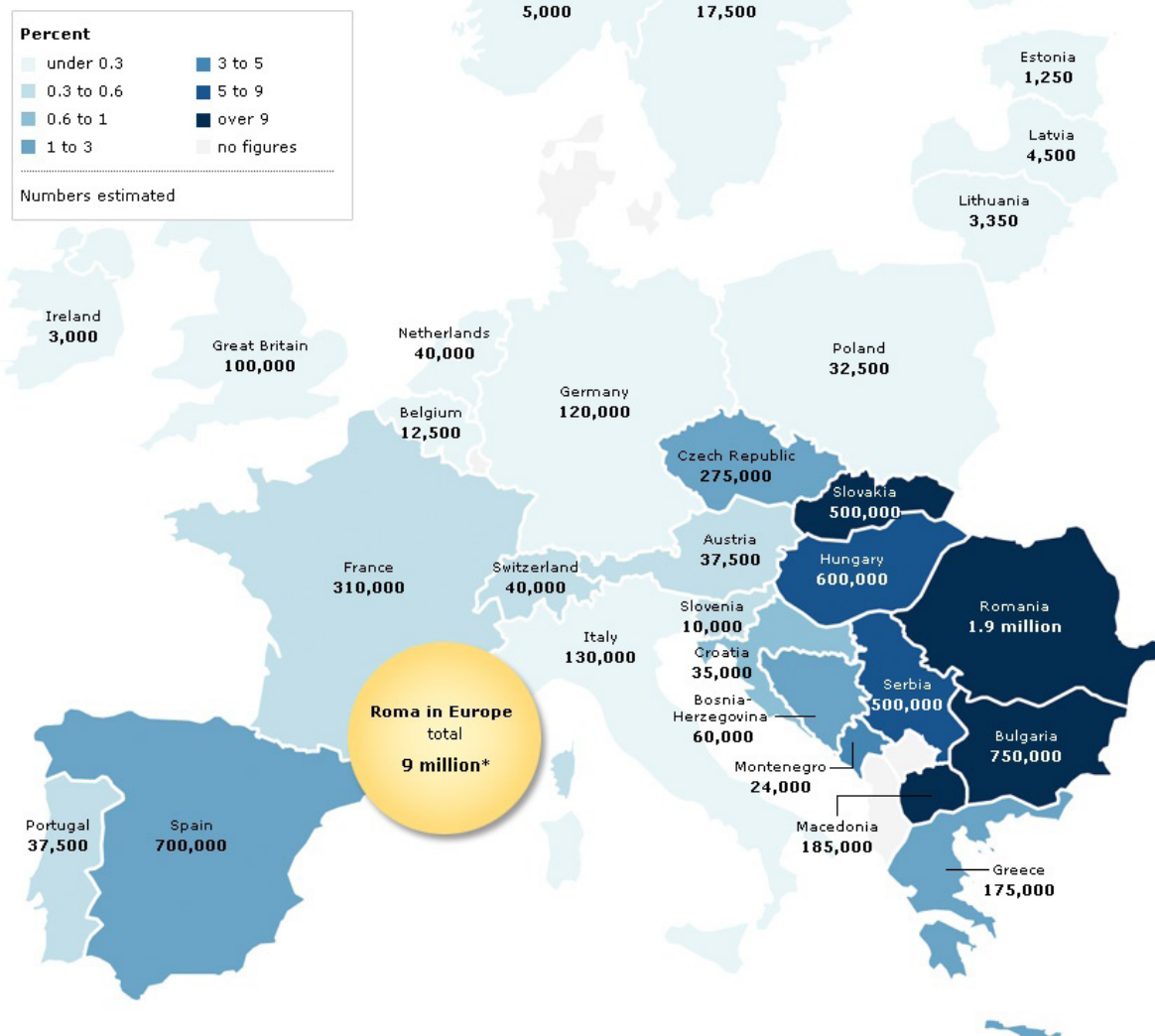
Pornind de la premisa că problematica integrării comunităților de romi depășește – prin extensia geografică, dar și prin resursele intelectuale și financiare pe care le solicită – cadrul național, lucrarea de față prezintă un punct de vedere cu privire la direcțiile de acțiune care ar trebui urmate. În opinia autorului, aceste direcții ar trebui să cuprindă două coordonate: „legarea de glie” a romilor; respectiv educarea lor în spiritul dezvoltării unei mai bune adaptări/integrări sociale. Ambele coordonate sunt analizate și comentate în cadrul lucrării atât din perspectiva punctelor lor forte, cât și din cea a vulnerabilităților lor. Totodată, sunt propuse soluții fezabile de integrare a comunităților de romi la nivel național și european.

Cuvinte-cheie: romi; integrarea romilor; geopolitica romilor; România; Uniunea Europeană; fonduri europene.

În prezent, în Europa trăiesc între 10 și 12 milioane de romi, răspândiți în număr variabil în fiecare țară de pe continent (Fig. 1). Romii din Europa nu formează o comunitate omogenă (de fapt, nu formează o singură comunitate) și nu au o limbă comună. În cea mai mare parte, ei vorbesc limba țării în care s-au născut.

În decursul celor aproape zece secole de când au sosit în Europa, venind din India, situația romilor nu s-a schimbat, ei continuând să fie marginalizați social, cultural, economic și politic de către grupurile dominante în societate. În decursul istoriei lor în Europa, marginalizarea romilor a înregistrat intensități variabile în funcție de timp și de statele în care s-au aflat. Uneori, ei au fost marginalizați politic, fără a fi marginalizați economic. Alteori, lucrurile au stat invers. Regimurile politice și sistemele de guvernământ s-au succedat în Europa, dar situația romilor a rămas, în linii mari, neschimbată. Marginalizarea romilor este rezultatul atitudinilor negative din partea grupurilor sociale dominante, manifestate constant în societățile europene, și a refuzului romilor de a se conforma așteptărilor sociale. Guvernele europene au tratat întotdeauna romii ca pe cetățeni de rang inferior, care aduc prejudicii societăților. Deseori, propaganda guvernamentală din statele europene i-a etichetat drept hoți sau vagabonzi, pentru a căror expulzare nu sunt necesare explicații, simpla lor apartenență etnică fiind suficientă în acest sens. Pe de altă parte, romii înșiși au contribuit la situația lor actuală, demonstrând o rezistență puternică la încercările repetate de adaptare și integrare venite din partea grupurilor dominante din societate, din

Roma in Europe



*estimate

Source: Berlin Institute for Population and Development

Figura nr. 1 – Numărul populației rome în țările europene

dorința de a-și conserva identitatea distinctă.

În ultimii ani, asistăm, în Europa (mai ales în vestul continentului), la o campanie mediatică susținută îndreptată împotriva etnicilor rome. La această campanie s-au raliat și unii lideri politici europeni care, în încercarea de a crea o percepție negativă puternică și susținută la nivelul societăților lor, îndreptată împotriva etnicilor rome, fac din problema romă un subiect de securitate pentru țările lor. Și, pentru a da conținut acestei amenințări, retorica, uneori extrem de dură, a acestor lideri politici a fost însoțită de acțiuni polițienești pe măsură. În Franța, ca urmare unui incident petrecut în vestul țării, președintele Nicolas Sarkozy, a anunțat expulzarea etnicilor rome originari din România și Bulgaria, în ciuda dreptului acestora la libera circulație, prevăzut

în legislația europeană. În cursul anului 2010, circa 13.000 de rome originari din România și Bulgaria au fost expulzați din Franța, iar, în 2009, circa 8.500. În Italia, autoritățile au decis, în iulie 2008, să amprenteze mii de rome – adulți și copii – care trăiau în campusuri din această țară. Măsura a fost prezentată ca parte a unei inițiative guvernamentale mai ample destinată combaterii criminalității stradale.

În contextul acestor evoluții, se impune o remarcă elementară: în termeni relativi, romii sunt în prezent la fel de săraci ca în 1919². De altfel, Banca Mondială îi caracterizează drept cea mai mare și mai vulnerabilă minoritate din Europa. Potrivit acestei instituții, „romii sunt mai săraci decât alte grupuri etnice, mai probabil să ajungă săraci și mai probabil să rămână astfel”³. Așadar,

cine poate crede că aceste persoane sărace, care trăiesc la periferia societăților de origine sau a celor care îi găzduiesc, reprezintă un pericol pentru securitatea acestor state? Nu putem să nu observăm faptul că statele sau, după caz, liderii politici care manifestă o atitudine exagerată în privința problemei rome sunt tocmai acelea (sau aceia) care se confruntă cu eșecuri în diferite alte privințe, mult mai importante pentru popoarele lor. În Italia, spre exemplu, corupția este o problemă mult mai gravă pentru securitatea națională și mai larg răspândită decât furtul unor obiecte mărunte sau vagabondajul. Iar președintele francez Nicolas Sarkozy, care a decis expulzarea câtorva mii de etnici romi care au emigrat din România și Bulgaria în Franța, se confruntă cu o popularitate scăzută în perspectiva alegerilor prezidențiale din 2012 (acesta a câștigat alegerile prezidențiale din 2008, apelând la o retorică accentuată anti-imigrație).

Divergențele apărute la nivelul Uniunii Europene în jurul expulzării de către autoritățile franceze a romilor originari din România și Bulgaria care au emigrat în Franța ilustrează eșecul integrării acestei comunități, într-un context politic tensionat în privința imigrației. Chiar și oficialii ai Uniunii Europene recunosc faptul că: „dezbaterea actuală asupra romilor dovedește în mod clar că atât Uniunea, cât și statele membre au eșuat în ceea ce privește aplicarea unei politici eficiente de integrare a acestei minorități etnice”²⁴. Ultima reuniune europeană pe tema integrării romilor, desfășurată în aprilie 2010, la Cordoba (Spania), în mandatul președinției spaniole a Uniunii, a reflectat importanța acordată problemei: majoritatea miniștrilor europeni nu s-au prezentat la eveniment (au participat totuși oficialii din Spania, Franța și Finlanda).

Avertismentele lansate cu ani în urmă de către oficialii ai Uniunii Europene nu au avut nici un efect asupra abordărilor stereotipe din mass-media, a conivenței autorităților din statele occidentale în crearea percepțiilor negative la adresa minorității rome, a raidurilor abuzive ale poliției în campusurile unde trăiesc aceste comunități. Astfel că, în cursul anului 2010, au avut loc o serie de incidente, având ca protagoniști etnici romi.

Unii politicieni occidentali și o parte a mass-media din Europa plasează divergențele generate de problematica romă în contextul mai larg al ascensiunii la putere a partidelor de extremă dreapta (tradițional anti-imigrație), în ultimii doi

ani⁵. Privind lucrurile din această perspectivă, criza generată de expulzarea de către autoritățile franceze a romilor originari din România și Bulgaria reprezintă un semnal al unui viraj puternic către dreapta în politica europeană, dar și o oportunitate de a face ceva cu adevărat important pentru această minoritate. Până în prezent, interesul statelor din vestul continentului față de problema romă nu a vizat integrarea acestei comunități sau creșterea nivelului de trai al acesteia, ci a reflectat doar preocuparea acestor state față de o posibilă migrație a etnicilor romi din estul Europei către vestul continentului și, eventual, prevenirea unui astfel de fenomen. Aceste preocupări au fost evidente încă din 2001, când guvernul britanic a plasat ofițeri de imigrație pe Aeroportul din Praga pentru a identifica pasagerii care doreau să solicite azil în Marea Britanie și pentru a-i împiedica să ajungă pe teritoriul britanic. Datele cunoscute arată că etnicii romi au înregistrat rate ale refuzului de 400 de ori mai mari decât ceilalți cetățeni. În decembrie 2004, Camera Lorzilor (Camera Superioară a parlamernului britanic) a decis că guvernul britanic a acționat ilegal. Cu toate acestea, în prezent, mai multe guverne occidentale au adoptat o atitudine mai directă și mai dură față de drepturile romilor.

Părând a înțelege importanța problemei, mai ales pentru o zonă a lumii care se proclamă un model de respectare a drepturilor omului și minorităților, solicitând totodată altor state să-i urmeze exemplul, Uniunea Europeană, prin instituțiile sale, a pus la dispoziția statelor membre sume importante în cadrul fondurilor europene în scopul susținerii acțiunilor destinate integrării romilor. Totuși, din cele 27 de state membre, numai 12 (România, Bulgaria, Cehia, Spania, Finlanda, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Polonia, Slovenia și Slovacia) au instituit programe de sprijinire a romilor (între alte grupuri vulnerabile), alocând un buget total de 17,5 miliarde de euro (dintre care 13,3 miliarde provin din Fondul Social European). Această sumă reprezintă 27% din totalul bugetului destinat Fondul Social European. Începând cu luna mai 2010, ca urmare a propunerii Comisiei Europene, statele membre pot folosi fondurile europene destinate dezvoltării regionale pentru a sprijini populațiile vulnerabile, printre care și romii.

Amintim aici că, într-un studiu al Băncii Mondiale, se arată că eșecul integrării romilor costă România, Bulgaria, Republica Cehă și Serbia

mai mult de 5,7 miliarde euro anual⁶. Același studiu nu face însă nici o referire la costurile pe care eșecul integrării romilor le induce statelor din vestul Europei. Este un exemplu ilustrativ despre adevărata preocupare a instituțiilor internaționale (chiar dacă în acest exemplu este citată Banca Mondială, este un fapt cvasi-(re)cunoscut că această instituție reprezintă preponderent punctele de vedere și interesele statelor puternice) și, implicit, despre modul în care aceste instituții înțeleg (sau doresc) să abordeze problema în cauză.

Soluții fezabile de integrare a romilor

Pe termen scurt și mediu, problema nu are rezolvare. Însă, pentru a putea rezolva problema romilor pe termen lung, este nevoie de o abordare nouă la nivel continental. Atitudinea actuală axată pe ceea ce fac romii în Europa (adică pe faptele lor) ar trebui înlocuită cu alta axată pe căutarea unor răspunsuri sincere la întrebarea: de ce fac ceea ce fac?

Atitudinea oficialilor europeni cu competențe în materie (comisarul european pentru integrare, Laszlo Andor), dar și a unor lideri politici la nivel național este atât incorectă, cât și ipocrită. Critica actuală insistentă pe care statele vest-europene o aduc celor est-europene pe motiv că, deși au minorități rome consistente, nu depun suficiente eforturi pentru integrarea romilor în societățile lor naționale este nefondată și riscă mai degrabă să conducă la poziții divergente decât la o strategie de acțiune unitară menită să rezolve această problemă complexă. Atitudinea statelor vest-europene este incorectă pentru că trece cu vederea o serie de eforturi și realizări ale statelor est-europene în acest sens. Spre exemplu, Franța a criticat frecvent România pentru a nu fi făcut suficient pentru integrarea romilor, dar ignoră faptul că, începând cu 2008, s-a dublat numărul copiilor romi în școlile din România. Iar acesta este doar un exemplu de implicare a autorităților române în această chestiune.

Chiar dacă mai sunt multe de făcut pentru ca progresele realizate să fie vizibile și sustenabile, eforturile autorităților române trebuie recunoscute și apreciate. România derulează în prezent proiecte de peste 22 de milioane de euro pentru educarea și incluziunea socială a etnicilor romi⁷. Cele mai multe proiecte au fost inițiate la finele anului 2008 și urmează să se încheie în 2011. Bani destinați

celor șase programe derulate de Agenția Națională pentru Romi provin din fonduri europene nerambursabile. Cele mai de succes programe au fost “Mediatorul sanitar” și “Mediatorul școlar”, prin care s-a urmărit îmbunătățirea standardului de viață în comunitățile rome. La nivel central s-au derulat și câteva proiecte care au vizat schimbarea mentalității românilor despre etnia romă. Unul dintre cele mai importante proiecte de acest gen a fost S.P.E.R. (Stop Prejudecăților despre Etnia Romă), finanțat, de asemenea, din fonduri europene. În prezent, se derulează un proiect de integrare socială și economică a meșteșugarilor romi, destinat sprijinirii acestora să-și adapteze îndeletnicirile. Deși s-au alocat deja milioane de euro în aceste programe, rezultatele sunt puțin vizibile.

Totodată, atitudinea aceluiași state este și imorală pentru că acestea nu recunosc faptul că nici ele nu fac mai mult pentru integrarea romilor. Totuși, acestea par a nu observa un fapt simplu. În alte domenii de activitate, diferența între România și media europeană în ceea ce privește atragerea fondurilor europene este mult mai mare. De aici rezultă în mod clar un fapt: atunci când sunt interesate, statele occidentale reușesc să atragă fonduri europene consistente.

O parte din vină o poartă și autoritățile române, care, deși au acum la dispoziție o serie de date concrete pe care le pot opune criticilor venite din vestul Europei, adoptă o atitudine pasivă față de subiect.

Romii nu reprezintă doar o problemă a statelor în care s-au născut. Există concepția conform căreia majoritatea persoanelor de etnie romă sunt de naționalitate română, bulgară, sârbă și ungară. Deși această concepție ar putea fi susținută de faptul că numărul etnicilor romi în țările menționate este net superior celui din celelalte state europene, în momentul în care Europa a acceptat să devină o singură entitate a acceptat de fapt fiecare individ în parte, indiferent de originea lui. Orice cetățean român, bulgar sau de altă naționalitate este un cetățean al Europei. Din acest punct de vedere, expedierea problemei rome ca fiind doar a unor anumite state nu este nici viabilă, nici sustenabilă și nici nu concordă cu principiile Uniunii Europene. Din acest motiv, toate statele care formează Uniunea, și nu doar cele care au comunități numeroase de etnici romi, au în egală măsură interesul și obligația de a se

implica în gestionarea problemei romilor.

Există cel puțin două argumente care susțin această idee - unul de natură practică, celălalt de natură morală. Soluția expulzării romilor către țările de origine, fie că este însoțită de retorică populistă sau de demagogie (vezi sintagma „repatrieri voluntare” utilizată de autoritățile franceze), este contra-productivă deoarece aceștia se vor întoarce, mai devreme sau mai târziu, în vestul continentului, unde condițiile de trai sunt incomparabil mai bune decât în estul continentului (de unde provin majoritatea imigranților romi). În plus, argumentul expulzării romilor către țările de origine din estul Europei nu este moral deoarece, în acest caz, apare o întrebare firească: De ce nu ar trebui aceștia (romii) expulzați către India, prima lor țară de origine (cu circa 1000 de ani în urmă)?

Soluția cea mai firească pare a fi aceea de a stopa dispersarea populației rome în Uniunea Europeană. Este normal ca țările din care provin aceștia să fie cele mai interesate de găsirea unor soluții în ceea ce îi privește, un interes la fel de mare ca cel al țărilor care îi primesc de a scăpa de ei atunci când eșuează în integrarea lor.

Judecând lucrurile din punct de vedere moral, țările de origine sunt răspunzătoare pentru comportamentul cetățenilor lor. Țările care îi primesc sunt însă la fel de interesate de efectele acestui comportament pentru că pot fi afectate social și economic. Acesta este încă un argument care susține ideea că problema romă ar trebui să fie dezbătută, iar soluțiile trebuie identificate la nivel comunitar. Costurile aferente eventualelor soluții ar trebui împărțite, similar țărilor din sudul continentului care solicită susținere în cazul imigranților din nordul Africii rezidenți pe teritoriul lor. Poate că țările care se confruntă cu un număr mai mare de romi (ca pondere în populația lor totală) ar trebui să beneficieze de fonduri financiare destinate special integrării acestor etnici.

Direcțiile de acțiune ar trebui să urmărească două coordonate. O primă coordonată ar fi „legarea de glie” pentru că, dacă sunt dispersați în mai multe țări, este mai greu de luat măsuri unitare și eficiente. Cea de a doua coordonată ar fi educarea lor în spiritul dezvoltării unei mai bune adaptări/integrării sociale. Eventualele măsuri luate ar trebui să vizeze atât procedee de stimulare a unui anumit comportament, cât și de sancționare.

a) „Legarea de glie”. Tendința migratorie este

un element definitoriu al erei moderne, fiind unul din motoarele creșterii economice și dezvoltării. Este normal, deci, ca populația romă să fie și ea cuprinsă de acest val migratoriu. Cu toate acestea, regulile care se aplică în mod normal migranților nu sunt valabile și în cazul populației rome. Motivele rezidă, în special, în faptul că migrația dezirabilă este cea a forței de muncă și nu a populațiilor care nu participă la viața economică a societăților.

Un alt aspect este ciocnirea a două lumi cu universuri extrem de diferite din punctul de vedere al valorilor culturale, sociale, educaționale și, nu în ultimul rând, economice. Aceste incompatibilități fac cu atât mai dificilă integrarea.

În baza acestor elemente, o primă măsură care ar trebui luată ar fi „legarea de glie”. Ceea ce determină mobilitatea ridicată a populației rome este, în același timp, ceea ce trebuie contracarat. Pot fi identificați patru factori de respingere a romilor din societățile de origine. Un prim factor este acela că, structural, ei sunt o populație de tip nomad. Un al doilea element îl reprezintă lipsa implicării lor în meserii cu un grad mai ridicat de stabilitate. Al treilea factor este atitudinea ostilă a co-naționalilor la adresa acestei etnii, care s-a dezvoltat în decursul veacurilor, pe fondul unei conviețuiri dificile. În al patrulea rând, familia romă nu este suficient de ancorată în societate, ceea ce o face ușor de relocat.

Păstrarea grupurilor de etnici romi în locurile în care s-au născut facilitează elaborarea unor programe coerente de ancorare a lor în sistemul social și economic. Se elimină dificultățile ridicate de diferențele de limbă, de adaptare la un alt sistem comportamental și legislativ în cele din urmă.

Pentru realizarea acestui deziderat („legarea de glie”) ar trebui demarate programe care să încurajeze/stimuleze dorința de a rămâne în țara de origine. Ar fi ideal ca aceste programe să contracareze factorii de respingere menționați anterior.

Tendința spre nomadism ar putea fi stopată prin oferirea de locuințe cu un grad de confort mai ridicat celui cu care sunt obișnuiți aceștia în prezent. Desigur că accesul la o astfel de locuință ar trebui condiționat de îndeplinirea unor condiții clare, iar drepturile ar trebui retrase în cazul în care se încalcă anumite convenții prestabilite.

Atragerea romilor spre meserii cu un grad mai mare de stabilitate ar putea fi obținută dacă firmele ar oferi un anumit număr de locuri de muncă

etnicilor romi, printr-un program similar cu cel existent în România în cadrul liceelor, care oferă un număr de locuri special pentru elevii romi.

Al treilea factor de respingere – ostilitatea co-naționalilor – este poate cel mai dificil de contracarat întrucât este supus influenței prejudecăților și mentalității puternic înrădăcinate asupra cărora doar timpul și o presiune pozitivă continuă pot avea efecte durabile. Pentru a obține rezultate reale ar trebui ca persoanele implicate în proiectele care îi vizează pe romi să cunoască elementele de cultură și stil de viață specifice acestei populații. A ști ce este important și valorizat de către un etnic rom înseamnă a găsi un limbaj comun cu acesta dar și modalități prin care acesta să poată fi motivat.

O altă modalitate de a schimba atitudinea negativă a co-naționalilor ar fi o acțiune mediatică concertată și susținută, ale cărei efecte însă vor fi vizibile doar pe termen lung.

În ceea ce privește ancorarea populației rome în societate, în afara încurajării integrării adulților romi prin muncă în societate, și copiii lor ar trebui stimulați să se încadreze în sistemul educațional pe perioade cât mai lungi de timp.

b) Legat de ce a doua coordonată a direcțiilor de acțiune, ar trebui pornit de la cunoașterea și înțelegerea rolului deosebit de important pe care educarea și motivarea liderilor/formatorilor lor de opinie îl joacă în integrarea romilor. Să nu uităm că, în cazul etnicilor romi, educația se desfășoară covârșitor pe baze informale iar aceștia sunt foarte reticenți la ceea ce vine din exterior (din afara comunității lor).

La o primă vedere, s-ar părea că s-au făcut deja pași importanți în direcția integrării romilor prin educație, asigurându-se locuri speciale în școli și licee pentru copiii și adolescenții aparținând acestei etnii. Personal, cred că această măsură a fost aleasă mai mult pentru că este cea mai facilă și nu atât pentru că ar fi și eficientă. Ea presupune doar o decizie strict administrativă și nu face decât să faciliteze accesul în clasă, neasigurând însă învățarea ca atare. Problema survine datorită faliei existente între cele două culturi: cea românească/europeană și cea romă.

Limbajul, interesele, motivațiile, țelul final al învățământului oficial sunt extrem de diferite de cele ale copilului rom care se vede ajuns într-un mediu complet străin de tot ceea ce are sens pentru el. Această campanie de educare „forțată”

arde o etapă fundamentală și anume „traducerea” societății românești pe înțelesul elevului rom. Acesta nu dispune de instrumentele mentale și valorice necesare adaptării la și adoptării mediului educațional existent. Prin urmare, ni se pare necesară umplerea mai întâi a golului semantic dintre cele două culturi. Pentru aceasta, un prim pas ar fi identificarea în cadrul comunităților rome a unor lideri de opinie, care să fie ei primii supuși unei perioade de formare. Fiind o societate tradițională, închisă și închistată în norme stricte, romii nu vor accepta cu ușurință schimbarea decât dacă va surveni firesc, din interior. Acești lideri de opinie ar avea rolul de catalizatori interni care ar insufla treptat atitudini pozitive față de educație.

Un al doilea pas ar consta în aducerea școlii în comunitate și nu atragerea membrilor comunității în școala de tip clasic. Ideea de educație în școală a fost atât de fervent respinsă de către comunitatea romă, în principal datorită percepției ei ca pe un element străin, corupător. Reacția ar putea fi contracarată, în primul rând, prin relocarea școlii în cadrul comunității, apoi, prin pregătirea unor profesori de etnie romă și prin elaborarea unui curriculum special care să integreze armonios (să ajusteze) valorile rome cu cele ale societății europene contemporane. A cere unei persoane, pentru care, libertatea și sfidarea regulilor impuse din afara grupului sunt constante structurale, să se închidă într-o sală de clasă și să se supună regulamentului de ordine, impus de către școală, este din start un demers sortit eșecului. Pe de altă parte, a face apel la inteligența lui socială nativă sau a-i valorifica îndemânarea pentru meserii tradiționale au cu totul alte șanse de succes, iar succesul este motivant prin sine însuși. Ar trebui valorizate, etalate și încurajate meseriile lor tradiționale cu prilejul organizării unor târguri. De aceea, considerăm ca fundamentală realizarea unui curriculum diferit, bazat pe obținerea de competențe specifice, practice.

Concluzii

Criza generată de expulzarea romilor din Franța a arătat că nu există o strategie privind problema romă la nivel european și că este nevoie urgentă de o astfel de strategie. Crearea, în luna septembrie a.c., a Grupului de Lucru pentru Romi (Roma Task Force) la nivelul Uniunii Europene, din care vor face parte specialiști din toate departamentele

relevante ale acestui for, care vor avea sarcina de a identifica strategii viabile de integrare a romilor, este un pas încurajator în această direcție, dar, dacă din acest grup de lucru nu vor face parte și specialiști din țările est-europene (și chiar în proporții corespunzătoare cu procentele populației române de pe teritoriul lor - aspect des invocat de statele din vestul continentului), succesul va avea slabi șorți de izbândă. Observația președintelui ceh, Vaclav Havel, potrivit căruia problema romilor reprezintă un „test litmus” pentru societatea civilă din Europa, este sugestivă în acest sens.

Un element obligatoriu al acestei strategii trebuie să îl reprezinte intensificarea dialogului cu reprezentanții comunității române. Acest dialog se desfășoară în prezent, dar rezultatele sale sunt afectate de o serie de prejudecăți și stereotipii.

Măsurile care privesc comunitatea română trebuie luate în toate statele europene, indiferent că acestea sunt sau nu membre ale Uniunii Europene, pe cât posibil simultan, pentru a nu determina migrația acestei comunități dintr-o țară în alta, în dorința de a valorifica oportunități sociale și economice mai bune.

Totodată trebuie să se înțeleagă și să se accepte faptul că integrarea romilor este un proces și nu un eveniment punctual. Și, ca orice proces, necesită o perioadă, uneori îndelungată, până când rezultatele pozitive încep să se vadă.

Se știe faptul că familiile de romi au mai mulți membri decât familiile grupurilor dominante din societățile europene. Acest fapt creează premisele menținerii și chiar accentuării marginalizării lor actuale. În ultimă instanță, așa cum se arată și într-un comentariu al publicației *The Economist*⁸, dacă argumentul umanitar nu face ca lucrurile să se miște, poate că cel demografic va reuși mai mult.

BIBLIOGRAFIE:

1. BARANY, D. Zoltan, Living on the edge: The East European Roma in post-communist politics and societies, în *Slavic Review*, Vol. 53, No. 2, Summer 1994, pp. 321-344.

2. MATRAS, Yaron, The status of Romani in Europe, Report submitted to the Council of Europe's Language Policy Division, October 2005.

3. RINGOLD, Dena; ORENSTEIN, A. Mitchell; WILKENS, Erika, Roma in an expanding Europe, Breaking the poverty cycle, World Bank, 2005.

4. SCICLUNA, Henry, The life and death of

Roma and Sinti in Italy: A modern tragedy, 2010.

5. UZUNOVA, Iskra, Roma integration in Europe: Why minority rights are failing, în *Arizona Journal of International & Comparative Law*, Vol. 27, No. 1, 2010.

6. ***, Romani mobilities in Europe: multidisciplinary perspectives, International Conference, Refugee Studies Centre, University of Oxford, 14-15 January 2010.

7. ***, Challenges to Roma integration policies in the European Union and among candidate countries, Paper submitted by the European Roma Rights Centre (ERRC) and the European Network against Racism in preparation of the Peer Review Meeting, 23-24 October, 2006.

8. ***, Unwanted in France, unloved in Romania, A desperate homecoming for deported Roma, în *Der Spiegel*, 31 august 2010.

9. ***, Sarkozy finds a scapegoat, France Begins Controversial Roma Deportations, în *Der Spiegel*, 19 august 2010.

10. ***, The situation of Roma in France and in Europe, Joint Information Note by Vice-President Viviane Reding, Commissioner Laszlo Andor and Commissioner Cecilia Malmstrom, 1 September 2010.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Un șoricel trăia într-o casă la țară. Într-o zi, țăranul cu nevasta lui aduse acasă un pachet, iar șoricelul observă cu spaimă că este vorba despre o cursă de șoareci. Speriat, dădu fuga în curte și le spuse și celorlalte animale ce văzuse. Găina plecă îmbufnată, socotind că asta nu o privește pe ea. Porcul îl privi cu milă, dar își văzu în continuare de mâncarea lui. Vaca pufni îmbufnată și îi întoarse spatele. Necăjit, șoricelul se întoarse în casă, iar peste noapte se auzi un zgomot, ca și cum ceva s-a prins în capcană. Nevasta țăranului merse repede să vadă ce se prinsese. Fiind întuneric, nu observă că era vorba despre un șarpe veninos, care o mușcă de picior. Țăranul o duse la spital și la întoarcere tăie găina ca să îi facă o supă bună. Cum femeia nu se înzdrăveni, vecinele veniră să aibă grijă de ea, iar țăranul tăie și porcul ca să aibă cu ce le cinsti. În cele din urmă, moartea nu o iertă și, cum la înmormântare veni lume multă, țăranul tăie și vaca. Din gaura lui din perete, șoricelul privea cu tristețe. Morala: când necazul se abate asupra vecinului tău, să nu crezi că asta nu te privește.

2 Europe's shame: ethnic cleansing ignored, <http://www.leftfutures.org/2010/08/europes-shame-ethnic-cleansing-ignored/>.

3 Dena REYNGOLD, Mitchell A. ORENSTEIN, Erika WILKENS, Roma in an Expanding Europe - Breaking the Poverty Cycle Roma in an Expanding Europe, Washington: The World Bank, 2005, www.worldbank.org.



PUNCTE DE VEDERE

4 Mario SEPI, președintele Comitetului Economic și Social European, un organism de consultare pe lângă Comisia Europeană.

5 Unele dintre aceste partide au reprezentanți inclusiv în Parlamentul European (PE). Astfel, în Danemarca, Partidul Popular Danez a câștigat două locuri în PE, în Finlanda partidul Perussuomalaiset a oferit UE primul deputat extremist, în Grecia, partidul LAOS, condus de jurnalistul radical Georgios Karatzaferis, are doi reprezentanți în PE, în Italia, partidul anti-imigranți Liga Nordului a obținut opt locuri PE (situația partidelor de extremă dreapta din Italia este mai dificil de evaluat, dat fiind faptul că alte două partide post și neofasciste, conduse Gianfanco Fini și Alessandra Mussolini, au

fuzionat în 2009 cu Liga Nordului), Partidul pentru Liberate din Olanda are patru locuri în PE, în Austria, partidul cu același nume are patru reprezentanți în PE.

6 Europe's Roma drama exposes integration failure, în EU business, <http://www.eubusiness.com/news-eu/immigration-france.67k/>, 19 September 2010.

7 Din 2007 până în prezent, România a beneficiat de aproape 30 de milioane de euro din fonduri europene pentru proiecte și programe destinate integrării romilor, conform ziarului Evenimentul zilei, ediția din 13 octombrie 2010.

8 Hard travelling, The Economist, 2nd September 2010.

Locotenent-colonel dr. ing. Ionel STOICA (jstoica2001@yahoo.com) este analist pe probleme politico-militare în cadrul Statului Major General. Este licențiat în domeniile tehnic (Academia Tehnică Militară, București) și economic (Universitatea Lucian Blaga, Sibiu) și doctor în geografie (Universitatea București). De asemenea, este autor al mai multor lucrări în domeniul geopoliticii și securității naționale și internaționale, publicate în țară și străinătate.

PROTECȚIA ANTITERORISTĂ A SPAȚIULUI CIBERNETIC

Dr. George RĂDUICĂ

Războiul terorist și, respectiv, războiul împotriva terorismului sunt tipurile perfecte de războaie asimetrice care afectează întregul mediu planetar. Și unul, și celălalt – dacă acceptăm că sunt cu adevărat războaie, și nu altceva, de pildă, confruntări în spațiul criminalității, al răzbumării, bătălii acerbe pentru putere și influență etc. – sunt războaie continue, cu desfășurări imprevizibile, de la acțiuni de mare amploare, cum a fost, spre exemplu, bombardarea Afganistanului, considerat a fi o bază teroristă, până la gherila irakiană sau la acțiunile sinucigașe ale palestinienilor și fundamentalistilor islamici, cu efecte multiple asupra spațiului, asupra întregului spațiu în toate dimensiunile sale (geofizică, climaterică, terestră, maritimă, aeriană, cosmică, virtuală și cognitivă).

Războiul terorist și războiul împotriva terorismului vor cere, cu siguranță, din ce în ce mai mult și mai presant, noi forțe, noi mijloace și noi tipuri de acțiuni, noi spații, noi sisteme de angajare. Unele vor duce, inevitabil, la fragmentarea marilor entități și a marilor acțiuni strategice, altele, dimpotrivă, le vor amplifica și, poate, le vor unifica. De aici, o întrebare de mare actualitate: va reuși, oare, lumea să se protejeze împotriva războiului de atriție de tip terorist, antiterorist și contraterorist?

Cuvinte-cheie: terorism; cyberterorism; rețea; cibercultură; război asimetric.

Războiul terorist și cel împotriva terorismului, ambele războaie asimetrice, nu sunt altceva decât confruntări primitive (de cele mai multe ori, nejustificate) ale celui slab împotriva celui puternic,

în care, datorită faptului că, totdeauna, cel puternic respectă regulile și principiile războiului, normele de drept și întreaga legislație internațională, fiind legat astfel de mâini și de picioare, evident, de către aceste legi (cel puțin, așa se susține!), el, cel slab, are, deopotrivă, și inițiativa strategică și toate mijloacele pentru a-l pune pe cel puternic într-o situație dificilă, întrucât el nu respectă nimic. Cu alte cuvinte, victimele războiului asimetric ar fi marile puteri tehnologice și informaționale, marile armate, lumea civilizată și democrația, mediul și viața normală a oamenilor. De partea cealaltă, se susține că nu teroriștii creează arme sofisticate cu care se poate distruge complet civilizația umană, mediul și chiar biosfera, ci marile puteri dominante, civilizația tehnologică și informațională, care a fost totdeauna acaparatoare și agresivă.

Ambele afirmații fiind adevărate, este greu să se facă o evaluare realistă a efectelor acestor politici și filosofii de excludere și de confruntare asupra mediului de viață al oamenilor.

Revoluția în Domeniul Militar – înțelesă ca politică și strategie de mare amploare, bazată pe transformări esențiale ale informației, tehnologiei și doctrinei – marchează un salt important în spargerea simetriei, creând disproporționalități imense. Acest nou concept, *Revoluția în Domeniul Militar*, apărut după o lucrare a lui Shalikhavili din 1996 intitulată *Joint Vision 2010*, este foarte complex, controversat, dar, așa cum au dovedit-o ultimele decenii, realist și eficient. Revoluția în tehnologie (aparitia unor sisteme de arme de mare precizie, a armamentului non-letal, a armelor bazate pe laseri și pe amplificarea undelor, dezvoltarea senzorilor și a aplicațiilor nanotehnologiei și

biotehnologiei) în domeniul militar, revoluționarea conceptelor, apariția și experimentarea Războiului Bazat pe Rețea, cu toate implicațiile acestuia – îndeosebi asupra mediului fizic, mediului virtual și mediului cognitiv –, amplificarea operațiilor bazate pe efecte, mai ales a Operațiilor Bazate pe Rețea (Network Centric Operations), au creat, deopotrivă, disproporționalitate, întrucât puține țări din lume pot realiza așa ceva, dar și asimetrie și îngrijorare, întrucât toate țările din lume doresc să găsească și trebuie să găsească un răspuns sau răspunsuri adecvate la astfel de provocări.

Terorismul nu-și propune deocamdată să creeze nuclee ciclonice, nici cutremure de pământ, nici furtuni magnetice, nici încălzirea ionosferei și crearea de unde letale pentru viață și vegetație. Acest lucru îl realizează marile puteri politice, economice, financiare, informaționale și militare, prin programele lor de cercetare complexă în domeniul noilor arme și sistemelor de protecție împotriva atacurilor terestre, extraterestre, directe sau indirecte, în cadrul unor posibile războaie cosmice, geofizice, climatice, psihologice, informaționale etc.

Dar, prin acțiunile sale tactice, numeroase și diversificate, ca și prin posibilul acces la mijloace chimice, bacteriologice, radiologice și nucleare, terorismul devine un potențial atacator asupra mediului fizic, mediului virtual și mediului cognitiv, iar oamenii nu pot rămâne indiferenți în fața unei asemenea eventualități, întrucât terorismul nu poate fi controlat.

Dacă, spre exemplu, teroriștii ar intra în posesia unor tehnologii folosite în ingineria genetică, ei ar putea crea mutații care ar putea distruge specii întregi sau zone întregi de pe planetă. Deocamdată, teroriștii nu au acces nici la tehnologia nucleară, nici la biotehologii, nici la nanotehnologii, și, probabil, nici în viitor nu vor avea, întrucât un asemenea acces presupune nu doar cunoștințe, experiență și abilități, ci și un sistem de infrastructuri și de vectori care să permită folosirea efectivă a celor descoperite prin cercetare științifică. De aici nu rezultă că nu există nici un fel de pericol, ci doar dificultatea transformării unui astfel de pericol într-o amenințare reală. Mai mult, sistemele permanente de rețele și infrastructuri asigură o acoperire semnificativă a ciberspățiului, contracarând astfel posibile activități teroriste.

Terorismul este definit, în general, în funcție de anumite coordonate politice și nu neapărat după date foarte obiective, după analize complexe,

care să caute determinările profunde ale acestui fenomen, explicații, lanțuri cauzale, bifurcații și tot felul de alte lucruri și de relații care ar putea conduce măcar la o parte dintre miliardele de izvoare ale acțiunii și atitudinii de tip terorist.

De asemenea, dificultatea identificării și definirii terorismului ține și de multitudinea formelor sale de manifestare. Jacques Baud se rezumă la următoarele forme de terorism¹:

- *terorismul de drept comun*, organizat sau individual, uneori de tip mafiot cu baze de tip clanuri;
- *terorismul marginal*, precum secta Aum din Japonia;
- *terorismul politic* cu diferite nuanțe, de extremă dreaptă sau de extremă stângă, revoluționar marxist, rural sau urban;
- *terorismul religios*, cu grupări fundamentaliste în diferite mari religii, îndeosebi în Islam și Hinduism;
- *terorismul cu cauze unice*, de tipul celui ce se găsește în mișcările ecologiste radicale sau în cele de protecție a animalelor.

Declanșarea foarte rapidă a războiului împotriva terorismului, sub imperiul unor puternice emoții produse de atentatele teroriste de la 11 septembrie 2001, și lovirea puternică a Afganistanului pun în mod serios la îndoială rezultatele (cel puțin pe termen scurt) ale războiului împotriva terorismului. Totuși, prin atacarea masivă, rapidă și categorică a fiefului lui Ossama ben Laden, acuzat de a fi principalul autor al atentatelor de la 11 septembrie, Statele Unite ale Americii au reușit să îndepărteze semnificativ atentatele de tip terorist de vastul său teritoriu, de mediul fizic, virtual și cognitiv. Eficiența măsurilor luate a fost și este foarte mare. Deși teroriștii de sorginte „rețea ben Laden” declară sus și tare că Statele Unite se află în vizorul lor, întrucât reprezintă inamicul lor principal și, deci, ținta lor principală, practic, de la 11 septembrie și până în prezent, pe teritoriul continental al SUA nu s-a mai produs nici un atac terorist.

Acțiunea împotriva terorismului este și trebuie să fie, de fapt, o acțiune de asanare a mlaștinilor din societatea umană, de refacere a „ecosistemelor” sociale, politice, economice, etnice și religioase. Este nevoie, pentru a se răspunde de o manieră adecvată amenințării teroriste, de mijloace civile, educaționale, economice, sociale, politice și militare, dar și de răbdare, chibzuintă și înțelepciune. Deocamdată, cel puțin în prima fază

a războiului împotriva terorismului, nu se poate spune că s-a făcut risipă de chibzuință.

Răspunsul civil, polițienesc și militar dat de Franța războiului asimetric dus de Frontul de Eliberare Națională între 1958 și 1962, bine conceput din punct de vedere tactic, n-a putut împiedica o nereușită, chiar o înfrângere. Pentru a acționa de o manieră eficientă, trebuie stăpânită informația. Cu alte cuvinte, trebuie să știi despre ce-i vorba. Jacques Baud consideră că stăpânirea informației face parte dintr-un proces de analiză globală a ceea ce el numește cei patru cavaleri ai infocalipsei.²

Acești patru cavaleri, în concepția autorului, sunt:

- stăpânirea informației și a modului de a ști (*maître du savoir*);
- camuflajul;
- influența;
- cooperarea cu media.

Toți acești „cavaleri” nu pot fi cu adevărat cavaleri dacă apelează la aceste strategii indirecte, pentru a stăpâni un câmp de luptă haotic, neidentificat cu precizie și nedefinit cu certitudine. De unde rezultă că războiul asimetric este, în cele din urmă, el însuși un război-mozaic, un război de războaie, în care fiecare acționează cum poate și cu ce poate, adică un *război haotic*.³

Efectul de rețea

Noua epocă deschisă după spargerea bipolarității se caracterizează, între altele, prin realități și efecte contradictorii, chiar conflictuale, cu schimbări și evoluții nelineare și imprevizibile. Rețeaua oferă posibilitatea circulației rapide a datelor și informațiilor, dar acest lucru nu este totdeauna benefic. Din păcate, rețeaua este un suport din ce în ce mai stabil și mai extins, foarte eficient nu numai pentru informație, ci și pentru dezinformare, pentru tot felul de date și chiar informații care îl pot intoxica nu doar pe un neavizat, ci chiar și pe un specialist în domeniul informațiilor.

Odată cu dezvoltarea rețelelor, au apărut, au evoluat și s-au multiplicat fel de fel de abilități, de la cele care țin de constituirea și gestionarea rețelelor, până la cele care urmăresc vulnerabilizarea acestora sau folosirea lor în diverse scopuri. Rețelele nu sunt selective, ci constituie doar un suport, inclusiv pentru operațiile militare. Orice om, cu o minimă pregătire în ceea ce privește

folosirea unui calculator, alcătuirea unui site, introducerea unor date, obținerea unui cont și a unei parole, dar chiar și fără acestea, poate intra în rețea și beneficia de ceea ce oferă aceasta. În aceste condiții, operațiile militare bazate pe rețele pot fi serios perturbate, chiar dacă beneficiază de bandă lărgită și de sisteme complexe de protecție.

Se amplifică semnificativ interacțiunile și se induce, în tot spectrul operațiilor, indiferent de natura și structura lor, un efect special, care influențează semnificativ dinamica tuturor sistemelor și proceselor ce definesc o operație – *efectul de rețea*.

Efectul de rețea exprimă accelerarea circulației informației și amplificarea explozivă a fluxului informațional. În același timp, acest efect este o expresie a facilitării actului comunicării, dar și al capacității rețelelor de a asimila, de a multiplica, de a influența, de a schimba filosofia relațiilor sociale, adică viața oamenilor și a entităților omenești, de a descoperi, a acapara, a extinde⁴, și, în același timp, a ascunde și a vulnerabiliza. Efectul de rețea creează și degajă uriașe energii, dar și uriașe distrugerii. Siguranța sistemelor și proceselor angajate în operație sporește într-un sens și se degradează în altul.

Structura de rețea – îndeosebi de rețea informatică – a devenit esențială în societatea modernă. Toate relațiile economice, sociale, politice sunt dependente de această rețea informatică omniprezentă și omnipotentă, care capătă din ce în ce mai mult o dimensiune mondială. Noua rețea – de fapt, noile rețele, pentru că există numeroase rețele și nu doar una singură –, care se prezintă, deci, ca o rețea de rețele, creează în jurul ei un spațiu specific, deopotrivă virtual și real – spațiul cibernetic sau ciberspațiul. Acest spațiu se cere analizat, cunoscut, modelat și securizat. Încă de la crearea sa, el suportă numeroase atacuri: acces fraudulos la informație; atacuri informaționale (virusi, viermi, bombe logice, troieni), spam-uri, email-uri bombe⁵ etc.

Cele mai vulnerabile la aceste atacuri sunt întreprinderile mici și utilizatorii particulari. Timpul celui „eu sunt prea mic pentru a fi atacat” a trecut.⁶ Oricine poate deveni azi țintă în cadrul războiului rețelelor sau al războiului în rețea. Nici marile întreprinderi sau marile organizații nu sunt scutite de așa ceva. Dar, spre deosebire de întreprinderile mici sau de acele organizații familiale, care trăiesc de azi pe mâine și pentru

care achiziționarea de calculatoare, de programe și de licențe pentru fiecare calculator reprezintă un efort considerabil, ele nu dispun de strategii adecvate de securizarea sistemelor și nici de acea cultură de securitate care se realizează în marile corporații, în marile organizații internaționale sau transnaționale.

Mai mult, împotriva micilor utilizatori și a întreprinderilor mici s-a declanșat un adevărat ciberterrorism, pe de o parte, de către tot felul de profitori și de speculanți și, pe de altă parte, de anumite cercuri de interese și chiar de autorități. De asemenea, în multe state, s-a elaborat o politică represivă fără nuanțe și discernământ, care-i lovește, bineînțeles, tot pe cei slabi în materie de securitate a ciberspățiului. Este vorba, între alții și de operatorii de telecomunicații care trebuie să păstreze datele tehnice de conexiune timp de un an, altfel sunt pedepsiți cu închisoarea. Nu se definește însă foarte exact care sunt aceste date și ce înseamnă conservarea lor. Sunt vizați, de asemenea, și utilizatorii care, dintr-o eroare, pot accesa informații pentru care nu au autorizarea necesară.

Cei care folosesc Internet-ul ca sursă de documentare știu ce înseamnă acest lucru. Legislația din domeniu a creat un adevărat hiatus între „lumea digitală” și lumea reală. Se pare că legile din una nu sunt valabile și în cealaltă. De aceea, una dintre prioritățile strategice ale acestei epoci este să se realizeze integrarea sau, mai bine-zis, reintegrarea celor două lumi, care, de fapt, sunt una și aceeași. În acest sens, se impune un cod de conduită obligatoriu pentru toți cei care intră în rețea, dar și găsirea unor modalități de depistare a „violatorilor de rețea” din masa celor care nu doresc altceva decât să aibă acces, potrivit necesităților lor, la informație, în virtutea libertății informației și dreptului de a fi informați.

Desigur, măsurile de securitate a ciberspățiului și de siguranță a utilizatorilor autorizați sunt absolut necesare, întrucât la nivelul rețelelor mari (financiare, economice, de corporații, internet etc.), fără un sistem drastic de securitate, s-ar crea o stare de haos. Dar de aici și până la a sancționa cu zece ani de închisoare un utilizator care a intrat în rețea și, aproape fără să-și dea seama, a accesat sau a încercat să acceseze, sisteme informatice pentru care nu a fost autorizat, ar trebui să fie o cale lungă. Această cale nu există, întrucât rețelele sunt extrem de dinamice și, în multe cazuri, foarte

vulnerabile. Noii intrați în acest sistem, îndeosebi cei din țările care s-au aflat o jumătate de veac sub autoritatea comunistă, nu au avut timpul necesar pentru a-și forma cultura strategică necesară filosofiei de rețea, adică *cibercultura*. Pentru aceasta va trebui să treacă un timp și, poate, chiar o generație.

Războiul împotriva terorismului, care se prezintă, înainte de toate, ca un „război informațional”, necesită mijloace electronice integrate, care să reducă timpul de intervenție și de desfășurare a operațiilor electronice. Aceste mijloace asigură forțelor speciale o capacitate de acțiune și de reacție adecvată, având în vedere complexitatea situațiilor și imposibilitatea standardizării lor.

După John Arquilla, modalitățile după care au acționat Statele Unite în diferite conflicte corespund, în proporție de 90%, unor strategii militare împotriva marilor actori, specifice războiului rece sau perioadei anterioare acestuia. Americanii au bombardat și distrus depozitele, infrastructurile și unele elemente de rețea ale organizației teroriste a lui Ben Laden, dar nu și această organizație. De aceea, una dintre provocările cele mai importante este *crearea și materializarea unei strategii de combatere a terorismului, bazată, deopotrivă, pe înalta tehnologie, pe tehnologia informației, dar și pe reconsiderarea, din perspectivă tehnologică modernă, a omului, a agentului de informații și a forțelor speciale într-un teatru de operații extins, care se identifică, practic, cu întreaga lume*. Or, deocamdată, așa ceva este foarte greu de realizat.

Se are, desigur, în vedere faptul că și terorismul se folosește de filosofia și fizionomia de rețea, chiar dacă nu dispune de tehnologii de vârf și de tehnologii ale informației. Rețeaua însă există – este vorba de rețeaua Internet dar și de rețelele de comunicații, de transporturi etc. – și este folosită în modul cel mai eficient posibil și de către teroriști.

De aici, se conturează câteva exigențe în combaterea terorismului:

- interzicerea sau delimitarea la maximum a accesului organizațiilor teroriste în rețele sau găsirea unor mijloace adecvate de control și depistare a acestora;
- lovirea acelor noduri teroriste de rețea, în așa fel încât respectivele rețele teroriste să devină inoperante;
- crearea unor abilități ale grilei senzorilor pentru a facilita descoperirea la timp a organizațiilor și grupurilor teroriste și a intențiilor acestora.

Din aceste exigențe rezultă o caracteristică deosebit de importantă, ce poate deveni, în viitor, o dominantă a războiului împotriva terorismului, întrucât se constituie pe o cumulare de potențiale, asigurând astfel dominanța strategică și informațională, în situația în care combaterea terorismului se înscrie într-o paletă mai largă de acțiuni și nu se reduce doar la cele represive, post-factum. Această caracteristică presupune cumularea mai multor tipuri de strategii (economice, politice, sociale, culturale, antiinfracționale, anticriminale, informaționale și militare) într-un concept mai larg și mai flexibil care să permită cucerirea pe toate planurile și menținerea inițiativei strategice în războiul împotriva terorismului.

Admitem că teroriștii folosesc Internetul pentru a comunica. Opiniile experților în legătură cu un posibil atac terorist în spațiul cibernetic care să producă pierderi umane sunt împărțite. Unii consideră că un astfel de atac este posibil, alții că nu este posibil. În Uniunea Europeană și în Statele Unite, se consideră că lumea nu este încă protejată împotriva unor astfel de atacuri și, de aceea, are nevoie de securitate fizică. Acest nivel este exprimat prin noile legi antiteroriste și ale controlului frontierelor, consolidate prin realizarea unor pașapoarte biometrice și a unei noi legislații europene de aplicare a celor prevăzute în *Tratatul de la Prüm* cu privire la combaterea criminalității transfrontaliere, terorismului și migrației ilegale.

În acest timp, Al Qaeda preferă în continuare atacurile care produc pagube materiale și pierderi de vieți omenești, impact psihologic și mediatic, și nu neapărat efectele pe care le pot produce atacurile informatice sau electronice. Teroriștii nu-și propun, deocamdată, să treacă la un ciber-război, întrucât, așa cum sublinia Antoine Champagne, imediat după 11 septembrie 2001, „un ciber-război nu face decât ciber-morți.”

Mai mult, așa cum consideră și Cédric Thévenet, în lucrarea sa *Ciberterorismul – mit sau*

realitate?, unii experți „estimează că planificarea unui ciber-atac, structurat și extins (...), ar dura între doi și patru ani” și între șase și zece ani, în cazul în care se dorește un atac masiv care să ducă la întreruperea rețelei Internet.⁷

Deocamdată ciberterorismul rămâne o amenințare virtuală, care nu poate deveni în scurt timp reală, întrucât teroriștii nu au mijloacele necesare și nici capacitatea de a efectua ciber-atacuri. Este însă posibil ca, pentru a compensa slăbiciunile lor în domeniul infrastructurilor, tehnologiilor și sistemelor de arme, organizării și pregătirii lor, grupurile, organizațiile și rețelele teroriste să treacă la pregătirea și folosirea efectivă a unor ciber-atacuri. Ei acționează totdeauna din umbră, prin mijloace dintre cele mai violente, iar rețelele le oferă posibilități nelimitate pentru astfel de acțiuni, dacă știu să le folosească.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 www.livres-chapitre.com/-W0EF9N/-BAUD-JACQUES/-LA-GUERRE-ASYMETRIQUE-OU-LA-DEFAITE-DU-VAINQUEUR.html

2 Ibidem.

3 General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, *Războiul haotic*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, pp. 74-140.

4 A se vedea și <http://www.kinecto.ro/new/Resurse/dictionar-de-termeni/web-communication.shtml> „Efectul de rețea” (Network effect) = fenomenul prin care un serviciu devine cu atât mai valoros cu cât este folosit de mai multe persoane; numărul mare de utilizatori încurajează înscrierea de utilizatori noi (de exemplu, un forum este cu atât mai util cu cât este accesat de mai mulți utilizatori).“

5 Olivier Itéanu, *Sauver la société de l'information*, www.smsi-territoires.net/article44.html.

6 Ibidem.

7 Cédric Thévenet, *Cyberterrorisme, mythe ou réalité?*, Université de Marne-La-Vallée, 2005, http://www.terrorisme.net/pdf/2006_Thevenet.pdf.

Dr. George RĂDUICĂ (georgetr@gmail.com) este expert în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

O ANALIZĂ A FACTORILOR DE RISC LA ADRESA SECURITĂȚII URBANE

Dr. Mirela ATANASIU

Specialiștii sunt de acord că securitatea urbană necesită o atenție sporită în circumstanțele actuale ale urbanizării tot mai accentuate. Totuși, considerăm că este necesară o analiză aprofundată a domeniului pentru a stabili cât mai clar care sunt riscurile cu potențialul cel mai ridicat de a deveni amenințări la adresa securității urbane. Nimic nu trebuie lăsat la întâmplare în această analiză.

Demersul trebuie pornit de la cunoașterea științifică detaliată a tuturor elementelor naturale și artificiale ale mediului urban, cu accent pe infrastructura critică vitală necesară asigurării securității urbane pentru colective și indivizi peste care se proiectează factorul uman cu structurile, experiențele, religia și istoria sa. Din acest mix, considerăm că rezultă o analiză optimă a factorilor de risc și amenințare la adresa securității umane după care se pot trasa direcții pentru soluționarea sau ameliorarea unor stări conflictuale existente în mediul urban sau pentru prevenirea unor riscuri emergente ce se pot transforma în amenințări care pot afecta securitatea urbană.

Cuvinte-cheie: securitate urbană; risc; amenințare; analiză de securitate; mediu urban

Orașele lumii și zonele metropolitane se dezvoltă foarte repede. Astăzi, mai mult de jumătate din populația lumii locuiește în ariile urbane și se estimează că, până în 2050, aproape trei sferturi din oameni vor locui în orașe¹. Această expansiune crește vulnerabilitatea și complexitatea mediilor urbane ceea ce face necesară acțiunea efectivă și coordonată între multitudinea de actori și organizații ce furnizează securitate și protejează aceste zone urbane împotriva amenințărilor potențiale. Numai prin acțiunea comună a multiplelor sisteme de securitate din diferite surse, autoritățile își pot focaliza eficient atenția și acțiunea asupra unor elemente specifice legate de avertizarea în situații de criză și livrarea de servicii în flux normal².

Pentru o bună identificare și analiză a riscurilor și amenințărilor relevante la adresa securității urbane, considerăm că, în primă instanță, este necesară o analiză amănunțită a atributelor mediului urban intern precum: *facilități construite de om* (de exemplu, se face o analiză de risc ce cuprinde toate elementele relevante referitoare la cuantificarea rezistenței acestora în situația unor calamități naturale sau evenimente provocate de factorul uman și probabilitatea ca aceste clădiri să fie ținta unor atacuri dată fiind importanța lor pentru zona urbană respectivă. Astfel, această analiză cuprinde cele mai mici detalii, de la compoziția materialelor folosite pentru construcții până la amplasarea, forma, funcțiile și mărimea clădirilor); *infrastructură critică* (ce privește transportul și distribuția urbană: apă, străzi și drumuri, căi ferate, facilități aeriene etc.), asupra căreia se face o analiză a riscurilor așa-numite „sistemice”, situație în care una din etapele majore ale procesului de evaluare integrată a riscului o reprezintă dezvoltarea modelelor de simulare a răspunsului unui sistem la o serie de evenimente perturbatoare care pot duce la o stare de disfuncționalitate a acestuia; *economie și comerț*: industrii, surse de materii prime, folosirea de materiale industriale toxice și agenți biologici, cantități și surse de hrană, instituții bancare și de investiții etc.); *administrație și servicii*: poliție și pompieri, asistență publică și socială, sisteme de aprovizionare cu apă, iluminat, spitale; *energie*: tipuri, facilități și distribuție; *comunicații și informații* (ziare, telefonie, poliție, sistemul de stingere a incendiilor, computere și Internet etc.) și caracteristici *societale* (sănătate, istorie, *leadership*, etnicitate și cultură, religie, guvernare și politică).

Având în vedere că mediul urban este constituit dintr-un „sistem de sisteme” deoarece afectarea unuia dintre sisteme ar pune în pericol integritatea întregului sistem, considerațiile referitoare la

elementele cheie ale mediului se întrepătrund pe parcursul analizei de risc și sunt valabile pentru mai multe subsisteme ale sistemului urban. Un astfel de exemplu îl pot constitui granițele, regiunile sau arealele urbane cu aspecte istorice, religioase, politice sau sociale conflictuale care au valențe multiple și necesită o analiză atentă.

De asemenea, pentru identificarea corectă a potențialelor riscuri și amenințări la adresa securității urbane, trebuie considerați și factori externi mediului urban, precum: schimbările demografice, nevoia de mobilitate, globalizarea și schimbările climatice³.

Într-o ultimă fază a analizei, se realizează o ierarhizare a principalilor factori descoperiți ca fiind riscuri actuale și cu probabilitate de a se transforma în amenințări împotriva securității în zonele urbane datorită fluctuației unor indicatori de diferite tipuri, care pot constitui declanșatori ai unor situații de risc sau catalizatori ai deteriorării stării de echilibru (scăderea numărului de locuințe, diminuarea resurselor de apă, energie sau alimentare din mediul urban, în proporție cu creșterea populației etc.). De asemenea, criminalitatea și instabilitatea în zonele urbane se pot isca dintr-o varietate de factori: declinul economic; planificarea urbană slabă; existența unor diviziuni etnice sau etnico-religioase; criminalitatea organizată endemică; tensiunile datorate imigrației etc. Astfel de probleme persistă în multe orașe și se pot amplifica datorită crizei economice existente. Ulterior, după ce este identificată o „listă de amenințări prioritare” este necesar a se aborda aceste probleme pentru a preveni apariția unor scenarii de securitate indesezirabile.

Securitatea urbană – problemă de interes actual

Orașul, prin definiție, ar trebui să ofere locuitorilor săi condiții de viață și de muncă decente, salubre, acces liber la educație și îngrijiri de sănătate, posibilitatea desfășurării unei activități utile social și remunerată adecvat, siguranță acasă, pe stradă, în mijloacele de transport și la locul de muncă, libertatea de a se implica, voluntar și responsabil, în viața comunității. Altfel spus, mediul urban ar trebui să fie unul sigur, în care riscurile, pericolele și amenințările de securitate sunt cunoscute și ținute sub control, bineînțeles

în limitele normalului⁴. Totuși, realitatea se prezintă altfel deoarece orașele, în special cele foarte aglomerate, sunt afectate atât de factori de insecuritate interni, specifici mediului urban (diversitatea culturală și numărul crescut al populației, sărăcia, existența așa-ziselor bande de cartier, șomajul, condițiile sanitare, poluarea ridicată etc.), cât și externi (imigranții legali și ilegali, crima organizată, proliferarea armelor ușoare, terorismul etc.).

În același timp, nu putem nega faptul că orașele și centrele urbane au o contribuție din ce în ce mai importantă la dezvoltarea europeană, națională și regională. Într-adevăr, acestea constituie centre de progres economic și plăci turnante ale mobilității cetățenilor, ale transportului de bunuri și ale circulației capitalurilor, dar și poli ai dezvoltării inovării, creuzete culturale și depozitare ale patrimoniului cultural, contribuind astfel, într-o largă măsură, la dezvoltarea societăților umane⁵.

Urbanizarea, în multe sale dimensiuni, este considerată a fi importantă pentru toate statele. Dimensiunea demografică este cea mai importantă și evidentă dintre toate dimensiunile securității urbane, de aceea, procesul transformărilor demografice reprezintă punctul de pornire al analizei noastre.

Urbanizarea cuprinde atât orașele mici cu până la 2.000 locuitori, dar și aglomerațiile urbane de zeci de milioane de locuitori sau chiar mai mulți. În 2005, populația urbană a lumii era de 3,17 miliarde dintr-un total de 6,45 miliarde locuitori⁶.

În ultimii ani, s-a constatat o recunoaștere în creștere, de către comunitatea internațională, statele membre ale ONU și unele organizații ale societății civile, a importanței urbanizării în viitorul economic și social al națiunilor⁷.

Recunoașterea acestei stări de fapt a fost realizată pe baza experienței statelor, politicilor, studiilor și proiectelor de dezvoltare, care au constituit subiectul conferințelor referitoare la securitatea umană.

Pe fondul acestor evoluții și conform recomandărilor Consiliului Europei⁸, securitatea urbană devine una din problemele prioritare ale majorității orașelor. Este necesar ca securitatea să ajungă să fie recunoscută ca o trăsătură definitorie a orașului, un element al identității sale și al competiției între orașe și proiecte urbane.

Securitatea urbană conferă mediul și oportunitățile necesare cetățenilor pentru a-și

dezvolta potențialul productiv în contextul urban, precum și pentru a aborda liber aspectele importante pentru ei. Siguranța în locurile publice, fiabilitatea infrastructurii și a serviciilor, securitatea sistemelor economice și sociale sunt critice, în special pentru populația săracă, în realizarea contribuției pentru familie, comunitate și societate. În plus, degradarea și distrugerea continuă a sistemelor și resurselor înconjurătoare amenință securitatea și așa fragilă a comunităților.

Scopul esențial al securității urbane este acela de a îmbunătăți condițiile elementare de dezvoltare în zonele urbane și pre-urbane: hrană, apă, servicii, locuri de muncă și condiții de trai. Pentru îmbunătățirea acestui subdomeniu al securității urbane sunt necesare programe integrate orientate pe comunitate care să promoveze abordarea de către administrația locală a dezvoltărilor locale. Astfel de programe trebuie să se adreseze tuturor sectoarelor necesare pentru satisfacerea cerințelor elementare ale cetățenilor: siguranța publică, bunăstarea socială, creșterea economică, buna administrare și ordinea publică.

Analiza factorilor de risc ai securității/ insecurității urbane

După cum deja se cunoaște, *riscul*, în sens larg, se concretizează în discrepanța dintre „așteptarea pozitivă” și „evenimentul negativ”, ce se poate produce, și prin probabilitatea sa de a se produce. Riscul este cauzat de imposibilitatea individului sau a societății de a cunoaște cu certitudine evenimentele viitoare, reprezentând la nivelul comunității o stare potențială „de așteptare” a unui „eveniment negativ”, care, în anumite condiții, are un grad mare de probabilitate de a se produce dacă nu sunt luate din timp măsuri specifice care să reducă substanțial sau să înlăture probabilitatea de a se produce. Astfel, este evident că evaluarea riscului este realizată în funcție de: probabilitatea de producere a unui eveniment, nivelul consecințelor evenimentului și impactul de mediu și sanitar al evenimentului.

Considerăm că riscurile la adresa securității urbane se înscriu în categoria riscurilor la adresa securității naționale și sunt văzute, în general, ca situându-se la întrepătrunderea securității umane și securității societale.

La o analiză de risc simplistă, efectuată în mediul urban, se poate deduce că principalii factori

degeneratori ai securității urbane sunt cei ce țin de *mediul ambiant* și de impactul acestuia asupra stării de sănătate a indivizilor precum: calitatea aerului; calitatea apei potabile; modalitatea de colectare a reziduurilor menajere; poluarea sonoră; habitatul, reprezentat, de cele mai multe ori, de condiții improprie de locuit datorate aglomerării din zonele urbane și lipsei resurselor financiare de achiziționare a unei locuințe potrivite și calitatea improprie a serviciilor oferite populației și de *condiții intrinseci ale existenței individuale* precum: fumatul, consumul de droguri, lipsa unor regimuri alimentare sănătoase, sedentarismul, abuzul de alcool, care pot, de asemenea, afecta starea de sănătate a indivizilor ce locuiesc la orașe.

Dar, evidențele arată că securitatea urbană, pe termen lung, depinde, în foarte mare măsură, de factorii de nivel macro precum: *factori sociali* ce țin de forma și gradele de libertate a indivizilor, de relația dintre mediul politic și societatea civilă și de efectul controlului social; factori demografici reprezentați de numărul, densitatea și mobilitatea populației; *factori economici* printre care se numără și nivelul de dezvoltare sau *factori de management* ce țin de nivelul și intensitatea prevenirii și controlului prin lege și ordine. Considerăm că analiza factorilor de risc la adresa securității urbane trebuie realizată în cadrul tendințelor majore ale *creșterii urbane rapide, dezvoltării socio-economice inegale și necesității de securitate umană*.

Migrația și securitatea urbană. Mediul internațional de securitate este foarte afectat de actualele tendințe emergente, precum creșterea populației care aduce cu ea migrația oamenilor din țările aglomerate și mai sărace către țări cu posibilități mai mari de asigurare a unui trai onorabil.

Desigur, și satele sunt afectate de această situație dar orașele sunt căutate cu precădere de către imigranți. Mai mult, suma riscurilor și amenințărilor în mediile urbane este în creștere. Amestecul cultural la care fiecare individ trebuie să devină tolerant, conflictul de pe piața muncii, schimbul de obiceiuri și scenarii, cu care cetățenii erau deja obișnuiți și care acum au dispărut, toate aceste elemente sunt considerate drept factori de risc la adresa menținerii echilibrului zonelor urbane.

Concentrarea populației în orașe s-a efectuat

cu o viteză care a depășit capacitățile și planurile autorităților locale. S-au intensificat problemele sociale, au fost marginalizate grupuri de populație, fără a se lua în considerare potențialul profesional și social al acestora, care este totuși esențial. În orașele din țările dezvoltate, cartierele defavorizate fac parte integrantă din peisajul urban, constituind un factor de excluziune socială și de creștere a insecurității.

O altă amenințare provine de la tipul de populație care are voie să circule în așa-numitele țări civilizate și libere deoarece aici pot sosi oameni bine-intenționați care doresc să-și găsească condiții mai bune de viață dar poate fi, totodată, vorba de apariția unor criminali, ucigași sau chiar teroriști care caută să atace locurile aglomerate din orașe unde daunele provocate pot fi mai ridicate decât la sate, unde locuințele și oamenii sunt mai disipați.

Factorii economici ce afectează negativ mediul urban sunt considerați a fi: decalajele între veniturile diferitelor categorii de persoane din mediul urban având drept cauze factori demografici, concurența externă, cererea de muncă de înaltă calificare și sistemul fiscal⁹; nivelul ridicat al prețurilor la bunuri și servicii; calitatea vieții pe ansamblu, nivelul inflației, inexistența unui sistem de ajutor social viabil pentru categoriile defavorizate de cetățeni etc.

În sectorul economic, dezindustrializarea și introducerea noilor tehnologii, în special în domeniul transporturilor, au devalorizat rapid infrastructurile și solul, au limitat într-o măsură dramatică venitul local, au distrus rețeaua socială și au dus cartiere întregi la ruina financiară, zădărniciind astfel eforturile de dezvoltare depuse la nivelul orașului în ansamblu.

În ce privește **factorii de management** prin lege și ordine, slăbiciunea normelor și a controlului social determină creșterea riscului de violență la orașe și diminuează forța aspirațiilor tinerilor din orașe spre modele conformiste de reușită. Sub impactul fenomenelor actuale negative precum criza, șomajul sau marginalizarea, tinerii din cartierele sărace trăiesc într-o societate de masă în care modelele de urmat de către clasa mijlocie se impun în majoritate. Aceștia se simt excluși în mii de feluri de la un parcurs social normal: prin eșecul școlar, absența locurilor de muncă, rasism, atunci când modelele de consum și de reușită sunt la îndemâna publicității și a televiziunii. În acest context, delincvența juvenilă apare ca o manieră de

a reduce tensiunea creată între nivelul de aspirație al tinerilor respectivi și realitatea socială în care trăiesc¹⁰. Drept pentru care, eliminarea acestor riscuri și asigurarea climatului de normalitate civică, de ordine și siguranță publică reprezintă permanent o prioritate pentru societate, care prin structurile specializate și abilitate în baza legislației în vigoare națională și internațională, caută să identifice cele mai eficiente forme și modalități de realizare a acestui obiectiv. Totuși, datele statistice menționează că omuciderile în marile orașe sunt de 4 la 8 ori mai numeroase decât în mediul rural¹¹.

Evoluția generală a societății, caracterizată prin perpetuarea unor fapte infracționale (care pun în pericol funcționarea unor servicii și infrastructuri vitale societății, viața și integritatea persoanei, avutul public și privat, drepturile și interesele legitime ale cetățenilor), impune o reevaluare a elementelor care stau la baza bunei funcționări a structurilor și serviciilor abilitate în prevenirea și protecția infrastructurilor și serviciilor critice, combaterea fenomenului infracțional, prin perfecționarea metodelor de asigurare a ordinii și siguranței publice.

Tipuri de riscuri la adresa securității urbane

Riscurile la adresa securității urbane sunt numeroase și de naturi diverse. De aceea, statele și autoritățile locale își unesc eforturile în încercarea de diminuare sau eliminare a riscurilor specifice apărute datorită urbanizării accentuate. Urbanizarea, în lumea dezvoltată sau în cea mai puțin dezvoltată, a fost însoțită de o concentrare a sărăciei care a devenit o caracteristică severă, persistentă și tot mai cuprinzătoare a zonelor urbane, astfel încât o treime din populația orașelor trăiește la periferiile acestora în condiții insalubre. Considerăm ca fiind esențială împărțirea acestor riscuri astfel:

1. După categoria fenomenelor generatoare

a) riscuri și amenințări generate de: spectrul și efectele încălzirii globale; macro-expansiunea economică nesistematizată și necontrolată; o viitoare lipsă globală a resurselor energetice; complexitatea, exploatarea și interdependența infrastructurilor și a serviciilor critice vitale siguranței, securității cetățeanului și funcționării normale a societăților moderne în ansamblu și a comunităților umane locale în particular; tendința

de extindere la scară globală a unor rețele teroriste; proliferarea armelor de distrugere în masă, îndeosebi cele bazate pe utilizarea tehnologiilor nucleare; bolile provocate de viruși cu răspândire rapidă la scară continentală și chiar globală etc.

b) vulnerabilități și amenințări generate de: fenomenul migrației ilegale (care, în contextul reducerii distanțelor și comprimării unor spații, datorită globalizării, tinde să confere unor fluxuri regionale un caracter cvasi-globală); activități ale unor rețele transnaționale de crimă organizată (care tind, de asemenea, să depășească spațiul geografic regional, spre extindere continentală sau, în unele situații, globală).

2. După domeniul afectat de risc

a) Securitatea individului este considerată unilateral drept siguranță personală. Incertitudinea, imprevizibilitatea, nesiguranța, teama, lipsa de informații utile și normative legale, care să orienteze modul de acțiune al individului și comunităților, constituie factori de risc care afectează nivelul siguranței personale și, prin extensie, cel al siguranței naționale.

Siguranța cetățeanului este percepută, în principal, prin următoarele dimensiuni: siguranța alimentară; siguranța stării de sănătate; ocrotirea persoanei; siguranța proprietății; siguranța investițională; siguranța locativă; siguranța locului de muncă; siguranța familiei; accesul la educație¹².

Creșterea siguranței cetățeanului se realizează prin diminuarea riscurilor și a vulnerabilităților, aspect care presupune o analiză de detaliu a riscurilor posibile și vulnerabilităților la adresa societății în ansamblu, a individului în particular, a serviciilor și infrastructurilor critice vitale funcționării societății moderne și o planificare eficientă a protecției și a rezilienței acestor infrastructuri și serviciilor critice, luând în considerare interdependența lor. Deci, celelalte domenii considerate mai sus sunt, de fapt, dimensiuni derivate ale securității individului considerat ca principal subiect al mediului urban.

b) Securitatea infrastructurii critice. La nivelul comunităților și al societății în ansamblu, este necesar să fie definite și aplicate măsuri complexe de protecție a unor infrastructuri critice care oferă cetățeanului siguranță, securitate și confort în desfășurarea vieții sociale în cadrul comunității și a statului din care face parte ca cetățean, după cum urmează: *instalații și rețele din sectorul energiei,*

în special instalațiile de producere, transport și distribuție a electricității dar și cele pentru petrol și gaze naturale (din producție internă sau tranzit european); tehnologii de comunicații și informatice (telefonie, radiodifuziune, televiziune, aplicațiile informatice de procesare date sau control procese economice și financiare, materialul informatic, rețelele de transmitere date, inclusiv Internet-ul etc.); sectorul financiar-bancar; sectorul de îngrijire a sănătății (spitale, echipamentele medicale dedicate îngrijirii bolnavilor, băncile de sânge, laboratoare, farmacii și depozite de materiale sanitare), serviciile de urgență, de căutare și de salvare (pompieri, salvare, servicii de urgență etc.); sectorul alimentar (întreaga rețea, plecând de la sectorul de producție la cel de recoltare, procesare, depozitare și distribuție către consumatorul final); aprovizionarea cu apă (resurse, tratament specific, stocare și rețele de distribuție); evacuare ape uzate, resturi menajere și tratarea lor ecologică; transporturile locale, regionale și naționale (rețeaua de transport urban, aeroporturile, porturile maritime sau fluviale, instalații intermodale, infrastructura de căi ferate, rețele de tranzit, sistemele de control trafic aerian, terestru și maritim); producția, depozitarea și transportul (tranzitul) produselor periculoase (de exemplu: chimice, biologice, radiologice și deșeuri nucleare etc.); buna guvernare pe plan local – regional – național (de exemplu: administrația locală, poliția, serviciile speciale, serviciile comunitare vitale și cele de pază a obiectivelor critice, rețeaua permanentă de informare a cetățeanului, mass-media etc.).

Vulnerabilitatea acestor sectoare crește pe măsură ce se extinde introducerea în managementul societății utilizarea intensă a sistemelor informatice și a Internet-ului, fiind necesară o permanentă reevaluare a măsurilor stabilite pentru protecția infrastructurilor critice de informație la nivelul operatorilor locali, pe plan național sau european, atât în beneficiul siguranței acestor infrastructuri, dar, mai ales pentru siguranța și securitatea cetățeanului¹³.

c) Securitatea mediului. O întreagă serie de factori de mediu, economici și sociali au împiedicat dezvoltarea „curată” a orașelor. Consumând resursele naturale pe o suprafață înconjurătoare extinsă, acestea au acumulat grave probleme de mediu (poluarea atmosferică, epuizarea și poluarea apelor subterane și de

suprafață, poluarea solului etc.), atât în interiorul teritoriului, cât și pe o arie largă în jur, în schimb, rareori au creat condiții durabile în materie de locuințe (datorită marilor concentrări de locuințe, conflictelor legate de utilizarea solului, utilizării limitată a infrastructurilor tehnice și a rețelelor de servicii colective), marginalizând totodată grupuri importante de populație.

Poluarea reprezintă o problemă vitală pentru societate în general și, mai ales, pentru indivizii din mediile urbane care sunt supuși zi de zi la o serie de elemente, inerent perturbatoare, de diferite naturi, chimice, fizice și psihice, ce îi afectează în toate planurile existenței lor.

În acest sens, se impune o analiză eficientă și efectivă a factorilor poluatori, cu impact negativ asupra elementelor vitale (apă, aer și sol) existente în mediile urbane aglomerate, și a efectelor acestora asupra sănătății populației zonelor urbane aglomerate. De exemplu, studiile orientate pe obiect au demonstrat că expunerea continuă zilnică în mijlocul concentrărilor de poluanți atmosferici, așa cum există în marile centre urbane, predispune la înmulțirea bolilor acute și cronice precum: disendocrinopatia, distonia neurovegetativă, distonia psihică, afecțiunile respiratorii (alergopatia, astmul bronșic, emfizemul), patologii cardiovasculare și tumorile.

Conștienți fiind de gravitatea problematicii privind inhalarea inerentă a substanțelor nocive, precum poluarea chimică, bacteriile, fumul și smogul, polenul, precum și de creșterea numărului de persoane afectate de alergii, astm și stres, considerăm că este extrem de importantă cunoașterea aprofundată a paletei cauzelor deteriorării calității vieții noastre pentru identificarea de modalități de înlăturare a efectelor negative deja existente care pun presiune asupra mediului în care trăim și muncim; de prevenire a provocării intenționate sau accidentale de astfel de situații; de promovare de soluții tehnologice „curate”, performante și ieftine.

Riscurile la adresa cetățeanului, infrastructurilor vitale, mediului natural și societății în ansamblu se pot materializa prin atitudini, gesturi, acte, fapte care creează sau conduc la stări de dezechilibru și instabilitate și generează stări de tensiune și conflictualitate. Acestea pot fi identificate în raport cu natura (politică, economică, militară, socială, de mediu), forma (atitudini, gesturi, fapte,

evenimente, fenomene, acțiuni umane), stadiul (latente, posibile, probabile, iminente) sau tipul lor (fățișe, mascate, mixte, violente, nonviolente).

Regenerarea urbană – soluție de combatere a riscurilor și amenințărilor survenite în mediile urbane aglomerate

Regenerarea urbană reprezintă un concept cheie în dezvoltarea marilor orașe reprezentând, în același timp, un proces de creștere și îmbunătățire a calității vieții pentru cetățenii de la orașe. Metropole din SUA (de exemplu: New York, Chicago) sau din Europa (Londra, Berlin, Barcelona, Amsterdam, Tirana, Dublin, Copenhaga etc.) s-au dezvoltat, în ultimele trei decenii, implementând programe ample de regenerare urbană, ceea ce a contribuit în permanență la îmbunătățirea calității vieții pentru cetățeni, la creșterea veniturilor și la modernizarea spațiilor și serviciilor publice. Modelul de succes al acestor orașe arată că procesul de regenerare urbană poate fi cea mai bună soluție de dezvoltare coerentă și de durată¹⁴.

Strategiile de regenerare urbană trebuie să țină seama de multitudinea de factori care se află la originea declinului economic cu care se confruntă anumite zone urbane, cei mai manifești fiind uzura clădirilor, infrastructurile depășite și problemele legate de accesibilitate. Numeroase întreprinderi părăsesc orașele, urmărind să obțină costuri de funcționare mai scăzute și mai mult spațiu, iar mulți dintre salariații lor le urmează, sperând astfel să beneficieze de o mai bună calitate a vieții (servicii sociale, mijloace de transport) sau să ducă o existență mai puțin costisitoare (chirii mai ieftine și prețuri imobiliare mai avantajoase). Pentru a răspunde așteptărilor întreprinderilor care doresc să își stabilească sediul în zone regenerare, programele de regenerare urbană ar trebui să caute moduri inovatoare de utilizare a spațiului disponibil și să îmbunătățească nivelul serviciilor oferite de oraș, transformând astfel în avantaje efectele inerente ale aglomerației din zonele urbane centrale.

Dimensiunea ecologică a regenerării urbane va trebui să ridice la rangul de priorități esențiale următoarele trei teme majore: schimbările climatice, combaterea poluării resurselor naturale care decurge din activitățile realizate de om, precum și, în general, utilizarea rentabilă a acestora și, în sfârșit, protejarea habitatelor. În acest sens,

refacerea artificială a echilibrului chimic, biologic, electric și cantitativ al aerului atmosferic în interiorul construcțiilor foarte populate din mediul urban (cinematografe, mijloace de transport terestre și subterane, gări, aeroporturi etc.), dar și în mediul extern cu ajutorul unor structuri tehnologice specifice constituie o soluție de implementat pentru îmbunătățirea ambiantului mediului urban din zonele aglomerate.

Concluzii

Urmările sociale, de mediu, de sănătate și economice ale tendințelor centrifuge și centripete ale populației datorate globalizării, dar și creșterii numărului populației pe glob cu predilecție în zonele urbane sărace au un impact major asupra securității cetățeanului. Fără acces la servicii adecvate (de aprovizionare cu apă, sanitare, medicale, financiare etc.), vulnerabilitatea, instabilitatea și insecuritatea indivizilor cresc.

În contextul actual, al continuei aglomerări și concentrări a populației în orașe, aceste sisteme urbane trebuie să răspundă provocărilor fenomenului urbanizării rapide și să-și îndeplinească noul rol de actori cheie pe mapamond. Pentru aceasta este necesară o analiză și evaluare a riscurilor și a factorilor urbani oscilanți care au potențial perturbator pentru securitatea mediului urban.

După efectuarea analizei de risc și identificarea principalelor riscuri și amenințări la adresa securității urbane, este necesară intervenția atât în mediul natural, cât și în cel construit, în politicile de securitate alimentară și calitate a hranei, în managementul serviciilor asigurate și al situațiilor de urgență, în modul de educație al populației civile pentru prevenirea fenomenelor violente și pentru protejarea mediului înconjurător. În acest sens, este necesară o viziune comună a factorilor de decizie, o urmărire a modalităților de implementare și o evaluare permanentă a rezultatelor acesteia.

Considerăm că o modalitate de intervenție pozitivă, asupra zonelor urbane cu risc crescut la adresa securității indivizilor și comunităților, o reprezintă renovarea urbană, ce presupune diferite activități de îmbunătățire a nivelului de trai al populației urbane.

Politicile de renovare urbană a aglomerărilor urbane decăzute, care nu mai pot face față fluxului ridicat de populație și trafic, trebuie să constituie

baza unui model adecvat, al cărui domeniu de aplicare să înglobeze forme de intervenție de la regenerarea spațiilor urbane până la reabilitarea patrimoniului imobiliar existent. Noul model de oraș durabil ar trebui să se bazeze pe o abordare integrată și inovatoare a renovării urbane, care, în spiritul Cartei de la Leipzig, să ia în considerare aspectele de mediu, sociale și economice. Acesta nu va încuraja nici expansiunea nelimitată, nici construirea în detrimentul spațiilor verzi, ci, dimpotrivă, va pune accentul pe o creștere controlată a orașelor, pe prevenirea extinderii urbane, revitalizarea patrimoniului urban de locuințe și a rețelei sociale, îmbunătățirea eficacității ecologice a orașelor, revalorificarea terenurilor industriale și promovarea formelor de transport durabil.

Tocmai de aceea, fiecare proces de regenerare urbană se concentrează pe implementarea unui plan cu soluții complementare pentru problemele sociale, urbanistice, economice, culturale și de mediu ale orașului. Ceea ce înseamnă că fiecare plan de regenerare urbană acționează simultan asupra spațiului fizic în care oamenii locuiesc (deține, în mod esențial, o componentă urbanistică), dar și asupra serviciilor publice de care locuitorii au nevoie (conține componente sociale, economice, de mediu, culturale).

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Liliana GURAN NICA, Marilena DRAGOMIR, *Geografie umană generală*, Editura Fundației României de Măine, București, 2006, p. 81.

2 *Protecting national security from increasingly complex security challenges and threats*, Vezi: http://www.thalesgroup.com/News_and_events/Countries/Spain/100412_Thales_Spain_Protecting_national_security_from_increasingly_complex_security_challenges_and_threats/, accesat la data de 07.02.2011.

3 Agenția Europeană de Mediu, *Despre mediul urban*, Vezi: <http://www.eea.europa.eu/ro/themes/urban/about-the-urban-environment>, accesat la 12.02.2011.

4 Petre DUȚU, Cristina BOGZEANU, *Provocări actuale pentru securitatea urbană*, în vol. 1 al Sesiunii de comunicări științifice cu participare internațională „Perspective ale securității și apărării în Europa”, 19-20 noiembrie 2009, București, 2009, p. 79.

5 *Proiect de aviz al Comitetului Regiunilor privind rolul regenerării urbane în contextul viitoarei dezvoltări urbane în Europa*, Comitetul Regiunilor, 26 mai 2010.

6 *State's of the World 2006/7*, United Nations Human Settlements Programme, p. 10.



7 *Financing Human Shelter: Global Report of Human Settlements*, United Nations Human Settlements Programme, 2005, p. 54.

8 M. MARCUS, *Sécurité et Démocratie à l'épreuve de la violence*, Proiectul integrat „Réponses à la violence quotidienne dans un société démocratique”, Ed. Conseil de l'Europe Strasbourg, 2003.

9 Magdalena PLATIS, *Economia sectorului public*, Editura Universității din București, 2002, Vezi: <http://ebooks.unibuc.ro/StiinteADM/platis/8.htm>, accesat la 10.02.2011.

10 Petre DUȚU, Cristina BOGZEANU, *op. cit.*, p. 82.

11 Pierre LANDREVILLE, *Violence individuelle et violence étatique*, vezi: [http://www.cjf.qc.ca/relations/archives/themes/textes/guerre/guer_land_0011.htm](http://www.cjf.qc.ca/rerelations/archives/themes/textes/guerre/guer_land_0011.htm), accesat la 13.02.2011.

12 Septimiu CACEU, *Siguranța cetățeanului și a comunităților locale*, Revista „Alarma” nr. 4/2009, p. 28.

13 Septimiu CACEU, *op. cit.*, p. 29.

14 *Ce înțelegem prin regenerare urbană?*, Vezi: <http://www.2012sector1.ro/?id2=00010007>, accesat la 14.02.2011.

Dr. Mirela ATANASIU (atanasiu.mirela@yahoo.com) își desfășoară activitatea în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

PERCEPȚIA RUSIEI ÎN ROMÂNIA, REPUBLICA MOLDOVA ȘI UCRAINA



Lucrarea „Percepția Rusiei în România, Republica Moldova și Ucraina” a fost publicată în anul 2010, sub egida editurii Curtea Veche, în ediție bilingvă (română și engleză), avându-i drept autori pe Iulian Chifu, Oazu Nantoi și Oleksandr Sushko.

Volumul de 395 de pagini este rezultatul unui proiect finanțat de către Proiectul East East al Fundației Soros și are drept scop să illustreze percepția Rusiei de către România, Republica Moldova și Ucraina, ceea ce se reflectă și în structurarea lucrării. Astfel, aceasta cuprinde trei părți, fiecare dintre ele fiind dedicată percepției Federației Ruse de către unul dintre cele trei state enumerate mai sus. Totodată, ca trăsătură generală a lucrării, putem remarca faptul că abordarea celor trei capitole variază din cauza unor particularități evidente ale celor trei țări asupra cărora s-a făcut analiza. Prin urmare, în cazul Ucrainei și al Republicii Moldova, a fost necesar să se ia în considerație faptul că acestea

sunt democrații tinere, față de care Rusia a avut o atitudine specifică; în plus, un număr important de cetățeni ai acestor țări aparțin minorității ruse și reflectă influența pe care Rusia o deține în aceste țări în mai multe arii de activitate.

Prima parte a lucrării este dedicată percepției Rusiei de România, studiul acesteia plecând de la analiza documentelor oficiale (în primul rând, Strategia de Securitate Națională din 2007 și Strategia Națională de Apărare 2010 și, apoi, Programele de Guvernare în domeniile Politicii Externe și al Politicii Energetice), fiind considerate o reflectare a imaginii pe care autoritățile române o conturează asupra relației cu Federația Rusă. În plus, sunt supuse analizei și câteva discursuri oficiale ale Președintelui României. Este, de asemenea, urmărită și reflectarea acestor prevederi programatice în activitatea reală – politică și diplomatică, dar și abordarea a două incidente diplomatice care au marcat relațiile dintre cele două state. Totodată, un alt element luat în calcul în această analiză este constituit de modul în care Rusia este reflectată în mass-media, o serie de publicații și posturi de televiziune fiind supuse analizei în acest sens. De asemenea, pentru conturarea unei imagini cât mai exacte asupra percepției despre Rusia în România, au fost efectuate și analizate două sondaje de opinie. Astfel, autorii acestui studiu conturează imaginea Federației Ruse în România, plecând de la analiza unei serii de factori care pot crea o reflectare clară a modului în care Rusia e văzută la diferite niveluri – oficial, al formatorilor de opinie (mass-media) și, nu în ultimul rând, al populației, în general. Concluziile la care autorii ajung, în finalul studiului, sunt pertinente și extrem de interesante, putând fi utilizate atât în cadrul studiilor de specialitate, cât și în cel al elaborării de politici și



strategii de către autoritățile competente. Meritul acestei părți a volumului este acela de a extrage cu claritate caracteristicile modului în care este percepută Federația Rusă în țara noastră, creând o oportunitate de a discerne între stereotipii și trăsături reale ale relației dintre cei doi actori.

Percepția Rusiei de către Republica Moldova este conturată plecând de la Politica Externă a Rusiei față de Republica Moldova, subliniind faptul că interesul național de lungă durată al Federației este de a deveni o putere globală, vecinătatea apropiată fiind considerată zonă de influență exclusivă. În acest sens, de remarcat este și schimbarea instrumentelor de exercitare a influenței în această zonă, instrumente care capătă și o dimensiune „soft”, denumită „dimensiunea umanitară a politicii externe rusești”. În acest context, mass-media rusească în statele din spațiul CSI au o influență foarte mare asupra populației, fiind principala sursă de informare, și acționează conform intereselor politice ale Kremlinului. Prin urmare, percepția Rusiei în această țară poartă o puternică amprentă a acestui fenomen; spre exemplu, Vladimir Putin este considerat cel mai credibil lider politic din lume, fiind urmat de Dmitri Medvedev și, mai apoi, de Vladimir Voronin; șefii de state și de guverne din spațiul occidental ocupă doar un loc marginal. Mai mult, Federația Rusă ar trebui să fie, în viziunea populației interogate în cadrul unui sondaj de opinie, partenerul care să sprijine integrarea Republicii Moldova în UE. Influența culturii, a bisericii, a educației asupra percepției este, de asemenea, analizată. Totodată, acest studiu ia în considerație și alte aspecte deosebit de importante ale relației dintre Republica Moldova și Rusia care contribuie la crearea imaginii Federației, și anume: dependența energetică a Republicii Moldova de Rusia; dependența de piața rusească de desfacere; relațiile dintre cei doi actori din perspectiva conflictului transnistrean; probabilitatea apariției unor conflicte militare în regiune. În concluzie, capitolul dedicat modului în care Rusia este percepută la nivelul Republicii Moldova este

caracterizat prin preocuparea autorilor față de identificarea factorilor care influențează percepția cetățenilor moldoveni asupra Federației Ruse.

Abordarea percepției despre Rusia în Ucraina ia în considerare o serie de date referitoare la poziția oficială a Rusiei în documentele politice ale Ucrainei și în spațiul public ucrainian, pe de o parte, și, pe de altă parte, aspecte ale relației Rusia-Ucraina, care determină percepția la nivel oficial și public. Prin urmare, putem aprecia că metoda de abordare a subiectului este o combinație între metodologia aplicată în primul capitol și cea utilizată în cel de-al doilea. Per ansamblu, percepția Rusiei de către ucrainieni este una pozitivă, aceasta fiind considerată o țară similară din punct de vedere cultural. Totuși, meritul acestui studiu rezidă în aceea că el subliniază evoluția imaginii Rusiei la nivelul Ucrainei, analizând relațiile dintre cei doi actori și eventualele momente de criză. De asemenea, ia în calcul și alți factori care determină percepția, factori dintre care enumerăm: politica umanitară a Rusiei; istoria; limba; interesele, evoluția și tendințele prezenței economice a Rusiei în Ucraina. Și concluziile acestui studiu se pot dovedi extrem de utile în înțelegerea evoluției mediului de securitate la nivel regional și a factorilor care trebuie luați în calcul atunci când acesta este abordat.

Lucrarea de față poate constitui pentru decidenții celor patru actori abordați o sursă de documentare asupra percepțiilor, temerilor, simbolurilor, stereotipiilor care domină nu doar spațiile publice din aceste țări, ci și atitudinile organismelor oficiale, politice și instituționale. Realizând o imagine de ansamblu asupra modului în care Rusia este văzută de cei trei actori din sud-estul Europei, dintre care unul este stat membru al UE și al NATO, poate constitui un instrument extrem de util pentru identificarea ariilor în care lucrurile ar putea fi îmbunătățite sau unde lipsa de încredere ar trebui abordată direct pentru a crea fundamente solide pentru îmbunătățirea relațiilor bilaterale.

C.B.

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

IANUARIE-MARTIE 2011

Cele mai recente studii publicate în cadrul Centrului sunt „Interesele naționale și folosirea instrumentelor de putere națională pentru promovarea și apărarea acestora”, „Cursa înarmărilor în arcul de insecuritate în vecinătatea estică a Uniunii Europene: consecințe pentru România” și „Rolul factorilor culturali în acțiunile militare”.

Trimestrul viitor este unul bogat în activități importante pentru cercetătorii Centrului. Sesiunea de comunicări științifice STRATEGII XXI a Universității Naționale de Apărare „Carol I” (14 – 15 aprilie) va avea ca temă „Universul științei militare” și este organizată pe 11 secțiuni. La activitate vor fi prezente personalități din conducerea Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Educației, Cercetării Tineretului și Sportului, Ministerului Administrației și Internelor, rectori de la instituțiile de învățământ superior, militare și civile, precum și alte personalități ale comunității științifice românești și din alte state. CSSAS se va ocupa de organizarea și desfășurarea secțiunii „Securitate și apărare”.

O activitate importantă este Seminarul internațional „Cooperarea regională transfrontalieră - instrument de întărire a securității europene”, organizat de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, pe 17 mai 2011. La această activitate sunt invitate să conferențeze personalități cu preocupări în domeniu din țară și străinătate.

Cea mai importantă activitate științifică a Centrului din acest an este Sesiunea internațională anuală de comunicări științifice, ce va fi organizată în perioada 17 - 18 noiembrie și va avea ca temă „Echilibrul de putere și mediul de securitate”. Informații despre condițiile de participare la această sesiune se vor găsi din timp pe site-ul <http://cssas.unap.ro>.

Irina TĂTARU

ÎN ATENȚIA AUTORILOR

La selecția articolelor se au în vedere: circumscrierea în aria tematică a revistei, actualitatea subiectului, noutatea și originalitatea, conținutul științific al materialului, ca și adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă. Articolul nu trebuie să conțină conotații politice de partid.

Evaluarea științifică a textelor se va face de către doi referenți științifici cu grad profesional de profesor universitar sau cercetător științific gradul I. Conținutul textului trimis spre publicare nu trebuie să fi apărut anterior în alte reviste, în format tipărit sau online.

Articolul, elaborat în limba română și o limbă de circulație internațională (engleză, franceză), poate conține maximum 10-12 pagini (6.000 – 7.000 cuvinte) și trebuie să fie redactat în format electronic și pe hârtie A4, cu font Times New Roman, corp 12, cu spațierea la un rând, iar tabelele și schemele transpuse pe pagini separate.

Textul trebuie să fie precedat de un rezumat de maximum 250 cuvinte în limbile română și engleză și cel mult 10 cuvinte-cheie. Materialele să fie semnate cu gradul științific, numele și prenumele autorului, instituția de care aparține și să se încheie cu un curriculum vitae care să includă următoarele elemente: o scurtă biografie, listă de lucrări personale, anul și locul nașterii, adresă, oraș, cod poștal, țară, numere de telefon și fax, adresă de e-mail și o fotografie în format jpeg.

Trimiterile bibliografice se fac la sfârșitul materialului și trebuie să respecte regulile internaționale. Autorii pot publica doar un articol pe număr.

Textul trebuie să prezinte o structură ușor identificabilă, cu titluri (eventual subtitluri) reflectând această structură. Abrevierile vor fi indicate în text la prima apariție. În continuare, denumirea întregă nu va mai fi repetată. Este de dorit ca articolele să se încheie cu câteva concluzii mai importante, privind avansul realizat în cunoaștere prin cercetarea respectivă.

Articolele nu vor conține informații clasificate.

Revista neavând scop lucrativ, articolele nu vor fi remunerate.

Așteptăm propuneri de articole din partea tuturor celor care sunt interesați să publice în IMPACT STRATEGIC. Acestea trebuie să îndeplinească toate condițiile menționate mai sus și să fie de interes pentru comunitatea științifică internațională. Pentru aceasta, este necesar ca sursele de documentare folosite în elaborarea materialelor să cuprindă și lucrări sau publicații de prestigiu, de largă recunoaștere națională și internațională.

Adresa noastră este: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (revista „Impact Strategic”), București, Șoseaua Panduri nr. 68-72, Sectorul 5, Telefon: (021)319.56.49; Fax: (021)319.55.93, E-mail: cssas@unap.ro; Adresă web: <http://cssas.unap.ro>; <http://impactstrategic.unap.ro>.

La zece ani de la apariție, revista IMPACT STRATEGIC a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, se prezintă ca o publicație științifică trimestrială, recunoscută pe plan național și cunoscută pe plan internațional pentru aria tematică complexă abordată – actualitate politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, societate informațională, problematica păcii și a războiului viitorului. Cititorii găsesc în paginile ei analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere, precum și o rubrică specială, intitulată „Eveniment strategic”, în care se studiază impactul strategic al dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

IMPACT STRATEGIC numără între colaboratorii săi personalități de marcă din domeniul cercetării științifice și învățământului superior militar și civil, național și internațional, din structurile Ministerului român al Apărării Naționale, Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Afacerilor Externe, unități militare și alte instituții ale statului, organizații neguvernamentale, firme etc.

Recunoașterea internațională a calității revistei este confirmată de difuzarea ei pe site-urile unor prestigioase instituții de peste hotare (Defence Guide, în colaborare cu Institutul Elen de Studii Strategice; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Republica Moldova - Biblioteca virtuală „Politics – security” etc.). De asemenea, revista este inclusă în baze de date internaționale: CEEOL - Central and Eastern European Online Library, Germania, IndexCopernicus International, Polonia.

Publicația este apreciată, pentru standardul de calitate, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior din România, prin clasificarea la categoria B+, ca revistă ce deține potențialul necesar obținerii recunoașterii internaționale.

Oglindă fidelă a gândirii militare românești și străine actuale, IMPACT STRATEGIC este un forum reprezentativ de reflecție și dezbateră aprofundată a problematicii strategiei și securității în comunitatea științifică și academică națională și internațională.

În prezent, IMPACT STRATEGIC se tipărește concomitent în două ediții: una în limba română și alta în limba engleză, și se difuzează în mediul științific și academic din țară și străinătate, ca și în principalele instituții din sfera securității și apărării.





Responsabil de număr: Cristina BOGZEANU
Tehnoredactare computerizată: George RĂDUICĂ
Corectură: Cristina BOGZEANU
Tipografia Universității Naționale de Apărare “Carol I”
